

T.C.
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER FAKÜLTESİ
TÜRK-İSLAM ARKEOLOJİSİ ANABİLİM DALI

KADİFEKALE'NİN ERKEN DÖNEM
İSLAMİ SİKKE BULUNTULARI

Yüksek Lisans Tezi

SITKI TOLGA ERTAŞ

İZMİR - 2019

T.C.
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER FAKÜLTESİ
TÜRK-İSLAM ARKEOLOJİSİ ANABİLİM DALI

KADİFEKALE'NİN ERKEN DÖNEM
İSLAMİ SİKKE BULUNTULARI

Yüksek Lisans Tezi

SITKI TOLGA ERTAŞ

DANIŞMAN: PROF. DR. HARUN ÜRER

İZMİR - 2019

YEMİN METNİ



Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum "**Kadifekale'nin Erken Dönem İslami Sikke Buluntuları**" adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

.../.../.....

Sıtkı Tolga Ertaş

İmza

 TS EN ISO 9001:2015	T.C. İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü	
	TEZ SINAVI TUTANAK FORMU	Dok. No: FR/604/21
		İlk Yayın Tar.: 03.10.2017
		Rev. No/Tar.: 00/..
		Sayfa 1 / 1

GÖNDEREN : Türk-İslam Arkeolojisi Anabilim Dalı Başkanlığı
GÖNDERİLEN : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Anabilim Dalımız Yüksek Lisans Programı öğrencisi Ştkı Tolga ERTAS ile ilgili Tez Sınav Tutanağı aşağıdadır.

Tarih: 25.07.2019
Sayı :

Prof. Dr. Harun ÜNER
Türk-İslam Arkeolojisi Anabilim Dalı Başkanı

İmza

SINAV TUTANAĞI
Tez Sınav Jürimiz tarafından incelenen Kadı fıkale'nin Erken Dönem
İslami Sikkeler Buluntuları başlıklı yüksek lisans tezi ile ilgili olarak jürimiz 25.07.2019 tarihinde toplanmış ve adı geçen öğrenciyi tez sınavına tabi tutmuştur. Sınav sonucunda adayın tezi hakkında OYÇOKLUĞU/OYBİRLİĞİ ile aşağıdaki karar verilmiştir.

KABUL

Kabul Edilen Yüksek Lisans tezi:

i) Bilime yenilik getirmiştir

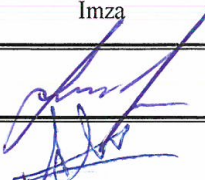
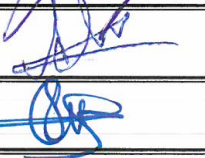
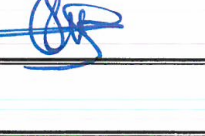
ii) Yeni bir bilimsel yöntem geliştirmiştir

iii) Bilinen bir yöntemi yeni bir alana uygulamıştır

iv) Uygulama yapmıştır (sadece Yüksek Lisans'ta geçerlidir)

RED

DÜZELTME *

Tez Sınav Jürisi	Unvanı ve Adı Soyadı	İmza
Tez Danışmanı	Prof. Dr. Harun ÜNER	
Üye	Doç. Dr. Alın ERSOY	
Üye	Doç. Dr. Sakir Çalkın	
Üye		
Üye		

Ekli : Tez Değerlendirme Formu (Her bir jüri için).
* Tez sınavında düzeltme kararı verilmesi halinde jüri tarafından öngörülen düzeltmelere ilişkin bir jüri raporu eklenmelidir. Düzeltmeler için Ek süre her defasında en fazla yüksek lisans öğrencileri için 3 ay, doktora öğrencileri için 6 aydır.

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi
KADİFEKALE'NİN ERKEN DÖNEM
İSLAMİ SİKKE BULUNTULARI

Sıtkı Tolga ERTAŞ
İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi
Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi
Türk-İslam Arkeolojisi Anabilim Dalı

Her dönemde hükümdarlık sembolü olarak kullanılan sikkeler arkeolojik kazılarda net tarihleyici unsurlar olması bakımından belge niteliği taşıyan buluntu gruplarındandır.

Bu çalışma Smyrna Agorası kazısı kapsamında Kadifekale sektöründe ele geçmiş, Osmanlı ve çeşitli beyliklere ait olduğu tespit edilen ve tarihleri 1357'den 1460 yılına kadar çeşitlilik gösteren sikkeleri konu etmektedir. Smyrna Agorası kazı deposunda ve İzmir Arkeoloji Müzesi deposunda korumaya alınan 146 sikke incelenmiş, 95 sikke tanımlanarak çalışmada yer almıştır. Tanımlanan ve kronolojik olarak değerlendirilen sikkelerin arka ve ön yüzlerinin fotoğrafları çekilmiş, çizimleri yapılmış, gram ve milimetrik olarak ölçüleri alınmış, bu veriler ve bilgiler katalog kısmına eklenmiştir.

Elde edilen verilere göre sikkeler darp tarihi, darp yeri, teknik, yazı ve süsleme unsurları göz önünde bulundurularak değerlendirilmiş, bu veriler yayını yapılan diğer sikke çalışmalarıyla karşılaştırılarak en doğru sonuçlar elde edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İzmir, Kadifekale, Sikke, Osmanlı, Beylik,

ABSTRACT

Master's Thesis
EARLY PERIOD İSLAMİC COİN
FOUNDİNGS FROM KADİFEKALE

Sıtkı Tolga ERTAŞ
İzmir Kâtip Çelebi Univercity
Faculty of Humanities and Social Sciences
Department of Turkish-Islamic Archeology

The coins, which are used as symbols of sovereignty in each period, are among the documentary finds in the archaeological excavations.

This study deals with coins uncovered in the Kadifekale sector within the scope of the Smyrna Agora excavation, belonging to the Ottoman and beiliqs and whose dates vary from 1357 to 1460. Smyrna Agora excavation depot and Izmir Archeology Museum were given 146 coins were examined, 95 piece was defined. Photographs of the back and front parts of the coins identified and evaluated chronologically were taken, their drawings were made, their grams and millimeters were measured and these data were added of catalogue.

According to the data obtained, the coins were evaluated according to the date of printing, place of publication, technique, writing and decoration elements and these data were compared with other islamic coin studies to obtain the most accurate results.

Keywords: İzmir, Kadifekale, Coin, Ottoman, Beiliqs

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	II
TEZ SINAV TUTANAĞI.....	III
ÖZET VE ANAHTAR KELİMELER.....	IV
ABSTRACT AND KEYWORDS.....	V
İÇİNDEKİLER.....	VI
TABLolar LİSTESİ.....	IX
GRAFİK, HARİTA, ÇİZİM VE FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	X
KISALTMALAR.....	XI
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İZMİR KENT TARİHİ.....	3
1.1. KADİFEKALE.....	9
1.1.1. Kadifekale’de Yer Alan Yapılar.....	11
1.1.1.1. Sarnıç.....	13
1.1.1.2. Mescid.....	14

İKİNCİ BÖLÜM

ANADOLU’DA SİKKENİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	15
2.1. ANADOLU DIŞI İSLAMİ SİKKELER.....	18
2.2. ANADOLU SELÇUKLU, BEYLİKLER VE OSMANLI DÖNEMİ SİKKELERİ.....	20
2.2.1. Beylik ve Osmanlı Darphanelerinde Basılan Para Birimleri.....	22
2.2.1.1. Mangır.....	22
2.2.1.2. Akçe.....	24

2.2.1.3. Yabancı Paralar.....	25
-------------------------------	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİKKE DARBI VE ANADOLU'DA DARPHANELER.....	27
---	-----------

3.1. TÜRKLEŞME SÜRECİNDE ANADOLU'DA KULLANILAN DARPHANELER.....	30
--	----

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KADİFEKALE'DE ELE GEÇEN İSLAMİ DÖNEM SİKKELERİ.....	32
--	-----------

4.1. BULUNTU YERİ.....	32
4.2. TARİH.....	34
4.3. SİKKE MADENİ.....	36
4.4. DARP TEKNİĞİ.....	37
4.5. DARP YERİ.....	38
4.5.1. Bursa.....	39
4.5.2. Edirne.....	40
4.5.3. Ayaslug (Selçuk).....	41
4.5.4. Tire.....	42
4.5.5. Konya.....	42
4.5.6. Larende (Karaman).....	43
4.5.7. Serez.....	44
4.5.8. İzmir.....	44
4.6. YAZI.....	45
4.6.1. Tuğra.....	47
4.7. SÜSLEME.....	48
4.7.1. Figürlü Bezeme.....	48
4.7.1.1. Aslan.....	49
4.7.1.2. Çift Başlı Kartal.....	50

4.7.1.3.Ejder.....	51
4.7.2. Bitkisel Bezeme.....	52
4.7.2.1.Çiçek.....	52
4.7.3. Motifli Bezeme.....	53
4.7.4.1.Müht-ü Süleyman.....	53
4.7.4.2.Yıldız.....	54
4.7.4.3.Saadet Düğümü.....	54
4.7.4.4.Kalkan.....	55
4.8.ÇERÇEVE.....	55
4.8.1. İnci Dizisi.....	56
4.8.2. Daire.....	56
4.8.3. Kare.....	57
4.8.4. Altıgen.....	57
4.8.5. Altı Yapraklı Çiçek.....	58

BEŞİNCİ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	59
KATALOG.....	66
KAYNAKÇA.....	162
TABLolar.....	173
GRAFİK, HARİTA, ÇİZİM VE FOTOĞRAFLAR.....	176

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Kadifekale kazılarında ele geçen, buluntularla çağdaş Latin sikkeleri

Tablo 2: Kadifekale'de ele geçen sikkelerin plankarelere ve buluntu yıllarına göre sayısal dağılımı

Tablo 3: Çalışmada tespit edilen darphaneler ve konumları

Tablo 4: Sikkeler üzerinde tespit edilen yazı kalıpları

Tablo 5: Osmanlı döneminde kullanılan alfabe ve rakamlar



GRAFİK, HARİTA, ÇİZİM VE FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

- Grafik 1:** Sikkelerin buldukları tabakadaki yoğunluklarını gösteren grafik
- Grafik 2:** Sikkelerin sayısal olarak yoğunluğunu gösteren grafik
- Harita 1:** Bir dönem haritası üzerinde Liman Kalesi ve Kadifekale
- Harita 2:** Bir dönem haritası üzerinde Liman Kalesi ve Kadifekale
- Harita 3:** Kazılarda ele geçen sikkelerin plankarelere göre buluntu yoğunluğu
- Harita 4:** Kazılar sonucunda sikke buluntusu tespit edilen plankareler
- Harita 5:** Tespit edilen darphanelerin buluntu yerine olan mesafeleri
- Çizim 1:** Kadifekale içinde oluşturulan iç kaleye ait canlandırma
- Çizim 2:** Sikke basım ekipmanları ve tekniği
- Fotoğraf 1:** Timur ve ordusunu Liman Kale surlarının önünde gösteren minyatür
- Fotoğraf 2:** 20. yüzyıl başına ait Kadifekale hava fotoğrafı
- Fotoğraf 3:** Kadifekale surlarının 1909 yılındaki görünümü
- Fotoğraf 4:** Kadifekale'nin girişini gösteren 1927 tarihli fotoğraf
- Fotoğraf 5:** Kadifekale'nin iç kalesine ait 1907 yılındaki fotoğraf
- Fotoğraf 6:** Kadifekale içinde yer alan sarnıcın 1909 yılındaki durumu
- Fotoğraf 7:** Kadifekale içinde yer alan sarnıcın planı
- Fotoğraf 8:** Kadifekale içinde yer alan mescidin 1880 yılındaki görünümü
- Fotoğraf 9:** Lydia bölgesinde darp edilen elektron sikke
- Fotoğraf 10:** Lydia bölgesinde darp edilen elektron sikke
- Fotoğraf 11:** Lydia bölgesinde darp edilen elektron sikke
- Fotoğraf 12:** Lydia Bölgesinde darp edilen altın sikke
- Fotoğraf 13:** Pompei'de bir duvar resminde Argyrokopeion canlandırması
- Fotoğraf 14:** Heraclius (610-641) denariusu
- Fotoğraf 15:** Abdülmelik bin Mervan (685-705) dinarı
- Fotoğraf 16:** I. Alexius Comnenos (1081-1118) follisi
- Fotoğraf 17:** I. Mesut (1116-1155) fels

KISALTMALAR

Bak:	Bakınız
C:	Cilt
cm:	Santimetre
Çev:	Çeviren
gr:	Gram
H:	Hicri
Haz:	Hazırlayan
K:	Kitap
Kat:	Katalog
m:	Metre
M:	Miladi
MÖ:	Milattan Önce
MS:	Milattan Sonra
No, N:	Numara
P:	Page
R:	Rumi
S:	Sayfa
Vol:	Volume

GİRİŞ

Araştırmanın konusu, Smyrna kenti kazıları Kadifekale sektöründe bulunan erken dönem İslami sikkeleri kapsamaktadır. Çalışmaya, İzmir (Smyrna) kentinin tarihsel süreç içindeki gelişimi hakkında bilgi verilerek başlanmıştır. Burada, kentte yerleşik yaşamın başlangıcından incelemiş olduğumuz Türk dönemine kadarki gelişim, dönüm noktaları göz önünde bulundurularak kısa şekilde aktarılmaya çalışılmıştır. Bu bölümde aynı zamanda çalışma mekânımız olan Kadifekale ve içinde yer alan yapılarla alakalı detaylı bilgiler yer almaktadır. İkinci bölümde çalışmanın ana konusunu olan sikkeler ele alınmış, ilk sikkenin basıldığı Arkaik dönemden Bizans dönemine kadar aralıksız değişimi ve gelişimi gibi teknik bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde antik dönemden itibaren sikkelerin nasıl darp edildiği açıklanırken, incelediğimiz dönemde sikkeler üzerinde kullanıldığı tespit edilebilen darphaneler irdelenmiştir. Dördüncü bölüm, bu bilgiler göz önünde bulundurularak Agora kazıları kapsamında Kadifekale'de ele geçen sikke örneklerinin tanımlandığı ve irdelendiği bölümdür. Beşinci bölüm ise ele geçen sikkelerin genel tanımlamalarının yapıldığı ve teknik bilgilerinin yer aldığı katalog bölümüdür.

Sikkeler arkeolojik kazılarda, bulunduğu yerleşim ya da mimari kalıntı hakkında kesin tarih vermesi bakımından oldukça önemli buluntu gruplarından. Arkeolojik kazılarda kesin tarihleyici unsur olarak kullanılan bu obje, İslami dönem kazıları için de aynı amaçlarla kullanılmalıdır. Bu amaçla kazı deposunda ve müze deposunda bulunan Hellenistik, Roma ve Bizans dönemi sikkeleri arasından erken dönem İslami sikkeler ayrıştırılmış, ayrıntılı şekilde incelenerek tanımlamaları yapılmış ve süsleme unsurları göz önünde bulundurularak tipolojik olarak gruplandırılmıştır. 2009, 2010, 2011, 2012 ve 2015 yıllarında, Smyrna kazıları kapsamında Kadifekale sektöründe gerçekleştirilen kazı çalışmalarında ele geçen 146 sikke arasından, tanımlanabilen 95 örnek inceleme kapsamına alınmıştır.

Aydınöglu Beyliğinin ve Erken dönem Osmanlı Devletinin hâkimiyet alanı olduğunu bildiğimiz Kadifekale, bir Müslüman yerleşimi olarak oldukça önemli bir

konuma sahiptir. Çalışma kapsamında incelenen sikkelerle, bu erken dönem Müslüman yerleşiminin savaşlar ve taht mücadeleleriyle geçen 100 yıllık süreci aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Smyrna kazıları Kadifekale sektöründe bulunan İslami sikkelerle ilgili daha önce bir çalışma yapılmamıştır. İncelenen M.1357-1460 yıllarına ait sikkeler; Menteşeoğlu, Aydınöglu, Saruhanöglu, Karamanoğlu Beylikleri ve Osmanlı Devletine ait örnekleri kapsamaktadır. Kale içi kentin ilk Müslüman sahibi Aydınöglu Beyliği ve sonrasında Osmanlı Devletine ait sikkeler ön plandaki buluntular arasındadır. Ancak bunun yanında, bölgede hüküm süren diğler beyliklere ait sikkeler ve ticari ilişkilerde bulunulan Latin devletlerine ait sikkeler de inceleme kapsamına alınmıştır. Çalışılacak malzeme seçilirken Kadifekale sektörü erken dönem İslami sikke buluntularının kısıtlı olması sebebiyle tanımlanabilen tüm sikkeler çalışmaya dâhil edilmiştir. Tekrar eden sikkelerin çalışmada yer almasının sebebi stratigrafıyı kaçırmamaktır. Tarihsel süreç göz önünde bulundurularak sikkeler kronolojik sıraya koyulmuştur.

Çalışmaya, İzmir Arkeoloji Müzesi deposunda başlanmıştır. Müze çalışmasında, öncelikle kazı deposundan envanterlik olarak seçilen ve İzmir Arkeoloji Müzesi deposunda koruma altına alınan sikkelerin tasniflendirme ve ayrıştırma işlemi yapılmıştır. Envanter defterlerinde numaralarından tespit edilen sikkeler müze deposunda tasnif edilerek Kadifekale'de yapılan kazı çalışmalarında bulunan 15. yüzyıl ve öncesi İslami dönem örnekleri ayrılmıştır. Ayrılan sikkelerin ön ve arka yüz fotoğrafları çekilerek tartı ve kumpas yardımıyla gram ve milimetrik olarak ölçüleri alınmıştır. Zamanın sınırlı olmasından dolayı müzede belgelenen sikkelerin tanımlamaları çekilen fotoğraflar üzerinden yapılmıştır. Smyrna Antik Kenti kazı deposunda gerçekleştirilen çalışma da aynı titizlikle yürütülmüştür. Sikkelerin tamamı tanımlandıktan sonra fotoğraflar ve bilgiler dijital ortama aktarılarak katalog oluşturma işlemine başlanmıştır. Katalogda çalışılan her sikkeye bir sayfa ayrılmış, sikkelere ait fotoğraflar ve çizimler sayfanın üzerinde ayrılan iki alan içine yerleştirilerek düzenli bir görüntü oluşması amaçlanmıştır. Fotoğraf ve manüel çizim için ayrılan alanın altında ise sikkenin; envanter numarası, kasa numarası, buluntu yeri, dönemi, darp yeri, birimi, malzemesi, ölçü ve ağırlığına ait bilgiler yer almaktadır.

1. İZMİR KENT TARİHİ

İzmir, Batı Anadolu'da yer alan önemli bir liman kentidir ve ilk yerleşildiği dönemlerden itibaren Asya'dan Avrupa'ya açılan önemli bir ticari kapı olmuştur. Günümüz İzmir kentinin birçok noktasında, varlığını yüzyıllarca sürdürmüş tarihin neredeyse her evresine ait yerleşim alanları görülmektedir. Günümüz İzmir sınırlarında yer alan ilk küçük çaplı yerleşim orta neolitik dönemde gerçekleşmiştir (Derin 2010: 37-38). Bornova Ovasında kent statüsünde sayılamayacak bu tarz erken dönem yerleşimlere rastlamak mümkündür (Ersoy 2010: 11). İzmir Tunç Çağında kent statüsüne ulaşmış kentin yerleşim alanı 5 kilometre kadar kuzeye kaymıştır.

Günümüzde Bayraklı sınırlarında Yamanlar Dağı eteğinde doğal bir yarımada üzerinde kurulu olan “*Palea Smyrna*” kentinin tarihi MÖ 3000'lere dayanmaktadır (Akurgal 1950: 54). Höyük şeklinde katmanlaşan kentte, Tunç çağlarından Hellenistik döneme kadar kesintisiz yaşam görülmektedir. Yüksek ve sağlam surlarla korunan kale içi yerleşiminde 3000 kişinin yaşadığı 500-600 hane yer aldığı düşünülmektedir (Akurgal 1993: 12).

MÖ 7. yüzyılda Lydia Kralı Alyattes'in işgali sonrasında tahrip olan kent uzun süre eski ihtişamına kavuşamamıştır. Strabon bu saldırılardan sonra nüfusun büyük bir kısmının 400 yıl boyunca çevredeki köylerde yaşamını sürdürdüğünü aktarmıştır. Tahrip olan kent merkezinde hayatına devam edenler ise MÖ 6. yüzyılın ikinci yarısında Pers istilalarıyla bir kez daha sarsılmışlardır (Akurgal 2000: 18). Bu tarihlerden sonra kent ihtişamlı yapısından tamamen uzaklaşmıştır. Ailoia bölgesi sınırlarında bulunan kent bu karmaşa döneminden faydalanan İonlular tarafından 13. kent olarak “*İon Birliği*”ne katılmıştır (Doğer 2011: 71). Hellenistik döneme kadar yaşamına durgun bir şekilde devam eden Palea Smyrna, Hellenizm etkisiyle yeniden

düzenlenerek bulunduğu alandan 20 stadion¹ güneybatıya, agora merkezli yerleşim alanına taşınmıştır (Strabon XVI: 646).²

Strabon'un "*kentlerin en güzeli*" olarak nitelendirdiği yeni oluşturulan "*Nea Smyrna*" birçok dönem yazarı tarafından övgüyle bahsedilen bir yerleşim olmuştur. Pausanias, kentle ilgili verdiği bilgiler doğrultusunda hiç kuşkusuz bu yazarlar arasında en önemlisi olup ayrıca kentin kuruluş efsanesini de aktarması bakımından ekstra önem arz etmektedir. Yazar, kentin kuruluşunu İskender'in gördüğü rüyaya atfetmektedir. Pagos dağı eteklerinde büyük bir çınar ağacının altında uyuyakalan İskender'in rüyasında gördüğü Nemesisler ona burada kuracağı kentte yaşayacak insanların çok mutlu olacağını söylerler. Bunun üzerine Apollon Claros bilicilik merkezinden de benzer bir kehanet alan İskender burada bir kent kurulmasını emreder (Pausanias VII: 5) Öncesinde atalarının yaşadığı toprakları terk etmek istemeyen Smyrnalılar, Tanrı Apollon'un sözü üzerine eski yerleşimi terk ederek yeni kente taşınmaya başlamışlardır. Ancak eski Smyrna kentinde yapılan Arkeolojik çalışmalar, buranın tamamen terk edilmediğini, küçük de olsa iskânın devam ettiğini göstermiştir (Ersoy 2015: 14).

İskender sonrası dönemde Hellenizm akımıyla ortaya çıkan şehir planlaması doğrultusunda şekillenen kentlerden³ olan Nea Smyrna, dönem kentlerinin en belirgin özelliklerinden biri olan hippodamik⁴ plan göz önünde bulundurularak düzenlenmiştir. Tapınak, agora, hamam, kütüphane, tiyatro, stadion, bazilika, odeion gibi anıtsal mimari yapılarla donatılan kent, Pagos (Kadifekale) Dağı eteğinde günümüzde Eşrefpaşa - Çankaya aksında yayılım göstermiştir (Ersoy 2015: 15). Kuzeyde Phokaia ve Pergamon, güneyde Magnesia ve Ephesos gibi önemli kentlerle komşu olan kent, büyük limanlarından dolayı kısa sürede ticarete gelişerek bölgede parlamıştır.

¹ Yunan ölçü birimi olan 1 stadion günümüzde 180-200 metre civarı bir ölçüye karşılık gelmektedir. Buna göre 20 stadion da 4 kilometreye yakın bir mesafeye eşdeğerdir.

² Palea Smyrna'nın terk edilmesinin en büyük sebebi yerleşim alanının oldukça küçük olmasına bağlı olarak nüfusa yetmemesi ve limanın kullanım dışı kalması sonucu ticari faaliyetlerin durmasıdır.

³ Hellenizm akımıyla çoğu büyük kent yeniden kurulmuş, kentler arasında mimari düzen bazında bir yarış başlamıştır. Miletos, Priene, Ephesos ve Pergamon gibi büyük yerleşimler bu yarış içinde en parlayan kentler arasında sayılabilir. Smyrna bu yarışa ancak geç Hellenistik dönemde yetişebilmiştir.

⁴ Hippodamik planda kent, birbirini dik kesen sokak ağıyla, insula adı verilen eşit boyutlardaki alanlara ayrılır. Konut ve kamusal birimler bu alanlar içinde yer alacak şekilde boyutlandırılır.

İskender'in ölümünden sonra kazanılan topraklar komutanlar arasında paylaşılmış, MÖ. 4. yüzyılın sonunda Smyrna'nın da içinde bulunduğu bölgenin yönetimi kısa bir süre Antigonos ve sonrasında Lysimakhos tarafından sağlanmıştır.

Nea Smyrna'nın kuruluşunda ve gelişim aşamasında oldukça büyük katkısı olan Lysimakhos, kendi döneminde kente kızının adından türeyen ve "*Eurydike'nin Şehri*" anlamına gelen "*Eurydikeia*" adını vermiş ancak köklü bir geçmişe sahip olan Smyrnalılar tarafından bu dikte ettirilen isim kabul görmemiştir (Cadoux 1938: 99). Lysimakhos'un ölümünden sonra İskender'in ardılları arasında yaşanan iktidar mücadelesinden etkilenmemek için "*özgür şehir*" ilan edilen Smyrna, tarafsız kalarak istediği krala askeri ve mali destek vermiştir. Seleukoslar tarafından Lysimakhos'un yönetimindeki topraklar işgal edilince kent bir süreliğine II. Seleukos'un egemenliğine girmiş ve "*kutsal şehir*" ilan edilmiştir (Ersoy 2015: 18).

Pergamon kralı I. Attalos (MÖ 241-197), bölgeye hâkim olan Seleukoslar'ın Suriye devletindeki aile kargaşasından faydalanarak oldukça uzak konumda bulunan Roma Cumhuriyeti'nin himayesini kabul etmiştir (Cadoux 1938: 128). Aslında bu durum sadece Pergamon krallığı değil tüm Batı Anadolu için önemli sonuçlar doğurmuştur. Smyrna da, Seleukos egemenliğinden sonra stratejik bir atılımla bu güçlü krallığın egemenliğine girerek yerini sağlamlaştırma yolunda büyük bir adım atmıştır (Cadoux 1938: 106). Pergamon kralı III. Attalos (MÖ 138-133)⁵ sahip olduğu tüm toprakları müttefik Roma Cumhuriyetine bırakınca, tarafını belli etmek isteyen Smyrna'da ilk Roma tapınağı inşa edilmiştir (Ersoy 2015: 20). Dolaylı olarak Roma Cumhuriyetinin egemenliğine giren Smyrna kenti Roma İmparatorluk döneminde de ihtişamlı yaşamına devam etmiş ve gücünü 7. yüzyıldaki Arap akınlarına kadar korumuştur. Arap akınlarından sonra oldukça tahrip olan ve sürekli korkunun hâkim olduğu kent merkezinde nüfus azalmış, var olan nüfus da olasılıkla kendilerini daha güvende hissettikleri Liman kalesi ve Kadifekale yerleşimini tercih etmişlerdir (Ersoy 2017: 16-17).⁶

⁵Varisi olmayan III. Attalos ölmeden önce olasılıkla İskender sonrası Anadolu'da oluşan kaos ortamını göz önünde bulundurarak tüm varlığını ve gücünü bir varisten çok Batı Anadolu topraklarını yönetecek bir güce devretmek istemiş olmalıdır. Batı Anadolu'nun yönetiminde başarılı olabilecek tek güç olarak, aynı zamanda müttefiki olan Roma Cumhuriyetini görmüştür.

⁶ Liman Kalesinin bulunduğu alanda herhangi bir arkeolojik kazı çalışması yapılmamış olup Kadifekale'de yapılan kazılarda azımsanmayacak sayıda erken ve orta Bizans dönemine ait eser ele geçmesi bu durumu kanıtlar niteliktedir.

672 yılında Muhammed Bin Abdullah komutasındaki Emevi Arapları tarafından gerçekleştirilen işgalin izlerini kentin birçok noktasında görmek mümkündür (Doğer 2011: 128). Altınpark arkeolojik alanında gerçekleştirilen kazılarda ortaya çıkarılan konut yapılarındaki yangın izleri de olasılıkla işgal yıllarına ait olmalıdır (Ersoy 2015: 44). Kent bu tarihte ilk kez Müslüman bir toplulukla karşı karşıya gelmiş ancak tamamen teslim olmamıştır. Smyrna ile eş zamanlı olarak Sardes, Ephesos, Pergamon ve başkent Konstantinopolis'te işgal edilmiştir (Foss 1977: 482). Ancak Konstantinopolis düşürülemeyince Arap akıncılar, Smyrna'da bir kış geçirdikten sonra adı geçen kentleri tahrip ederek ve yağmalayarak topraklarına geri dönmüşlerdir (Doğer 2011: 128). Bu tarihlerden sonra Batı Anadolu'nun ihtişamlı şehirlerinin güçten düşmesi ve terk edilme süreci hızlanmıştır. Smyrna Agorasında yapılan çalışmalar, kentin merkezi olan agoranın Orta Bizans Dönemine doğru mezarlığa dönüştüğünü göstermiştir (Ersoy 2017: 17). Bizans döneminde kentin tekrar onarılıp korunaklı hale getirilmemesinden, Doğu Roma İmparatorluğunun başkenti Konstantinopolis'in dışında kalan diğer eyalet kentlerine verilen desteğin kesildiği anlamını çıkarmak da mümkündür.

Batı Anadolu'nun güçlü kentlerindeki durgunluk MS 9. yüzyıla kadar sürmüştür. Arap akınlarının kesilmesinin ardından oluşan refah ortamı bazı şehirlerin eski ihtişamına kavuşmasını sağlamıştır. Bu kentlerden biri de Smyrna olmuş, konumundan dolayı Bizans donanmasının üssü olarak birçok kenti geride bırakarak önemini arttırmış ve yeniden imarı mümkün olmuştur (Doğer 2011: 130). Ancak Smyrna'nın refah yılları uzun sürmemiş, M.1025 ve 1040 yıllarında gerçekleşen depremlerden büyük hasarlar almıştır. Depremlerin akabinde M.1071 yılında Malazgirt savaşı sonrasında gerçekleşen Türk akınları, Bizans toprakları için büyük tehdit oluşturmaya başlamıştır. M.1075 yılında İznik'te Selçuklu devletinin temelleri atılırken, 1081'de Smyrna'dan Ephesos'a kadar olan önemli bölge, Çaka Bey⁷ adlı bir Türkmen Beyi tarafından işgal edilerek ilk kez Türklerin kontrolüne geçmiştir (Doğer 2011: 130). Önemli bir Roma kenti olan Ephesos ise diğer bir Türkmen Beyi

⁷ Selçuklu hanedanına mensup olmayan bu Türkmen Beyi, Bizans ordusunda paralı askerlik yapmış olup Bizans İmparatoru tarafından "protonobilismos" olarak onurlandırılmıştır. Ancak bir Türk olduğu için yaşamını sürdüğü Konstantiniyye'den sürülünce Peçenek krizinden faydalanarak depremler sonrası virane halde olan Smyrna kentini zapt etmiştir (Nicolae Jorga, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (1300-1451)**, C. 1, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2009, s. 108).

olan Tanrıbermiş Bey tarafından zapt edilmiştir (Yücel 1989: 217). Burada Smyrnalıların önceki dönemlerde de olduğu gibi stratejik düşünerek refah ortamını korumak için Çaka Bey'e direnmedikleri düşünülebilir. Smyrna ve Ephesos'ta tersaneler kurduran Çaka Bey deniz gücünü de arttırarak kısa sürede Çanakkale boğazına kadar olan bölgenin ve adaların hâkimi olmuştur (Ersoy 2015: 45). Çaka Bey ile denizde ve karada bir türlü baş edemeyen I. Aleksios Komnenos (M.1081-1118), Çaka Bey'in damadı olan Selçuklu Sultanı I. Kılıçarslan'ı kışkırtmış ve Çaka Bey M.1097 yılında bir ziyafet sırasında öldürülmüştür (Yücel 1989: 219). Kent kısa bir süre Çaka Bey'in oğlu İbn-i Çaka egemenliğinde kaldıktan sonra I. Komnenos tarafından karadan ve denizden yapılan saldırılarla geri alınmıştır. Doğu Roma İmparatorluğu Komnenos'lar zamanında belki de son güçlü dönemini yaşamış, Türkler Batı Anadolu'daki yerleşimlere 13. yüzyılın sonlarına kadar yaklaşmamışlardır. Bu dönemde Kadifekale'de büyük onarımlar gerçekleşmiş ve iç kale yerleşimi dış tehditlere karşı daha korunaklı hale getirilmiştir. Hatta olası bir işgale karşı kendi su kaynaklarını yaratabilmek için bu dönemde kale içine birçok sarnıç inşa edilmiştir (Ersoy 2015: 46). Kent içindeki bir başka yerleşim alanı olan liman kalesinin de bu süreçte inşa edildiği söylenebilir.

Kentin Türk hâkimiyetine girişi 14. yüzyılın ilk çeyreğinde gerçekleşmiş, ancak kent tam anlamıyla ele geçirilememiştir. Dönemin İzmir'i hakkında bilgi veren Enveri kentin parçalı durumunu şu şekilde izah etmektedir: “İki kale idi İzmir ol zaman, birini Mehmed Bey almıştı nihan, biri anın dopdoluydu Frenk (Harita 1,2). İşleri dün-ü gün İslam ile cenk. Bahrdır üç yanı bir yanı kara, kaleyi kılmışlar ana daire, yanına bir kimse varamaz, kuş uçarsa ona giremez” (Enveri 1928: 49). Kalenin Türk hâkimiyetine geçiş dönemini Doukas'ın anlatımlarında da detaylı bir şekilde okumak mümkündür: “Bu kale eski ve ahlakı bozuk İzmir'in yukarı hisarı idi. Onu az zaman önce Rumların İmparatoru Iohannes henüz yenilemiş iken, Türklerin başı Umur'un babası, Aydın Rumlarından ihtiyar Andronikos'un zamanında zapt etmiş ve o zamandan başlayarak yönetmiş idi” (Doukas 2008: 23). Son yıllarda yapılan araştırmalara göre; M.1307 yılından itibaren bölgede varlığını hissettiren ve birçok önemli yerleşimi ele geçirmeyi başaran Aydınoğlu Mehmed Bey M.1317 tarihinde İzmir'in yukarı kalesine, oğlu Gazi Umur ise genç yaşına rağmen M.1326 yılında liman kalesine hâkim olmuştur (Öztürk-Perk 2011: 16). Ancak Liman

Kalesi'ndeki bu hâkimiyet uzun sürmemiştir. Umur Bey'in deniz seferlerinden ve korsanlıklarından dolayı Latin ticareti aksamış, 1344 yılında Papa VI. Clement'in talimatıyla Kıbrıs, Venedik, Cenova ve Rodos gemilerinden oluşan büyük bir filo İzmir'e ani bir baskın yaparak şehri tekrar hâkimiyet altına almışlardır (Üyepazarcı 2003: 37-38). Kent M.1402 Ankara savaşına kadar iki parçalı yapısını korumuş, aşağı kale Rodos Şövalyelerinin hâkimiyetinde kalmıştır (Baykara 2001: 40).

Kosova savaşından galip şekilde ayrılıp Balkanlar'a kadar yayılım gösteren Osmanlı Devleti'nin, Balkanlarda geçirdiği zaman zarfında Anadolu Beyliklerinde bir takım hareketlenmeler yaşanmıştır. Osmanlı Devletine bağımlı olan beylikler eski topraklarına yeniden hâkim olmak için bölgenin diğer güçlü beyliklerinden biri olan Karaman Beyliği'nin etrafında toplanınca I. Bayezid vasal sisteme karşı tavır alarak yönünü Batı Anadolu Beyliklerine çevirmiş, M.1389/1390 kışında Aydın, Saruhan, Menteşe, Germiyan ve Hamid Beyliklerine ait olan topraklar Osmanlı sınırlarına katılmıştır (İnalçık 1992/C.5: 232). Bu durum vasal sisteme karşı alınan bir tedbir gibi görünse de ele geçirilen toprakların hanedanlarına bir kısım arazi ve mülk tımar olarak bırakılmıştır (Emecen 2003: 46).

M.1402 yılı Smyrna kenti için bir dönüm noktası olmuştur. Bu tarihten sadece bir yıl önce Timur'un yayılmacı politikasından rahatsız olan I. Bayezid, topraklarına sızmaya başlayan Timur'u sert şekilde uyarılmış, uyarı Timur'un Ankara'yı işgal etmesi ve kale duvarlarını havaya uçurmasıyla cevaplandırılınca iki ordu Ankara ovasında karşı karşıya gelmiştir (Lamartine 2011: 108).⁸ Güç eşitsizliğinden ve Bayezid'in yaptığı stratejik hatalardan dolayı Osmanlı ordusu Ankara Savaşından büyük bir yenilgiyle ayrılmıştır. Bayezid'in Timur tarafından esir edilmesi Osmanlıları parçalamış ve kardeşler arasında taht mücadelesi yaşanmasına sebep olmuştur. Devlette yaşanan bu iç karışıklık İslamiyet'in Avrupa topraklarından

Bazı tarihçiler Timur'un Ankara ovasına yayılmış 300 bin kişilik büyük ordusuna karşı, I. Bayezid'in hakimi olduğu topraklardan topladığı 120 bin kişilik ordusunun savaş alanında hazır bulunduğu bahseder (Yılmaz Öztuna, **Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Tarihi**, C. 3, Hayat Yayınları, İstanbul, 1964, s. 34). Bayezid'in ordusu Yunanistan ve Trakyadan Batı Anadolu Beyliklerine kadar birçok yerden eli silah tutan erkekler toplanarak oluşturulmuştur. Çalışma kapsamında ele geçen Kat. No. 26 ve 27 numaralı sikkeler bu savı kanıtlaması bakımından oldukça önemlidir. M.1402 ve 1403 yıllarında basılan bu sikkeler, Menteşeoğlu ve Saruhanoğlu Beyliklerine ait olup paralı askerler aracılığıyla İzmir kentine gelmiş olmaları muhtemeldir.

silinmesine sebep olabileceği için Timur, Anadolu'nun genelinde gerçekleşen istikrarsızlığı çözmeye amacıyla batıya yürümüştür (Lamartine 2011: 119).

İzmir, Batı Anadolu'da kalan bir kaç gayrimüslim yerleşimden birini (Liman Kalesi) barındırdığı ve bu kale defalarca ele geçirilmesine rağmen papa destekli haçlı orduları sayesinde geri alındığı için Timur, Küçük Asya'yı bu Hıristiyan birliğinden kurtarmak amacıyla ilk olarak buraya yönelmiştir. Kütahya üzerinden verimli Manisa ovasına varan Timur 300 bin kişilik ordusunu ikiye bölerek bir kısmıyla Aydınoğlu Beyliği üzerinden bir kısmıyla ise Saruhanoğlu Beyliği üzerinden İzmir'e ulaşmış, "*Gâvur İzmir*" olarak adlandırılan Liman Kalesini büyük baskı ve şiddetle ele geçirmişlerdir (Fotoğraf 1) (Lamartine 2011: 123).⁹

M.1413 yılında Fasıla-ı Saltanat devrini bitirip siyasi birliği sağlayan I. Mehmed İzmir üzerinde hâkimiyet kurmuş olsa da Batı Anadolu Beyliklerinde vasal sistem devam etmiş, Aydınoğlu Cüneyd Bey Osmanlı boyunduruğunda ata topraklarını yönetmiştir (Akın 1968: 80). İzmir'in tamamen Osmanlı toprağı haline gelişi M.1426 yılında Aydınoğlu Cüneyd Bey'i ve ailesini idam ettiren II. Murad döneminde gerçekleşmiştir (Koca 2012: 153)

1.1. KADİFEKALE

Kentlerin oluşumundaki en önemli etkenlerden biri hiç kuşkusuz savunma yapılarıdır. Çoğunlukla ulaşılması güç, sarp konumlarda bulunan savunma yapıları: burç, sur, iç kale gibi yapıların bir araya gelmesiyle oluşmaktadır (Boz 2014: 16). Günümüzde Kadifekale olarak adlandırılan yapı da Nea Smyrna kentinin sırtını yasladığı sarp Pagos dağı eteğinde yer alan bir iç kaledir. Kalenin adının, Evliya Çelebinin bahsettiği kaleyi inşa ettirdiğine inanılan *Kraliçe Kaydefa*'dan geldiği

⁹ Timur bu süreçte, iktidar boşluğundan faydalanarak Beylik topraklarını ait oldukları hanedan ailelerine paylaşmış, Anadolu'da vasal sistemin devamını sağlamıştır. Germiyan Beyliğinde Yakup Bey tekrar başa getirilmiş, İlyas Bey ikinci kez Menteşe Beyi olmuştur (Nicolae Jorga, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (1300-1451)**, C. 1, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2009, s. 290).

Katalogda yer alan 26 numaralı gümüş akçe 805(1402) tarihini taşımakta olup Timur sonrasında tekrar yönetimi eline alan İlyas Bey tarafından basılmıştır. Timur sonrası Aydınoğlu hanedanında da karışıklık olmuş, Beylik toprakları İsa Bey'in oğulları Musa ve II. Umur arasında paylaşırılmış, ancak aynı aileden olan Bahadır Bey'in oğlu Cüneyd Osmanlı Sultanı Emir Süleyman'ın desteğiyle önemli bir güç elde edince II. Umur Bey Menteşe İlyas'ın yardımıyla Beyliğin tek hâkimi olmuştur (805/1402) (Üstün Erek, Aydınoğlu Cüneyd Bey'in Neşredilmemiş 825 Tarihli Gümüş ve Bakır Parası Hakkında Bir İnceleme, **Anadolu Nümismatik Bülteni**, 2008, s. 22).

düşünülmektedir (Ersoy 2015: 127). Kraliçe Kaydefa'nın aynı zamanda Bergama kalesinin hâkimi olduğunu aktaran Evliya Çelebi, kraliçenin Büyük İskender'den korktuğu için bu kaleyi inşa ettirdiği bilgisini de aktarmaktadır (Evliya Çelebi 2011: 100).

Kadifekale; Hellenistik Smyrna kentinin akropolü olarak düzenlenmiş olup konumu bakımından Smyrna kentine, körfeze ve kente gelen kara yollarına hâkimdir. Ancak 2009-2012 yılları arasında ve 2015 yılında gerçekleştirilen kazılarda ele geçen arkeolojik buluntular Kadifekale'nin Hellenistik dönem öncesinde de iskân görmüş olabileceğini göstermiştir (Ersoy 2015: 121).

Bulunduğu alanın topografik özelliklerine (Fotoğraf 2) göre şekillenen Kadifekale, yaklaşık 600 x 210 mt civarında dikdörtgen yapıya sahiptir (Ersoy 2015: 122). İç kaleli olarak tasarlanan kale yapısı, güçlü ve kalın duvarlarıyla saldırı anında kent nüfusunun sığınacağı son noktadır. Güney, kuzey ve doğu surlarının önemli bir kısmı bugüne ulaşamamış olan kalenin (Fotoğraf 3, 4) 4 girişi ve 28 burcu bulunmaktadır (Göncü 2013: 48). Batı surlarının korunmuş olmasının sebebi ise kalenin bu bölümünde bir iç kalenin (Çizim 1) yer alması ve muhtemelen belli dönemlerde defalarca onarım geçirmesi olmalıdır. Batı surlarının sağlam şekilde günümüze ulaşması, kalenin yapısal özellikleri hakkında fikir vermesi bakımından da oldukça önemlidir.

İlk olarak, MÖ 4. yüzyılın sonlarında şekillenmeye başlayan kuzeybatı yönündeki surlarda Antigonos ve Lysimachos döneminin izleri görülmektedir (Göncü 2017: 151). Surların ikinci inşa evresi *Pax Romanum*¹⁰ sonrasında MS 4.-5. yüzyılda İmparator Arcadius döneminde gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde yapılan tadilat blok taşların arasındaki boşlukların harçla doldurulduğu gözlemlenmektedir. Üçüncü tadilat evresi MS 7. yüzyılda Arap akınları sonrasında gerçekleştirilmiş olmalıdır (Göncü 2017: 154). Dördüncü yapılaşma evresi Doukas'ın aktardığına göre İmparator III. İohannes Vatatzes (M.1221-1254) zamanında gerçekleşmiştir (Ersoy 2015: 122). Beşinci ve altıncı tadilat evreleri ise Aydınöğlü Beyliği döneminde gerçekleşmiştir. Beylik hâkimiyetindeki ilk tadilat kalenin ele geçirilmesi aşamasında gerçekleşen tahribat sebebiyle yapılmış olmalıdır. İkinci tadilat ise olasılıkla Beyliğin İzmir'deki son hâkimiyet yılları olan Fetret Devrinde gerçekleşmiş olmalıdır. Ancak

¹⁰ Roma barışı

son tadilatın ilk yıllarında I. Mehmed kaleyi kuşatarak İzmir'deki Aydınolu Beyliği hâkimiyetine son vermiştir. Doukas bu olayla ilgili çarpıcı bir detay da vermektedir. *“İzmir’i ona teslim etti; o da kenti teslim alıp birçok noktada yerle bir ettirdi, mazgallı üst bölümlerden ve burçlardan bazılarını yıktırdı, böylece surların içinde yaşayan halkı savunmasız bıraktı.”* (Doukas 2008: 94)

Osmanlı egemenliğinde Kadifekale yerleşiminde nüfus artmış, kale içine sığamayacak duruma geldiğinde kentteki Müslüman nüfus ovaya ve liman çevresine yayılmaya başlamıştır. Tepeden ovaya göç 15. yüzyıldan itibaren gerçekleşmiş, antik agora ve liman çevresine yapılan cami ve külliyeler çevresinde yeni mahalleler oluşmuştur (Çakmak 2015: 43). Evliya Çelebi'nin kale ile ilgili verdiği *"Ama deniz kıyısındaki kale mamur olalıdan beri bu kale içinden halk aşağı şehre göçüp bu kale içinde bağ ve bahçeler kalmıştır. Han, hamam ve çarşı pazar harap olmuştur."* (Evliya Çelebi 2011: 100) bilgisi de kaledeki yerleşimin, Seyyahın gelişinden yıllar önce terk edildiğini göstermesi bakımından önemlidir.

1.1.1. Kadifekale'de Yer Alan Yapılar

14. yüzyıl başından itibaren Bizans'ın hâkimiyetini kaybetmesiyle bir egemenlik mücadele sürecine giren kent görece karanlık bir dönem yaşamıştır denilebilir. Kentin bu yıllarını aydınlatacak yazılı belge de yok denecek kadar azdır. İncelenen dönemde İzmir'e gelip kaleyle alakalı bilgi veren tek seyyah İbn-i Battuta'dır. İbn-i Battuta'nın 14. yüzyılın ilk yıllarında Selçuklu Devleti'nin dağılmasından sonra oluşan Beylikler hakkında verdiği bilgiler, tarihsel süreç için büyük önem arz etmektedir. Seyyahın, M.1333 yılında Aydınolu Beyliği topraklarına ayak bastığı düşünülmektedir (Baykara 2001: 40). İlk olarak Beyliğin başkenti olan Birgi'ye giden Battuta, Aydınolu Beyliğinin toprakları ve zenginliğiyle alakalı birçok bilgi vererek Ayasulug ve Tire gibi önemli kentleri ziyaret ettikten sonra İzmir'e de uğramıştır. Kentin mimari yapısı hakkında çok detay vermese de Aydınolu Beyliği hâkimiyetindeki İzmir ile alakalı şu bilgileri aktarmaktadır:

“Deniz kenarına kurulmuş Yezmir şehrinin büyük bir kısmı haraptır.¹¹ Kalesi üst tarafta bir tepededir. Burada Ahmediye tarikatı şeyhlerinden dindar ve kamil bir insanın yanında, Şeyh Yakub'un zaviyesinde konakladık. Yezmir şehrinin hâkimi daha önce andığımız Aydınoğlu Sultan Muhammed'in oğlu Ömer Bek (Umur Bey)'dir. Kalede oturur. Yezmir'e indiğimiz zaman o babasının yanındaydı. Gelişimizden beş gün sonra Yezmir'e döndü ve asaletinden olacak; önce tekkeye uğrayıp bizi selamladı, geciktiği için özür diledi. Ömer Bek, dindar olduğu kadar cömerttir de. Bir o kadar da cihat ehlidir; yiğittir, cesurdur. Bizim sonradan duyduğumuza göre gaza için kurduğu donanmayla İstanbul kapılarına dek akınlar yapmakta imiş. Topladığı ganimeti rahatça dağıtır, tekrar gaza niyetiyle denize açılmış. Onun saldırılarından yılan Rumlar sonunda Papaya başvururlar. Böylece Papa Cenovalılara ve Frenklere emir verir; "Savaşa katılın!" diye. Roma'dan da ayrı bir ordu toplanarak gemilere bindirilir. Bir gece vakti denizden gelirler, limana baskın yaparlar, şehri ele geçirirler. Ömer Bek kaleden inerek şehri kurtarmaya çalışırsa da askerlerin çoğuyla birlikte şehit düşer. Hıristiyanlar bu fırsat sayesinde bir aralık Yezmir'i ele geçirmişlerse de kale gayet sarp ve sağlam olduğu için saldırılara dayanır, düşmez.” (Battuta 1999: 426)

Kentin akropolü konumundaki kalede (Fotoğraf 5) surlar dışında sağlam olarak günümüze ulaşan bir yapı bulunmamaktadır. Pagan inancına göre; kutsal sayılan akropol alanlarında tapınım alanları, tapınaklar ya da sunaklar yer almaktadır. Bunun örneklerini Bergama, Priene, Assos gibi kentlerde görmek mümkündür (Göncü 2013: 63). Ancak Smyrna kentinin akropolü olan Kadifekale içinde gerçekleştirilen kazılarda henüz bu tip bir tapınım alanına rastlanılmamışsa da 2009 yılı kazı sezonunda ele geçen, üzerinde “*APTEMIAA*” (Artemis için) yazılı Hellenistik döneme tarihlendirilen siyah firnisli kâse, akropolde sunu yapılacak bir tapınım alanına işaret etmektedir (Ersoy 2015: 121). Keza kenti 1795 yılında ziyaret eden Dallaway kale içinde yer alan 50x27 ayak ölçülerindeki bir sunağın temellerinden bahsetmektedir (Pınar 2001: 98).

¹¹ Türk akınlarından dolayı Anadolu'nun batısında yer alan gayrimüslim yerleşimler çoğunlukla kale içlerinde yaşamak zorunda kalmışlardır. Bu dönemde İzmir kentinde Liman kalesi ve Pagos dağındaki kale Bizanslılar'ın ve Latin kolonilerinin yaşam alanı olup kent merkezi olan Agora ve çevresi atıl haldedir.

Günümüzde kale içinde gözlemlenebilen yapılar dağınık şekilde yapılanmış küçüklü büyüklü sarnıçlar ve mescid yapısına ait kalıntılardır. Gerçekleştirilen kazılar sırasında henüz alanda yer alan konut yapılarına veya sokak aksına dair herhangi bir ize rastlanılamamıştır.

1.1.1.1. Sarnıç

Günümüze ulaşan ve kalede yaşayan nüfusa yeterli su depolama alanı oluşturma amacıyla, İmparator İohannes Vatatzes'in kalede yaptırdığı tadilat sırasında alana eklendiği bilinmektedir (Doukas 2008: 23). 34x25 metre ölçülerinde yaklaşık kare planlı sarnıç (Fotoğraf 6), 20 dörtgen planlı fil ayağın taşıdığı haçvari tonozlu üst örtüye sahip olup 2650 metreküp su depolama alanıyla 14 ile 15.000 kişilik nüfusun su ihtiyacını karşılayabilecek kapasiteye sahiptir (Ersoy 2015: 128). Kaleyi 19. yüzyılın son çeyreğinde ziyaret eden George Weber sarnıç ile ilgili; *“Bu yapı büyüklüğüne rağmen tekniği bakımından kati suretle Konstantinopolis’in sarnıçlarının gerisinde kalmaktadır. Sanki bir aceleyle işe başlanmış ve tamamlanmış olduğu izlenimi uyandırmaktadır. Ayakların cepheleri hiçbir noktada uyum içinde değildir.”* bilgisini vermektedir (Weber 1899: 183-184). Weber burada sarnıcın yapımında aceleci davranıldığını vurgulayarak yapıdaki çarpıklıklara dikkat çekmektedir (Fotoğraf 7). Türk akınlarının gerçekleştiği bu evrede kale içi yerleşiminde hızlı bir imarlaşma yaşanmış olması muhtemeldir.

Aynı zamanda kale içinde su deposu olarak kullanılan başka sarnıç yapılarının varlığından bahseden Weber, çoğu çökmüş haldeki altı beşik tonozlu sarnıcın dördünün doğuda ikisinin de batıda büyük kale meydanında olduğunu aktarmıştır (Weber 1899: 183). Weber’in kale meydanı olarak adlandırdığı yer tam olarak mescidin önünde kalan, altında alanın en büyük su sarnıcını barındıran yer olmalıdır. Çalışmamızda yer alan sikkelerin yoğunlukla bu sarnıç üzerinde ve içinde gerçekleştirilen temizlik çalışmaları sırasına bulunması burada bir çarşı ve meydan olduğunu kanıtlar niteliktedir. Meydanlar Anadolu’daki kale ya da normal yerleşimler için vazgeçilmez unsurlardır. Kente gelen tüm yolların kesiştiği bu alanlarda çoğunlukla cami ya da mescid gibi sosyal bir yapı da yer almaktadır (Küskü 2009: 141). Aynı zamanda bu alanlar, tezgâhların kurularak yerli ve yabancı tüccarların ticari işlevlerini gerçekleştirdiği yerler olması bakımından kent için

oldukça önemli konumdadır. Bunun yanında bayramlar, şenlikler, karşılama ve uğurlamalar, hatta bir takım cezalandırmalar da kent meydanlarında gerçekleştirilmektedir (Boz 2014: 22).

1.1.1.2. Mescid

Mescid ve Cami yapıları, halkın ibadetini toplu şekilde gerçekleştirebildikleri dini yapılardır. Kale mescid ya da camilerin büyük bölümü eski kilise ya da şapel kalıntılarının üzerinde yer almış ya da mevcut yapıların devşirilmesiyle oluşturulmuştur (Boz 2014: 29).

Kale içinde yer alan mescid, kâgir yapıda basit örgü sistemiyle inşa edilmiş olup alanın merkezi noktasında ana kaya üzerinde yer almaktadır (Ersoy-Ersoy-Ürer 2014:391). 7,86 x 7,83 metre ölçülere sahip kare planlı harim ve kuzeyinde bulunan üç birimli son cemaat yeri yapının plan şemasını oluşturmaktadır. 2010-2014 yılları arasında yapılan arkeolojik kazı çalışmaları ile ortaya çıkarılan temel ve bazı duvar kalıntıları, yapının mescid ya da cami olarak adlandırılan bir ibadet yapısı olduğunu ortaya koymuştur. 1880 yılında Rubellin'in çektiği fotoğrafta (Fotoğraf 8) yapının harim ve son cemaat yeri olmak üzere tamamıyla ayakta olduğu görülebilmektedir. İbn-i Battuta'nın kale ziyaretinde söz etmediği mescid yapısına ait en erken gözlem Evliya Çelebi tarafından yapılmıştır. Kale ve kale içindeki yerleşimle ilgili birçok önemli bilgiyi aktaran Evliya Çelebi, yapının kitabesinde "*Hâzihi'l-medresetü's-şerif ve çamiu'l-latîf el-abdü'z-zaîf elmuhtâc ilâ rahmetillâh, el-Hâc İlyas ibn Ahmed, afallâhu anhüme'r- Rabbussamed, el-kâdî bi-kale-i İzmir, azzetehallâhu(?) taâlâ ani'ttedmîr. Sene semâne ve seb'a mie.708*" yazdığını kaydetmiştir. Çelebi'nin aktardığı bilgiye göre; yapının banisinin Kale Kadısı Ahmetoğlu İlyas, inşa tarihinin ise H.708/M.1308 olduğu anlaşılmaktadır (Evliya Çelebi 2010: 102). Ancak bu tarih kalenin ele geçirildiği kabul edilen M.1317 tarihiyle çelişmektedir.¹² Mescidi ziyaret eden özellikle yabancı seyyahlar, muhtemelen avluda gördükleri iki Korinth sütun başlığına dayanarak yapının önceki evrede küçük bir şapel olabileceğini de aktarmışlardır (Göncü 2013: 74)

¹² Kale ele geçirildikten sonra Aydınolu Mehmed Bey tarafından İlhanlı Hükümdarı Olcayto Hudabende Mehmed Han adına H.717 (M.1317-1318) tarihinde İzmir darphanesine basılan sikke de Evliya Çelebinin ileri sürdüğü tarih ile çelişmektedir. (Bak. Kamil Eron ve Gültekin Teoman, İzmir'de Basılan İlk Aydınolu Dirhemi, *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, İstanbul, 2007, s. 113-114).

2. ANADOLU'DA SİKKENİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Sikkelerle ilgilenen bilim dalına, Latince'de “*nummus*” (para) kökünden türeyen “*nümismatik*” (para bilimi) denmektedir (Tuzkaya 2010: 13). Nümismatik bilimi, Avrupa'da koleksiyonerliğin gelişmesine bağlı olarak ortaya çıkan Arkeoloji ile çağdaş bir bilim dalıdır. Kaynaklarda ilk sikke koleksiyoneri Roma İmparatoru Augustus olarak kabul edilmektedir. Ortaçağ karanlığından kurtulan Avrupa'da 16. yüzyıldan itibaren aristokratlar arasında koleksiyonerlik yaygınlaşmış, nümismatik araştırmaları yapılmıştır. 18. ve 19. yüzyıldan itibaren ise müze ve özel koleksiyonlarda yer alan sikkeleri tanımlama işini üstlenen nümismatik bilimi, arkeoloji biliminin yanında bir yan dal olarak kabul görmüştür (Erhan vd. 2008: 136). Ülkemizde nümismatik çalışmaları çok daha geç bir dönemde yapılmaya başlanmıştır. Türkiye'de araştırması yapılan ilk İslami sikke kataloğu İstanbul Arkeoloji Müze müdürü Osman Hamdi Bey'in kardeşi İsmail Galip'in 1890 tarihli Takvim-i Meskûkât-ı Osmaniyye adlı eseridir (Artuk 1966: 2). Anadolu'da Antik dönem sikkeleriyle alakalı katalog çalışmasının yapılması ise 1949 yılını bulmuştur (Tekin 1993: IX). C. E. Bosch “Türkiye'nin Antik Devirdeki Meskûkâtına Dair Bibliyografya” adlı eseriyle Anadolu'da bulunan antik sikkeleri bir kitapta toplamıştır (Erhan vd. 2008: 136). Oğuz Tekin 1980'li yıllardan beri gerçekleştirmekte olduğu nümismatik çalışmalarıyla Anadolu'nun antik ve İslami sikkelerine ışık tutmaktadır. Nümismat, tanımladığı sikkeyle dönemin sosyal, siyasi ticari ve ekonomik hayatına ışık tutmaktadır. Bu durum arkeolojik kazılarda bulunan sikkelerin tanımlanmasının önemini göstermektedir.

İnsanların yerleşik yaşama geçmesiyle başlayan tarımsal faaliyetleri, ticaretin oluşmasına zemin hazırlamıştır. İlk ticari faaliyetler takas yoluyla yapılmıştır. Ancak bazı malların karşılığının tam değerini bulamaması sebebiyle paranın atası olarak nitelendirilebilecek olan işlenmemiş metal ağırlıklar ve metal eşyalar kullanılmaya başlanmıştır. Anadolu'da, MÖ 10. ve 7. yüzyıllar arasında geçerli olan bu uygulama

ticari karşılığı olan, değerli ve yarı değerli madenlerden üretilen sikkenin icadına zemin hazırlamıştır (Dinçkal 1996: 1).

Arapça “*meskûkât*”¹³ kökünden türeyen sikke; “*Ağırlığı ayarlanmış, üzerinde onu darbeden yetkili idarenin ya da devlet tarafından bir takım arma, işaret ve yazıların işlendiği yuvarlak şekildeki metal objedir.*” olarak tanımlanmaktadır (Tekin 2009: 179).

Sikke olarak tanımlayabileceğimiz küçük metal parçaları ilk olarak Anadolu'da zengin altın ve gümüş kaynaklarına sahip Lydia bölgesinde kullanılmaya başlanmıştır (Tekin 1997: 2). Lydia'da basılan ilk sikkeler (Fotoğraf 9, 10, 11) bünyesinde belli bir oranda altın ve gümüş barındıran elektron madeninden darp edilmiştir. Monometal dönem sonrasında MÖ 6. yüzyılın ortalarına doğru elektron madeninin içindeki altın ve gümüş ayrıştırılarak iki farklı madende sikkeler darp edilmiştir. Aynı zamanda Darius döneminde basıldıkları için “*dareikos*” da denilen bu sikkeler (Fotoğraf 12) çevre kentlerde de kullanılmıştır (Karwiese 1995: 33). Arkaik dönemde Lydia bölgesi sınırlarını aşan sikkeler kısa sürede tüm Ege havzasına yayılmış, Atina'ya kadar tüm kentler tarafından kullanılabilir hale gelmiştir. Maden kaynakları konusunda Lydia kadar şanslı olmayan kentler, değerli madenleri çevreden ithal ederek ihtiyaçlarını karşılamak zorunda kalmışlardır. Bu sebeple Klasik dönemde sikke hammaddesi olarak Anadolu'nun her yerinde kolayca bulunan bakır ve bronz madenleri kullanılmaya başlanmıştır. Bu aşamadan sonra günlük kullanımda daha çok bronz ve bakır sikkeler tercih edilmiş, altın ve gümüş sikkeler ise alım gücü daha zor olan mallar için kullanılmıştır (Erhan vd. 2008: 135).

Antik dönemde sikkeler “*argyrokepeion*” adı verilen basit atölyelerde (Fotoğraf 13) darp edilmiştir (Aktaş 2006: 5). Bu atölyelerde çekiç, örs, kalıplar gibi aletler ve metali eritmek için kullanılan bir ocak yer almaktadır. İlk sikke örneklerinde çok ilkel bir darp yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde öncelikle sikke metali üzerine çiviyle sert bir şekilde vurularak çukurluk oluşturulur, sikke pulunun diğer yüzü döndürülerek negatif bir kalıpla devletin ya da hanedanın armasının bulunduğu ön yüz darp edilirdi (Karwiese 1995: 21). İlk sikkelerin ön yüzünde aslan, boğa ya da geyik protomları yer almakta olup bu figürler devletin ya da hanedanın

¹³ Meskûkât Arapça'da kelime anlamı olarak metal madeni para anlamına gelip altın, gümüş ve bakır paraları kapsamaktadır.

arması olarak düşünülebilir. Sikkelerin arka yüzünde küt uçlu çiviyle oluşturulan “*incusum*” adı verilen boşluklar bulunmaktadır. Bu çivi boşlukları sikke madeninin saf olup olmadığının tespiti için uygulanmış olup ilerleyen dönemde değer belirtmek için kullanılmıştır¹⁴ (Karwiese 1995: 23).

Erken dönem sikke örneklerinde aidiyet bildiren yazılar yer almamakla birlikte sikkelerin hangi bölgeye ya da hangi kente ait olduğu ön yüzdeki figürler ve arka yüzdeki incus sayıları sayesinde tespit edilebilmektedir. Arkaik dönem sonuna doğru sikke tipolojisinde değişim yaşanmış, sikkelerin arka yüzlerine de ön yüzdeki gibi tanıtıcı ve özelliği olan figürler yerleştirilmiştir. Aynı şekilde bu dönemde kent adlarının ilk harfleri sikke üzerindeki figürlerin çevresine yerleştirilerek sikkenin aidiyeti belirtmeye çalışılmıştır (Karwiese 1995: 34). Örneğin Ephesos kenti ‘EΦ’ harfleriyle Smyrna kenti ‘ΣΜΥ’ harfleriyle, Pergamon kenti ‘ΠΕ’ harfleriyle, Athena kenti ‘ΑΘΗ’ harfleriyle temsil edilmiştir. Bu kısa tanıtıcı yazılar Hellenistik döneme doğru sikkenin ortasına yerleştirilen figürün çevresine yerleşmeye başlamış, sikkeler üzerinde daha fazla bilgi yer almaya başlamıştır. Bu yazılar kentin adı, yöneticinin adı, sikkeyi basan kişinin adı, tanrı adları, özel günler gibi bilgiler olmuştur. Roma döneminde ise yazılar sikkenin etrafını tamamen sarmaktadır. Roma döneminde sikke üzerinde yer alan lejantlar sayesinde sikkenin tam basım tarihini tespit etmek de olağandır. Zira yazıların içeriği İmparator'un adı, lakabı, konsüllüğünün kaçınıcılığında olduğu, zaferleri gibi bilgileri içermektedir.

Roma devrinde kullanılan ilk sikke MÖ 3. yüzyılda yaygın olan “*aes signatum*” adı verilen dikdörtgen bronz levhalardır (Altan-Baydur: 1982: 17). *Aes signatum*ları şekli ve boyutları bakımından bronz külçelere benzetmek mümkündür. Tek fark, üzerlerinde aidiyet bildiren figürlerin yer almasıdır. Aynı yüzyılın son çeyreğinde Roma’da denarius adı verilen gümüş sikke ve aureus adı verilen altın sikke kullanılmaya başlanmıştır (Altan-Baydur 1982: 21). Roma sikkelerinin ön yüzünde genellikle profilden imparator betimleri,¹⁵ arka yüzlerinde ise tanrı - tanrıça ve imparator'u onurlandıran sahneler yer almaktadır. Roma, Anadolu’nun Roma

¹⁴ İncus boşluklarındaki vuruşlar sikkenin değerini belirlemektedir. Stater ve yarım staterde üç çukur, trite (üçte bir) ve hekte (altıda bir) iki çukur, daha küçük birimlerde tek çukur bulunurdu.

¹⁵ Bu durum Roma’nın cumhuriyet dönemine aykırı bir durum olmakla birlikte senato kararıyla bu hak Sezar’a tanınmış, ardılı tüm imparatorlar tarafından da kullanılmaya devam edilmiştir (Sabahat Altan ve Nezahat Baydur, **Greks ve Roma Sikkeleri**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 1982, s. 21)

hâkimiyetine girmesiyle birlikte bu uygulamalar Anadolu'da da kullanılmış ve kent sikkeleri grekoromen¹⁶ tarzda basılmıştır.

MS 4. yüzyıla gelindiğinde sanatta ve yaşayışta Hıristiyanlığın getirmiş olduğu köklü bir değişim olmuş, bu değişim sikkelere de yansımıştır. Araştırmacılar tarafından I. Anastasius ile başlayan bu dönem Bizans olarak adlandırılmıştır (Tekin 1999: 27-28).¹⁷ Bu dönemden itibaren sikkelerin değerleri K, M gibi Yunan harfleriyle gösterilmeye başlanmış, imparatorların kıyafetlerinde ve saç şekillerinde büyük değişimler yaşanmış ve MS 5. yüzyıla doğru profilden İmparator portreleri yerini cepheden işlenen portrelere bırakmıştır (Develi 2014: 68). Bizans sikkelerinde İmparatorlar genellikle başlarında haçlı bir taç ve ellerinde globus tutarken betimlenmişlerdir. İsa, Meryem, Aziz ve haç temasının vurgulu olduğu Bizans sikkeleri Hıristiyanlık temaları ile ön plana çıkmaktadır. Roma döneminin Pagan tanrı ve tanrıçalarına bu sikkelerde rastlanmaz.

2.1. ANADOLU DIŞI İSLAMİ SİKKELER

İslamiyet'le birlikte başlayan Arap akınlarıyla Arap dünyası kısa süre içinde Kuzey Afrika, Anadolu ve Avrupa'ya kadar yayılım göstermiştir. Bu yayılım sonucu farklı kültürlerle karşılaşan Arap dünyası ister istemez ilk defa karşılaştıkları bu kültürlerden fazlasıyla etkilenmişlerdir. Sikke de etkilendikleri konulardan biridir.¹⁸

Günümüzde ilk İslami sikkenin hangi tarihte basıldığı tartışma konusudur. İslam dininin yayılmaya başladığı ilk dönemde sikke basılmamış, ticaret aracılığıyla çevrede dolaşan Rum denariusları¹⁹ ve Sasani drahmileri²⁰ kullanılmıştır (Artuk-

¹⁶ Roma döneminde Anadolu kent sikkelerinde Roma gelenekleri hâkimdir. Ancak yazılar Roma sikkeleri gibi Latince değil, Grekçe yazılmıştır.

¹⁷ 1960'lı yıllardan itibaren yayımlanan nümismatik yayınlarında I. Anastasius dönemi Bizans Devrinin başlangıcı olarak kabul edilmiştir.

¹⁸ Antik dönemlerde yöneticinin kendi adına sikke bastırması egemenliğin ve gücün sembolü olmuş, bu gelenek İslami dönemde de uygulanmaya devam etmiştir. Osmanlı Döneminde başa geçen yönetici ilk iş olarak tedavülde olan sikkeleri toplatarak kendi adına sikke bastırması, yönetimde olmayan bir hanedan üyesinin kendi adına sikke bastırması bir başkaldırı olarak görülmüştür (Emir Tuzkaya, **Kırklareli Müzesindeki Osmanlı Dönemi Sikkeleri**, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), Edirne, 2010, s. 13).

¹⁹ İslami dönemde dinar olarak anılan altın para birimi adını, erken dönemde sıklıkla kullanılan Roma altın para birimi olan denariustan almıştır (İbrahim Artuk ve Cevriye Artuk, **İstanbul Arkeoloji Müzeleri Teşhirdeki İslami Sikkeler Kataloğu**, C. 1, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1970, s. XXXII).

²⁰ Roma döneminde kullanıldığı bilinen drahmi İslami dönemde dirhem olarak anılmıştır.

Artuk 1970: XXXIV).²¹ Kaynaklarda, Halife Ömer döneminde sikke bastırıldığı, bunun yanında deri ve kâğıt paraların da kullanıldığına dair bilgilere rastlanmaktadır (Şimşek 2010: 39). Halifeler döneminde dinar ve dirhemlerde gramaj ve tipolojik olarak bazı oynamalar yapıldığı bilinmekle birlikte halifelerin kendi adlarını taşıyan bir sikke buluntusu günümüze ulaşmamıştır. İlk İslami sikkenin Emevi halifesi Abdülmelik bin Mervan döneminde (M.685-705) ²² ve hatta bir reform olarak sayılabilecek ilk İslami altın dinarın da aynı dönemde basıldığı anlaşılmaktadır (Artuk–Artuk 1970/C. 1: XXXV).

Mervan dönemi sikkelerinde beklendiği gibi daha önce kullanılan uygarlıkların sikkelerinden izler görmek mümkündür. Hatta bazıları bu sikkelerle birebir aynı yapıdadır (Fotoğraf 14, 15). Sasani ve Bizans sikkelerine benzeyen tipin yanında, üzerinde kelime-i tevhit ve Kur'an ayetleri yer alan sikkeler de kullanılmıştır (Aykut 1982: 7). Kur'an ayetli sikkeler devlet parası, figürlü olanlar ise muhtemelen gayrimüslimlerle ortak kullanım amacıyla basılan ticari paralar olmalıdır.

İslam dünyasında sikke basımı Abbasi Döneminde de devam etmiş, dinar, dirhem ve fels biriminde paralar kestirilmiştir. Emevi sikkelerine tipolojik olarak oldukça benzeyen Abbasi sikkelerinin ön yüzünde yazı kuşakları kısa tutularak kelime-i tevhidin sadece “*Muhammed Resulallah*” ibaresine yer verilmiş, arka yüz ise Osmanlı Dönemi dâhil olmak üzere tüm devletler tarafından sevilerek kullanılmıştır (Tekin 1999: 169).

Abbasi dönemi sonlarına doğru ve Fatımiler devrinde basılan sikkelerde kelime-i tevhit yanında halife adlarını görmek de mümkündür. Malzeme gelindiğinde ise bu dönemden itibaren bakır fels kullanımında dikkate değer bir düşüş olduğu, hatta Eyyubi döneminde bakır fels kullanımının çok sınırlı gerçekleştiği anlaşılmaktadır (Goussous-Tarawneh 1991: 74).

²¹ Çevrede yer alan Bağliye, Sevdayı Vafiye, Kayseriye, Himyeriye ve Mağribiye uygarlıklarının sikkeleri de kullanılmıştır.

²² Abdülmelik bin Mervan döneminde sikke basımına geçilmesinin en büyük sebebi Bizans'ın Emevilere gözdağı vermesidir. Resmi yazışmalar üzerinde Peygamber'in adı ve ihlas suresi yazılması Bizans İmparatoru'nu sinirlendirmiş, buna devam edilmesi halinde “peygamberin adının kederlenilecek şekilde” sikkeler üzerinde yer alacağını bildirmiştir. Sikke basımı konusunda Bizans'a bağımlı olan Emevi devletinde bu hadiseden sonra sikke darp edilmeye başlanmıştır.

2.2. ANADOLU SELÇUKLU, BEYLİKLER VE OSMANLI DÖNEMİ SİKKELERİ

Kaynaklara göre; Türklerin Anadolu'ya girişi resmi olarak M.1071 yılında gerçekleşmiştir. Ancak bu süreç, ortak görüşe göre; 11. yüzyılın başından itibaren çeşitli Türk boyları ile daha erken bir tarihte başlamıştır (Şeker 1985: 53). Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'nun batı ve kuzey kıyılarına kadar hızlı bir yayılım gösteren Anadolu Selçuklu Devleti aynı zamanda Anadolu'da İslam'ın ilk temsilcisi konumundadır. Bir Bizans yerleşimi olan İznik'in (Nicaea) başkent olması Anadolu'da hızla güç kaybeden Bizans İmparatorluğu'nu rahatsız etmiş, Papa'dan aldıkları destekle M.1096 yılında I. Haçlı Seferi gerçekleştirilmiş ve Selçuklular geri çekilmek zorunda kalmıştır (Yücel 1989: 112-113).

Bu zor süreçte sikke bastırmayan Selçuklular sürekli mücadele halinde oldukları Bizans İmparatorluğunun sikkelerini kullanmışlardır (Artuk-Artuk 1970: L). Bu sebeple Anadolu Selçuklu Sultanı I. Mesut döneminden itibaren piyasaya sürülen ilk sikkelerde Bizans tipi figürler yer almaktadır. Örneğin I. Mesut döneminde basılan, devletin ilk sikkelerden biri olan bakır follisin ön yüzüne çağdaşı olan I. Alexius Comnenos (M.1081-1118) sikkelerinin ön yüzünde görülen portrenin çok benzeri işlenmiştir (Fotoğraf 16,17).

Anadolu Selçuklu döneminde sanatta ve zanaatta tasvir yasağı olmadığı için mimari elemanlar, minyatürler ve sikkeler üzerinde figüratif öğeler sıklıkla yer bulmuştur. Bazı örneklerde sultanlar at üzerinde ya da globus adı verilen bir küre tutarken tasvir edilmişlerdir (Tuzkaya 2010: 21). İnsan ve hayvan figürleri Selçuklu Devleti sikkeleri üzerinde Alâeddin Keykubat (M.1221-1237) dönemine kadar yoğun olarak kullanılmış, sonrasında ise yazı kuşakları figürlerin önüne geçmiştir. Selçuklularda altın, gümüş ve bakır olmak üzere üç çeşit madenden sikke darp edilmiştir. Devlet'in ekonomik yapısı düzeline kadar bakır felsler darp edilmiş daha sonra altın dinarlar ve gümüş dirhemler kullanıma girmiştir. Anadolu Selçuklu döneminde ilk altın sikke devletin 6. Sultanı olan II. Kılıçarslan (M.1156-1192) döneminde basılmıştır (Artuk-Artuk/C. 1: LI). Altın ve gümüş sikkeler uluslararası kabul edilmiş çevre uygarlıklar tarafından da kullanılmıştır.

Anadolu Selçuklu Devleti 13. yüzyıl ortalarına doğru güç kaybetmeye başlamış ve bu dönemden itibaren Anadolu'nun çeşitli yerlerinde küçük büyük Türkmen Beylikleri türemiştir (Ender 2000: 11). Bu beylikler Anadolu Selçuklu devleti ile işbirliği halinde olmuşlar ve aynı zamanda da hâkimiyet kurdukları bölgelerde kalıcı olmak için çabalamışlardır. Anadolu Selçuklularının dağılma sürecinde, İran'da kurulup Anadolu üzerinde gücünü hissettiren İlhanlı Devleti'ne bağımlı olan bu beylikler "*Tavaif-i Mülük*" olarak da adlandırılmakta olup devletin sınırlarını koruyan tampon bölgelerde konumlanmışlardır (Ender 2000: 12). Yöneticileri Han, Mir, Melik, Sultan veya Emir gibi ünvanlarla anılan Beyliklerin; Saruhanoğulları, Aydınoğulları ve Menteşeoğulları gibi deniz gücüne sahip olan Beyleri "*Emirü'l Sevahil*" olarak da anılmıştır.

İlhanlı egemenliğinde, devletin tampon bölgelerinde etkinliğini sürdüren Beylikler, bağımlık göstergesi olarak İlhanlı hükümdarlarına atıf yapan sikkeler darp ettirmişlerdir. 14. yüzyılın ilk yarısında yıkılan Anadolu Selçuklu Devleti'nin boşluğundan da faydalanarak bağımsızlık mücadelesine girişen beylikler kendi sikkelerini basmaya başlamışlardır. Beylikler döneminde basılan sikkeler her Emir ya da Bey için farklı özellikler taşısa da bazı özellikleri oldukça benzerdir. Beylikler tarafından basılan sikkelerin kelime-i tevhid yazılı ön yüzleri büyük oranda İlhanlı sikkelerine benzemektedir. Aslan, kartal, balık, kuş gibi figürlerin yer aldığı ön yüz örnekleri olan sikkeler de Anadolu Selçuklu sikkeleriyle oldukça benzerlik göstermektedir.

Beyliklerden bazıları ön plana çıkarak diğer küçük beylikler üzerinde hâkimiyet kurmuştur. Bunlardan en önemlisi kısa sürede, önce devlet sonra imparatorluk durumuna gelen Osmanoğulları Beyliğidir. Ertuğrul oğlu Osman döneminde Marmara bölgesinde Bizans'a komşu konumda kurulan Beylik, Bizans İmparatorluğundan beslenerek bölgede tek güç olmuştur (Aslanapa 1977: 10). Çevredeki birçok beyliğe boyun eğdiren Osmanoğulları Beyliği devrinde gümüş ve bakır olmak üzere iki madenden sikke bastırılmıştır. Anadolu'da boy gösteren diğer beyliklerde de sikke basımında sadece bu iki maden kullanılmıştır. Öncülleri olan Büyük Selçuklu Devletinde altın dâhil olmak üzere üç maden kullanımı göz önünde bulundurularak beyliklerin ne kadar güçlü olurlarsa olsunlar altın sikke bastırmak için hazır olmadıkları düşünülebilir. Büyük malların alım satımında çevrede boy

gösteren Latin devletlerine ait altın para birimlerinin kullanımı yaygındır. Hatta öyle ki bu dönemde ortak ticaret amacıyla gigliota²³ adı verilen gümüş sikkelerin Anadolu topraklarında basılmış olabileceği düşünülmektedir.

2.2.1. Beylik ve Osmanlı Darphanelerinde Basılan Para Birimleri

İcat edildiği ilk dönemlerde paralar kıymet açısından tek birimdi. Ancak bu durum bazı alış-verişlerde bugünkü tabirle para üstü verilmesi gereken durumlarda sorun oluşturduğu için farklı para birimleri ortaya çıkmıştır. Para birimleri boyut, ağırlık ve maden cinsi olarak çeşitlendirilmiştir. Örneğin Klasik ve Hellenistik dönemlerde talent, mna, drahmi, obolos; Roma ve Bizans dönemlerinde ise aureus, denarius, dupondius, follis, nummus, quadrans, sestertius, semis ve tremissis gibi para birimleri kullanılmıştır (Karwiese 1995: 123).

Anadolu Selçuklu döneminde sultani, dirhem ve fels gibi paralar kullanılmış, kendilerini Anadolu Selçuklu Devleti'nin devamı olarak nitelendiren Anadolu Beyliklerinde bu para değerleri darp edilmemiştir (Taneri 1978: 219). Beylikler devrini de kapsayacak şekilde, Osmanlı Devletinde ilk sikkenin basıldığı kabul edilen M.1326 yılından, altın sikke basılan M.1477 yılına kadar geçen süreç “monomentalist dönem” olarak adlandırılmış, bu süreçte sadece yüksek oranlı gümüş akçeler ve bakır mangırlar basılmıştır (Erdem 2006: 12).

2.2.1.1. Mangır

Mangır²⁴ kelimesi Osmanlı dilinde bakır para anlamında kullanılıp, Moğolca “*mongon*” (kızıl para) kelimesinden dilimize yerleşmiştir (İsmail Galip 1890: 23). Bakırdan mamul edilen ve ilk basıldıklarında parlak kızıl renge sahip olan mankur, mangur, mankır gibi farklı adlarla da anılan mangırlar Anadolu Türklerinin kullandığı en küçük para birimidir (Kabaklarlı 1998: 7).

²³ Gigliota, Latin devletleri tarafından kullanılan gümüş para birimidir. Birçok tipte sahip olan bu sikkeler, Batı Anadolu'da gerçekleştirilen kazılarda sıklıkla karşımıza çıkmaktadır.

²⁴ Osmanlı döneminde para tabirinin yerine akçe kullanıldığı için mangırlara “*çürük akçe*” dendiği de bilinmektedir (Hüseyin Şen, Bir Parasal İstikrarsızlık Örneği: Osmanlı Devlet'inde Paranın Tağşişi, **Active Dergisi**, Afyon, 2003, s. 3)

Osmanlı devletinde basılan ilk bakır mangır tartışma konusudur. İsmail Galip Bey'in "*Takvim-i Meskûkât-ı Osmaniye*" adlı eserinde ilk bakır mangır bastıran hükümdar Orhan Bey olarak gösterilmiştir.²⁵ Ancak ele geçen ve üzerinde hükümdar isminin yer aldığı ilk sikke I. Murad'a ait olan (Pere 1968: 14), "*tip 1*" olarak gruplandırılan mangırlardır.²⁶

Erken İslami sikkelerde genellikle şehir adlarıyla birlikte darp tarihi de yer almaktadır. Beylikler ve Erken Osmanlı devrinde istisnai örnekler dışında bu kurala uyulduğu söylenemez (Ölçer 1993: 83). İncelediğimiz dönemde akçeler üzerinde hükümdara ait cülus yılı ve darp yeri bilgisi yer almakla birlikte mangırlarda bu kural istisnasız olarak uygulanmamıştır. Dolayısıyla üzerinde darp yeri ve darp tarihine ait bilgiler bulunmayan mangırlar çoğunlukla yazı tipi, motif ve ağırlıklarına göre tanımlanmaktadır.

Mangırlar, Beylikler de dâhil olmak üzere Osmanlı'da IV. Mustafa'nın hükümdarlık döneminin sonuna kadar aralıksız kullanılmıştır (Damalı 2010/C. 1: 65). Bu tarihte enflasyondan dolayı sadece gümüş para darp edilmiş, II. Mahmud döneminden itibaren ise beşlik ve onluk değerlerde bakır "*para*"lar ortaya çıkmıştır.

Bakır mangırların ağırlık ve boyut itibariyle sabit bir ölçüsü yoktur. Küçük ve büyük olmak üzere iki tip olarak karşımıza çıkan mangırların değer karşılıklarının dönemsel farklılıklar gösterdiği anlaşılmaktadır. Örneğin II. Mehmed döneminde 3 küçük mangırın 1 büyük mangıra, 8 büyük mangırın ise 1 akçeye karşılık geldiği bilinmektedir (Kabaklarlı 2007: 29). Bazı kaynaklarda, belli dönemlerde 12, 16, 24, 32 ve 48 mangırın bir akçeye karşılık geldiği de yazılıdır (Kabaklarlı 1998:9). II. Süleyman döneminde bakır stoklarındaki sıkıntıdan dolayı mangırların değerinde artış olmuş, iki mangır bir akçeye eşdeğer sayılmıştır (Sahillioğlu 1982: 9). Akçe yerine mangır kullanımı yaygınlaşınca Osmanlı yönetimi duruma el atarak gerekli

²⁵İsmail Galip Bey olasılıkla kuruluş aşamasında olan Osmanoğulları beyliğinin durumunun diğer beyliklere oranla daha parlak olduğunu göz önünde bulundurarak bu varsayımında bulunmuş olmalıdır. Bu doğrultuda nümismat ve koleksiyoner Kazım Karakoç'un Orhan Bey'e ait olduğunu düşündüğü bir mangır aynı gerekçeyle yayınlamıştır (Sikke örneği için bak. Atom Damalı, **Osmanlı Sikkeleri Tarihi; History Of Ottoman Coins**, Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı, İstanbul, 2010 C. 1, s. 129).

²⁶Sikke örneği için bak. Necdet Kabaklarlı, **Mangır; Osmanlı İmparatorluğu Bakır Paraları Copper Coins Of Ottoman Empire 1299-1808**, Uşaklılar Eğitim Ve Kültür Vakfı Yayınları, N. 1, İstanbul, 1998, s. 65

düzenlemeler yapılarak akçe ve mangır eşdeğer sayılmıştır.²⁷ Bakır stoklarındaki azalma savaş yıllarında top dökümünde de sorunlar yaşanmasına sebep olmuştur. Bakır madeninin sikke darbında yoğun olarak kullanılmasından dolayı darphanelere teslim edilen 1000 kantar bakırın sadece 218 kantarı top dökümü için ayrılmıştır (Sahillioğlu 1982: 13).

2.2.1.2. Akçe

Akçe kelimesi Osmanlı dilinde gümüş para anlamında kullanılmış bir tabirdir. Kelimenin kökeninin ise Yunanca ak ve beyaz anlamına gelen *ασπρο* (aspro) kelimesinden geldiği düşünülmektedir (Damalı 2010/C. 1: 91). Beyaz sikke anlamına gelen akçeler Selçuklu dirhemlerinden farklı yapıda oldukları için Osmanlılar'a has anlamına gelen "*Osmanî*" olarak da anılmışlardır (Pere 1968: 12). Selçuklu Devleti ve bazı İslam devletleri tarafından kullanılan, gram bazında akçeden biraz daha ağır ve çap olarak biraz daha geniş olan bir diğer gümüş para birimi ise dirhemdir (Yıldırım–Tekin 2018: 49). Beylikler ve Erken Osmanlı döneminde kullanılmayan dirhemlerin yerine, 1/5 oranında olan akçelerin tercih edildiği görülmektedir (Artuk 2000: XV). Osmanlı Devleti'nin İran ve Memlük seferlerinden sonra fethettiği Amid, Bağdad, Musul, Tebriz ve Mısır'da I. Süleyman devrinden itibaren ağırlığı 4 grama yakın olan ve Safevi sikkelerine benzerliğiyle dikkat çeken dirhemler kullanılmaya başlanmıştır. Ancak dirhemler de akçeler gibi değer kaybetmiş, II. Süleyman döneminden sonra ise kullanımdan kalkmıştır (Damalı 2010/C. 2: 479).

Osmanlı döneminde basılan ilk akçelerde 900 ayar gümüş kullanılmış olup 100 dirhem gümüşten yaklaşık 260-265 akçe basılmıştır. Bu durumda akçelerin ortalama ağırlığı 1.15-1.18 gr aralığındadır (Damalı 2010/C. 1: 92).²⁸ Orhan, I. Murad, I. Bayezid, I. Mehmed ve II. Murad dönemlerinde kullanılan akçelerin ayarlarında ve ağırlıklarında değişim olmamış, ilk olarak II. Mehmed döneminde akçelerin ağırlığında ve ayarında birçok kez değişiklik yapılmıştır. Toprakların

²⁷ Belgenin orijinali için bak. BOP (Başbakanlık Osmanlı Arşivi), maliyeden müdevver defterler tasnifi, 3427.

²⁸ Cevdet tarihinde 100 dirhemden 300 akçe darp edildiği yazılıken İsmail Galip Bey, eserinde 100 dirhemden 400 adet akçe basıldığını yazmıştır.

genişlemesinden dolayı ekstra akçe ihtiyacı hâsıl olunca²⁹ II. Mehmed tarafından çıkarılan bir fermanla 100 dirhem gümüşten 290 akçe basılması talimatı verilmiş ve bu şekilde akçe ağırlığı 1,06 grama düşmüştür (Öztürk 2002/C.10: 807). İlerleyen yıllarda da sikkenin ayarındaki ve ağırlığındaki düşüş (tağşiş)³⁰ sürekli olarak devam etmiştir. En büyük düşüş III. Murad döneminde yapılan tağşişte yaşanmış, 100 dirhem gümüşten 800 akçe basılmıştır (Pere 1968: 13). IV. Murad döneminde akçelerin ağırlığı 0,3 grama, son kullanım aşamasında II. Mahmud döneminde ise 0,1 grama düşmüş, II. Mahmud'un 12. cülus yılında 100 dirhem gümüşten 2200 akçe darp edilmiştir. II. Mahmud döneminde son akçeler basılmış, tağşişler sonrasında değeri sürekli düşen akçeler kullanımdan kalkmıştır. (Pere 1968: 12). Akçelerin değerindeki düşüş dönemsel olarak farklı isimlerle anılmasına sebep olmuştur Akçeler; çil akçe, zuyuf akçe, kırpık akçe, kızıl akçe, meyhane akçesi gibi isimlerle anılmıştır (Pere 1968: 12).

2.2.1.3. Yabancı paralar

Anadolu, her dönemde yerli ve yabancı tüccarlar için liman görevi görmüş önemli bir bölgedir. Aynı zamanda transit ticaretin gerçekleştirilebildiği bu topraklar gayrimüslim tüccarlar için çok önemli sayılmış, bazılarının buraya yerleşmesine sebep olmuştur (Polat 2002: 379). 11. yüzyılda Anadolu'da gerçekleşen Haçlı Seferlerinin getirdiği yıkım ve Selçuklular'ın ekonomik politikaları sayesinde Venedik ve Cenevizli tüccarlar büyük haklar elde ederek Anadolu üzerinde ticari faaliyetler gerçekleştirmiş ve bu topraklarda yaşamlarını sürdürmüşlerdir (Boz 2014: 96).³¹ Yerliler tarafından Frenk adı da verilen Latin tüccarlar doğudan gelen malların Avrupa'ya aktarılmasını sağlamaktaydı. Evliya Çelebi "*Her sene bin gemi gelir, bin gemi gider. İzmir'in yarısı sanki frengistandır.*" (Evliya Çelebi 2011: 107) sözleriyle Latin tüccarların Anadolu ve İzmir ticaretindeki önemini vurgulamaktadır.

²⁹ Osmanlılar gümüşten ilk sikkeyi bastıkları 1327 yılından II. Mehmed'in tahta çıktığı 1444 yılına kadar akçe ağırlığı ve değerinde istikrarlı bir seyir izlemişlerdir. II. Mehmed döneminden itibaren kendini gösteren parasal sıkıntılar tağşiş yapılmasını gerekli kılmış, Bu tarihten itibaren akçelerin değerleri giderek düşmüştür (Ruhi Özcan, Osmanlı Devleti'nde XVII. Yüzyılda Yapılan Sikke Tashihleri, *Selçuk Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Dergisi*, S: 17, 2005, s:237).

³⁰ Para sıkıntısı çekilen dönemlerde sikkelerin gramında oynama yapılarak daha fazla paranın piyasaya sürülmesi ve madenden tasarruf etmek amacıyla gerçekleştirilen sistem.

³¹ Anadolu'da bu tarz yerleşimlere Antalya, Bodrum, Çeşme, İzmir gibi kıyı kentlerinde rastlamak mümkündür.

II. Mehmed döneminde altın para darp edilene kadar devletin en büyük para birimi akçeler olmuş, Beylikler ve Erken Osmanlı döneminde sadece akçe ve mangır para birimleri kullanılmıştır. Yüksek ücret ödenerek alınacak mallarda sıkıntı yaratmamak ve Venedikli tüccarlarla rahat ticaret yapabilmek amacıyla Osmanlı döneminde ayrıca altın florinlerinin de kullanıldığı bilinmektedir (Yücel 1989: 305). Sultanilerin henüz darp edilmediği bu dönemde Ceneviz ve Venedik florinleri Osmanlı topraklarında altın sikke ihtiyacını karşılamıştır. Beylikler devrinde, Ayasulug ve Manisa darphanelerinde gümüş “*gigliato*” basıldığı bilgisi de göz önünde bulundurularak, altın florinlerin ihtimalle Osmanlı topraklarda basılmış olabileceği ileri sürülebilir.



3.SİKKE DARBI VE DARPHANELER

Kullanılmaya başlandığı dönemden beri bir hükümdarlık sembolü olarak kabul edilen sikkelerin üretim mekânları, darphane olarak adlandırılmaktadır. Darphane; “*darüddarp*” ve “*darüssikke*” adlarıyla da anılmakta olup Arapça darp (vurma işlemi) ve Farsça hane (ev) kelimelerinin birleşimiyle oluşmuştur (Sahillioğlu 1982: 501).

Kullanılmaya başlandığı ilk dönemlerden itibaren darphane yapıları basit atölye görünümünde olmuştur. Bu yapıların içinde sikke basımı için gerekli olan; üzerinde sikkenin basıldığı örs, kalıp stampaları, çekiç, sikke pulu, pota, maşa ve madeni eritebilecek sıcaklığı sağlayan ocaklar yer almaktadır (Tekin 1997: 22).

Darphanelerde para darbi şu şekilde olmaktadır: darphaneye gelen külçeler halindeki ham bakır, gümüş ya da altın madenleri eritilerek ince uzun çubuklar haline getirilir, çubuklar daha sonrasında “*nukte*” ve “*pul*” adı verilen parçalara ayrılarak basıma hazırlanırdı (Kabaklarlı 2007: 28). Bu küçük çubuklar ısıtılarak kalıp arasına alınır, çekiçle vurulmak suretiyle madenin yayılması ve kalıp içinde şekil alması sağlanırdı. Kalıplar daha çok demirden mamul edilen, uçlarında sikkenin üzerine çıkması hedeflenen kompozisyonun kazındığı silindirlerdir. Alt taraftaki kalıba, basılacak sikkenin darp yeri ve tarihinin yer aldığı arka yüz, üst taraftaki kalıba ise Sultan isminin ve tuğrasının yer aldığı ön yüz hakkedilmiştir. (Kabaklarlı 1998: 17). Tamamen el becerisine dayalı olan bu işlemde (Çizim 2) küçük bir sapma kompozisyon kaymaları oluşturabileceği için darp hızı ve darp açısı oldukça önemlidir. Bunun önüne geçebilmek için ilerleyen dönemlerde demir kalıplar dişli tarzda tasarlanarak alt ve üst kalıbın birbirine kenetlenmesiyle darp sırasında oluşacak sapmalar ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır (Damalı 2010/C. 1: 42). Ancak ele geçen sikke örneklerinde görülen kompozisyon kaymaları ve silikleşmeler bu tekniğin de işe yaramadığı göstermektedir.

Darphanelerde Devletin belirlediği miktarda değerli metal bulunmaktadır. Sikke basımı için kullanılan hammaddelere kaynak birçok farklı şekilde temin

edilmeye çalışılmış, yakındaki madenler, bir önceki cülusa ait sikkeler, yabancı sikkeler ya da metal kullanım eşyaları kaynak olarak kullanılmıştır (Damalı 2010/C. 1: 42). En önemli hammadde kaynağı hiç kuşkusuz Osmanlı'da “*tecdid-i sikke*” adı altında bir önceki cülusa ait toplanan sikkelerdir. “*Yasakçılar*” tarafından bir önceki cülusa ait olan sikkeler, gerekirse halkın keseleri kontrol edilerek toplanır ve darphaneye teslim edilirdi. Hurda fiyatına alınan bu sikkeler gümüş ya da bakır miktarıyla oynanarak tekrar piyasaya sürülür, bu şekilde devlet yeni bastığı sikkeden kar elde ederdi (Şen 2003: 4). Tağşiş adı da verilen bu sistem sadece Osmanlı'da değil tüm Avrupa'da uygulanmıştır. Örneğin İngiltere'de VIII. Henry (M.1485-1509) döneminde yapılan tağşişlerde altın ve gümüş sikkelerin ayarlarında defalarca oynama yapılmış, 1gümüş sterlinler %83 oranında değer kaybetmiştir. Alman İmparatorluğu tarafından 30 yıl savaşları (M.1618-1648) sürecinde de tağşiş uygulanmış, bu şekilde ayarı düşürülerek tekrar basılan sikkelerden gelir elde edilmiştir (Rolnick vd. 1997: 9).

Yüksek miktarda değerli madeni bünyesinde barındıran darphaneler hiyerarşik bir düzenle yönetilmekteydi. Sikke basımındaki tüm sorumluluk darphanenin yönetimini sağlayan ve sikke basımını defter tutarak kayıt altına alan “*darphane emini*” ve yardımcısı “*kethüda*” üzerindedir (Kabaklı 1998: 15). Bu yönetici sınıfın dışında darphanelerde, darphaneye gelen madeni teslim alan ve kaydını tutan “*simsarlar*”, madeni döküp ince çubuklar haline getiren “*kalcılar*”, çubukları kesip pul haline getiren “*kehleciler*” ve sikke basımından görevli “*sikkezenler*” çalışmıştır (Damalı 2010/C. 1: 43).

Beylikler ve Erken Osmanlı dönemini de kapsayan evrede, antik dönemden beri süregelen bilek gücüne dayalı darp tekniği kullanılmıştır. Ancak bu teknikte seri üretim zor olduğu için basılan sikke sayısında her dönem sıkıntı çekilmiştir. Aynı zamanda bu teknikle sikkeler kusursuz basılamamış, şekil bozuklukları ve gramajlarında tutarsızlıklar oluşmuştur. Basit darp tekniği Türkleşme sürecinde Anadolu'da; Selçuklu, İlhanlı ve Beylikler dönemini de kapsayarak Osmanlı İmparatorluğu'nda 17. yüzyılın sonuna kadar kullanılmıştır (Kabaklı 1998: 14). 17. yüzyılda Avrupa'da kullanılmaya başlanan mekanik pres yöntemi aynı yüzyıl içinde Osmanlı topraklarında da kullanılmaya başlanmış ve basit olarak adlandırılan

bu antik darp tekniği terk edilmiştir (Tekin 1997: 22) 19. yüzyılda ise sikke basım işi makineleşmeyle birlikte daha fabrikasyon hale gelmiş, seri üretim sağlanabilmiştir.

Osmanlı döneminde kullanılan darp yöntemlerini 3 evrede incelemek mümkündür (Damalı 2010/C. 1: 42). Bunlar, 1299-1689 yılları arasında el çekiçleriyle basit darp, 1689-1844 yılları arasında mekanik presle darp ve 1844-1920 yılları arasında otomatik sikke presleriyle darp yöntemleridir.

Basılan sikkelerin nakli, basım sürecinden daha zor ve meşakkatlidir. Osmanlı toprakları düzenli yol ağlarına sahip olmadığı için şehirlerarası yollar her dönem çetelerin ve komitelerin tehdidi altında kalmıştır. Sikke tedavülünün ve basılan sikkenin naklinin nasıl yapılması gerektiği ile ilgili bilgiler veren II. Mehmed dönemine ait bir fermanında (M.1451-1452); darphane amilinin yeni basılan akçeleri Anadolu vilayetlerine “*sarraflar*” ve “*yasakçılar*” aracılığıyla gönderilmesi gerektiği yazılıdır. Fermanında ayrıca akçe naklinin güvenliğinin sağlanması için kethüdaldan ve tımar sahiplerinden güzergâh üzerinde emniyet tedbirlerini almaları yoksa ağır şekilde cezalandırılacakları uyarısı da yer almaktadır. (Taneri 1978: 187).

Osmanlı döneminde darphaneler arasında para birliği kurulamamış, İmparatorluğun belli bölgelerinde farklı para birimleri kullanılmıştır.³² Ticari faaliyetler nedeniyle ya da fethedilen topraklarda yaşayan halkların daha önce kullandıkları paralardan vazgeçmek istememeleri, Macar penzi, Macar engüriyesi, Venedik dükası, Ceneviz florini, İspanyol dinarı ve Mısır eşrefiyesi gibi paraların Osmanlı sikkelerinin yanında kullanılmaya devam edilmesine sebep olmuştur (Tablo 1) (Kabaklarlı 1998: 5). Sikke basımının belli miktarda azalması, aynı zamanda kaynakların az kullanılacağı anlamına geldiği için bu durumun devletin lehine olduğu düşünülebilir.

Darphanelerde sikke basımı sadece devletin tekelinde gerçekleştirilmez. Elinde belli miktarda altın ya da gümüş gibi değerli hammadde bulunan kişiler belli bir bedel karşılığında sikke darp ettirebilirler (Şen 2003: 3). Ancak bakır paralar için aynı durum geçerli değildir. Bakır paraların değeri, uzun bir süre maden değerinin üzerinde olduğu için, basımı devletin tekelinde tutulmuştur.

³² Avrupa devletleri 13. yüzyıl ortalarına doğru Akdeniz’de de kullanımı çok yaygın olan haçlı gümüş sikkeleri kullanmışlardır. Bu yüzyıldan itibaren ticaretin gelişmesiyle de paralel olarak Avrupa devletleri tarafından düka, florin gibi altın para birimleri kullanılmıştır (Pamuk Şevket, Osmanlılarda Para ve Enflasyon, **COGİTO**, Osmanlılar Özel Sayısı: 19, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1999).

3.1. TÜRKLEŞME SÜRECİNDE ANADOLU'DA KULLANILAN DARPANELER

Anadolu'da sikke basımına hizmet etmek için çok fazla sayıda darphanenin varlığı sikke buluntularından anlaşılmaktadır. Günümüzde darphane yapılarına ya da bu yapıların yerlerine ait belge ve buluntuların kısıtlı olmasına rağmen (Yılmaz-Kocaman 2010: 124) sikke üzerinde yer alan darphane adlarından devletlerin ya da beyliklerin hangi şehirlerde darphanelerinin olduğu açıkça okunabilmektedir. Hatta buluntu yoğunluğuna göre hangi darphanelerin daha yoğun çalıştığını tespit etmek de büyük ölçüde mümkün olabilmektedir.

Anadolu'da yerini sağlamlaştıran Büyük Selçuklu Devleti tarafından; Aksaray, Alanya, Alasehir, Amid, Ankara, Antalya, Bafra, Bartın, Bayburt, Belveran, Benlüpazar, Beysehir, Bitlis, Burdur, Bünyan, Develi, Eğridir, Ermenek, Erzincan, Erzurum, Gümüşpazar, Halep, Kastamonu, Kayseri, Konya, Ladik, Madenpazar, Madensehir, Malatya, Mardin, Milas, Musul, Samsun, Sinop, Sivas, Şam ve Tokat şehirlerindeki darphaneler kullanılmıştır (Şahin 2006: 131-132). Bu darphanelerin büyük bir bölümünün Bizans ve çeşitli uygarlıklar tarafından daha önce kullanan mevcut atölyeler olduğu düşüncesi hâkimdir. Çünkü Selçuklu Devleti'nin Rum Anadolu içine ilk girmeye başladığı dönemlerde Haçlılar ve Bizans İmparatorluğu ile sürekli bir mücadele içinde oldukları göz önünde bulundurularak mücadelelerle geçen bu dönemde darphane yaptırıp para bastırmaya fırsat bulamadığı düşünülebilir (Bedirhan 2014: 308). Devlet sınırları içinde Abbasi dirhemleri, Bizans follisleri ve İtalyan florinlerinin kullanıldığı göz önünde bulundurularak ilk yıllarında Anadolu Selçukluların sikke bastırmadığı da ileri sürülmektedir. Anadolu Selçuklu döneminde ancak topraklarını geliştirip temellerini sağlamlaştırdığı I. Mesut döneminde (M.1116-1155) yeni darphaneler yaptırılıp sikke bastırılmıştır. Devletin dağılma sürecinde ortaya çıkan beylikler de kendi hâkimiyet bölgelerinde mevcut olan ya da kendi yaptırdıkları darphanelerde sikke darp ettirmişlerdir.

Topraklarını alabildiğine genişleten Osmanlı Devletinin tarihi boyunca sikkeler üzerinde tespit edilen yüzden fazla darphane adı, devletin boyutları ve zenginliği hakkında fikir vermesi açısından önemlidir (Damalı 2010/C. 1: 41).

Osmanlılar 14. ve 15. yüzyıllarda İhanlı ve Selçuklu devletlerinin izinden gitmiş, önemli ticari merkezlerde ve madenlere yakın konumlarda birçok darphane kurduğunu (Pamuk 1999: 38). Bunlardan büyük kentlerde yer alan darphanelerde değerli madenlerden sikke kestirilirken daha küçük yerleşimlerde sadece bakır mangır kestirildiği düşünülmektedir.

Osmanlı Devleti'nin hâkimiyet alanı gibi darphanelerin sikke dağıtım ağlarının da zamanla genişlediği görülmektedir. Kuruluş döneminde Osman Bey, Orhan Bey ve I. Murad döneminde basılan erken sikkelerde çoğunlukla darp yerine ait bilgi bulunmamakla birlikte (Taneri 1978: 218) Orhan Bey döneminde darp edilen bazı akçelerde Bursa darphanesinin adı görülmektedir.³³ Osmanlı Devletinde darphane adının belirtildiği sikkeler Fetret Devrinde yoğunlaşmaktadır ve bu durum taht için birbiriyle yarışan Beylerin hâkimiyet alanlarını ilan etme çabası olarak açıklanabilir. 13 yıllık süreçte Emir Süleyman: Edirne, Amasya ve Engüriye; Musa Çelebi: Edirne ve Serez; Mehmed Çelebi ise Amasya, Bursa ve Engüriye'de sikke darp ettirmiştir (Damalı 2010/C. 1: 171-199). Kardeşlerinin önüne geçerek tek başına hâkimiyetini ilan eden I. Mehmed döneminde kullanıldığı tespit edilebilen darphaneler: Amasya, Bursa ve Edirne ön planda olmakla birlikte Ayasuluk, Balad, Karahisar, Serez ve Siroz darphaneleridir (Damalı 2010/C. 1: 221-230).

II. Mehmed döneminin sonlarına doğru genişleyen topraklarda akçe ve mangır darp eden birçok darphane bulunmaktaydı (Pamuk 1999: 38). Bunlar; Amasya, Ayasuluk, Bergama, Bolu, Bursa, Edirne, Eğirdir, Engüriye, Karahisar, Kastamonu, Konya, Konstantinnye, Novar, Serez, Tire ve Üsküb gibi darphanelerdi. İmparatorluğun en geniş sınırlarına ulaştığı I. Süleyman döneminde ise adı geçen darphanelere ek olarak tespit edilebilen darphaneler: Aden, Adilcevaz, Amid, Ardanuç, Bağdat, Balya, Basra, Belgrad, Bitlis, Canca, Cezayir, Cezire, Dmişk, Erciş, Erzurum, Haleb, Harput, Hasankeyf, Hille, Kafsa, Kahire, Kayseri, Kiği, Koçaniye, Kratova, Larende, Maraş, Mardin, Mısır, Modova, Musul, Novaberde, Nusaybin, Ruha, Sa'da, San'a, Sidrekapısı, Siirt, Siroz, Srebernice, Sultaniye, Süleymaniye, Tacura, Tebriz, Trablus ve Van darphaneleridir (Damalı 2010/C. 1: 279-305).

³³Bu sikke Bursa fethedildikten sonra basılan ilk sikke tipidir. Sikkenin Bursa başkent olduktan hemen sonra 1327 tarihinde basıldığı düşünülmektedir (Damalı Atom, **Osmanlı Sikkeleri Tarihi; History Of Ottoman Coins**, Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı, İstanbul, 2010, s:114)

4. KADİFEKALE'DE ELE GEÇEN İSLAMİ DÖNEM SİKKELER

“Kadifekale'nin Erken Dönem İslami Sikke Buluntuları” başlıklı tez çalışmasında 146 adet sikke incelenmiş, sikkelerden 95'i tanımlanabilmiş, 51 adedi ise korozyondan ve aşırı kullanımdan kaynaklı silinmelerden dolayı tanımlanamamıştır. Tipolojik olarak darp ve kesim tekniğine göre 14, 15 ve 16. yüzyıla tarihlendirilebilecek olan tanımsız sikkeler çalışmaya ve kataloğa dâhil edilmemiştir.

Detaylı şekilde tanımlanabilen sikkeler katalog bölümünde ayrıntılı olarak değerlendirilmiş, tablolarla karşılaştırmaya tabi tutulmuştur ve yapılan değerlendirmede sikkeler; buluntu yeri, darp tarihi, malzeme, teknik, darp yeri ve süsleme unsurları göz önünde bulundurulmuş ve irdelenmiştir.

4.1. BULUNTU YERİ

2007 yılında Doç. Dr. Akın Ersoy başkanlığında Smyrna Agorasında çalışmalara başlanmıştır. 2008-2009 kazı sezonlarında çalışmalar Agora alanının dışına taşmış, Basmane, Altınpark ve Kadifekale sektörlerinde de kazı çalışmaları yapılmıştır (Harita 3, 4).

2009 yılında Kadifekale'deki kazı çalışmaları güney cephe surlarının araştırılması kapsamında gerçekleşmiş ve surların ilk inşa aşamasına ait izlere rastlanmıştır. Bu çalışmalar sırasında ayrıca önemli ölçüde MÖ 6. ve 5. yüzyıla ait arkaik seramik de ele geçirilmiştir. Ele geçen verilere göre; Nea Smyrna kenti kurulmadan önce Pagos Dağı'nın küçük de olsa bir yerleşime tanıklık ettiği tespit edilmiştir (Ersoy 2010: 17).

2009 yılında Kadifekale sektöründe ele geçen ve çalışma kapsamında incelenen 16 sikke buluntusu mevcuttur. Güney alanda en yoğun sikke buluntusuna sahip olan yer 10 adet sikkeyle V6/102 plankaresidir.³⁴ Bunun dışında U6/100

³⁴ Kat. No. 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 29, 38

plankaresinde 2³⁵, U6/101 plankaresinde 1³⁶, W6/101 plankaresinde 1³⁷, Y6/102 plankaresinde 1³⁸ sikke ele geçmiştir. 2009 yılında güney surlarında gerçekleştirilen kazı çalışmaları dışında 1³⁹ sikke de mescid içinde gerçekleştirilen temizlik çalışmasında ele geçirilmiştir.

2010 yılında, 2009 kazı sezonunda kazısı tamamlanamayan alanlarda (W6/102, X6/102, Y6/102) çalışmalara devam edilmiş, Hellenistik dönem surları üzerinde çalışmalar yoğunlaşmıştır. Bu alanların kazısı bittiğinde surları doğu doğrultusunda takip eden A7/103, B7/103, B7/104, D7/103 plankarelerinde surlara ait izler aranmaya devam edilmiştir. 2010 kazı sezonuna ait olup çalışma kapsamına alınan W6/102 plankaresinde 2⁴⁰, X6/102 plankaresinde 1⁴¹, Y6/102 plankaresinde 4⁴², A7/103 plankaresinde 1⁴³, B7/103 plankaresinde 3⁴⁴, B7/104 plankaresinde 1⁴⁵, D7/86-87 plankaresinde 1⁴⁶, D7/104 plankaresinde 1⁴⁷ ve kazı dışı 2⁴⁸ olmak üzere toplamda 16 adet sikke ele geçmiştir. Aynı zamanda sikke ağırlığını tespit etmek için kullanılan kemik cep tartısı da ele geçen önemli buluntulardandır.

2011 yılında B7/103 plankaresinde çalışmaya başlanmış ve daha sonra kazı faaliyetleri alanın merkezi noktasında yer alan Bizans sarnıcı içinde yoğunlaşmıştır. Sarnıç içindeki toprak birikintiden yoğun Bizans, Beylik ve Osmanlı seramikleri ile aynı dönemlere ait küçük buluntular ele geçmiştir. Ayrıca çalışma kapsamında tanımlanıp incelemeye alınan 15 sikke de ele geçen buluntular arasındadır. Bu 15 sikkeden 12⁴⁹ adedi Bizans sarnıcının içinde ve üzerinde gerçekleştirilen temizlik çalışmaları sırasında, 2⁵⁰ adedi B7/103 plankaresinde, 1⁵¹ adedi mescidin kuzey

³⁵ Kat. No. 71, 72

³⁶ Kat. No. 28

³⁷ Kat. No. 4

³⁸ Kat. No. 44

³⁹ Kat. No. 45

⁴⁰ Kat. No. 10, 30

⁴¹ Kat. No. 86

⁴² Kat. No. 56, 57, 81, 87

⁴³ Kat. No. 50

⁴⁴ Kat. No. 49, 53, 94

⁴⁵ Kat. No. 85

⁴⁶ Kat. No. 52

⁴⁷ Kat. No. 12

⁴⁸ Kat. No. 13, 35

⁴⁹ Kat. No. 1, 14, 15, 40, 41, 42, 43, 65, 68, 73, 74, 90

⁵⁰ Kat. No. 91, 92

kısımında yer alan yol üzerinde E7/91 plankaresinde yapılan çalışmalarda tespit edilmiştir.

2012 yılında Kadifekale sektöründe kazı çalışması yapılmamış, Bizans Sarnıcı içindeki temizlik ve restorasyon çalışmaları sırasında 1⁵² adet sikke ele geçmiştir. Sikkenin yanında Bizans, Beylik ve Osmanlı dönemlerine ait çeşitli kap parçaları da ele geçen buluntular arasındadır.

Çalışma kapsamında incelenen sikkeler buluntu yıllarına göre değerlendirildiğinde en yoğun grubu 2015 yılı kazılarında ele geçen örnekler oluşturmaktadır. 2015 yılının kış aylarında Bizans sarnıcının tonozları üzerinde gerçekleştirilen temizlik çalışmaları sırasında tanımlanabilen ve çalışmaya dahil edilen 47 adet sikke⁵³ ile birlikte Osmanlı ve Beylik dönemi seramikleri, aynı döneme ait cam bilezikler, kemik zinghir (okçu yüzüğü), ok ucu, metal kap parçaları da tespit edilmiştir. Sikkeler sarnıç üzerinden alınan atık toprak içinde buldukları için herhangi bir plankare içinde değerlendirilmeleri mümkün olmamıştır (Grafik 1) (Tablo 2).

4.2. TARİH

Kadifekale’de 2009-2015 yılları arasında gerçekleştirilen kazılarda elde edilen sikkeler darp tarihi açısından değerlendirildiğinde, ele geçen örneklerin 14. yüzyıl ile 15. yüzyıl arasında çeşitlilik gösterdiği tespit edilmiştir.

İncelenen 95 sikkeden sadece 34 adedinin üzerinde darp tarihine ait bilgi bulunmaktadır. Üzerinde tarih bilgisi olmayan sikkeler ancak hükümdarın taht süresi göz önünde bulundurularak tarihlendirilmeye çalışılmıştır. Buna göre incelenen sikkelerden 25 adedinin 14. yüzyıla, 70 adedinin de 15. yüzyıla ait olduğu söylenebilir. Üzerinde darp tarihine ait bilgi bulunan sikkelerin 1 adedi H.805 (M.1402)⁵⁴, 1 adedi H.806. (M.1403)⁵⁵, 2 adedi H.812 (M.1410)⁵⁶, 2 adedi H.813

⁵¹ Kat. No. 89

⁵² Kat. No. 55

⁵³ Kat. No. 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 39, 46, 47, 48, 51, 54, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 66, 67, 69, 70, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 82, 83, 84, 88, 93, 95

⁵⁴ Kat. No. 26

⁵⁵ Kat. No. 27

⁵⁶ Kat. No. 38, 39

(M.1410-1411)⁵⁷, 2 adedi H.822 (M.1419)⁵⁸, 3 adedi H.825 (M.1422)⁵⁹, 2 adedi H.827 (M.1424)⁶⁰, 2 adedi H.828 (M.1425)⁶¹, 1 adedi H.836 (M.1432)⁶², 1 adedi H.846 (M.1442)⁶³, 4 adedi H.848 (1443)⁶⁴, 1 adedi H.853 (M.1448)⁶⁵, 9 adedi H.856 (M.1451)⁶⁶, 2 adedi H.861 (M.1456)⁶⁷ ve 2 adedi de H.865 (M.1460)⁶⁸ tarihinde darp edilmiştir.

En erken tarihli sikke Menteseoğlu Beyi Ahmed Gazi'ye ait (M.1357?) bakır mangırdır. En geç tarihli sikke ise padişah II. Mehmed'e ait Edirne'de darp edilen M.1460 tarihli gümüş bir akçedir.

Osmanlı döneminden I. Murad, I. Bayezid, I. Mehmed, II. Murad ve II. Mehmed'e Aydınolu Beyliğin döneminden II. Umur ve I. Cüneyd'e, Menteseoğu Beyliği döneminden İlyas Bey'e, Karamanoğu Beyliği döneminden II. İbrahim Bey'e ait toplam 95 sikke genel hatlarıyla M.1357-1460 yılları arasına tarihlendirilmektedir. En yoğun grubu hiç kuşkusuz 25 adet⁶⁹ sikkeyle Osmanlı İmparatorluğu'nun 7. Padişahı II. Mehmed oluşturmaktadır. Onu 22 sikkeyle⁷⁰ I. Bayezid izlerken 14 adet⁷¹ de II. Murad sikkesi tespit edilmiştir. Aydınolu Beyi II. Umur'a ait 7 sikke⁷² de kentte Timur sonrası Aydınolu Beyliği hâkimiyetine işaret etmesi bakımından azımsanmayacak bir grubu oluşturmaktadır (Grafik 2).

⁵⁷ Kat. No. 40, 41

⁵⁸ Kat. No. 44,47

⁵⁹ Kat. No. 56, 57, 58

⁶⁰ Kat. No. 59, 60

⁶¹ Kat. No. 61, 62

⁶² Kat. No. 64

⁶³ Kat. No. 65

⁶⁴ Kat. No. 63, 66, 67, 68

⁶⁵ Kat. No. 69

⁶⁶ Kat. No. 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79

⁶⁷ Kat. No. 81,82

⁶⁸ Kat. No. 83, 84

⁶⁹ Kat. No. 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95

⁷⁰ Kat. No. 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25

⁷¹ Kat. No. 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70

⁷² Kat. No. 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34

4.3. SİKKE MADENİ

Osmanlı Beyliği'nin ilk sikkesi son yıllarda yapılan araştırmalara göre Beyliğin kurucusu kabul edilen I. Osman Bey'e ait bir bakır mangırdır (Damalı 2010/C. 1: 95). Erken Osmanlı ve Beylikler döneminde 14. ve 15. yüzyıllar arasında sadece gümüş akçe ve bakır mangırlar darp edilmiştir. Beyliğin ilk gümüş akçesi (Damalı, 2010/C. 1: 107-128) ise Osman Bey'in oğlu I. Orhan Bey'in Bursa kentini fethi şerefine darp edilmiştir. Anadolu'da beylik döneminin sona ermeye başladığı II. Mehmed devrinde ilk altın sultanîyeler darp edilmiştir. Bu tarihten sonra devletin yıkılmasına kadar altın, gümüş ve bakır sikkeler birlikte bastırılmıştır. 20. yüzyılın başında V. Mehmed ve VI. Mehmed dönemlerinde ise bakır sikkelerin yerini nikel sikkeler almıştır.

Çalışma kapsamında incelenen 95 sikke arasında 6 adet farklı ağırlıklarda gümüş akçe, 89 adet farklı ağırlıklarda bakır mangır ele geçirilmiştir. Katalog içinde ele alınan 6 gümüş akçeden 1 adedi Menteşe Beyi İlyas'a,⁷³ 1 adedi Karaman Beyi II. İbrahim'e⁷⁴ 3 adedi II. Murad'a,⁷⁵ 1 adedi II. Mehmed'e⁷⁶ aittir. Bakır sikkelerden ise; 1 adedi Menteşe Beyi Ahmed Gazi'ye⁷⁷, 2 adedi I. Murad'a,⁷⁸ 22 adedi I. Bayezid'e,⁷⁹ 1 adedi Saruhan Beyi II. Orhan'a,⁸⁰ 7 adedi Aydın Beyi II. Umur'a,⁸¹ 9 adedi Aydın Beyi I. Cüneyd'e,⁸² 5 adedi I. Mehmed'e,⁸³ 11 adedi II. Murad'a⁸⁴, 24 adedi II. Mehmed'e⁸⁵ aittir. Aydınoğlu, Saruhanoğlu ve Karamanoğlu Beyliklerine ait 7 adet anonim sikke⁸⁶ mevcuttur.

⁷³ Kat. No. 26

⁷⁴ Kat. No. 65

⁷⁵ Kat. No. 56, 57, 58

⁷⁶ Kat. No. 84

⁷⁷ Kat. No. 1

⁷⁸ Kat. No. 2, 3

⁷⁹ Kat. No. 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25

⁸⁰ Kat. No. 27

⁸¹ Kat. No. 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34

⁸² Kat. No. 35, 36, 37, 42, 44, 45, 46, 47, 48

⁸³ Kat. No. 38, 39, 40, 41, 43

⁸⁴ Kat. No. 59, 60, 61, 62, 63, 64, 66, 67, 68, 69, 70

⁸⁵ Kat. No. 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95

⁸⁶ Kat. No. 49, 50; 52, 53, 54; 51, 55

4.4. DARP TEKNİĞİ

Osmanlı döneminde 17. yüzyıl sonlarına kadar kullanılan dövme tekniği olarak da bilinen basit darp tekniği antik dönemden beri kesintisiz biçimde uygulanan, çekiç ve sikke kalıplarının kullanıldığı bilek kuvveti gerektiren bir yöntemdir. 17. yüzyılın sonlarına doğru binlerce yıldır süregelen bilek kuvvetine dayalı darp tekniği terk edilmiştir. Basit darp tekniği yerine sıcak pres yönteminin kullanılmaya başlanmasıyla sikke pulu üzerinde oluşan olası hatalar ve kaymalar da azalmaya başlamıştır. 19. yüzyılda I. Abdülmecid döneminde (M.1839-1861) ise darp tekniğinde önemli değişimler yaşanmış, bilek gücü yerine makineler kullanılarak sikkeler seri şekilde darp edilmeye başlanmıştır.

İncelenen sikkelerin tamamı basit darp yöntemiyle basıldıkları için el kaymaları görülmesi olağandır. Özellikle akçe ve mangırlara olan fazla talep nedeniyle hızlı üretim ihtiyacı gündeme gelmiş ve bu nedenle kaymalar ve çift baskı hataları normalden daha fazla gerçekleşmiştir. Çalışmamızda sikke pulu üzerindeki genel kaymalar haricinde 2 adet erörlü⁸⁷ sikke tespit edilmiştir. Bunlardan ilki Saruhanoğlu Beyi II. Orhan'a ait olan ve Manisa darphanesinde basıldığı düşünülen bakır mangırdır.⁸⁸ Bu mangırın arka yüzdeki basım tarihinin de yer aldığı kompozisyon hatasız şekilde basılmıştır. Ancak sikkenin ön yüz kompozisyonunda ters basım hatası gözlemlenmiştir.⁸⁹ Sağdan sola doğru okunması gereken "Orhan bin İshak" lejantı ters yazılmış olup yazılar Latince gibi soldan sağa okunur tarzdadır. Diğer hatalı basım sikke ise II. Mehmed'e ait bir gümüş akçedir.⁹⁰ İncelenen sikke darp sırasında oluşan bir hata nedeniyle iki kez basılmış, bu nedenle de yazılar birbirinin içine girmiştir. Erken dönemlerde basit darp yöntemiyle basılan sikkelerde sıkça karşılaşılan bu hata, çalışmamız kapsamında örneğinin bulunması açısından önemlidir.

⁸⁷ Hatalı basılmış sikkeler için kullanılan terimdir.

⁸⁸ Kat. No. 27

⁸⁹ Benzer örnek için bak. Celil Ender **Karesi, Saruhan, Aydın ve Menteşe Beylikleri paraları**, İstanbul, 2000, s. 63; 04B-SAR-108 katalog numaralı sikke.

Çalışmalarda örneklerine de rastladığımız bu hatalı basım bir serinin bu erör ile basıldığını göstermektedir.

⁹⁰ Kat. No. 84

4.5. DARP YERİ

Erken dönem (I. Osman, I. Orhan, I. Murad, I. Bayezid) Osmanlı sikkeleri üzerinde darphane bilgisi yer almamaktadır. Darphane bilgisinin yer aldığı ilk sikkelerin “*saltanat fasılası*” olarak anılan Fetret Devrinde (M.1402-1413) basıldığı görülmektedir. Bu dönem, Bayezid’in 5 oğlu arasında taht mücadelelerinin yaşandığı ve bunun göstergesi olarak sikke basım yarışının yaşandığı bir dönemdir.

Çalışma kapsamında incelenen Beylikler ve Osmanlı Devletine ait sikkeler, hâkimiyet altına alınan topraklardaki darphanelerde darp edilmiş olup Tire,⁹¹ Ayasulug,⁹² Bursa,⁹³ Edirne,⁹⁴ Konya,⁹⁵ Larende⁹⁶ ve Serez⁹⁷ darphaneleri (Harita 5) (Tablo 3) bunlara örnek gösterilebilir. Darp yeri belirlenebilen sikkelerin büyük çoğunluğu Tire darphanesine ait olup Ayasulug ve Bursa’da darp edilen sikkelerin sayısı da azımsanmayacak derecededir. Çalışma kapsamında incelenen sikkelerden 46 adedinde darp yerine ait bilgi bulunmaktadır. Geri kalan sikkelerde darp yerine ait herhangi bir bilgi yer almamaktadır. 14 ve 15. yüzyılda Osmanlı Devleti’nin ve Batı Anadolu Beyliklerinin yayılım alanına bakarak sikkelerin darp yerleri hakkında fikir yürütmek mümkündür. Bu erken evrede, Bizans döneminden beri kullanılan Tire, Ayasulug ve Bursa, darphanelerinde sikke basımı yapıldığı, basım yeri tespit edilmeyen sikkelerin de büyük olasılıkla bu darphanelerde basıldığı düşünülebilir.

Ele alınan örneklerden I. Murad, I. Bayezid ve I. Mehmed dönemlerinde basılan sikkelerde darphane bilgisinin yer almadığı görülmektedir. Aydınoğlu, Menteşeoğlu, Saruhanoğlu Beylik sikkelerinde de darphane bilgisi yer almazken Karamanoğlu Beyliğine ait iki sikkede de darphane bilgisinin yer alması dikkat çekicidir. 14. yüzyıl ve 15. yüzyılın ilk yarısında basılan bu sikkelerde darphane bilgisinin yer almamasının sebebi ise açıklanmayı bekleyen bir konudur.

Darphane bilgisinin yer aldığı sikkelerin en yoğun grubu II. Mehmed ve babası II. Murad’a aittir. Ele geçen buluntular göz önünde bulundurularak II.

⁹¹ Kat. No. 44, 45, 46, 47, 66, 67, 68, 80, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 95

⁹² Kat. No. 59, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79

⁹³ Kat. No. 43, 57, 60, 64, 70, 81, 82, 83

⁹⁴ Kat. No. 58, 61, 62, 63, 84, 94

⁹⁵ Kat. No. 55, 65

⁹⁶ Kat. No. 69

⁹⁷ Kat. No. 56

Mehmed'e ait sikkelerde tespit edilebilen darphaneler; Tire⁹⁸ ön planda olmakla birlikte Bursa,⁹⁹ Ayasulug¹⁰⁰ ve Edirne'dir.¹⁰¹ II. Murad dönemine ait sikkelerde tespit edilen darphaneler daha çeşitlidir. Bu dönemde Bursa,¹⁰² Tire,¹⁰³ Edirne,¹⁰⁴ Ayasulug,¹⁰⁵ Larende¹⁰⁶ ve Serez¹⁰⁷ darphanelerinde basılmış sikke örnekleri tespit edilebilmiştir. Sikkelerin buluntu noktası olması dolayısıyla İzmir darphanesi konusu üzerinde de hassasiyetle durulmuş, ancak çalışma kapsamında incelenen sikkeler arasında bu darphanede basılan herhangi bir sikke örneği tespit edilememiştir.

4.5.1. Bursa Darphanesi

Bursa, fethedildiği M.1326 yılından M.1362 yılına kadar Osmanoğlu beyliğine başkentlik yapan önemli bir kenttir (Emecen 2003: 20). Osmanlı Beyliğine ait darphane adı Bursa olarak verilen en erken tarihli sikke, I. Orhan'ın İlhanlı tipinde basılan akçesidir.¹⁰⁸ Arka yüzünde "*Lailahe İllallah Muhammed Resulallah*", ön yüzünde ise "*Orhan bin Osman Bursa*" ibaresinin yer aldığı sikkenin üzerinde tarih yer almasa da, Bursa'nın fethinden yaklaşık bir yıl kadar sonra basıldığı düşünülmektedir (Gültekin 2001: 38). I. Murad ve I. Bayezid sikkelerinde darp yeri bilgisi yer almasa da bunların olasılıkla Bursa darphanesinde basılarak Batı Anadolu'ya aktarıldığı düşünülebilir.

Fetret devrinde devletin toprakları Anadolu ve Rumeli olarak ikiye ayrıldığında Anadolu'nun en önemli kentlerinden biri hiç kuşkusuz eski başkent Bursa olmuştur (Taneri 1978: 159). I. Bayezid'in oğulları Emir Süleyman, Mehmed Çelebi, Mustafa Çelebi, İsa Çelebi ve Musa Çelebi başkent Bursa üzerinde hâkimiyet kurma çabasına girmişlerdir (Taneri 1978: 161). Bu sebeple şehzadeler arasında

⁹⁸ Kat. No. 80, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 95

⁹⁹ Kat. No. 81, 82, 83

¹⁰⁰ Kat. No. 71, 79

¹⁰¹ Kat. No. 84, 94

¹⁰² Kat. No. 57, 60, 64, 70

¹⁰³ Kat. No. 66, 67, 68

¹⁰⁴ Kat. No. 58, 61, 62, 63

¹⁰⁵ Kat. No. 59

¹⁰⁶ Kat. No. 69

¹⁰⁷ Kat. No. 56

¹⁰⁸ Damalı Atom, **Osmanlı Sikkeleri Tarihi; History Of Ottoman Coins**, Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı, İstanbul, 2010, s. 128, 2-BU-G14 katalog numaralı sikke.

Bursa darphanesinde sikke darp ettirme yarışı başlamıştır. Amasya’da hükümdarlığını ilan eden Mehmed Çelebi, kısa bir süre sonra Bursa’da bulunan kardeşi İsa Çelebi üzerine yürümüş ve M.1403 yılında kısa bir süre Bursa’yı hâkimiyeti altına almıştır.¹⁰⁹ Bu tarihten sonra Bursa kenti, M.1410 yılındaki ölümüne kadar Emir Süleyman hâkimiyetinde kalmıştır.

4.5.2. Edirne Darphanesi

I. Murad döneminde fethedilen Edirne kenti, Konstantiniyye Osmanlı topraklarına katılana kadar 100 yıla yakın bir süre başkent olarak kullanılmıştır. Kent ele geçirildiğinde burada bir darphane kurulmuş ve sikke darp edilmeye başlanmış olmalıdır. Günümüzde nerede konumlandığına ait bir bilgi bulunmayan darphanenin "*Eski Saray*" olarak adlandırılan kompleksin içinde yer aldığı düşünülebilir. Ele geçen buluntular ışığında Edirne darphanesinde basılan ilk sikkelerin I. Murad’a ait olduğu düşünülmektedir. I. Murad’ın ilk hüküm yıllarında bastırıldığı akçeler babası Orhan’ın bastırıldığı akçelerle tipolojik olarak oldukça benzeşmektedir (Damalı 2010/C. 1: 141). Bursa darphanesinde basıldığı düşünülebilecek olan bu erken tarihli sikkeler İlhanlı tipindedir.¹¹⁰ I. Murad’ın Edirne’yi fethettikten sonra darp ettirdiği ve hükümdarlığının son yıllarında kullanılan akçelerin kompozisyonunda sadeleşme olduğu görülmektedir. Edirne’de basıldığı düşünülen bu akçe tipolojisi¹¹¹ kendisinden sonra gelecek hükümdarlar için de yol gösterici olmuştur.

Fetret devrinde şehzadelerin Bursa’da olduğu gibi hükümdarlıklarını ilan etme çabasına girdikleri diğer bir kent de dedeleri I. Murad Han döneminde başkent ilan edilen Edirne’dir. Edirne, başkent oluşu nedeniyle fetret devrinde en çok mücadelenin yaşandığı yerleşim olmuştur. Edirne darplı sikkeler ile ilgili yapılan çalışmalar da 11 yıllık mücadeleyi açıkça göstermektedir. Edirne’de ilk hâkimiyetini

¹⁰⁹ 806 tarihli "Mehmed bin Bayezid" ibareli bir sikke üzerinde Bursa darphanesi adı görülmektedir. Sikke örneği için bak Damalı **Osmanlı Sikkeleri Tarihi; History Of Ottoman Coins**, Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı, İstanbul, 2010, s. 191

¹¹⁰Sikkenin kompozisyonu ve yazı stili İlhanlı sikkeleriyle benzeşmektedir. Sikkenin ön yüzünde "Murad bin Orhan, Hullide Mülkehu"; arka yüzünde ise "Lailahe İllallah Muhammed Resul Allah, Ebu Bekir, Osman, Ali, Ömer" yazıları yer almaktadır. Arka yüz kompozisyonu diğer beylikler için de tipik olmakla birlikte İlhanlı geleneğinin devamı olarak görülmelidir. Sikke örneği için bak. Damalı **Osmanlı Sikkeleri Tarihi; History Of Ottoman Coins**, Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı, İstanbul, 2010, s. 141; 3-G1a, 3-G1b katalog numaralı sikke

¹¹¹ Damalı Atom, **Osmanlı Sikkeleri Tarihi; History Of Ottoman Coins**, Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı, İstanbul, 2010, s. 143; 3-G3a, 3-G3b katalog numaralı sikkeler

ilan eden şehzade, Emir Süleyman'dır. Emir Süleyman'ın Ankara ve Bursa'yı da topraklarına katmasının ardından Şehzade Musa M.1410 yılında Balkanlarda ordu toplamış ve Edirne'yi ele geçirmiştir. Aynı yıl Bizans'ın desteğini alan Emir Süleyman kenti kardeşinden tekrar geri almıştır (Damalı 2010/C. 1: 180). M.1411 yılında yeniden ordu toplayan Şehzade Musa, tekrar kısa süreliğine kente hakim olmuşsa da aynı yıl hakimiyet tekrar Emir Süleyman'a geçmiştir (Damalı 2010/C. 1: 195). Emir Süleyman'ın ölümünden sonra Osmanlı Devleti tahtına oturan I. Mehmed'in Beyliklerle giriştiği mücadeleden faydalanan Mustafa Çelebi, M.1419 yılında Edirne'yi kısa süreliğine işgal etmiştir.¹¹² I. Mehmed'in ölümünden sonra Şehzade Mustafa Aydınolu Beyliğini yanına alarak başkenti ele geçirmeye çalışmış, ancak II. Murad'ın Bizans ile yaptığı anlaşma ile Mustafa Çelebi öldürülerek Edirne'de tam hâkimiyet sağlanmıştır (Yücel 1989: 277-278).

4.5.3. Ayasuluk (Selçuk) Darphanesi

Antik Efes'in devamı konumundaki Ayasuluk, bir liman kenti olması nedeniyle Ortaçağda da önemini korumuştur (Telci 2013: 389). Yaklaşık 120 yıl Aydınolu Beyliği'nin hâkimiyetinde kalan şehir, ayrıca önemli bir darphaneyi bünyesinde barındırması sebebiyle bu dönemde de önemli konumdadır. Yerleşim, icat edildiği ilk yıllardan itibaren sikkenin darp edildiği ve kullanıldığı bir yerleşim olmuş, sadece Bizans döneminde bölgenin korunmasındaki sıkıntılardan kaynaklı, sikke darbında kısa süreli bir kesinti yaşanmıştır (Kireç 2013: 341-342).

Aydınolu Beyliği döneminde ana darphanelerden biri konumunda olan darphanede, Mübarizeddin Mehmed Bey, I. Umur Bey, Hızır Bey, İbrahim Bahadır Bey, Süleyman Şah, Yakup Bey, İsa Bey, Musa bey, II. Umur Bey, Cüneyd Bey ve Mustafa Bey'e ait sikkeler basılmıştır (Teoman 2018: 119). Osmanlı'nın erken evresinde de sık kullanıldığı gözlemlenen darphaneni adı sikkeler üzerinde Ayasuluk, Ayaslug, Ayaslıg, Ayasuluk, Tulug ve Ayatlug gibi farklı şekillerde karşımıza çıkabilmektedir (Ender 2000: 91)

¹¹² Bu 11 yıllık karışıklık dönemini sikkelerin üzerinden okumak mümkündür. Mustafa Çelebi'nin 822 tarihini taşıyan Edirne darplı sikkeleri son işgal dönemine ait olmalıdır. Benzer örnek için Bak. Damalı Atom, **Osmanlı Sikkeleri Tarihi; History Of Ottoman Coins**, Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı, İstanbul, 2010, s. 198; 4D-ED-G1 katalog numaralı sikke

4.5.4. Tire Darphanesi

Aydinoğlu Beyliğinde gelişmeye başlayan Tire, ticaret yolları üzerinde bulunması bakımından beyliğin en önemli kentlerinden biridir (Yüksel 2014: 22). Aydınoğlu Beyliği döneminde kullanılan üç darphaneden¹¹³ biri olan Tire'deki darphane Osmanlı döneminde de yerel üretim amacıyla sıklıkla kullanılmıştır. Olasılıkla tam donanımlı olmadığı için Aydınoğlu Beyliği ve Osmanlı döneminde bu darphanede sadece bakır mangır darp edildiği gözlemlenmektedir. Tire darphanesinde gümüş para darbu yapılmamasına sebep olarak Tire'ye çok yakın konumda bulunan Ayasulug darphanesinde gümüş para darp edilmesi gösterilebilir.

Sikkeler üzerinde adı geçen Tire darphanesini araştırmacılar Terziler Hamamı Sokağında bulunan Karakadı Hanı'na bitişik durumda bulunan bir yapı olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde ayakta olmayan bu yapının M.1307 tarihli şer'iyeye sicillerinde Aydınoğulları'nın vakfi olduğu yazılıdır (Armağan 1983: 62). Bu tarih aynı zamanda Mübarizeddin Mehmed Bey'in Germiyan Beyliği sınırlarında olan Birgi, Tire ve Ayasuluk'u ele geçirerek bağımsızlığını ilan ettiği tarihtir ve darphanenin Tire'nin ele geçirildiği yıl imar edilerek hemen darp faaliyetine başladığını göstermektedir.

4.5.5. Konya Darphanesi

Anadolu Selçuklu Devleti'nin başkenti Konya, devlet dağıldıktan sonra Karamanoğlu Beyliği'nin hâkimiyetine girmiştir. İpek yolu güzergâhında bulunan kentte korunaklı yol ağlarından dolayı hem gümüş hem bakır sikke darp edebilen tam donanımlı darphaneye sahiptir (Damalı 2010/C. 1: 291) Ticaret yolları sayesinde burada darp edilen sikkeler kolayca ve güvenli bir şekilde çevre kentlere dağıtılabilmektedir. Araştırmalar sonucunda Karamanoğlu Beyliği'ne ait tespit edilen çoğu sikkede Konya adının görülmesi, darphanenin yoğun faaliyet içinde olduğunu düşündürmektedir.

15. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı topraklarına katıldıktan hemen sonra Konya darphanesi kullanılmaya başlanmış, Konya adını taşıyan ilk gümüş akçeler

¹¹³ Batı Anadolu'da, Aydınoğlu Beyliği hakimiyeti boyunca kullanılan üç darphane: Ayasulug, Tire ve Ladik darphaneleridir (Ender, Celil, **Karesi, Saruhan, Aydın ve Menteşe Beylikleri Sikkeleri**, Ender Nümismatik Yayınları, No: 2, İstanbul, 2000, s. 91)

H.870 (M.1466) yılında basılmıştır.¹¹⁴ Osmanlı döneminde Konya darphanesi İç Anadolu topraklarının gümüş ve bakır sikke ihtiyacını karşılayabilmesi bakımından uzun yıllar kullanılmıştır (Şahin 2006: 132).

4.5.6. Larende (Karaman) Darphanesi

İpek yolu üzerinde yer alan Larende (Karaman), Anadolu'nun Türkleşme sürecinde Anadolu Selçuklu Devleti sınırlarında bulunan önemli bir ticaret kentidir (Kramers 1997: 309-310). Hızlı gelişen kent Anadolu Selçuklu Devleti dağıldıktan sonra ortaya çıkan Beyliklerden Karamanoğlu Beyliği'nin başkenti olmuş, sosyal ve ekonomik açıdan en parlak dönemini yaşamıştır (Kaynakçı 2007: 37).

Başkent Larende (Karaman) Beyliğin ana darphanesini bünyesinde barındırması bakımından oldukça önemli bir kenttir. Bakır mangırlar yanında gümüş akçelerin de darp edildiği darphanenin tam donanımlı olduğu anlaşılmaktadır. Larende Osmanlı topraklarına katıldıktan sonra eski ihtişamını kaybetmiş, bölgede parlayan şehir Selçuklu başkenti Konya olmuştur. Bu sebeple Larende'de yer alan darphane Konya darphanesinin gerisinde kalmış, burada I. Selim dönemine kadar sikke darp edilmemiştir (Damalı 2010/C. 1: 394). Larende darphanesinin kullanım dışı kaldığı bu dönemde Konya darphanesinin bölgenin sikke ihtiyacını tek başına karşılayan önemli bir atölye olduğu gözlemlenmektedir. Ancak I. Selim döneminde Larende kentinin adı Osmanlı sikkeleri üzerinde tekrar görülmeye başlanmıştır.¹¹⁵ Bunun sebebi hiç kuşkusuz I. Selim döneminde gerçekleştirilen doğu seferleridir. Larende ve Konya darphaneleri savaş döneminde askerlere kaynak sağlama amacıyla sefere çıkılan topraklara yakın oldukları için tekrar aktif olarak kullanılmışlardır. Larende darphanesi I. Süleyman döneminde gerçekleştirilen doğu seferlerinde de kısa bir süre kullanılmış sonrasında yine kullanım dışı kalmıştır. (Damalı 2010/C. 2: 637)

¹¹⁴ Bu sikkelerin arka yüzünde "Hullide mülkehu, 780, Duribe Konya" ibaresi yer almaktadır. Ancak sayının yazımında bir yanlışlık olduğu gözlemlenmektedir. Bu yazım yanlışlığı sikkenin tarihini 870 olarak okumayı gerekli kılmaktadır. Sikke örneği için bak. Atom Damalı, **Osmanlı Sikkeleri Tarihi; History Of Ottoman Coins**, Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı, İstanbul, 2010, s: 291; 7-KO-G1 numaralı sikke.

¹¹⁵ Bahsi geçen sikkeler 922 (1516) tarihine ait olmakla birlikte olasılıkla Mercidabık savaşı öncesinde basılmış olmalıdır. Sikke örnekleri için bak. Atom Damalı, **Osmanlı Sikkeleri Tarihi; History Of Ottoman Coins**, Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı, İstanbul, 2010, s: 395; 9-LR-G1a, 9-LR-G1b, 9-LR-G1c katalog numaralı sikke örnekleri.

4.5.7. Serez Darphanesi

Selanik'in yakınlarında yer alan Serez, M.1373 yılında Osmanlı hâkimiyetine girmiştir (Damalı 2010/C. 1: 229). Bu dönemde Serez, Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki en önemli kentlerinden biri olmakla birlikte bölgenin sikke ihtiyacını karşılayan önemli bir darphaneye de sahiptir. Serez'de yer alan darphane Osmanlı'nın Avrupa topraklarında kullandığı ilk darphane olması bakımından önemli bir konumdadır (Damalı 2010/C. 1: 134). I. Murad sikkelerinde darphane bilgisi bulunmasa da fethedildiği M.1373 yılından itibaren burada sikke darp edildiği söylenebilir.

Serez adının ilk defa sikkelerin üzerinde görüldüğü dönem Fetret Devridir. Fetret Devrinde ön planda olan Anadolu'daki Bursa, Edirne, Amasya ve Engüriye (Ankara) darphanelerinin yanında Rum topraklarında bulunan Serez darphanesinde de sikke darp edilmiştir (Damalı 2010/C. 1: 163-200). Serez adının ilk defa rastlandığı sikke Mustafa Çelebi'ye aittir. I. Mehmed üç kardeşiyle kanlı biten bir mücadele sonunda Fetret Devrini bitirerek M.1413 yılında Osmanlı tahtına oturmuştur. Mücadelesine devam eden Mustafa Çelebi M.1416 yılında Bizans'ın desteğiyle Rumeli'ye geçerek kısa bir süreliğine Serez'i işgal etmiştir (Taneri 1978: 126). Kaynaklarda görülen Serez darpli sikke bu döneme ait olmalıdır.¹¹⁶ M.1416 yılında Mustafa Çelebinin isyanı sırasında I. Mehmed olasılıkla kentteki farklı bir atölyeyi kullanılmıştır.¹¹⁷

4.5.8. İzmir Darphanesi

İzmir kentinde Aydınoğlu Beyliği tarihi boyunca sadece bir kez sikke darp edilen bir darphane yapısının varlığı bilinmektedir. Bu darphanede basılan sikke Aydınoğlu Beyliği'nin kurucusu Mübarizeddin Mehmed Bey tarafından yukarı

¹¹⁶ Bahsi geçen sikke örneği için bak. Damalı Atom, **Osmanlı Sikkeleri Tarihi; History Of Ottoman Coins**, Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı, İstanbul, 2010, s. 200; 4C-SE-G1 katalog numaralı sikkeler

¹¹⁷ İsyen sırasında basılan sikkelerde Serez yerine Siroz (سیروز) adının okunması farklı bir darphane kullanıldığını düşündürmüştür. Balkanlardaki Osmanlı ordusunun ihtiyaçlarının karşılanması için kullanılmış olduğu düşünülen atölye, I. Süleyman dönemine kadar bir daha çalıştırılmamış yakınlarda bulunan Serez darphanesinde darp faaliyetleri sürdürülmüştür. Bahsi geçen sikke örneği için bk. Damalı Atom, **Osmanlı Sikkeleri Tarihi; History Of Ottoman Coins**, Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı, İstanbul, 2010, s. 230; 5-SZ-G1, 5-SZ-G2 katalog numaralı sikkeler.

İzmir'in ele geçirilişinin şerefine İlhanlı hükümdarı Olcayto Hüdabende Mehmed Han'ı onurlandırma amacıyla darp edilmiştir (Teoman–Eron 2007: 113). Üzerinde darphane olarak İzmir adının ilk defa görüldüğü sikke olması dolayısıyla büyük önem arz etmektedir.¹¹⁸ H.717 (M.1317) yılında basıldığı tespit edilen bu sikke aynı zamanda kentin fetih tarihini temsil etmesi açısından da oldukça önemlidir. Bu kentte yer alan darphane, savunmasız yapısından dolayı kullanım dışı kalmış olmalıdır. İzmir darphanesi yerine bölgenin sikke ihtiyacını karşılamak için Beyliğe hizmet eden Tire ve Ayasuluk darphaneleri kullanılmıştır. İzmir kentinin ortaçağ boyunca Birgi, Tire, Ayasuluk gibi kentlere göre nüfus olarak daha küçük yapıda olması da bu darphanenin kullanım dışı kalmasını açıklayabilir. Darphane Osmanlı döneminde de kullanılmamış, sadece II. Mustafa döneminde kısa bir süre hizmet vermiştir (Erek 2005: 216).¹¹⁹

4.6. YAZI

Kazılarda ele geçen sikkelere konuşan buluntular demek yanlış olmaz. Zira sikke buluntularının, üzerinde yer alan bilgiler sayesinde bulunduğu tabaka, yer ya da yapı hakkında tarihleme imkânı sunduğu, en azından belli bir tarihten öncesine ait olduğu konusunda fikir verdiğini söyleyebiliriz. Sikke üzerindeki yazılarda genellikle sikkeyi darp ettiren hükümdarın adı, unvanları, darp yeri ve darp tarihi gibi bilgilerin yanında bazen bir takım methiyeler de yer almaktadır (Tablo 4). Sikke üzerinde iki yüzde de yer alabilen yazılar ortada, sikkeyi çevreleyen bir bordür içinde veya hem bordür içinde hem de ortada yer alabilmektedir.

İncelenen sikkelerde yazı kuşakları Arap alfabesi kullanılarak oluşturulmuştur. Kuran yazısı adı da verilen bu alfabe, Anadolu'da Türklerin İslamiyeti kabulü ile birlikte 11. yüzyıldan itibaren resmi ve gayri resmi yazışmalar ve mimari unsurlarda sıklıkla kullanılmış ve Türk alfabesinin yerini almıştır (Serin 1982: 47). Osmanlı Devleti de Arap ve Fars etkilerinin ön planda olduğu bir alfabe kullanmışlardır (Tablo 5).

¹¹⁸ Bahsi geçen sikke İzmir Arkeoloji Müzesine kayıtlı koleksiyoner Kamil Eron koleksiyonunda 1351 envanter numarasıyla kayıtlıdır. Koleksiyon için bak. www.eroncoins.com

¹¹⁹ M.1694-1695 yıllarında düzenlenen Sakız Adası Seferi sırasında ordunun ihtiyaçlarının giderilmesi için İzmir Darphanesinde cedid ve eşrefi altınları, tam ve yarım gümüş kuruşlar basılmıştır.

Arap alfabesi, estetik yazı karakterlerinin geliştirilmesi ile kitabeler levhaları, mimari yapılardaki yazı kuşakları ve çeşitli taşınabilir objelerde birer sanat eserine dönüşmüştür. Yazım tarzlarına göre; kûfi, sülûs, nestalik, rik'a, tâlik, divani ve siyakat gibi farklı adlar almıştır. Erken İslami dönemde genellikle kûfi ve sülûs yazı stili kullanılmış olup incelediğimiz 14. ve 15. yüzyıllarda mangır ve akçe gibi para birimlerinde de genellikle sülûs ön planda olmak üzere kûfi yazı da kullanılmıştır (Parlar 2007: 2483).

Sülûs yazı 1/3 anlamına gelmekte olup yazının 1/3 oranında yuvarlanmasıyla oluşturulduğu için bu adı almıştır (Kütükoğlu 1994: 56). Ayrıca güzel yazı olarak hat sanatına başlayan hattatlara öğretilen ilk yazı stili olması bakımından "*hatların anası*" olarak anılmaktadır (Eminoğlu 2010: 88). Meşhur hattat İbni Mukle tarafından ortaya çıkarılan bu yazı stili İbni Bevvap ebu'l Hasan Ali tarafından 11. yüzyılın ilk çeyreğinde geliştirilerek kısa sürede tüm İslam dünyasına yayılmıştır (Yıldız 2012: 51). Osmanlı döneminde günlük işlerde kullanılmakla birlikte sanat yazısı olarak ferman, berat, kitabe ve birçok yerde karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı ve Beylik döneminde basılan sikkelerde de en sık kullanılan yazı stilidir. Çalışmada incelenen sikkelerin büyük çoğunluğunda sülûs hattı kullanılarak oluşturulmuş kompozisyonlar görülmektedir.

En eski yazı stillerinden olan kûfi, Arap yazı sanatının anası olarak anılmakta olup makîli yazı stiline köşelerinin yumuşatılmasıyla oluşturulmuştur (Kurt 1993: 129). Kûfe kentinde geniş bir kullanım alanı olduğu için bu adı alan yazı stili daha çok Erken İslam Döneminde kullanılmıştır. En eski kûfi yazı örneğine 568 tarihli bir kitabede rastlanmıştır (Yıldız 2012: 56). Hz. Muhammed ve halifeler döneminde devlet yazışmalarında kûfi en sık kullanılan yazı stillerinden olsa da bu yazı türü en parlak dönemini 10. ve 12. yüzyıllarda yaşamıştır (Gökbilgin 1992: 34).

İnceleme kapsamında tespit edilen mangırlar ve akçeler arasında Fetret devri öncesine ait olan bazı örneklerin kûfi yazı hattıyla oluşturulduğu görülmektedir. Kûfi yazı çeşidinin kullanıldığı sikkeler beylikler döneminde yaygın olup, incelenen Osmanlı sikkeleri içinde kûfi yazı örneğine rastlanmamıştır. Kûfi yazı hattı tespit edilen en erken örnek Menteşeoğlu Beyi Ahmed Gazi'ye (M.1357-1391) ait olan

mangırır.¹²⁰ Bir diğör örnek yine Menteşeoğlu Beyi İlyas Bey'e (M.1402-1421) ait olan gümüş akçedir¹²¹. Bu sikkenin arka yüzü aynı zamanda yazım Şekli olarak makı'li yazı stilini de andırmaktadır. Diğör kûfi yazı örnekleri, M.1390 yılından öncesine ait oldukları (Ender 2000: 143) düşünölen Aydınoğlu Beyliği anonim sikkeleri¹²² ve Saruhanoğlu Beyliği anonim sikkeleridir.¹²³

4.6.1. Tuğra

"*Tuğrağ*" Oğuzca bir kelime olup "*hükömdarın izi*" anlamına gelmektedir. Arap ve Fars etkisiyle kelimenin sonundaki "đ" nin okunmamasıyla "*Tuğra*" olarak anılmaya başlamıştır (Derman 2012: 336). Tuğra, üzerinde Sultanın adının veya lakabının yer aldığı bir çeşit imza olup genellikle sikkelerin ön yüzünde yer alarak Sultan'ın hâkimiyetini ve otoritesini simgelemektedir. Osmanlı döneminde ilk tuğra kullanımı I. Orhan döneminde gerçekiőmiő, sikkeler üzerindeki ilk tuğra örneğine ise fetret devrinde Süleyman Çelebi (M.1402-1410) sikkelerinde rastlanmıştır. Daha sonra ise sırasıyla I. Mehmed ve II. Murad sikkelerinde de tuğra kullanımı göze çarpmaktadır.

Çalışma kapsamında incelenen 4 tuđralı¹²⁴ sikkeden en erken tarihli olanı I. Mehmed'in Bursa'da darp edilen bakır mangırırır.¹²⁵ Sikkenin ön yüzündeki tuğra içinde yer yer kayıplara uğramıő olsa da "*Mehmed bin Bayezid Han*" ibarelerinin bulunduğu, "*bin*" ve "*han*" ibarelerinin "*n*" harflerinin uzatmasıyla yarım daire olarak tanımlanabilecek bir alan oluşturulduğu, "*Han*" ibaresindeki "*h*" ve "*Bayezid*" ibaresindeki "*b*" harfinin ucu dikey Şekilde uzatılmasıyla da tuğranın üst kısmının tamamlandığı anlaşılmaktadır. İncelenen sikkeler arasındaki diğör üç örnek ise II. Murad dönemine ait gümüş akçelerdir. Bu sikkelerden 2 adedi Bursa'da¹²⁶ 1 adedi ise Serez'de darp edilmiştir.¹²⁷ II. Murad'a ait tuğralı sikke örneklerinin üçü de

¹²⁰ Kat. No. 1

¹²¹ Kat. No.

¹²² Kat. No. 49, 50

¹²³ Kat. No. 52, 53, 54

¹²⁴ Erken dönem tuğralar basık tarzda olmakla birlikte II. Mehmed döneminden sonra tuğraların girift hale gelerek harflerin boylarının daha çok uzatıldığı görölmektedir.

¹²⁵ Kat. No. 43

¹²⁶ Kat. No. 57,58

¹²⁷ Kat. No. 56

H.865 (M.1421) tarihlidir ve ön yüzleri aynı tiptedir. II. Murad'ın tuğrasında "*Murad bin Mehmed Han*" ibaresi yer almaktadır. "*bin*" ibaresindeki "*n*" harfi ve "*Han*" ibaresindeki "*n*" harfi yuvarlatılarak ucu açık bir yarım daire elde edilmiş, tuğra "*Han*" ibaresinin "*h*" harfi dikey şekilde uzatılarak tamamlanmıştır.

4.7. SÜSLEME

Basıldıkları ilk dönemlerden itibaren sikkeler üzerinde aidiyet ya da tılsım amacıyla çeşitli süsleme unsurlarının kullanıldığı bilinmektedir. Benzer şekilde Türk-İslam dönemi sikkelerinde de çeşitli süsleme unsurlarına yer verilmiştir. Sikkeler üzerinde çerçeve olarak; tam daire, çift tam daire, yarım daire, inci dizisi, kare, üçgen, yıldız, altı kollu yıldız, altı dilimli çiçek; konu olarak ise insan figürleri, hayvan figürleri (aslan, köpek, kartal, at, balık, su kuşu), fantastik figürler (melek, ejderha), bitkisel figürler (rumi, palmet, çiçek, sarmaşık) ve geometrik figürler (yıldız, altı kollu yıldız, saadet düğümü) kullanılmıştır (Parlar 2001: 114).

Süsleme unsurlarının coğrafi ve tarihsel olarak büyük farklılıklar gösterdiği söylenebilir. Örneğin doğu uygarlıklarında daha yoğun figürlü sikkeler darp edilirken batıda ve kuzeyde bitkisel ve geometrik motifler kullanıldığı göze çarpmaktadır (Parlar 2007: 2483). Farklı coğrafyadaki uygarlıklar çevre kültürlerden beslenerek sanatta boy göstermişler, bu durum sikke basımına da yansımıştır (Mülayim 1998: 12-14). Özellikle Erken İslami Dönemde bazı devletler süsleme unsurlarını sıklıkla kullanmışlardır. Bunun sebebini gayrimüslim komşularla ve geçmiş sanat uygulamalarıyla açıklamak mümkündür. Bölgesel farklılıklar dışında tarihsel değişimler de söz konusu olmuş, İslami sikkeler üzerindeki figüratif unsurlar yıllar geçtikçe azalma göstermiş, hat sanatı ön plana çıkmıştır (Parlar 2007: 2483).

4.7.1. Figüratif Bezeme

İlk İslami sikkelerde çevredeki gayrimüslim devletlerin etkisiyle çeşitli figüratif unsurlar sıklıkla kullanılmaktaydı. Bu durum Abdülmelik Bin Mervan (M.685-705) döneminde gerçekleştirilen reform sonrasında değişmiş, sikkeler üzerindeki figüratif unsurların yerini dini içerikli yazı kuşakları almaya başlamıştır (Sivrioğlu 2014: 17). Bu durumun sebebi olarak da İslam'ın tasvir ile ilgili tutumu ve

ilk döneminde mücadele ettiği geçmiş inanç anlayışı gösterilebilir. Ancak 11. yüzyıldan itibaren Türklerin ve Anadolu'nun etkisiyle İslami tasvirler konusundaki ilk hassasiyet geride bırakılmıştır. Tasvir yasağının çok katı olmadığı, bugüne ulaşan arkeolojik verilerden ve kaynaklardan özellikle Anadolu Selçuklular döneminde birçok alanda yer bulunduğu, özellikle sikkelerde figüratif unsurların sıklıkla kullanıldığı görülmektedir (Artuk/Artuk 1993: 37).

İncelemiş olduğumuz Beylikler ve Erken Dönem Osmanlı sikkelerinde de süsleme unsurlarının sıklıkla kullanıldığı gözlemlenmektedir. Eyyubi, Artuklu ve Selçuklu sikkeleri üzerindeki kompozisyonlara oldukça benzedikleri görülen bu figürler¹²⁸ farklı nüanslarla biraz daha stilize hale getirilerek işlenmiştir. 14. ve 15. yüzyıl Beylik sikkelerinde tespit edilen figürlerin genellikle sikkelerin arka yüzünde yer aldığı, ön yüzlerinde ise aidiyet bildiren kısa yazı kuşaklarına yer verildiği görülmektedir.

İncelenen 95 sikkeden 16 adedinin üzerinde aslan, kartal ve ejder gibi figüratif bezeme unsuru tespit edilmiştir. Figür bulunan yüzlerinde çoğunlukla yazı yer almayan sikkelerin diğer yüzlerinde basım yerine ilişkin bilgi yer almaktadır.

4.7.1.1. Aslan

Aslan olarak tanımlanan figür, bazı çalışmalarda pars ya da köpek olarak da karşımıza çıkabilmektedir. Genel olarak aslan olduğu kabul gören figür, gücün ve hâkimiyetin sembolü olup öne adım atar tarzda hareketli şekilde tasvir edilmiştir. Bu şekilde tasvir edilen aslan figürü sadece sikkeler üzerinde görülmez. Ahşap ve taş tezyinatında da sıklıkla kullanılmıştır.

İncelenen sikkeler arasında 3 örnek üzerinde aslan figürü tespit edilmiş olup, bunlar Aydınöğlü,¹²⁹ Menteseöğlü¹³⁰ ve Karamanoğlü¹³¹ Beyliklerine ait sikkelerdir. Üç ayrı beyliğe ait olan sikkelerin tipolojik olarak benzeşmesini bu beylikler arasındaki siyasi ve ticari bağ ile açıklamak mümkündür. Tespit edilen üç figürün de

¹²⁸ Selçuklu sikkeleri üzerinde şir-i Hurşit yani aslan ve güneş en çok kullanılan figürlerdendir. Aslan Selçuklu sultanını güneş ise hanım sultanı tasvir etmektedir. Çift başlı kartal, ejder, melek, rumi, palmet, yıldız da sık kullanılan figürler arasında sayılabilir.

¹²⁹ Kat. No. 48

¹³⁰ Kat. No. 51

¹³¹ Kat. No. 55

kuyrukları kıvrım yaparak Rumî motifi oluşturmaktadır. Sikkeler arasındaki tek fark 51 ve 55 katalog numaralı sikke örnekleri üzerinde yer alan aslan figürünün öne bakar tarzda, 48 katalog numaralı sikkedeki aslan figürünün ise geriye doğru bakar tarzda işlenmiş olmasıdır. Selçuklu devrinde de "*şir-i hurşid*" adı verilen insan betimli güneş ve başı arkaya dönük yürüyen aslan figürünün oluşturduğu kompozisyon sıklıkla kullanılmıştır (Çaycı 2002: 52). Bu bağlamda Aydınoğlu Cüneyd Bey'e ait olan bu sikkenin üzerinde yer alan aslan figürünün Selçuklu etkileşimiyle tasvir edildiği düşünülebilir.

4.7.1.2. Çift Başlı Kartal

Orta Asya mitolojisinde önemli bir yeri olan kartal figürü birçok uygarlık tarafından kutsal sayılmıştır. Selçuklu döneminde sıklıkla kullanıldığı gözlemlenen¹³² figür, bilginlik, aydınlık güç ve sonsuzluğun simgesi olup, kullanım alanı oldukça geniştir (İnan 2006: 81). Zengi ve Artuklu bölgesinde sıklıkla kullanılan figür, Divriği Ulu Cami, Erzurum Çifte Minareli Cami, Yakutiye Medresesi ve Kubadabad Sarayı çinilerinde de karşımıza çıkmaktadır. Bu figür sadece Türk devrinde değil Roma İmparatorluk dönemi sikkelerinde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır (Özme 2001: 461). Küçük nüanslar dışında genellikle kanatlarını açmış uçar şekilde tasvir edildiği gözlemlenen kartal figürü, incelediğimiz dönemde çift başlı tarzda işlenmiştir. Birleşen iki kartalın gücünü sembolize eden çift başlı kartal motifi, (İnan 1998: 414) Anadolu'da Selçuklu döneminde basılan sikkeler üzerinde çok sık kullanılmıştır. Bu sikkelerde kartallar sivri gagalı, iki kanadı açık, ve kıvrılmış iri pençeli tarzda betimlenmiştir. Ayırt edici özellikleri ise kanat ve kuyruk detaylarında bitkisel unsurlar kullanılarak hayat ağacına gönderme yapılmasıdır (Öney 1993: 153).

Güç ve kudretin sembolü olarak hükümdarlarla özdeşleşen kartal figürleri, Selçuklu sonrası Anadolu topraklarında boy gösteren Beylikler tarafından sevilerek kullanılmıştır. Bu durumu Selçuklu Devleti ile olan etkileşimin bir yansıması olarak

¹³² İbni Bibi'nin el Evâmirü'l Alâ'iyye fi'l Umûri'l Alâ'iyye adlı eserinde, bu figürün devletin sembolü olarak kullanıldığı anlatılmaktadır (Göksu, Erkan, Çift Başlı Kartal Ve Selçuklular, **USAD**, Güz 2016, S. 5, 2016, s. 119)

açıklamak mümkündür (Şentürk 2009: 61-62) İncelemiş olduğumuz dönemde sikkeler üzerine işlenen kartal figürünün biraz daha stilize edilerek kullanıldığı söylenebilir. Selçuklu sikkeleri üzerindeki kompozisyona benzemekle birlikte basit bir tarzın benimsendiği gözlemlenmektedir. Bu dönem sikkelerinde işlenen kartallar kanatları yana açık ve çizgisel bir anlayışla edilmiştir.

Çalışmada incelenen sikkeler arasında üzerinde kartal figürü yer alan 4 sikke¹³³ tespit edilmiş olup bunların tamamı Aydınolu Cüneyd Beye ait olan Tire Darplı sikkelerdir.¹³⁴ Bazılarının üzerinde okunamasa da, sikkelerin tamamı Cüneyd Bey'in Aydın iline son kez hâkim olduğu 3. cülus yılı olan H.826 (M.1422) tarihini taşımaktadır.

4.7.1.3. Ejderha

Türk kültürüne Çin'den etkileşimle adapte olduğu düşünölen ejder figürü¹³⁵, İslam öncesi ve sonrası dönemde sanatın her alanında sevilerek kullanılmıştır (Eğilmez-Yıldırım 2017: 379). Yer, su ve gökle ilişkili olduğuna inanılan, bolluk, bereket ve korunmayı sembolize eder. Aynı zamanda mitolojik bir unsur olan bu tip doğaüstü figürler nazar ve büyü gibi olguları açıklamak için kullanılmıştır (Ekiz 2001: 40). Figür genellikle ayaklı, kanatları açık ve ağzından ateş püskürürken, bazen ise ayakları olmayan, kıvrımlı bedeniyle yılanı benzer tarzda tasvir edilmiştir.

Çalışmada ele geçen 9 sikkenin¹³⁶ üzerinde ejderha figürü olduğu tespit edilmiş, ayakları olmayan bu figür, yılan vücuduna benzer düğüm olmuş, ağzı açık şekilde tasvir edilmiştir. Düğüm olan gövdesi aynı zamanda saadet düğümü motifine de gönderme yapmaktadır. II. Mehmed'in Ayasulug'ta bastırılmış olduğu bu sikkelerin bazılarının, hükümdarın ikinci cülus yılı olan H.856 (M.1451) tarihinde basıldığı

¹³³ Kat. No. 44, 45, 46, 47

¹³⁴ Bu sikke bazı koleksiyon ve yayınlarda aynı dönemlerde bölgede hüküm sürmesinden dolayı II.Murad'a ait kılınmıştır. Bu tarihte Aydın sancağı Osmanlı Devletinin denetiminde olsa da Cüneyd Bey'in ayaklanıp dönem dönem hanedanlık topraklarının yönetimini ele geçirdiği göz önünde bulundurularak H.822 (M.1418) tarihini taşıyan sikkelerin Cüneyd Bey'e ait olduğu kabul edilmiştir. Benzer şekilde aynı formda H.826 (M.1422) ve H.826 (M.1424) tarihini taşıyan sikkeler de mevcuttur. (Ender, Celil, **Karesi, Saruhan, Aydın ve Mentеше Beylikleri Sikkeleri**, Ender Nümismatik Yayınları, No: 2, İstanbul, 2000, s. 138)

¹³⁵ Türkler ejderhayı tanımlarken, luu, büke, nek yılan, evren ve ejder ifadelerini kullanmışlardır. Luu kelimesi Çincedeki Lung (Ejder) kelimesinden türemiştir. (Roux Jean-Paul, **Türklerin ve Moğolların Eski Dini**, (çev. Aykut Kazancıgil), Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2011, s. 150)

¹³⁶ Kat. No. 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79

tespit edilmiştir. Aynı zamanda incelenen Osmanlı sikkeleri arasında görülen tek figüratif unsur olması bakımından da önem arz etmektedir. Bu bağlamda figüratif unsurların Beylikler tarafından sıklıkla kullanılırken Osmanlılar tarafından büyük oranda göz ardı edildiğini söylemek yanlış olmaz.

4.7.2. Bitkisel Bezeme

İslami dönem taş ve ahşap tezyinatında sıklıkla kaşımıza çıkan bitkisel bezemeler sikkeler üzerinde de figürleri süslemek ya da yazı alanlarını ayırmak için kullanılmıştır. Bunlar genellikle rumi, palmet, nar, kıvrım dal ve çiçek kompozisyonlarıdır. Oryentalist özellikler taşıyan bu süsleme unsurları yoğun olarak doğu toplumlarında görülse de batılı toplumlarda da benzer uygulamalara rastlamak mümkündür (Parlar 2007: 2485). Bu çeşitlilik içinde çalışma kapsamında incelenen sikkelerde sadece boş alanları doldurma amacıyla kullanılmış çiçek bezemelerine rastlanmıştır. Ele geçen örnekler itibariyle tespit edilen oryantal kültüre dair bezeme unsurları sınırlı sayıdadır. Ancak tüm sikke örnekleri üzerinde bir inceleme yapma fırsatı bulunmadığından doğu kültürüne ait diğer figüratif uygulamaların ne kadarının ya da hangilerinin kullanılıp kullanılmadığı konusunda net bir bilgi ileri sürmek bugün için mümkün değildir.

4.7.2.1. Çiçek

Sikkeler üzerinde diğer motiflere göre daha natüralist işlenen çiçek, genellikle alan doldurma unsuru olarak kullanılmıştır. Çiçek motifi sikkelerde bazen merkeze yerleştirilmiş bazen de kenar bordürü olarak kullanılmıştır. İncelenen sikkeler arasında çiçek motifi olan 2 sikke¹³⁷ tespit edilebilmiştir. Katalogda 85 numarada değerlendirilen sikkenin arka yüzündeki çiçek, iki üçgenin birbiri içine girmesiyle oluşturulan büyük boyutlu Mühr-ü Süleyman'ın içinde oluşan boşluk alanı doldurmak için kullanılmıştır. 95 numaralı sikke örneğinde ise çiçek motifinin bu sefer ana unsur olarak tüm arka yüzü kapladığı görülmektedir.

¹³⁷ Kat. No. 85, 95

4.7.3. Motifli Bezeme

Sikkelerde yazı kuşakları kadar önemli olan bir başka unsur da motiflerdir. Motifler, sikke üzerinde boşluk doldurmak amacıyla kullanılabildiği gibi bazen sikkenin bir yüzünü veya bir kısmını kaplayan ana unsurlar olarak da kullanılmışlardır. Çeşitli geometrik şekillerin bir araya gelmesiyle oluşan motifler bir çok anlam ifade ettikleri için bazen yazı kuşaklarının yerine de kullanılmışlardır. Çalışma kapsamında incelenen sikkelerin üzerinde iki eşkenar üçgenin iç içe geçmesiyle oluşan Mühr-ü Süleyman, yıldız, saadet düğümü ve kalkan gibi unsurlar tespit edilmiştir. Bu bezeme unsurları hiç kuşkusuz sadece sikkeler üzerinde değil küçük el sanatlarında ve mimaride de karşımıza çıkmakta olup benzer amaçlarla kullanılmışlardır.

4.7.3.1. Mühr-ü Süleyman

İki eşkenar üçgenin iç içe geçirilmesiyle oluşturulan altı kollu yıldız motifi Mühr-ü Süleyman olarak bilinmektedir. Siyonist yıldızı ya da Davut yıldızı olarak da anılan bu uygulamaya Anadolu kültürlerinin tamamında yoğun olarak rastlanılmaktadır. Hunlardan beri Türk sanatında kullanılan motifin doğaüstü güçlerle alakalı bir tılsım ve kötülüklerden korunma sembolü olduğuna inanılmıştır (Çoruhlu 2007: 147).

51 ve 85 katalog numaralı sikkelerde de görüldüğü gibi tılsım olarak koruyuculuğuna inanılan ve yüzün tamamını kaplayan altı kollu yıldız motifine sikkeler üzerinde çok sık rastlanmaktadır. Beylikler ve Osmanlılar tarafından ana motif olarak kullanılan Mühr-ü Süleyman'ın özellikle I. Bayezid dönemi mangırlarında¹³⁸ boşluk doldurma amacıyla sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Sikke yüzeyini bölen yatay üç çizginin altında ya da üzerinde tasvir edilen yıldızların iki yanında genellikle üçer nokta bulunmaktadır. Yine I. Bayezid dönemine ait bir başka uygulama da Mühr-ü Süleyman sikkenin her iki yüzünde de doldurma motifi amacıyla kullanılmıştır.¹³⁹

¹³⁸ Kat. No. 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25

¹³⁹ Kat. No. 16, 17, 21, 23

4.7.3.2. Yıldız

Eyyubi, Fatımi, Artuklu ve Selçuklu gibi Anadolu devletleri tarafından mimari ve küçük el sanatlarında sıklıkla kullanılan bu motifin (Ögel 1966: 88) zaman zaman boşluk doldurmak amacıyla kullanıldığı, bazı örneklerde ise yıldız formunun çerçeve ya da ana motif olarak kullanıldığı görülmektedir. Motifin kullanımında bölgesel farklılıklar olsa da uygulamanın genellikle beş, altı, sekiz kollu olduğu söylenebilir. Ancak sikkeler üzerinde on ve daha fazla koldan meydana gelen yıldızlar da kullanılmakta olup bunlar güneş (şems) olarak da adlandırılmıştır (Akkaya 2011: 490).

Süsleme sanatının vazgeçilmez unsuru olan yıldız, çalışma kapsamında yer alan örneklerde içi dolgulu ve beş kollu olarak karşımıza çıkmaktadır. Doldurma motifi olarak kullanılan beş kollu yıldız, II. Murad ve II. Mehmed dönemi akçe ve mangırlarında sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Beş kollu yıldızın sikkelerin merkezlerine yerleştirildiği, etrafının ise yazı şeridi ile çerçevesiyle çevrelediği görülmektedir.¹⁴⁰

4.7.3.3. Saadet Düğümü

Saadet düğümü adı verilen motif, antik dönemden itibaren kullanılan Herakles Düğümünün İslami döneme adapte edilmiş halidir. Birbiri içine geçen iki ilmeğin oluşturduğu düğüm, mutluluk ve gücü temsil etmektedir (Akkaya 2011: 494). Bizans döneminde mimari unsurlarda da kullanıldığı görülen motif yakın etkileşimden dolayı Beylik ve Osmanlı mimarisinde de sıklıkla kullanılmıştır. Aynı zamanda İlhanlı, Beylik ve Erken Osmanlı dönemi sikkelerinde "*süreklilik tılsımı*" olarak karşımıza çıkmaktadır.

İnceleme kapsamında 6 sikke üzerinde farklı konumlarda saadet düğümü motifi tespit edilmiştir. Motif Aydınoğlu Beyliğine ait 2 sikkede¹⁴¹ ve Saruhanoğlu Beyliğine ait 1 sikkede¹⁴² yazı kuşaklarının altında oluşan boşluk alanlara dolgu

¹⁴⁰ Kat. No. 62, 65, 83, 84, 94

¹⁴¹ Kat. No. 49, 50

¹⁴² Kat. No. 53

motifi olarak, II. Murad dönemine ait 1 sikkede¹⁴³ ve II. Mehmed dönemine ait 2 sikkede¹⁴⁴ ise yazı alanlarını birbirinden ayırmak için satır aralarına yerleştirilmiştir. Bu motifin ana süsleme unsuru olarak kullanıldığı örnekler mevcut olsa da incelenen sikkeler arasında böyle bir örnek tespit edilememiştir.

İncelenen sikkelerde 3 farklı düğüm çeşidi tespit edilmiştir. Katalogda 49 ve 50 numaralarda değerlendirilen sikkelerde motif yazı kuşağının hemen altında, 53 numaralı sikkede ise yazı alanının üzerinde doldurma amacıyla kullanılmıştır. İki düğümün uç uca birleştirilmesiyle oluşan figür komplike bir görünümde. 80 numaralı sikkede düğüm arka yüzde yer almakta olup yazı alanlarını ikiye ayırmak için kullanılmıştır. Sikkenin merkezi noktasında yer alan kalp formundaki düğüm iki ucundan yatay bir çizgiyle tam daire çerçeveye bağlanarak yazı alanını ikiye bölmüştür. Katalogda 91 ve 92 numaralarda değerlendirilen sikkelerde de düğüm yine yazı alanını ayırmak için kullanılmıştır. Ancak bu örneklerde kalp formundaki iki düğüm üç silmeyle birbirlerine bağlanmış, bu şekilde yazı alanları sınırlandırılmıştır.

4.7.3.4. Kalkan

Korunma sembolü olarak mimaride ve küçük eserlerde kullanılan motif çok sık karşımıza çıkmamaktadır. Sikkeler üzerinde de çok sık kullanılmayan bir motif olan kalkan, çalışma kapsamında tek örnek ile temsil edilmektedir. II. Murad dönemine ait olan sikkenin¹⁴⁵ arka yüzünde tespit edilen motif, stilize özellikler taşımaktadır. Sikkenin merkezi noktasında yer alan motif dışta en iki tam dairenin içinde kalan inci dizisi motifiyle sınırlandırılmıştır.

4.8. ÇERÇEVE

Sikkelerin üzerinde yer alan yazıların sınırlandırılması amacıyla birçok geometrik şekle sahip çerçeveler kullanılmıştır. Dış konturlar olarak da tanımlanabilecek olan çerçeveler; tam daire, yarım daire, kare, altıgen, üçgen, yıldız çiçek, çelenk gibi birçok şekilde karşımıza çıkmaktadır.

¹⁴³ Kat. No. 80

¹⁴⁴ Kat. No. 91, 92

¹⁴⁵ Kat. No. 70

İncelenen sikkeler doğrultusunda 14. ve 15. yüzyıl Beylik ve Osmanlı sikkeleri üzerinde görülen çerçeve uygulaması birkaç aşama halinde karşımıza çıkmaktadır. Örneğin uygulamanın en dışında inci dizisi, ardından içeriye doğru tam daire ve iç alan sınırlayıcısı olarak kare ya da altı yapraklı rozet formuna yer verilmiştir.

4.8.1. İnci Dizisi

Ardı ardına dizilmiş noktaların birbirinin takip etmesiyle oluşturulan motif, kolye boncuklarına benzeyen görünümünden dolayı inci dizisi adını almıştır. Antik dönemlerden itibaren karşımıza çıkan motif, İslamiyet öncesinde Sasanilerde mimari ve küçük el sanatlarında sıklıkla kullanılmış, İslam sanatına Samarra stukolarıyla birlikte girmiştir (Akkaya 2011: 493).

Roma ve Bizans dönemi sikkeleri üzerinde kompozisyon alanını sınırlamak için sıklıkla kullanılan motif, İslami sikkeler üzerinde de aynı amaçla kullanılmıştır (Parlar 2007: 2487). Bu sınırlayıcı unsurun çalışma kapsamında incelenen sikkelerin neredeyse tamamında kullanıldığı tespit edilebilmiştir. Bu durum inci dizisi çerçevenin sadece tamamlayıcı unsur olmadığını, aksine tam daire yanında ana çerçeve ve sınırlayıcı unsur olarak kullanıldığını da göstermesi bakımından önem arz etmektedir.

Sikkeler üzerinde genellikle dairevi olarak birbirini takip eden noktaların bir araya gelmesiyle oluşan şekil, katalogda 53 numarayla değerlendirilen sikke örneğinde farklı bir görünümde. İnci dizisi, bu örneğin ön yüzünde hem tam daire çerçeve içinde iç bordür olarak kullanılmış, hem de dairevi görünümünden uzak elips şeklinde işlenmiştir. Yazı alanını sınırlamak için kullanıldığı gözlemlenen çerçevenin içine kesintisiz "*Es Sultan'a Resulallah*" ibaresi yerleştirilmiştir. Aynı sikkenin arka yüzünde ise farklı bir kompozisyona yer verilmiş, yazı alanını sınırlandırmak için tam daire içinde altıgen çerçeve kullanılmıştır.

4.8.2. Daire

Sikke formuna uygun tasarlanan "daire çerçeve" en sık kullanılan sınırlama unsurudur. Sikke üzerindeki yazı alanlarını ya da figürleri sınırlandırmak için

kullanılan çerçevenin bir kullanım sebebi de basım tekniği yüzünden şekil bozuklukları oluşan sikkelere dairevi bir görünüm kazandırmaktır. Türk-İslam döneminde de neredeyse tüm sikkelerde dış kontur olarak kullanıldığı gözlemlenen çerçeve çalışma kapsamında incelenen tüm sikkelerde yazı alanını sınırlandırmak için kullanılmıştır. Bazı sikkelerde tek başına kullanıldığı gözlemlenen bu çerçeve stili, bazı sikkelerde ise dışta inci dizisi, içte kare, çiçek, tepelik ya da altıgen çerçeveler ile birlikte de kullanılmıştır.

4.8.3. Kare

Süsleme sanatında daha çok panoların oluşumunda ve yazı bordürlerinin çerçevesendirilmesinde kullanılan kare, sikkelerde de aynı amaçla kullanılmıştır (Akkaya 2011:486). Sikkelerin formu genellikle tam daire olmasına rağmen kare çerçeveler yazı kuşaklarının yerleştirilmesinde kolaylık sağladığı için sıklıkla tercih edilmiştir. Kare çerçevenin tespit edilen sikkelerde dışta tam daire ya da inci dizisi çerçeveye birlikte kullanıldığı gözlemlenmiştir. Çalışma kapsamında kare çerçeve unsurunun kullanıldığı 3 sikke¹⁴⁶ tespit edilmiştir. Katalogda 2 numarayla değerlendirilen I. Murad' ait sikkenin hem ön hem arka yüzünde kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır. Kare çerçeve kullanılan bir diğer örnek Menteşe Beyi İlyas'a ait olduğu tespit edilen, katalogda 26 numara ile değerlendirilen sikke olup sadece arka yüzünde " *hullide mülkehu*" yazısını sınırlandırmak için en dışta inci dizisi ve tam daire ile birlikte kullanılmıştır. Bahsi geçen sikkenin ön yüzünde aynı kompozisyon uygulanmamış, yazı alanı tam daire çerçeve ve en dışta inci dizisiyle sınırlandırılmıştır. Üzerinde kare çerçeve tespit edilen son örnek 52 numara ile değerlendirilen Saruhanoğlu Beyliğine ait olan anonim sikkedir. Sikkenin ön yüzünde yazı alanını sınırlamak için kullanılan kare çerçevenin dışında tam daire çerçeveye yer verilmiştir. Oluşan yazı alanında Kelime-i Tevhid yer almaktadır.

4.8.4. Altıgen

Altıgen, Anadolu'da Türk döneminde sıklıkla kullanılan bir geometrik bir şekildir. Süsleme sanatlarında ve mimaride sıklıkla kullanılan bu form, aynı

¹⁴⁶ Kat. No. 2, 26, 52

hassasiyetle sikkeler üzerinde de çerçeve unsuru olarak değerlendirilmiştir. Genellikle tek başına kullanılmayan altıgen çerçeve, sıklıkla dışta inci dizisi ya da tam daire çerçeveye beraber kullanılmaktadır. Sikkelerin çoğunlukla ön yüzünde yer alan uygulamaya zaman zaman arka yüzde de yer verilmiştir.

İncelenen sikkeler arasında altıgen çerçeveye sınırlandırılan 2 sikke¹⁴⁷ bulunmaktadır. Katalogda 1 numarayla değerlendirilen ve Menteşe Beyi Ahmet Gazi'ye ait olduğu tespit edilen ilk sikkenin ön yüzünde yer alan altıgen çerçeve kelime-i tevhit alanını sınırlandırmak için kullanılmıştır. Bahsi geçen sikkenin arka yüzünde ise yazı alanı çift tam daire çerçeve ve en dışta inci dizisiyle sınırlandırılmıştır. Üzerinde altıgen çerçeve tespit edilen ikinci örnek ise katalogda 53 numarayla değerlendirilen ve Saruhanoğlu Beyliğine ait olan anonim sikkedir. Bu örnekte de altıgen çerçeve sikkenin ön yüzünde yazı alanını sınırlamak için dışta tam daire çerçeveye birlikte kullanılmıştır.

4.8.5. Altı Yapraklı Çiçek

Bazı çalışmalarda "*dilimli gül yaprağı*" olarak da tanımlanan bu çerçeve stili Eyyubi sikkelerinde sıklıkla kullanıldığı için "*Eyyubi tipi*" olarak anılmaktadır (Parlar 2007: 2487). 12. ve 13. yüzyıllarda doğuda yoğun olarak kullanıldığı gözlemlenen bu çerçeve tipi Batı Anadolu'da 14. yüzyıl boyunca birçok beylik tarafından sevilerek uygulanmıştır. Dışta tam daire çerçeve veya inci dizisiyle beraber kullanılan "altı yapraklı çiçek" tipi çerçeve, Batı Anadolu Beylik sikkelerinde çoğunlukla ön yüzde kullanılmış, bazı örneklerde ise her iki yüzde de yerini almıştır.

Çalışma kapsamında incelenen sikkeler arasında altı yapraklı çiçeğin çerçeve olarak kullanıldığı sadece 1 sikke¹⁴⁸ örneği tespit edilebilmiştir. Saruhanoğlu Beyliğine ait olan anonim sikkenin sadece ön yüzünde tam daire çerçeve içinde altı yapraklı çiçek çerçeve kullanılmış, oluşan alana üç satırlık kelime-i tevhit yerleştirilmiştir. Sikkenin arka yüzünde ise farklı olarak bu sefer tam daire içinde altıgen çerçeve uygulamasına yer verilmiş ve düzenlemenin içine yazı hattı yerleştirilmiştir.

¹⁴⁷ Kat. No. 1, 53

¹⁴⁸ Kat. No. 54

5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Sikke bilimi olarak tanımlanan nümismatiğin alanı çok geniş bir zaman dilimini kapsamaktadır. Nümismatik bilimi, bilimsel kazılarda geçmişte yaşayan kültürler hakkında çoğu dönem kaynağından dahi öğrenemediğimiz bilgiler vermesi bakımından önem arz etmektedir. Sikkeler, kazılardaki diğer verilerle birlikte toplumlar ve ekonomileri hakkında bilgi edinmemizi sağlayan en somut verilerdir.

Çalışma kapsamında, Smyrna Antik Kenti kazısı Kadifekale sektöründe ele geçen, Beylikler dönemine ve Erken Osmanlı dönemine tarihlendirilen 146 adet sikke incelenmiştir. İncelenen 146 sikkeden 95 adedi tanımlanabilmiş, geri kalan sikkeler aşırı korozyon ya da silinmelerden dolayı okunamayacak durumda oldukları için katalog kısmına eklenmemiştir. II. Bayezid, I. Süleyman, I. Mustafa ve I. İbrahim'e ait olan sikke örnekleri de II. Mehmed dönemi sınır kabul edildiği için çalışma kapsamına alınmamıştır. Üzerlerinde yer yer yazı izlerine rastlanan, ancak bütün olarak ele alındığında çözümlenmeleri mümkün olmayan 51 sikke örneği tipolojik olarak ve ağırlık bazında değerlendirildiğinde 14, 15 ve 16. yüzyıllara ait olabilecekleri düşünülmüştür. Tanımlanarak kataloga eklenen 95 sikke ise tarihsel süreçte 14. yüzyılın ortasından 15. yüzyılın ortasına kadar çeşitlilik göstermektedir. Çalışmada tespit edilen en erken tarihli sikke Menteseoğlu Beyi Ahmed Gazi'ye (M.1357-1391) ait olan bakır bir mangır, en geç tarihli sikke ise Osmanlı Padişahı II. Mehmed'e (M.1444-1446/1451-1481) ait olan, Edirne'de H.865 (M.1460) darp edilen gümüş bir akçedir.

Tanımlanan sikkelerin çoğunda darp tarihine ait bilgi bulunmamaktadır. 95 sikkenin sadece 35 adedinin üzerinde darp tarihi yer alan sikke tespit edilmiş olup bunlar genel itibariyle H.805 (M.1402)'ten başlayıp H.865 (M.1460)'e kadar çeşitlilik göstermektedir. Üzerinde darp tarihine ait bilgi bulunan sikkelerin 1 adedi H.805 (M.1402), 1 adedi H.806. (M.1403), 2 adedi H.812 (M.1410), 2 adedi H.813 (M.1410-1411), 2 adedi H.822 (M.1419), 3 adedi H.825 (M.1422), 2 adedi H.827 (M.1424), 2 adedi H.828 (M.1425), 1 adedi H.836 (M.1432), 1 adedi H.846

(M.1442), 4 adedi H.848 (1443), 1 adedi H.853 (M.1448), 9 adedi H.856 (M.1451), 2 adedi H.861 (M.1456) ve 2 adedi de H.865 (M.1460) tarihinde darp edilmiştir.

Oluşan bu tabloya göre elimizdeki sikkelerin darp tarihine ait bilgilerinin Ankara Savaşı'ndan (M.1402) sonra sikkeler üzerinde görülmeye başlandığı anlaşılmaktadır. Osmanlı sikkelerine ait yapılan çalışmalarda Osmanlı'da üzerinde darp tarihi taşıyan ilk sikkenin H.792 (M.1389) yılında I. Bayezid döneminde (M.1389-1402) basılan akçe olduğu bilinmektedir. Ancak bu örnek, çalışmadaki sikkeler arasında yer almadığı için çalışmada, üzerinde darp tarihine ait bilgi bulunan ilk Osmanlı sikkesinin I. Mehmed'in H.812 (M.1410) tarihini taşıyan örnek olduğu tespit edilmiştir.

Yoğunluk bakımından değerlendirildiğinde 95 sikkeden 25 adedi II. Mehmed dönemine ait olup en yoğun grubu oluşturmaktadır. Bu yoğunluğun sebebi hiç kuşkusuz kentin Osmanlı hâkimiyetinde en parlak dönemlerinden birini yaşaması olarak gösterilebilir. II. Mehmed döneminde korunma problemlerinin ortadan kalkması ve nüfus artışına bağlı olarak kentin, konumlandığı Kadifekale dışına taşarak ovaya ve liman çevresine yayılmaya başladığı bilinmektedir. Bu bağlamda sikke yoğunluğunun sebebini nüfus artışıyla açıklamak mümkündür. 22 sikkeyle ikinci yoğun grubu I. Bayezid dönemi oluşturmaktadır. Bu dönemde ilk kez Osmanlı yönetimine giren İzmir kentinde böyle bir sikke yoğunluğu şaşırtıcı görünse de kentin Osmanlılaştırılma politikasının bir parçası olarak yadırganmayacak bir durum olduğu söylenebilir.

Buluntular arasında I. Bayezid'in babası I. Murad dönemine ait 2 sikke yer alması, Aydınolu Beyliği yönetimindeki kentte Osmanlı ile bir ticari faaliyetin olduğunu göstermesi bakımından önem arz etmektedir. Aynı şekilde erken dönemde Mentешеoğlu Beyi Ahmed Gazi'ye ait sikke buluntusu, kentte sadece Osmanlı ile değil çevredeki beyliklerle de ticari ilişkiler olduğunu göstermektedir. Ankara Savaşından (M.1402) sonra Aydınolu Beyliği yönetimine geçen kentte Saruhanoğlu, Mentешеoğlu ve Karamanoğlu Beyliklerine ait sikkelere rastlanmasını da ticari ve askeri faaliyetlerle açıklamak mümkündür. Osmanlı'nın baskın gücünden korkan Mentешеoğlu, Saruhanoğlu ve Aydınolu gibi Batı Anadolu Beylikleri İç Anadolu'da büyük bir güç olan Karamanoğlu Beyliğine sırtlarını yaslayarak buldukları bölgede refah içinde yaşamayı amaçlamışlardır. Belli dönemlerde bu

beyliklerin birleşerek Latin kolonilerine karşı başarılı seferler düzenledikleri de düşünülürse Osmanlı'ya karşı da birlikte hareket ettikleri söylenebilir. Kadifekale'de bulunan Ankara Savaşından hemen sonrasına ait olan H.805 (M.1402) tarihli Menteşeoğlu Beyliği sikkesi ve H.806 (M.1403) tarihli Saruhanoğlu Beyliği sikkesi bu tip bir durumu işaret etmesi bakımından oldukça önemli iki buluntudur.

Sikkeler için bir diğer değerlendirme unsuru da darp tekniğidir. Sikke darbı ilk olarak Anadolu'da MÖ 7. yüzyılda Lydia bölgesinde gerçekleştirilmiştir. İlk teknik biraz ilkel olup sikke pulu üzerine darp, önce ön sonra arka olmak üzere iki aşamada gerçekleştirilmekteydi. Daha sonra ön ve arka yüzün aynı anda darbını olağan kılan bilek gücüne dayalı basit teknik geliştirilmiş, bu şekilde sikke seri olarak üretilebilmiştir. Bu basım şekli kısa sürede Anadolu'dan Yunanistan'a kadar büyük bir bölgede moda haline gelerek birçok uygarlık tarafından kullanılmıştır. Öyle ki bu teknik, kullanılmaya başlandığı MÖ 7. ve 6. yüzyıllardan MS 17. yüzyıla kadar Anadolu'da tercih edilen tek uygulama olmuştur. Ancak bilek gücüne dayalı darp tekniğinin getirdiği birçok olumsuzluk da vardır. Bunlardan en önemlisi ısıtılan sikke madeninin üzerine oturacak olan kalıbın pul üzerine tam denk gelmemesi sonucu oluşan kaymalardır. Tez kapsamında incelenen sikkelere bakılarak tespit edilen diğer sorun ise tam ısınmayan madenin üzerine darp uygulanması sonucu oluşan kenar deformasyonlarıdır. Kenarda görülen deformasyonlar makasla kırılarak çözümlenmeye çalışılmış, bunun sonucunda sikkenin dairevi şeklini kaybettiği anlaşılmıştır. Bu iki durum da tez kapsamında incelenen sikkelerin çoğunda görülmüş olup kompozisyonu tam olarak sikke pulu üzerine aktarılıp dairevi formunu koruyan bir sikke örneğine rastlanılamamıştır. Sikkelerin ilk darp edilmeye başlandığı Arkaik devirde (MÖ 7. ve 6. yüzyıl) karşımıza çıkan bu sorunun 14. yüzyıl sikkelerinde de görülmesi olağandışı karşılanmalıdır. Çünkü Hellenistik, Roma ve Bizans döneminde Anadolu'da basılan sikke örneklerinde büyük ölçüde bu boyutta kompozisyon kaymaları ya da kenar deformasyonları gözlemlenmemiştir. 14. ve 15. yüzyıl Osmanlı ve Beylik sikkelerinde karşımıza çıkan bu sorun olasılıkla seri üretim ihtiyacına bağlı olarak oluştuğu düşünülmüştür.

Tanımlanan sikkelerin maden bakımından değerlendirilmesi de oldukça önemlidir. İslami sikkelerde genellikle bakır, gümüş ve altın olmak üzere üç farklı maden kullanılarak sikke basılmıştır. Ancak Anadolu Selçuklu sonrasında oluşan

boşluktan faydalanan beylikler döneminde sadece bakır ve gümüş sikkeler basılmış, altın sikke ihtiyacı çevredeki Latin tüccarların kullandıkları florinler ile karşılanmaya çalışılmıştır. Bunun sebebi olasılıkla ele geçirdikleri bölgelerde tam hâkimiyet kurup kendilerini güvence altına alamamaları olarak gösterilebilir. Beylikler Dönemi Anadolu'sunda altın sikke basılmaması durumu Anadolu'nun büyük bölümüne ve Avrupa'nın bir kısmına sahip olan II. Mehmed dönemine kadar devam etmiş, Anadolu'daki yerini kesinleştiren II. Mehmed tarafından M.1477 yılında ilk altın sultaniye basılmıştır.

Ele alınan dönemde günlük kullanımda en çok tercih edilen bakır mangırlar, Beylikler de dâhil olmak üzere Osmanlı'da IV. Mustafa'nın hükümdarlık döneminin sonuna kadar aralıksız kullanılmıştır. Bu tarihten itibaren enflasyondan dolayı sadece gümüş akçe darp edilmiş, II. Mahmud döneminden itibaren ise beşlik ve onluk değerlerde bakır "*para*" lar ortaya çıkmıştır. Mangırların ağırlıklarında ve boyutlarında sabit bir ölçü olmayıp, bu özellikler dönemselsel olarak değişiklik göstermiştir. Örneğin II. Mehmed döneminde 8 büyük mangır 1 akçeye eşdeğerken II. Süleyman döneminde bakır stoklarındaki sıkıntıdan dolayı mangırların değerinde büyük bir artış olmuş 2 mangır 1 akçeye eşdeğer sayılmıştır. İki maden için de değer düşüşlerine Avrupa'nın yeni ticaret yolları ve yeni madenlere ulaşması ve Osmanlı topraklarının genişlemesi sonrasında oluşan sikke ihtiyacı gibi durumlar sebep olmuş, Osmanlı'nın ekonomisini olumsuz yönde etkilenmiştir. Bu durumlar II. Mehmed döneminde birçok kez tağşiş uygulamasına gidilmesini zorunlu kılmış, Orhan Bey döneminden beri 100 dirhem gümüşten 260 sikke basılırken bu dönemde aynı miktar gümüşten 290 sikke kestirmek zorunda kalınmıştır. Bu değer düşüşü yıllarca devam etmiş, III. Murad tarafından gerçekleştirilen tağşiş değer düşüşünün en hissedildiği uygulama olmuş 100 dirhem gümüşten 800 sikke bastırılmıştır. Akçenin ortadan kalktığı II. Mahmud döneminde ise 100 dirhem gümüşten 2200 adet sikke bastırılmış, sikkelerin ağırlığı 0,1 grama kadar düşmüştür.

Bakır sikkeler günlük kullanımı karşıladıkları için sayıları gümüş ve özellikle altın sikkelere göre çok daha fazladır. Bu yüzden arkeolojik kazılarda bakır sikke bulunma olasılığı her zaman gümüş ya da altına göre daha yüksektir. Tez çalışması kapsamında İncelenen 95 sikke arasında 6 adet farklı ağırlıklarda gümüş akçe, 89 adet farklı ağırlıklarda bakır mangır ele geçirilmiştir. Katalog içinde ele alınan 6

gümüş akçeden 1 adedi Mentеше Beyi İlyas'a, 1 adedi Karaman Beyi II. İbrahim'e 3 adedi II. Murad'a, 1 adedi II. Mehmed'e aittir. Bakır sikkelerden ise; 1 adedi Mentеше Beyi Ahmed Gazi'ye, 2 adedi I. Murad'a, 22 adedi I. Bayezid'e, 1 adedi Saruhan Beyi II. Orhan'a, 7 adedi Aydın Beyi II. Umur'a, 9 adedi Aydın Beyi I. Cüneyd'e, 5 adedi I. Mehmed'e, 11 adedi II. Murad'a, 24 adedi II. Mehmed'e aittir. Aydınoğlu, Saruhanoğlu ve Karamanoğlu Beyliklerine ait 7 adet de anonim sikke buluntusu mevcuttur.

Çalışmanın değerlendirmesi için önemli unsurlardan biri de sikke buluntularının basıldıkları darphanelerdir. Anadolu'da ve Anadolu dışında, var olduğu sikke buluntularıyla kanıtlanan onlarca darphane kullanılmıştır. Bu darphanelerin büyük bir kısmı Türk dönemi öncesinde gayrimüslimler tarafından kullanılan yapılar olup bir kısmı da ihtiyaçtan dolayı Türk döneminde kurulmuştur. Darphaneler sikkenin basılacağı madenin korunmasını ve ulaşımını kolaylaştırmak için çoğunlukla ticaret yollarına ya da madenlere yakın yerlere konumlandırılmıştır. Anadolu'nun en parlak evresi olarak görülen I. Süleyman döneminde (1520-1566) basılan sikkeler üzerinde; Aden, Adilcevaz, Amid, Ardanuç, Bağdat, Balya, Basra, Belgrad, Bitlis, Canca, Cezayir, Cezire, Dmışk, Erciş, Erzurum, Haleb, Harput, Hasankeyf, Hille, Kafsa, Kahire, Kayseri, Kiğı, Koçaniye, Kratova, Larende, Maraş, Mardin, Mısır, Modova, Musul, Novaberde, Nusaybin, Ruha, Sa'da, San'a, Sidrekapısı, Siirt, Siroz, Srebernice, Sultaniye, Süleymaniye, Tacura, Tebriz, Trablus ve Van gibi darphane adları geçmektedir.

Çalışma kapsamında ele alınan Beylikler ve Osmanlı Devletine ait sikkelerden Tire, Ayasulug, Bursa, Edirne, Konya, Larende ve Serez darphanelerinde basılan örnekler tespit edilmiş, buluntu yoğunluğuna bakılarak Tire darphanesinin en çok sikke basılan merkez olduğu anlaşılmıştır. Ayasulug ve başkent Bursa'da da azımsanmayacak derecede örnek mevcuttur.

Tanımlanarak kataloga alınan 95 sikkenin 46 adedinde darp yerine ait bilgi bulunmakta olup geri kalan sikkelerde darp yerine ait herhangi bir veri tespit edilememiştir. Ancak 14 ve 15. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin ve Batı Anadolu Beyliklerinin yayılım alanına bakarak üzerinde darphane bilgisi yer almayan sikkelerin darp yerleri hakkında fikir yürütmek mümkündür. Bu erken evrede, Bizans döneminden beri kullanılan Tire, Ayasulug ve Bursa, darphanelerinde yoğun olarak

sikke basımı yapıldığı, basım yeri tespit edilmeyen sikkelerin de büyük olasılıkla bu darphanelerde basılmış olduğu kabul edilebilir.

Ele alınan örneklerden I. Murad, I. Bayezid ve I. Mehmed dönemlerinde basılan sikkelerde darphane bilgisinin yer almadığı görülmektedir. Aydınoglu, Menteseoglu, Saruhanoğlu Beylik sikkelerinde de darphane bilgisi yer almazken Karamanoğlu Beyliğine ait iki sikke örneğinde de darphane bilgisi mevcuttur. Osmanlı döneminde Darphane bilgisinin yer aldığı ilk sikkelerin “*saltanat fasılası*” olarak anılan Fetret Devrinde (M.1402-1413) basıldığı görülmektedir. Bu dönem, Bayezid’in 5 oğlu arasında taht mücadelelerinin yaşandığı ve bunun göstergesi olarak sikke basım yarışının yaşandığı bir dönemdir. Şehzadeler bastırdıkları sikkelerle hâkimiyet alanlarını kanıtlamaya çalıştıkları için genellikle bastırılan sikkeler üzerinde darphane bilgisi yer almıştır.

Kadifekale’de bulunan sikkeler süsleme unsurları göz önünde bulundurularak bitkisel, figürlü ve geometrik olmak üzere üç grupta incelenmiştir. Eldeki malzemenin değerlendirilmesi sonucunda örnekler üzerinde bitkisel bezemelerin sıklıkla kullanılmadığı anlaşılmıştır. Tespit edilen bitkisel bezeme unsurları erken dönem sikkelerinde genellikle bir yüzün ana motifi olarak kullanıldığını göstermektedir. Lale devri ve sonrasında darp edilen Osmanlı sikkelerinde doldurma motifi olarak sıklıkla kullanılan bitkisel bezeme unsurlarının bu erken evrede tercih edilmediği anlaşılmaktadır. İncelemiş olduğumuz bu dönemde figüratif unsurların sıklıkla kullanıldığı, tespit edilen 16 örnek ile kanıt teşkil etmektedir. Çalışmada, üzerinde 9 adet ejderha, 4 adet kartal ve 3 adet aslan figürü yer alan sikke buluntusu ele geçmiştir. Figürlü sikkelerin geometrik ve bitkisel bezemelere göre daha kalabalık bir grubu oluşturmasını hiç kuşkusuz Anadolu Selçuklu etkisi ile açıklamak mümkündür. Çünkü Anadolu Selçuklu Döneminde tasvir yasağı anlayışı olmadığı için figürlü sikkelerin kullanımı oldukça yaygın ve çeşitli olduğu bilinmektedir. Çalışma kapsamında çeşitli beyliklere ait olduğu tespit edilen aslan ve çift başlı kartal figürünün yapılan incelemeler sonucunda Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklu sikkelerinde en sık kullanılan iki figür olduğu tespit edilmiştir. Çalışmalarda pars, leopar ve köpek olarak da karşımıza çıkabilen, ancak genel tabiriyle aslan olduğunu kabul ettiğimiz figür tek tip olarak işlenmiştir. Yürür vaziyette tasvir edilen figürün ayaklarından biri adım atar tarzda havada işlenen

figürün bu şekildeki kullanımını mimariden küçük el sanatlarına kadar çoğu alanda görmek mümkündür. Çift başlı kartal figürü de yine birçok alanda görüldüğü gibi kanatlarını açmış uçar tarzda işlenmiştir. Tespit edilen bir diğer figür olan Ejderha ise mimaride ya da küçük el sanatlarında farklı şekillerde karşımıza çıkabilmektedir. Çoğunlukla ayakları üzerinde duran ve ateş püskürten tarzda işlenen figür, çalışmamızda yer alan örneklerde farklı bir şekilde karşımıza çıkmıştır. Tespit edilen örneklerde bacakları işlenmeyen figürün vücudu yılan formundadır. Bu formundan dolayı benzer çalışmalarda yılan olarak tanımlandığını da gördüğümüz figür, genelleme bozulmayarak çalışmamızda ejderha olarak nitelendirilmiştir.

Çalışılan sikkeler yazı bakımından değerlendirildiğinde sülüs hattıyla oluşturulmuş yazı kuşaklarının yaygın olduğu anlaşılmaktadır. Daha kıvrımlı ve yumuşak hatlara sahip olan bu yazı biçimi incelemiş olduğumuz Erken Osmanlı ve Beylikler Döneminde yaygın olarak kullanılmasına rağmen katalogta 4 adet kûfi yazı biçimi kullanılarak oluşturulmuş sikke tespit edilmiştir. Kûfi yazı biçimi kullanılan sikkelerden ikisi Menteşe Beyliğine (Ahmed Gazi ve II. İlyas), diğer ikisi ise Saruhanoğlu Beyliğine (anonim) aittir. Kûfi yazı hattı kullanılarak oluşturulan sikkeler daha çok çalıştığımız dönem öncesinde İlhanlı, Anadolu Selçuklu ve Büyük Selçuklu dönemlerinde sikkeler üzerinde en sık görülen yazı biçimlerindedir. İslam'ın yaygınlaşmaya başladığı dönemlerden itibaren kullanıldığı bilinen bu yazı biçimi en parlak dönemini 10. ve 12. yüzyıllar arasında yaşamıştır.

Sikkeler üzerinde yer alan yazılar çoğunlukla yöneticinin ve babasının adları, darp yeri, darp tarihi, bir takım unvanlar ve dualardır. Bunun yanında incelenen sikkeler arasında sadece Osmanlı döneminde karşımıza çıkan hükümdarın ve babasının adını içeren, harflerin uçlarının uzatılmasıyla oluşturulan tuğralar Osmanlı döneminde ilk olarak I. Bayezid'in oğlu Süleyman Çelebi'nin akçelerinde görülmüştür. Hükümdarın imzası-damgası olarak nitelendirilebilecek tuğraların Orhan Bey döneminden itibaren devlet yazışmalarında kullanıldığı bilirse de sikkeler üzerine aktarılması Fetret Devrinde gerçekleştiği, var olan kaynaklarca da kanıtlanmıştır. Çalışma kapsamında yer alan örneklerde en erken tuğralı sikkenin I. Bayezid'in oğlu I. Mehmed'e ait olduğu tespit edilmiş, diğer tuğralı sikke örneklerinin ise I. Mehmed'in oğlu II. Murad dönemine ait akçeler olduğu anlaşılmıştır.



KATALOG



Katalog No:	1
Envanter No:	SMYRNA.2247
Kasa No:	KDF.11.23
Buluntu Yeri:	Kadifekale Bizans sarnıç içi, 175,43 m.
Dönemi:	Menteşeoğlu Beyliği, Ahmed Gazi (1357-1391)
Darp Yeri:	?
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	16 mm, 0,85 gr

Genel Tanım: Basit darp tekniğiyle basılan sikkenin üzerinde oluşan korozyon yazı kompozisyonunun okunmasına engel olmaktadır. Ancak arka yüzde okunabilen “Ahmed Gazi” ibaresi, sikkenin tanımlanmasını sağlamıştır. Sikkenin ön yüz tipi 14. yüzyıl Batı Anadolu Beylikleri için tipik olup, en dışta bir kısmı gözlemlenebilen tam daire çerçeve içine alınmıştır. Daire içinde oluşturulan altıgen alana üç satır halinde “La İlahe (İllallah)”, “ Muhammed” ve “(Resulallah)” ibareleri yerleştirilmiştir. Sikkenin arka yüzü oldukça silik durumda olsa da, bir kısmı takip edilebilen çift tam daire çerçeve içinde üç satır halinde “(Halledallahu)”, “(Mül)kehu”, “Ahmed Gazi” ibareleri okunabilmektedir.

Ön Yüz Okunuşu: La İlahe İllallah Muhammed Resulallah

Anlamı: Allah tektir ve Muhammed onun elçisidir.

Arka Yüz Okunuşu: Halledallahu mülkehu Ahmed Gazi

Anlamı: Allah mülkünü daim etsin Ahmed Gazi



Katalog No:	2
Envanter No:	SMYRNA.1505
Kasa No:	KDF2.09.23
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur dışı V6/-102 plankaresi, 180,73 m.
Dönemi:	Osmanlı, I. Murad (1360-1389)
Darp Yeri:	?
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	16 mm, 1,04 gr

Genel Tanım: Darp sırasında şekil bozuklukları olduğu gözlemlenen sikkenin her iki yüzü de en dışta bir kısmı takip edilebilen inci dizisi ve tam daire çerçeve içine alınmıştır. Sikkenin ön yüzünde daire çerçeve içinde kare alan oluşturulmuş, bu alan ikiye bölünerek içine motifler yerleştirilmiştir. Sikkenin arka yüzü, oluşan aşırı korozyondan dolayı tanımlanamamaktadır. Ancak kaynaklarda yer alan benzer örnekler göz önünde bulundurulduğunda sikkenin ön yüz kompozisyonuyla benzer özellikler taşıdığı söylenebilir.

Ön Yüz: Motif

Arka Yüz: Motif



Katalog No:	3
Envanter No:	SMYRNA.1499
Kasa No:	KDF2.09.08-A
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur dışı V6/-102 plankaresi, 180,86 m.
Dönemi:	Osmanlı, I. Murad (1360-1389)
Darp Yeri:	?
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	18 mm, 1,06 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemi kullanılarak basılan sikke kırıldığı için çokgen bir görünüme kavuşmuş, aynı zamanda aşırı kullanımdan ya da darptan kaynaklanan şekil bozuklukları ve silikleşmeler oluşmuştur. Bu durum sikkenin tanımlanmasını zorlaştırmaktadır. Üzerinde oluşan korozyondan dolayı tam anlaşılmasa da, her iki yüzde de bir kısmı takip edilebilen tam daire çerçeve alan içinde oluşturulan kompozisyonlar ve motiflerin yer aldığı söylenebilir.

Ön Yüz: Motif

Arka Yüz: Motif



Katalog No:	4
Envanter No:	SMYRNA.1515
Kasa No:	KDF1.09.33
Buluntu Yeri:	Kadifekale W6/-101 plankaresi, 182,57 m.
Dönemi:	Osmanlı, I. Bayezid (1389-1402)
Darp Yeri:	?
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	17 mm, 2,25 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikkenin yazıları darp sırasında oluşan kaymadan dolayı tam okunamamaktadır. Aynı zamanda kenar düzeltmeleri için kırıldığı anlaşılan sikkenin ön ve arka yüzü bir kısmı takip edilebilen tam daire çerçeve içine alınmıştır. Daire içine alınan alan I. Bayezid mangırları için tipik olan üst üste üç yatay çizgiyle ikiye bölünmüştür. Sikkenin ön yüzünde iki satırda sülüs hattıyla oluşturulmuş; üstte "Bayezid", altta ise "(bin Murad)" ibareleri yer almaktadır. Arka yüz de üç yatay çizgiyle ikiye bölünmüş, üstte "(hullide mülkehu)" altta ise iki yanında üçer nokta bulunan Mühür-ü Süleyman motifi yerleştirilmiştir.

Ön Yüz Okunuşu: Bayezid bin Murad

Anlamı: Murad oğlu Bayezid

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu, motif

Anlamı: Mülkü daim olsun



Katalog No:	5
Envanter No:	SMYRNA.1484
Kasa No:	KDF2.09.02
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur dışı V6/-102 plankaresi, 180,87 m.
Dönemi:	Osmanlı, I. Bayezid (1389-1402)
Darp Yeri:	?
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	17 mm; 0,75 gr

Genel Tanım: Darptan kaynaklanan silikleşmelerin görüldüğü sikke, fazlalıkların alınması için gerçekleştirilen kırılma işlemi sonrasında dairevi formunu kaybederek çokgen bir görünüm kazanmıştır. Sikkenin ön yüzü, I. Bayezid mangırları için tipik olan yatay üç çizgiyle ikiye bölünmüş, bu yüzde herhangi bir yazı tespit edilememiştir. Sikkenin tanımlamasında tipik üç yatay çizgi ve Mühr-ü Süleyman motifi yeterli detaylar olmuştur. Mevcut örnekler incelendiğinde sikkenin ön yüzünde iki satırda üstte "(Bayezid)", altta ise "(bin Murad)" ibaresinin, arka yüzde ise üstte "(hullide mülkehu)" altta ise iki yanında üçer nokta bulunan Mühr-ü Süleyman motifinin yer aldığı söylenebilir.

Ön Yüz Okunuşu: Bayezid bin Murad

Anlamı: Murad oğlu Bayezid

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu, motif

Anlamı: Mülkü daim olsun



Katalog No:	6
Envanter No:	SMYRNA.1496
Kasa No:	KDF2.09.05
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur dışı V6/-102 plankaresi, 180,86 m.
Dönemi:	Osmanlı, I. Bayezid (1389-1402)
Darp Yeri:	?
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	17 mm; 2,15 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basıldığı anlaşılan ve kırılma işlemi sonrası çokgen bir görünüm kazandığı gözlemlenen sikkenin ön ve arka yüz kompozisyonu, darp sırasında oluşan kaymalardan dolayı tam olarak okunamamaktadır. Ancak her iki yüz için de, bir kısmı takip edilebilen tam daire çerçeve içine alınmış kompozisyonun dışta noktalı bordürle sınırlandırıldığı söylenebilir. Ön yüzdeki yazıların aşırı kullanım ve üzerinde oluşan korozyondan dolayı yer yer silikleştiği görülmektedir. Ancak mevcut örneklerle bakılarak yatay üç çizgiyle ikiye bölünen alanda; üstte "(Ba)yezi(d)" altta ise "bin Murad" ibareleri okunduğu söylenebilir. Arka yüz de aynı şekilde yatay üç çizgiyle ikiye bölünerek üstte "(hullide) mülkehu" altta ise iki yanında üçer nokta bulunan Muehür-ü Süleyman motifine yer verilmiştir.

Ön Yüz Okunuşu: Bayezid bin Murad

Anlamı: Murad oğlu Bayezid

Arka Yüz Okunuşu: Hulledu ülkehu, motif

Anlamı: Mülkü daim olsun



Katalog No:	7
Envanter No:	SMYRNA.1498
Kasa No:	KDF2.09.07
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur dışı, V6/-102 plankaresi, 180,86 m.
Dönemi:	Osmanlı, I. Bayezid (1389-1402)
Darp Yeri:	?
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	17 mm; 0,87 gr

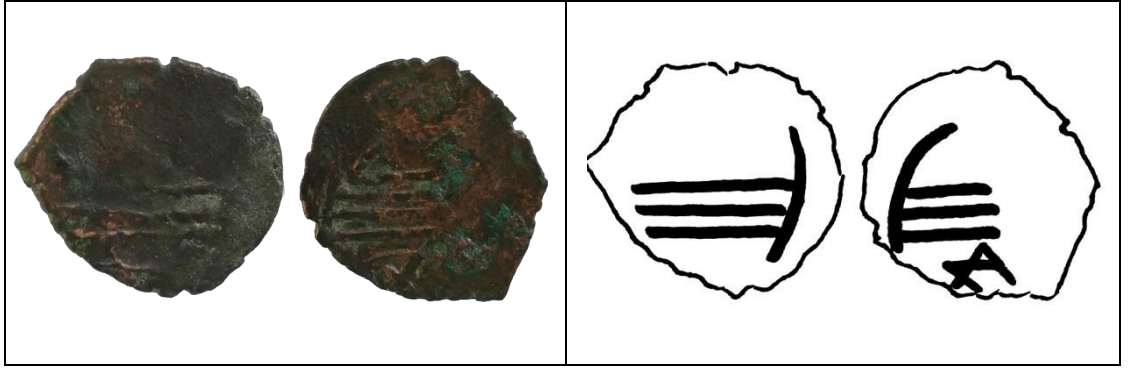
Genel Tanım: Kullanımdan dolayı aşırı yıprandığı gözlemlenen sikkenin arka yüzünde görülebilen Mühr-ü Süleyman motifi ve yanında yer alan üç nokta, sikkenin tanımlanması için yeterli detaylar olmuştur. Tipik I. Bayezid sikkelerinin arka yüzünde gördüğümüz, iki yanında üçer nokta olan Mühr-ü Süleyman motifi alt satırda yer almaktadır. Üst satırda ise, incelediğimiz sikkede okunmasa da sülüs hattıyla oluşturulmuş "(hullide mülkehu)" ibaresinin yer aldığı bilinmektedir. Ön yüz tamamen silik olmasına rağmen mevcut örnekler incelendiğinde iki satır halinde "(Bayezid)" ve "(bin Murad)" ibarelerinin yer aldığı söylenebilir.

Ön Yüz Okunuşu: Bayezid bin Murad

Anlamı: Murad oğlu Bayezid

Arka Yüz Okunuşu: Hulledu mülkehu, motif

Anlamı: Mülkü daim olsun



Katalog No:	8
Envanter No:	SMYRNA.1497
Kasa No:	KDF2.09.06
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur dışı, V6/-102 plankaresi, 180,86 m.
Dönemi:	Osmanlı, I. Bayezid (1389-1402)
Darp Yeri:	?
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	19 mm; 0,97 gr

Genel Tanım: Aşırı kullanımdan dolayı yer yer yazılarının silikleştiği görülen sikkenin ön ve arka yüzü bir kısmı gözlemlenebilen tam daire bordür içine alınmıştır. Bu alan, I. Bayezid mangırları için tipik olan yatay üç çizgiyle ikiye bölünmüştür. Yazıları tam okunamasa da mevcut örneklerden bilindiği kadarıyla bu alanlarda iki satırda sülüs hattıyla oluşturulmuş; üstte "(Bayezid)", altta ise "(bin Murad)" ibareleri yer almaktadır. Arka yüz de aynı şekilde yatay üç çizgiyle ikiye bölünerek üstte "(hullide mül)kehu" altta ise iki yanında üçer nokta bulunan Mühr-ü Süleyman motifine yer verilmiştir.

Ön Yüz Okunuşu: Bayezid bin Murad

Anlamı: Murad oğlu Bayezid

Arka Yüz Okunuşu: Hulledu mülkehu, motif

Anlamı: Mülkü daim olsun



Katalog No:	9
Envanter No:	SMYRNA.1502
Kasa No:	KDF2.09.14
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur dışı V6/-102 plankaresi, 180,96 m.
Dönemi:	Osmanlı, I. Bayezid (1389-1402)
Darp Yeri:	?
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	17 mm; 1,89 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikkenin şeklindeki bozukluktan dolayı kırılarak düzeltildiği anlaşılmaktadır. Aşırı kullanımdan dolayı silikleşen ve kırıldığı için yazıların bir kısmının yok olduğu gözlemlenmektedir. Sikkenin üzerinde yer alan kompozisyon, ön ve arka yüzde bir kısmı gözlemlenebilen tam daire çerçeve içine alınarak dışta noktalı bordürle sınırlandırılmıştır. Daire içine alınan alan I. Bayezid mangırları için tipik olan yatay üç çizgiyle ikiye bölünmüş, bu alanlara ön yüzde iki satır halinde "Bayezid", "(b)in Murad" ibareleri yerleştirilmiştir. Arka yüzde ise korozyondan dolayı tam okunamayan "hu(lledu mülkehu)" ibaresi, altta ise iki yanında üçer nokta bulunan Mühr-ü Süleyman motifi yer almaktadır.

Ön Yüz Okunuşu: Bayezid bin Murad

Anlamı: Murad oğlu Bayezid

Arka Yüz Okunuşu: Hulledu mülkehu, motif

Anlamı: Mülkü daim olsun



Katalog No:	10
Envanter No:	SMYRNA.1503
Kasa No:	KDF2.09.18
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur dışı V6/-102 plankaresi, 180,53 m.
Dönemi:	Osmanlı I. Bayezid (1390-1402)
Darp Yeri:	?
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	18 mm, 0,86 gr

Genel Tanım: Basım sonrası kenarları kırıldığı için dairevi formunu kaybeden sikkenin kenarları deformasyona uğramıştır. Silikleşmelerden dolayı yazıları tam anlamıyla okunamayan sikke, sadece I. Bayezid mangırları için tipik olan alt alta üç yatay çizgi ve bir kısmı gözlemlenebilen Mühr-ü Süleyman motifi sayesinde tanımlanabilmiştir.

Ön Yüz: ?

Arka Yüz: motif



Katalog No: 11
Envanter No: SMYRNA.1785
Kasa No: KDF.10.37
Buluntu Yeri: Kadifekale W6/-102 plankaresi, 180,59 m.
Dönemi: Osmanlı I. Bayezid (1390-1402)
Darp Yeri: ?
Birimi: Mangır
Malzemesi: Bakır
Ölçü ve Ağırlık: 19 mm; 0,73 gr

Genel Tanım: Aşırı kullanımdan ve korozyondan dolayı sikkenin yazılarının tamamen silikleştiği görülmektedir. Şekil bozukluklarından dolayı kırıldığı anlaşılan sikke, sadece I. Bayezid mangırları için tipik olan yatay üç çizgi sayesinde tanımlanabilmiştir.

Ön Yüz: ?

Arka Yüz: ?



Katalog No:	12
Envanter No:	SMYRNA.1893
Kasa No:	KDF.10.75
Buluntu Yeri:	Kadifekale D7/-104 plankaresi, 181,25 m.
Dönemi:	Osmanlı I. Bayezid (1390-1402)
Darp Yeri:	?
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	16,5 mm; 1,31 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikkenin yazıları üzerinde oluşan korozyondan dolayı oldukça silik durumdadır. Sikke, I. Bayezid mangırları için tipik olan yatay üç çizgiyle ikiye bölünmüştür. Ön yüzünde iki satırda sülüs hattıyla oluşturulmuş üstte "Bayezid" altta "bin Murad", arka yüzde ise üstte "(hullide) mülkehu" altta ise iki yanında üçer nokta bulunan Mühr-ü Süleyman motifi yer almaktadır.

Ön Yüz Okunuşu: Bayezid bin Murad

Anlamı: Murad oğlu Bayezid

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu, motif

Anlamı: Mülkü daim olsun



Katalog No:	13
Envanter No:	SMYRNA.1746
Kasa No:	KD.10.78
Buluntu Yeri:	Kadifekale güneybatı sur duvarı önü, yüzey
Dönemi:	Osmanlı I. Bayezid (1390-1402)
Darp Yeri:	?
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	20 mm; 3,30 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikkenin kenarındaki bozukluklardan, fazlalıkların kırıldığı anlaşılmaktadır. Kırılma sonrasında çokgen bir görünüme sahip olan sikkenin, yazıları aşırı kullanımdan dolayı silik hale gelmiştir. Sikkenin ön ve arka yüzü bir kısmı gözlemlenebilen tam daire çerçeve içine alınarak I. Bayezid mangırları için tipik olan yatay üç çizgiyle ikiye bölünmüştür. Sikkenin ön yüzünde iki satırda; üstte "(Ba)yezid", altta ise "(bin Mu)rad" ibaresi yer almaktadır. Arka yüzde aşınmadan dolayı kompozisyon seçilmemekle birlikte mevcut örnekler göz önünde bulundurularak üstte "(hullide mülkehu)" altta ise iki yanında üçer nokta bulunan Mühr-ü Süleyman motifi yer aldığı söylenebilir.

Ön Yüz Okunuşu: Bayezid bin Murad

Anlamı: Murad oğlu Bayezid

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu, motif?

Anlamı: Mülkü daim olsun



Katalog No:	14
Envanter No:	SMYRNA.2247-B
Kasa No:	KDF.11.23-B
Buluntu Yeri:	Kadifekale Bizans sarnıç içi, 175,43 m.
Dönemi:	Osmanlı I. Bayezid (1390-1402)
Darp Yeri:	?
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	14,5 mm, 0,85 gr

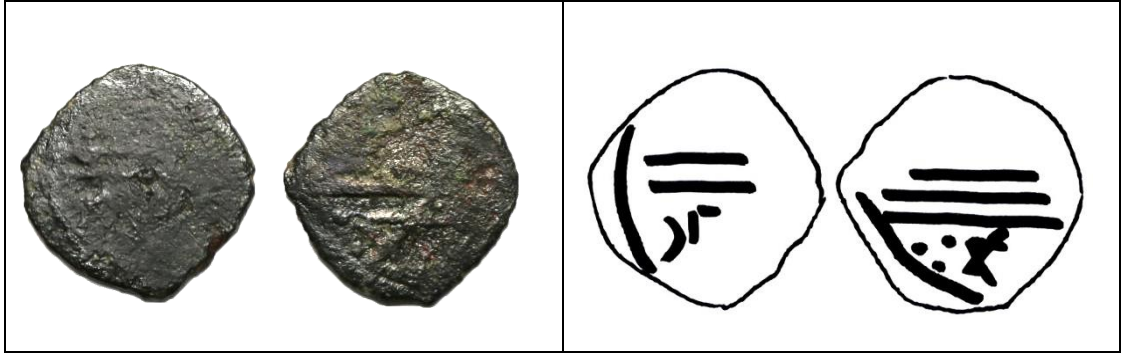
Genel Tanım: Basımdan sonra kenarları kırıldığı için çokgen bir görünüm kazanan sikke üzerindeki kompozisyon yoğun korozyondan dolayı okunamayacak durumdadır. I. Bayezid mangırları için tipik olan yatay üç çizgi ve bir kısmı görülebilen Mühr-ü Süleyman motifi sayesinde sikkenin tanımlanması mümkün olmuştur. Mevcut örnekler bakılarak ön ve arka yüzü tam daire çerçeve içine alındığı görülen sikkenin ön yüzünde üstte "Bayezid", altta ise "(bin Murad)" ifadelerinin, arka yüzde ise üstte "hullide mülkehu" ve altta iki yanında üçer nokta bulunan Mühr-ü Süleyman motifinin yer aldığı söylenebilir.

Ön Yüz Okunuşu: Bayezid bin Murad

Anlamı: Murad oğlu Bayezid

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu, motif

Anlamı: Mülkü daim olsun



Katalog No:	15
Envanter No:	SMYRNA.2247-C
Kasa No:	KDF.11.23-C
Buluntu Yeri:	Kadifekale Bizans sarnıç içi, 175,43 m.
Dönemi:	Osmanlı, I. Bayezid (1390-1402)
Darp Yeri:	?
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	19 mm, 2,54 gr

Genel Tanım: Aşırı korozyondan dolayı yazıları tam okunamayan sikkenin arka yüzünde görülebilen Mühr-ü Süleyman motifi ve yanında yer alan üç nokta tanımlanması için yeterli olmuştur. Tipik I. Bayezid sikkelerinin arka yüzünde gördüğümüz, iki yanında üçer nokta olan Mühr-ü Süleyman motifi alt satırda yer almaktadır. Üst satırda ise, mevcut sikkede okunmasa da "(hullide mülkehu)" ibaresinin yer aldığı söylenebilir. Tamamen silik durumda olduğu gözlemlenen sikkenin ön yüzünde, mevcut örneklere bakılarak iki satır halinde "Bayezid" ve "bin Murad" ibareleri yer almaktadır.

Ön Yüz Okunuşu: Bayezid bin Murad

Anlamı: Murad oğlu Bayezid

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu, motif

Anlamı: Mülkü daim olsun



Katalog No:	16
Envanter No:	SMYRNA.3833-4
Kasa No:	KD.15.07-4
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü yüzey
Dönemi:	Osmanlı I. Bayezid (1390-1402)
Darp Yeri:	?
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	17 mm; 0,81 gr

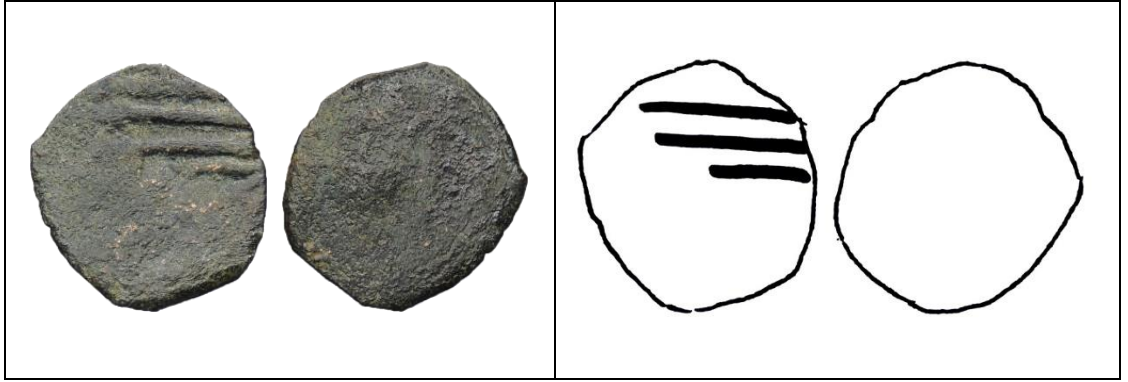
Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan ve kırılma aşamasında çokgen bir görünüm kazanan sikkenin kompozisyonu üzerinde biriken korozyondan dolayı tam anlaşılammaktadır. Yine üç çizgiyle iki alana ayrılan sikkede farklı bir kompozisyon karşımıza çıkmaktadır. Ön ve arka yüzde aynı kompozisyon benimsenmiş, üstte iki yanında üçer nokta bulunan Mühr-ü Süleyman motifi, altta ise “Han” ibaresi yerleştirilmiştir.

Ön Yüz Okunuşu: Han, motif

Anlamı: Han,

Arka Yüz Okunuşu: Han, motif

Anlamı: Han,



Katalog No:	17
Envanter No:	SMYRNA.3833-6
Kasa No:	KD.15.07-6
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü yüzey
Dönemi:	Osmanlı I. Bayezid (1390-1402)
Darp Yeri:	?
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	15 mm; 0,72 gr

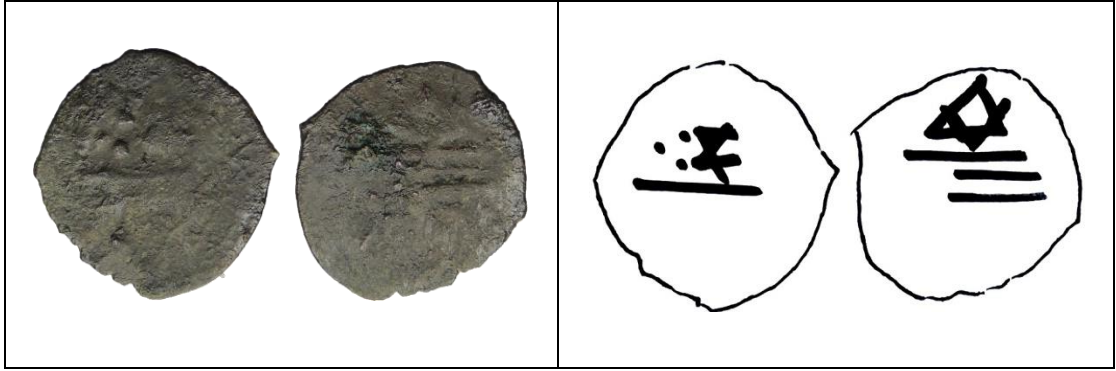
Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikkenin çokgen görünümünden dolayı kenarlarının kırıldığı anlaşılmaktadır. Sikke, sadece arka yüzünde görülen ve I. Bayezid mangırları için tipik olan yatay üç çizgi sayesinde tanımlanabilmiştir. Aşırı kullanımdan dolayı yazıların tamamen silikleştiği gözlenen sikkenin arka yüzünde “Han” yazısına ait “ح” harfi okunabilmektedir. Bu da sikkenin I. Bayezid’in 2. tip mangırlarına ait olduğunu göstermektedir. Mevcut örnekler han ibaresinin üzerinde iki yanında üçer nokta bulunan Mühr-ü Süleyman motifi yer alması gerektiğini göstermektedir. Aynı kompozisyon sikkenin hiç tanımlanamayan arka yüzü için de geçerlidir.

Ön Yüz Okunuşu: Han, motif?

Anlamı: Han?

Arka Yüz Okunuşu: Han, motif?

Anlamı: Han?



Katalog No:	18
Envanter No:	SMYRNA.3833-13
Kasa No:	KD.15.07-13
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü yüzey
Dönemi:	Osmanlı I. Bayezid (1390-1402)
Darp Yeri:	?
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	17 mm; 1,04 gr

Genel Tanım: Basımdan sonra kenarları kırıldığı için çokgen görünüm kazanan sikkenin ön ve arka yüzü bir kısmı gözlemlenebilen tam daire çerçeve içine alınmıştır. Daire içine alınan alan I. Bayezid mangırları için tipik olan yatay üç çizgiyle ikiye bölünmüştür. Bu sikke yatay üç çizgi sayesinde tanımlanmıştır. Yazılar aşırı korozyondan ve aşırı kullanımdan dolayı tam okunamasa da mevcut örnekler göz önünde bulundurulduğunda ön yüzde iki satırda, üstte "(Bayezid)", altta ise "(bin Murad)" ibaresi yer aldığı söylenebilir. Sikkenin arka yüzü de aynı şekilde yatay üç çizgiyle ikiye bölünmüş olup, üstte "(hullide mülkehu)" altta ise iki yanında üçer nokta bulunan Mühr-ü Süleyman motifi yer almalıdır.

Ön Yüz Okunuşu: Bayezid bin Murad

Anlamı: Murad oğlu Bayezid

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu, motif

Anlamı: Mülkü daim olsun



Katalog No: 19

Envanter No: SMYRNA.3833-14

Kasa No: KD.15.07-14

Buluntu Yeri: Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü yüzey

Dönemi: Osmanlı I. Bayezid (1390-1402)

Darp Yeri: ?

Birimi: Mangır

Malzemesi: Bakır

Ölçü ve Ağırlık: 17 mm; 2,06 gr

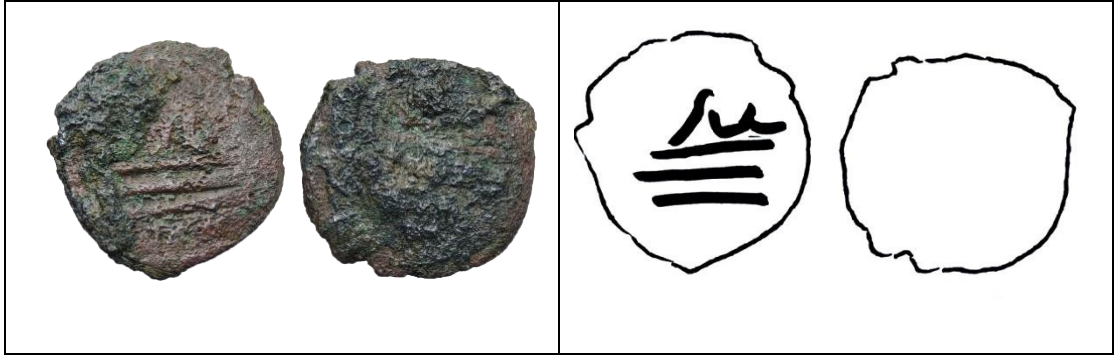
Genel Tanım: Aşırı korozyona uğrayan sikkenin ön yüzü sağ alt kısımda küçük bir kısmı gözlemlenebilen tam daire çerçeve içine alınmış, dışta inci dizisiyle sınırlandırılmıştır. Daire içine alınan alan I. Bayezid mangırları için tipik olan yatay üç çizgiyle iki9ye bölünmüştür. Bu alanlara iki satırda sülüs hattıyla oluşturulmuş, üstte "Ba(yezid)", altta ise "bin M(urad)" ifadesi yerleştirilmiştir. Sikkenin arka yüzü de aynı şekilde üç silmeyle iki alana ayrılmış olup, bu alanlarda üstte "(hullide mülkehu)", altta ise iki yanında üçer nokta bulunan Mühr-ü Süleyman motifi yer almaktadır.

Ön Yüz Okunuşu: Bayezid bin Murad

Anlamı: Murad oğlu Bayezid

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu, motif

Anlamı: Mülkü daim olsun



Katalog No: 20
Envanter No: SMYRNA.3805-A3
Kasa No: KDF.15.08-A3
Buluntu Yeri: Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 179,69 m.
Dönemi: Osmanlı I. Bayezid (1390-1402)
Darp Yeri: ?
Birimi: Mangır
Malzemesi: Bakır
Ölçü ve Ağırlık: 17 mm; 2,19 gr

Genel Tanım: Aşırı korozyondan dolayı yazıları tam okunamayan sikkenin, ön yüzünde üstte gözlemlenebilen “Baye(zid)” yazısı ve yatay üç çizgi, sikkenin tanımlanmasını sağlayan detaylar olmuştur. Mevcut sikke örneklerinde yatay üç çizginin altında oluşturulan alanda “(bin Murad)” ibaresinin yer alması beklenmelidir. Sikkenin arka yüzü tamamen korozyon kaplı olduğu için kompozisyon tam olarak seçilememektedir. Ancak yine yatay üç çizgiyle ayrılan alanlardan üstte "hullide mülkehu" altta iki yanında üçer nokta bulunan Mühr-ü Süleyman motifinin yer aldığı düşünülebilir.

Ön Yüz Okunuşu: Bayezid bin Murad

Anlamı: Murad oğlu Bayezid

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu, motif?

Anlamı: Mülkü daim olsun



Katalog No:	21
Envanter No:	SMYRNA.3808-4
Kasa No:	KDF.15.09-4
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 179,78 m.
Dönemi:	Osmanlı I. Bayezid (1390-1402)
Darp Yeri:	?
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	17 mm; 0,87 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikke kırılmış olduğu anlaşılrsa da kenar deformasyonlarına sahiptir. Aşırı kullanımdan dolayı yazılarının silikleştiği gözlemlenen sikkenin ön yüzü, bir kısmı takip edilebilen tam daire çerçeve içine alınarak dışta inci dizisiyle sınırlandırılmıştır. İnci dizisine ait iz sadece ön yüzün sol alt kısmında küçük bir bölümde görülebilmektedir. Daire içine alınan alan I. Bayezid mangırları için tipik olan yatay üç çizgiyle ikiye ayrılmıştır. Bu detay ön yüzde tam anlamıyla gözlemlenemese de arka yüze yeterince anlaşılabilir. Oluşan bu alanlarda üstte iki yanında üçer nokta bulunan Mühr-ü Süleyman motifi, altta ise “Han” ibaresi yerleştirilmiş, bu kompozisyon sikkenin diğer yüzünde de uygulanmıştır.

Ön Yüz Okunuşu: Han, motif

Anlamı: Han

Arka Yüz Okunuşu: Han, motif

Anlamı: Han



Katalog No:	22
Envanter No:	SMYRNA.3808-12
Kasa No:	KDF.15.09-12
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 179,78 m.
Dönemi:	Osmanlı I. Bayezid (1390-1402)
Darp Yeri:	?
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	17,7 mm; 1,37 gr

Genel Tanım: Aşırı kullanımdan ve üzerinde oluşan korozyondan dolayı yazılarının silikleştiği gözlemlenen sikke I. Bayezid mangırları için tipik olan yatay üç çizgi sayesinde tanımlanmıştır. Sikke üzerindeki yazılar zor seçilse de iki satırda; üstte "(Ba)yezid", altta ise "(bin) Murad" ibarelerinin yer aldığı anlaşılmaktadır. Arka yüz de aynı şekilde yatay üç çizgiyle ikiye bölünmüş olup üstte "(hullide mülke(hu)" altta ise iki yanında üçer nokta bulunan Mühr-ü Süleyman motifine ait izler görülmektedir.

Ön Yüz Okunuşu: Bayezid bin Murad

Anlamı: Murad oğlu Bayezid

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu, motif

Anlamı: Mülkü daim olsun



Katalog No: 23
Envanter No: SMYRNA.3808-15
Kasa No: KDF.15.09-15
Buluntu Yeri: Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 179,78 m.
Dönemi: Osmanlı I. Bayezid (1390-1402)
Darp Yeri: ?
Birimi: Mangır
Malzemesi: Bakır
Ölçü ve Ağırlık: 15 mm; 1,06 gr

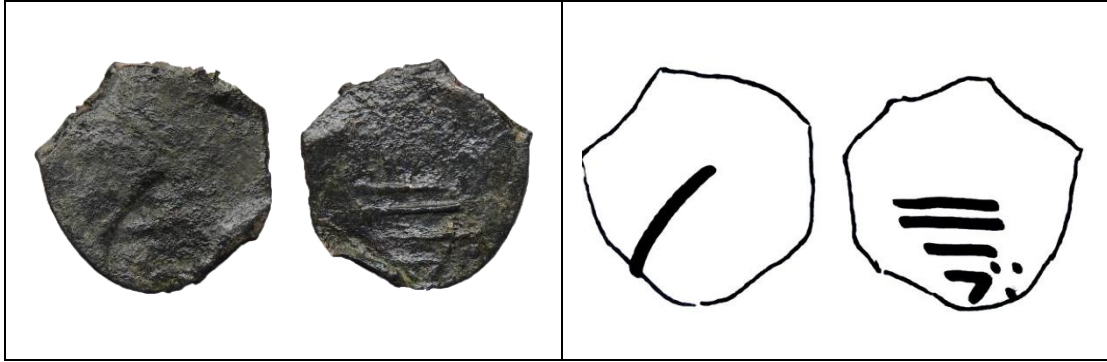
Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan ve kırılma aşamasında çokgen bir görünüm kazanan sikkenin aşırı kullanımdan dolayı silik hale geldiği gözlemlenmektedir. Sikkenin iki yüzündeki kompozisyonda aynı olup, I. Bayezid mangırları için tipik olan yatay üç çizgiyle ikiye ayrılmış alanlarda; üstte iki yanında üçer nokta bulunan Mühr-ü Süleyman motifi, altta ise “Han” ibaresi yer almaktadır.

Ön Yüz Okunuşu: Han, motif

Anlamı: Han

Arka Yüz Okunuşu: Han, motif

Anlamı: Han



Katalog No:	24
Envanter No:	SMYRNA.3802-2
Kasa No:	KDF.15.15.2
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 179,93 m.
Dönemi:	Osmanlı I. Bayezid (1390-1402)
Darp Yeri:	?
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	16 mm; 1,04 gr

Genel Tanım: Basımdan sonra kenarları kırıldığı için çokgen görünüm kazanan sikkenin ön ve arka yüzü, bir kısmı gözlemlenebilen tam daire çerçeve içine alınmıştır. Korozyondan dolayı oldukça tahrip olmuş şekilde ele geçen sikkenin ön yüzündeki kompozisyon tam olarak anlaşılammaktadır. Sikkenin arka yüzü de aşırı korozyon kaplı olup yatay üç çizgiyle ikiye bölünmüştür. Sikkenin tanımlanmasını sağlayan bu detayın hemen altında bir kısmı gözlemlenebilen Mühr-ü Süleyman motifi yer almaktadır.

Ön Yüz Okunuşu: Bayezid bin Murad?

Anlamı: Murad oğlu Bayezid

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu, motif

Anlamı: Mülkü daim olsun



Katalog No:	25
Envanter No:	SMYRNA.3802-3
Kasa No:	KDF.15.15-3
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 179,93 m
Dönemi:	Osmanlı I. Bayezid (1390-1402)
Darp Yeri:	?
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	19 mm; 2,60 gr

Genel Tanım: Basit teknikte darp edildiği anlaşılan sikke kırılma aşamasından çokgen bir görünüme kavuşmuştur. Yer yer silikleşmeler görülen sikkenin ön ve arka yüzü, bir kısmı gözlemlenebilen tam daire çerçeve içine alınmıştır. Daire içine alınan alan I. Bayezid mangırları için tipik olan üç yatay çizgiyle ikiye bölünmüştür. İki satırda sülüs hattıyla oluşturulmuş; üstte "Bayezid", altta ise "(b)in Murad" ibaresi yer almaktadır. Arka yüz de aynı şekilde üç silmeyle ikiye bölünmüş, üstte "hullide mü(lkehu)" altta ise iki yanında üçer nokta bulunan Mühr-ü Süleyman motifi yerleştirilmiştir.

Ön Yüz Okunuşu: Bayezid bin Murad

Anlamı: Murad oğlu Bayezid

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu, motif

Anlamı: Mülkü daim olsun



Katalog No: 26

Envanter No: SMYRNA.3808-6

Kasa No: KDF.15.09-6

Buluntu Yeri: Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 179,78 m.

Dönemi: Menteşeoğlu Beyliği, İlyas Bey (1402-1422)

Darp Yeri: ?

Birimi: Akçe

Malzemesi: Gümüş

Ölçü ve Ağırlık: 15 mm; 0,55 gr

Genel Tanım: Basım sonrası kırıldığı için çokgen görünüm kazanan akçenin ön ve arka yüzü tamamı izlenemeyen tam daire çerçeve içine alınmıştır. Korozyondan ve aşırı kullanımdan dolayı kûfi hattıyla oluşturulan yazılar büyük oranda okunamayacak duruma gelmiştir. Okunamayan kısımlar kaynaklarda yer alan benzer örnekler göz önünde bulundurularak tanımlanmaya çalışılmıştır. Sikkenin ön yüzünde "(İlyas) bin", "Mehmed", "805" ibaresi üç satır halinde kesintisiz biçimde yerleştirilmiştir. Arka yüzde dairesel formun içine yerleştirilen ve bir kısmı gözlemlenebilen kare kompozisyon, yatay bir çizgiyle ikiye bölünmüştür. Oluşan iki hat alanında üstte "(hullide)", altta ise "mülkehu" ibareleri yer almaktadır. Kompozisyon iki yüzde de dışta inci dizisiyle sınırlandırılmıştır.

Ön Yüz Okunuşu: İlyas bin Mehmed 805

Anlamı: Mehmed Oğlu İlyas

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu

Anlamı: Mülkü daim olsun



Katalog No: 27

Envanter No: SMYRNA.3808-7

Kasa No: KDF.15.09-7

Buluntu Yeri: Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 179,78 m.

Dönemi: Saruhanoğlu Beyliği, II. Orhan Bey (1403-1407)

Darp Yeri: ?

Birimi: Mangır

Malzemesi: Bakır

Ölçü ve Ağırlık: 18 mm; 2,67 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basıldığı anlaşılan sikkenin asimetrik bir forma sahip olduğu görülmektedir. Ön ve arka yüzü içte tam daire çerçeve, dışta ise inci dizisiyle sınırlandırılmış sikkenin, ön yüzdeki çerçevenin yaklaşık yarısı kırılma sırasında tahrip olmuştur. Aynı durum daire çerçeve korunmuş olmak kaydıyla arka yüzde de geçerlidir. Sikkenin ön yüzünde iki satır halinde, sülüs hattıyla oluşturulmuş “Orhan”, “bin İshak” ibareleri yer almaktadır. Ancak bu kompozisyon sikke üzerine ters aktarılmıştır. Sikkenin arka yüzündeki tam daire çerçeve üst üste iki yatay çizgiyle iki alana ayrılmıştır Üstte “hullide mülkehu” ibaresi yer almakta olup altta oluşturulan alanda ise “806” tarihi okunabilmektedir.

Ön Yüz Okunuşu: Orhan bin İshak

Anlamı: İshak oğlu Orhan

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu 806

Anlamı: Mülkü daim olsun 806



Katalog No: 28

Envanter No: SMYRNA.1512

Kasa No: KDF1.09.16

Buluntu Yeri: Kadifekale sur içi U6/-101 plankaresi, 181,77 m.

Dönemi: Aydınoğlu Beyliği, II. Umur (1403-1405)

Darp Yeri: ?

Birimi: Mangır

Malzemesi: Bakır

Ölçü ve Ağırlık: 18,5 mm; 2,14 gr

Genel Tanım: Aşırı kullanımdan dolayı yer yer silik hale geldiği gözlemlenen sikkede kırılma sonrasında şekil bozuklukları oluşmuş ve kompozisyonun bir kısmı kırılma aşamasında yok olmuştur. Sikkenin ön yüzü, bir kısmı gözlemlenebilen çift tam daire çerçeve içine alınmış, dışta noktalı bordürle sınırlandırılmıştır. Oluşturulan daire alanda yukarıdan aşağıya doğru üç satır halinde "(Mehmed)", "ibni" ve "Umur" ibareleri okunabilmektedir. Umur oğlu Mehmed olarak dilimize çevrilebilecek olan yazı, tarihsel süreçte bazı hatalar içermektedir. Aydınoğlu Beyliği tarihinde II. Mehmed'in, Umur adında bir oğlu olduğunun bilinmesi lejantın tersten, yani aşağıdan yukarıya doğru kesintisiz biçimde "Umur bin Mehmed" olarak okunmasını gerekli kılmaktadır. Arka yüzü de çift tam daire çerçeve içine alınmış altta ve üstte yatay iki çizgiyle oluşturulan orta alana "hullide mülkehu" ibaresi yerleştirilmiştir.

Ön Yüz Okunuşu: Umur ibni Mehmed

Anlamı: Mehmed oğlu Umur

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu

Anlamı: Mülkü daim olsun



Katalog No:	29
Envanter No:	SMYRNA.1503
Kasa No:	KDF2.09.16
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur dışı V6/-102 plankaresi, 180,53 m.
Dönemi:	Aydınolu Beyliği, II. Umur (1403-1405)
Darp Yeri:	?
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	18 mm; 1,80 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikkenin kenar kısımlarının, darp sırasında tahrip olduğu gözlemlenebilmektedir. Darptan kaynaklanan kaymalardan dolayı kompozisyon sikke pulu üzerine tam aktarılamamıştır. Sikkenin ön yüzünde büyük bir kısmı gözlemlenebilen çift tam daire çerçeve, yazı alanını sınırlandırmaktadır. Oluşan alanda yukarıdan aşağıya doğru üç satır halinde kesintisiz "Mehmed", "ibni" ve "Umur" ibareleri okunabilmektedir. Sikkenin arka yüzü de tam daire çerçeve içine alınmış, altta ve üstte yatay iki çizgiyle sınırlandırılan orta alana "hullide mülkehu" ibaresi yerleştirilmiştir. Sikke üzerindeki kompozisyonun ön ve arka yüzde yer yer gözlemlenebilen inci dizisiyle tamamlandığı görülebilmektedir.

Ön Yüz Okunuşu: Umur ibni Mehmed

Anlamı: Mehmed oğlu Umur

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu

Anlamı: Mülkü daim olsun



Katalog No: 30

Envanter No: SMYRNA.1855

Kasa No: KDF.10.36

Buluntu Yeri: Kadifekale W6/-102 plankaresi, 180,65 m.

Dönemi: Aydınöglu Beyliği, II. Umur (1403-1405)

Darp Yeri: ?

Birimi: Mangır

Malzemesi: Bakır

Ölçü ve Ağırlık: 18 mm; 1,51 gr

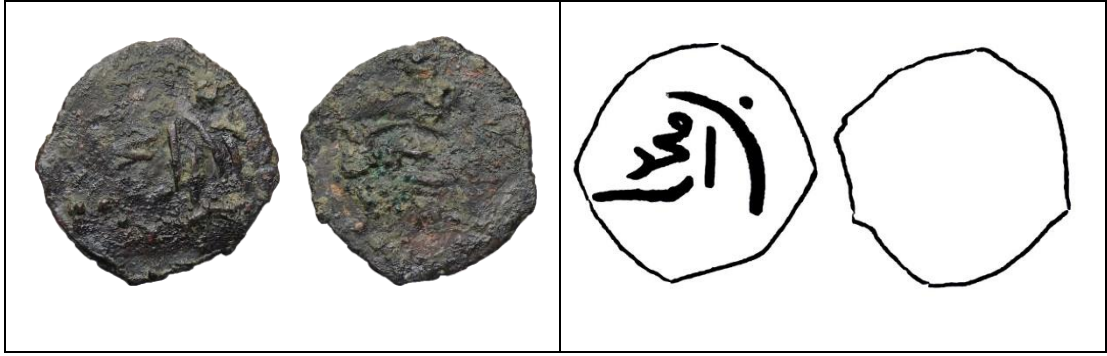
Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikke kırıldığı için çokgen bir görünüm kazanmıştır. Aşırı kullanımdan dolayı yer yer silikleştiği gözlemlenen sikkenin üzerindeki kompozisyon, sikke pulu üzerine tam aktarılamamıştır. Sikkenin ön yüzünde bir kısmı gözlemlenebilen çift tam daire çerçeve, yazı alanını sınırlandırmaktadır. Oluşan alanda yukarıdan aşağıya doğru üç satır halinde kesintisiz "Mehmed" "ibni" "(Umur)" ibareleri okunabilmektedir. Sikkenin arka yüzü oldukça tahrip olmuş olsa da mevcut örneklere bakılarak, tam daire çerçeve içinde altta ve üstte iki yatay çizgiyle sınırlandırılan orta alanda "hullide mülkehu" ibaresinin yer aldığı söylenebilir.

Ön Yüz Okunuşu: Umur ibni Mehmed

Anlamı: Mehmed oğlu Umur

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu

Anlamı: Mülkü daim olsun



Katalog No:	31
Envanter No:	SMYRNA.3818-2
Kasa No:	KDF.15.05-2
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 178,88 m.
Dönemi:	Aydınolu Beyliği, II. Umur (1403-1405)
Darp Yeri:	?
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	18 mm; 1,71 gr

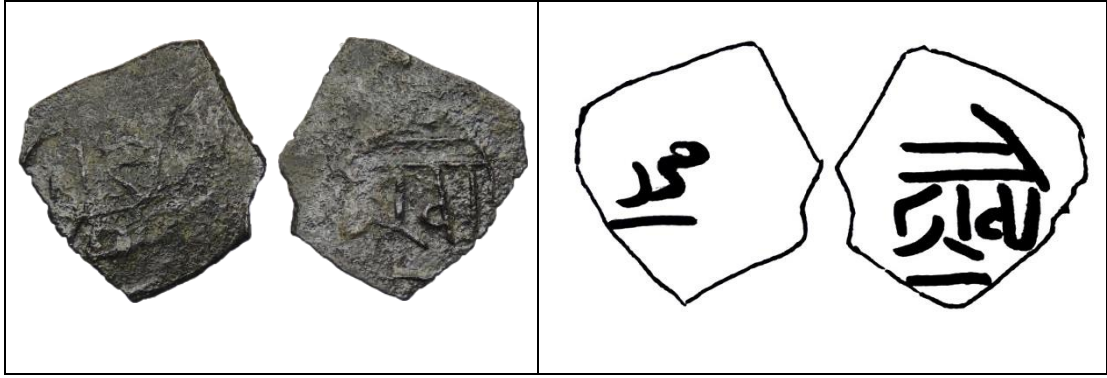
Genel Tanım: Üzerinde oluşun korozyondan dolayı sikkenin yazıları okunamayacak durumdadır. Ancak belli noktalardan çözümlenebilen sikke mevcut örnekler göz önünde bulundurulurak tanımlanmaya çalışılmıştır. Sikkenin ön yüzünde bir kısmı gözlemlenebilen çift tam daire çerçeve, yazı alanını sınırlandırmaktadır. Oluşun alanda yukarıdan aşağıya doğru üç satır halinde kesintisiz "Mehmed" "ibni" "(Umur)" ibareleri güçlölkle seçilebilmektedir. Sikkenin arka yüzü tanımlanamayacak durumda olsa da mevcut örneklere bakılarak, tam daire çerçeve alan içinde altta ve üstte iki yatay çizgiyle oluşturulan orta alanda "hullide mülkehu" ibaresinin yer aldığı söylenebilir.

Ön Yüz Okunuşu: Umur ibni Mehmed

Anlamı: Mehmed oğlu Umur

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu

Anlamı: Mülkü daim olsun



Katalog No:	32
Envanter No:	SMYRNA.3808-2
Kasa No:	KDF.15.09-2
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 179,78 m.
Dönemi:	Aydınolu Beyliği, II. Umur (1403-1405)
Darp Yeri:	?
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağrlık:	14,5 mm; 0,68 gr

Genel Tanım: Kırpıldıktan sonra kareye yakın bir forma kavuşan sikke, üzerinde oluşan korozyondan dolayı oldukça silik durumdadır. Sikkenin ön yüzü büyük oranda tahrip olmasına rağmen, bir kısmı gözlemlenebilen çift tam daire çerçevenin yazı alanını sınırladığı görülebilmektedir. Oluşan alanda yukarıdan aşağıya doğru üç satır halinde kesintisiz "(Mehmed)" "(ibni)" "Umur" ibarelerinin yer aldığı söylenebilir. Sikkenin arka yüzü oldukça tahrip olmakla birlikte tam daire çerçeve alan içinde "(hul)ledu mülke(hu)" ibaresi yer almaktadır.

Ön Yüz Okunuşu: Umur ibni Mehmed

Anlamı: Mehmed oğlu Umur

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu

Anlamı: Mülkü daim olsun



Katalog No:	33
Envanter No:	SMYRNA.3808-9
Kasa No:	KDF.15.09-9
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 179,78 m.
Dönemi:	Aydınoğlu Beyliği, II. Umur (1403-1405)
Darp Yeri:	?
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	17,5 mm; 1,12 gr

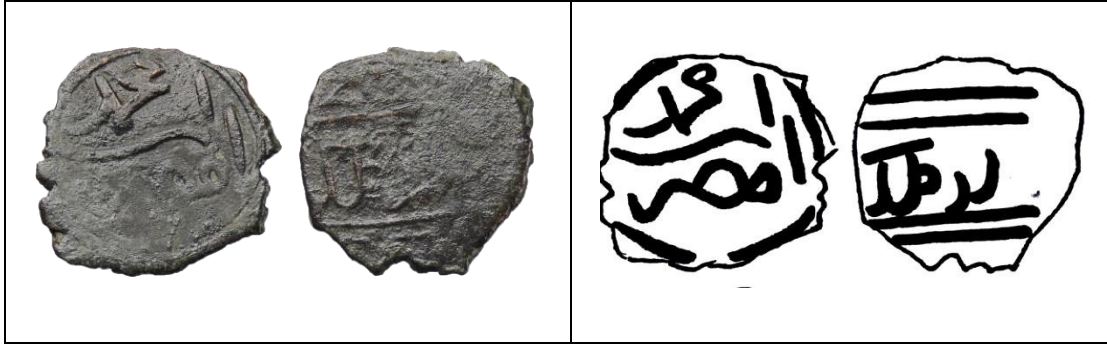
Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikkenin kenar kısımlarının, kırılma aşamasında tahrip olduğu gözlemlenebilmektedir. Darptan ya da aşırı kırılmadan dolayı kompozisyon sikke pulu üzerine tam aktarılamamıştır. Aşırı korozyondan dolayı yazıları tahrip olan sikkenin ön yüzünde, bir kısmı gözlemlenebilen çift tam daire çerçeve yazı alanını sınırlandırmaktadır. Oluşan alanda yukarıdan aşağıya doğru üç satır halinde kesintisiz "Meh(med)", "ibni" ve "Umur" ibareleri okunabilmektedir. Sikkenin arka yüzü de tam daire çerçeve içine alınmış, altta ve üstte yatay iki çizgiyle oluşturulan orta alana "hullide mülkehu" ibaresi yerleştirilmiştir.

Ön Yüz Okunuşu: Umur ibni Mehmed

Anlamı: Mehmed oğlu Umur

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu

Anlamı: Mülkü daim olsun



Katalog No: 34
Envanter No: SMYRNA.3808-10
Kasa No: KDF.15.09-10
Buluntu Yeri: Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 179,78 m.
Dönemi: Aydınolu Beyliği, II. Umur (1403-1405)
Darp Yeri: ?
Birimi: Mangır
Malzemesi: Bakır
Ölçü ve Ağırlık: 17,5 mm; 1,99 gr

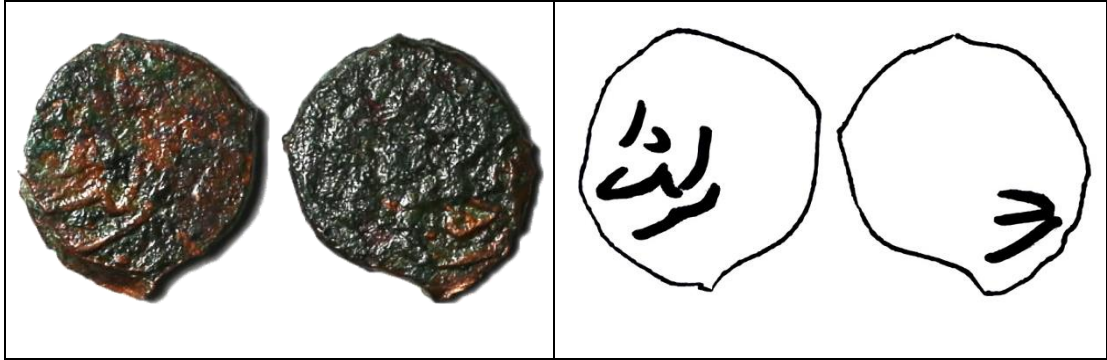
Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikkenin üzerinde yazılarının, korozyondan ve aşırı kullanımdan dolayı yer yer silikleştii gözlemlenebilmektedir. Aynı zamanda darp sonrasında kırıldığı için sikkede şekil bozuklukları oluşmuş ve kompozisyonun bir kısmı kırılma aşamasında yok olmuştur. Sikkenin ön yüzü çift tam daire çerçeve içine alınmış olup oluşturulan daire alanda yukarıdan aşağıya doğru üç satır halinde "Mehmed", "ibni" ve "Umur" ibareleri okunabilmektedir. Arka yüzü de çift tam daire çerçeve içine alınmış altta ve üstte yatay iki çizgiyle sınırlandırılan orta alana "(hulle)du mülkehu" ibaresi yerleştirilmiştir.

Ön Yüz Okunuşu: Umur ibni Mehmed

Anlamı: Mehmed oğlu Umur

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu

Anlamı: Mülkü daim olsun



Katalog No:	35
Envanter No:	SMYRNA.1538
Kasa No:	KD.10.05
Buluntu Yeri:	Kadifekale yüzey
Dönemi:	Osmanlı- Aydınöğlü Beyliğı, I. Mehmed ve Cüneyd Bey (1411)
Darp Yeri:	Tire?
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	20 mm; 2,80 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikke, kırıldıktan sonra şekli bozularak çokgen bir görünüme kavuşmuştur. Sikkenin üzerinde biriken aşırı korozyondan dolayı yazılarını tam olarak okumak mümkün olmamıştır. Ön yüzde okunabilen “Cüneyd” yazısı sikkenin tanımlanmasına olanak sağlamıştır. Kaynaklarda yer alan benzer örnekler göz önünde bulundurulduğunda sikkenin ön yüzünde kesintisiz üç satırda “(Mehmed bin Baye)zid”, “Cüneyd”, “(hullide mülkehu)” yazısının, arka yüzde ise kesintisiz iki satırda “(al mülkilillah)”, “(calla) cela(luhu)” yazısının yer aldığı söylenebilir.

Ön Yüz Okunuşu: Mehmed bin Bayezid Cüneyd hullide mülkehu

Anlamı: Mehmed oğlu Bayezid, Cüneyd mülkü daim olsun

Arka Yüz Okunuşu: Al mulkilillah calla celaluhu

Anlamı: (Her şeyin sahibi) Tanrı ona merhamet etsin



Katalog No:	36
Envanter No:	SMYRNA.3805-A11
Kasa No:	KDF.15.08-A11
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 179,30 m.
Dönemi:	Osmanlı- Aydınöğlu Beyliği, I. Mehmed ve Cüneyd Bey (1411)
Darp Yeri:	Tire?
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	16mm; 1,41 gr

Genel Tanım: Kırılma sonrasında asimetrik bir görünüme kavuşan sikkenin üzerinde yer alan yazıların darptan ya da aşırı kullanımdan dolayı yer yer silikleştii gözlemlenmektedir. Sikkenin ön yüzünde dışta sol altta bir kısmı gözlemlenebilen noktalı bordür ve tam daire çerçeve içine alınan alanda kesintisiz üç satır halinde “(Mehmed bin Ba)yezid”, “Cüneyd” ve “(hullide) mülkehu” ibareleri yer almaktadır. Arka yüz de yine tam daire çerçeve içine alınan alanda iki satır halinde “(al) Mülkilillah”, “calla celalu(hu)” ibareleri yerleştirilerek kompozisyon dışta inci dizisiyle tamamlanmıştır.

Ön Yüz Okunuşu: Mehmed bin Bayezid Cüneyd hullide mülkehu

Anlamı: Mehmed oğlu Bayezid, Cüneyd mülkü daim olsun

Arka Yüz Okunuşu: Al mulkilillah calla celaluhu

Anlamı: (Her şeyin sahibi) Tanrı ona merhamet etsin



Katalog No:	37
Envanter No:	SMYRNA.3808-5
Kasa No:	KDF.15.09-5
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 179,78 m.
Dönemi:	Osmanlı-Aydınoğlu Beyliği, I. Mehmed ve Cüneyd Bey (1411)
Darp Yeri:	Tire?
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	13 mm; 1,28 gr

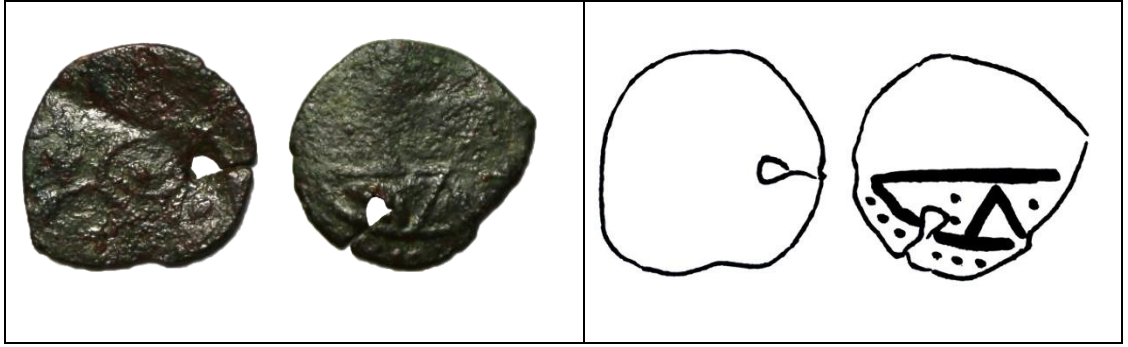
Genel Tanım: Üzerinde biriken korozyondan yazılarının yer yer silikleştiği gözlemlenen sikke, kırpıla işlemi sonrasında dairevi formunu kaybederek dörtgen bir görünüme kavuşmuştur. Sikkenin ön yüzü sol üstte bir kısmı gözlemlenebilen tam daire çerçeve içine alınmış, oluşan alana kesintisiz üç satırda “(Mehmed bin Bayezid)”, “(Cü)neyd” ve “(hullide) mül(kehu)” ibareleri yerleştirilmiştir. Arka yüzde de kompozisyon dışta bir kısmı gözlemlenebilen inci dizisi ve tam daire çerçeveye tamamlanmış, iki satır halinde “(al mülkilillah)”, “calla celaluhu” ibareleri yerleştirilmiştir.

Ön Yüz Okunuşu: Mehmed bin Bayezid Cüneyd hullide mülkehu

Anlamı: Mehmed oğlu Bayezid, Cüneyd mülkü daim olsun

Arka Yüz Okunuşu: Al mulkilillah calla celaluhu

Anlamı: (Her şeyin sahibi) Tanrı ona merhamet etsin



Katalog No: 38
Envanter No: SMYRNA.1506
Kasa No: KDF2.09.25
Buluntu Yeri: Kadifekale sur dışı V6/-102 plankaresi, 181,45 m.
Dönemi: Osmanlı, I. Mehmed (1413-1421)
Darp Yeri: ?
Birimi: Mangır
Malzemesi: Bakır
Ölçü ve Ağırlık: 15 mm; 0,58 gr

Genel Tanım: Aşırı kullanımdan dolayı üzerinde yer alan yazıların silikleştiği görülen ve oldukça tahrip olan sikke, sadece tarih kısmından tanımlanabilmiştir. I. Mehmed mangırlarında arka yüzde üç satırda "(12)" "(hullide mülkehu)" ".8." ifadeleri yer almaktadır. Elimizdeki örnekte, 812 (1410) tarihine ait en alt satırdaki 8 sayısı okunabilmektedir. Kaynaklarda yer alan benzer örneklere bakılarak sikkenin ön yüzünde ise "Mehmed bin Murad ibaresinin yer aldığı söylenebilir. Ancak ön yüz oldukça silik durumda olduğu için bu ifadelerin hiçbiri okunamamaktadır.

Ön Yüz Okunuşu: Mehmed bin Bayezid?

Anlamı: Bayezid oğlu Mehmed

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu 812

Anlamı: Mülkü daim olsun 812 (1410)



Katalog No:	39
Envanter No:	SMYRNA.3819-3
Kasa No:	KDF.15.06-3
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 180,50-179,08 m.
Dönemi:	Osmanlı, I. Mehmed (1413-1421)
Darp Yeri:	?
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	16 mm; 0,81 gr

Genel Tanım: Basit tarzda darp edilen sikkenin ön yüzü oldukça tahrip olmuş şekilde ele geçmiştir. Darptan ya da aşırı kullanımdan dolayı silikleşmiş olabileceği düşünülen sikkenin ön yüz kompozisyonu anlaşılammaktadır. Arka yüzün de büyük kısmı silik durumda olsa da yazı alanının dışta bir kısmı gözlemlenebilen inci dizisi ve tam daire çerçeveye sınırlandırıldığı söylenebilir. Bu alan iki yatay çizgiyle üçe bölünmüş, yukarıdan aşağıya doğru “(12)”, hullide mülkehu”, “8” ibareleri yerleştirilmiştir. En üst satırdaki 8 ve en alt satırdaki 12 sayılarını birleştirerek 812 (1410) tarihi okunabilmektedir.

Ön Yüz Okunuşu: Mehmed bin Bayezid?

Anlamı: Bayezid oğlu Mehmed

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu 812

Anlamı: Mülkü daim olsun 812 (1410)



Katalog No:	40
Envanter No:	SMYRNA.2251-A
Kasa No:	KDF.11.24-A
Buluntu Yeri:	Kadifekale Bizans sarnıç ıçı, 174,91 m.
Dönemi:	Osmanlı, I. Mehmed (1413-1421)
Darp Yeri:	?
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	18,4 mm; 2,85 gr

Genel Tanım: Aşırı kullanımdan ve korozyondan dolayı yer yer silikleşmelerin görüldüğü sikke darptan sonra kırıldığı için çokgen bir görünüme kavuşmuştur. Sikkenin ön yüzü tam daire çerçeve içine alınarak “es Sultan”, “el malik el azam”, “Mehmed (Bayezid)” ibareleri kesintisiz biçimde üç satır halinde bu alana yerleştirilmiştir. Arka yüzde de benzer şekilde alan, tam daire çerçeve içine alınarak yine kesintisiz üç satır halinde “hullide mülkehu”, ve devletahu”, “813” ibareleri yerleştirilmiştir.

Ön Yüz Okunuşu: Es sultan al malik al azam Mehmed Bayezid)

Anlamı: Sultan, sahip, büyük, Bayezid (oğlu) Mehmed

Arka Yüz Okunuşu: hullide mülkehu ve devletahu 813

Anlamı: Mülkü ve devleti daim olsun 813 (1410)



Katalog No:	41
Envanter No:	SMYRNA.2251-E
Kasa No:	KDF.11.24-E
Buluntu Yeri:	Kadifekale Bizans sarnıç içi, 174,91 m.
Dönemi:	Osmanlı, I. Mehmed (1413-1421)
Darp Yeri:	?
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	20 mm; 2,78 gr

Genel Tanım: Aşırı kullanımdan ve korozyondan dolayı büyük oranda silikleştiği görülen sikke darptan sonra kırıldığı için çokgen bir görünüm kazanmıştır. Sikkenin ön yüzü oluşan korozyondan dolayı tanımlanamamaktadır. Ancak çalışma kapsamında ele geçen benzer örnekler göz önünde bulundurularak bu yüzde: “es sultan”, “el malik el azam”, “Mehmed Bayezid” ibarelerinin yer aldığı söylenebilir. Arka yüzde alan bir kısmı gözlemlenebilen tam daire çerçeve içine alınarak kesintisiz üç satır halinde “hullide mülkehu”, ve devletahu”, “813” ibareleri yerleştirilmiştir.

Ön Yüz Okunuşu: El sultan al malik al azam Mehmed Bayezid?

Anlamı: Sultan, sahip, büyük, Bayezid (oğlu) Mehmed

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu ve devletahu 813

Anlamı: Mülkü ve devleti daim olsun 813 (1410)



Katalog No: 42
Envanter No: SMYRNA.3816
Kasa No: KDF.15.11
Buluntu Yeri: Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 180,76-179,93 m.
Dönemi: Osmanlı- Aydınolu Beyliği, Cüneyd Bey ?
Darp Yeri: ?
Birimi: Mangır
Malzemesi: Bakır
Ölçü ve Ağırlık: 15 mm; 1,33 gr

Genel Tanım: Basım sonrası kırıldığı anlaşılan sikke dairevi formunu kaybetmiş, kareye yakın bir görünüme kavuşmuştur. Darptan kaynaklanan kaymalardan dolayı üzerindeki kompozisyon tam anlaşılamayan sikkenin ön yüzünde yer alan yazıları okumak da mümkün olmamıştır. Arka yüzünde "hullide mülkehu" "ve devlatahu" ibareleri okunmaktadır.

Ön Yüz Okunuğu: ?

Anlamı: ?

Arka Yüz Okunuğu: Hullide mülkehu ve devletahu?

Anlamı: Mülkü ve devleti daim olsun?



Katalog No:	43
Envanter No:	SMYRNA.2251-B
Kasa No:	KDF.11.24-B
Buluntu Yeri:	Kadifekale Bizans sarnıç içi, 174,91 m.
Dönemi:	Osmanlı, I. Mehmed (1413-1421)
Darp Yeri:	Bursa
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	16,5 mm; 1,93 gr

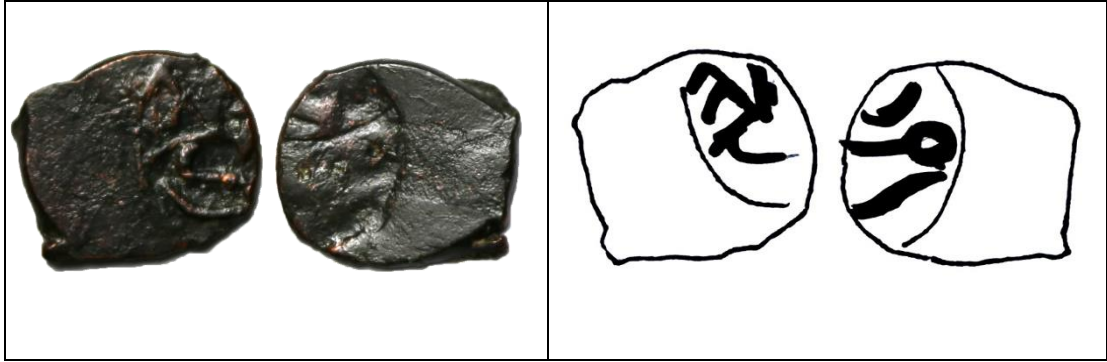
Genel Tanım: Aşırı kullanımdan dolayı yer yer silikleşmelerin gözlemlenebildiği sikkede kear deformasyonları göze çarpmaktadır. Sikkede darptan kaynaklanan kompozisyon kaymaları mevcuttur. Yer yer korozyonun gözlemlendiği sikkenin ön yüzü bir kısmı gözlemlenebilen tam daire çerçeve içine alınarak dışta inci dizisiyle sınırlandırılmıştır. Oluşan daire alanda “Mehmed bin Bayezid” ibaresinin yer aldığı I. Mehmed tuğrası yer almaktadır. Sikkenin arka yüzünde yazı alanı yatay tek çizgiyle ikiye bölünerek “hullide mülkehu”, “duribe Bursa” ibareleri iki satır halinde yerleştirilmiştir.

Ön Yüz Okunuşu: Mehmed bin Bayezid

Anlamı: Mehmed oğlu Bayezid

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu duribe Bursa

Anlamı: Mülkü daim olsun darp yeri Bursa



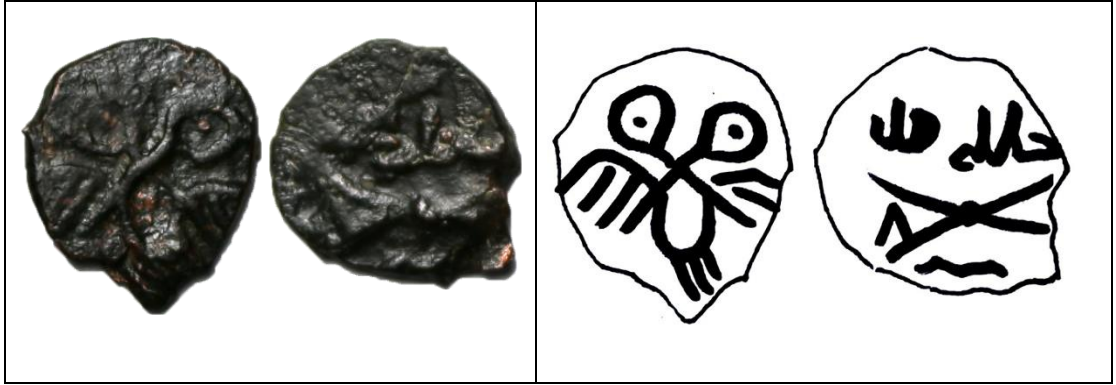
Katalog No:	44
Envanter No:	SMYRNA.1537
Kasa No:	KDF1.09.36
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur içi Y6/-102 plankaresi, 183,07 m.
Dönemi:	Aydınolu Beyliği, Cüneyd Bey (1403-1406/1410-1413/1422-1426)
Darp Yeri:	Tire
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	12,6 mm; 1,02 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikke kırılma işleminden dolayı asimetrik forma sahiptir. Darp sırasında oluşan olası kayma sebebiyle kompozisyon iki yüzde de tam olarak sikke pulu üzerine aktarılamamıştır. Tamamı izlenemese de tam daire çerçeve içine alındığı anlaşılan sikkenin ön yüzünde kanadının bir kısmı gözlemlenebilen stilize edilmiş çift başlı kartal figürü yer almaktadır. Kartal figürü, kanatları açık uçar tarzda betimlenmiştir. Sikkenin arka yüz kompozisyonu tam anlaşılammaktadır. Ancak ele geçen diğer örnekler göz önünde bulundurularak bu yüzde iki satır halinde “hullide mülkehu”, “duribe Tire” ibareleri ve 822 tarihinin yer aldığı söylenebilir.

Ön Yüz: Çift başlı kartal figürü

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu duribe Tire 822)?

Anlamı: Mülkü daim olsun Tire'de darp edildi 822



Katalog No:	45
Envanter No:	SMYRNA.1513
Kasa No:	KD.09.34
Buluntu Yeri:	Kadifekale şapel içi, yüzey
Dönemi:	Aydınolu Beyliği, Cüneyd Bey (1403-1406/1410-1413/1422-1426)
Darp Yeri:	Tire
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	11 mm; 0,59 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikkenin kompozisyonu, darp sırasında oluşan olası bir kayma sebebiyle iki yüzde de tam olarak sikke pulu üzerine aktarılamamıştır. Sikkenin ön yüzünde stilize edilmiş kanatları açık çift başlı kartal figürü yer almaktadır. Baş ve kanat kısımlarının sikke pulu üzerinde neredeyse tam olarak görülebilen kartal figürünün kuyruk ve pençe kısmına ait detaylar sikkenin alt kısmı tahrip olduğu için gözlemlenememektedir. Kesişen iki yayın yazı alanını ikiye ayırdığı sikkenin arka yüzünde; üstte “hullide mülkehu”, altta ise “(duribe) Tire” ibareleri yer almaktadır. Yayın sol ve sağ yanında “8” ve yine tahrip olduğu için gözlemlenemeyen “(22)” sayıları yer almaktadır. Birleştirildiğinde 822, yani 1418 tarihini okumak mümkündür.

Ön Yüz: Çift başlı kartal figürü

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu duribe Tire 822

Anlamı: Mülkü daim olsun Tire'de darp edildi 822



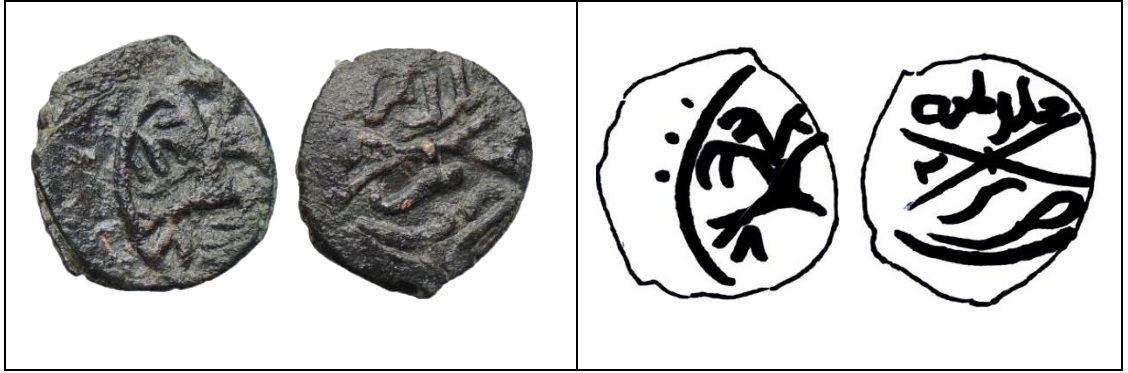
Katalog No:	46
Envanter No:	SMYRNA.3820-1
Kasa No:	KD.15.07-1
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 179,69 m.
Dönemi:	Aydınolu Beyliği, Cüneyd Bey (1403-1406/1410-1413/1422-1426)
Darp Yeri:	Tire
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	12,5 mm; 1,02 gr

Genel Tanım: İlk bakışta kenar deformasyonu göze çarpan sikkenin üzerindeki keskin makas izleri kırılarak düzeltilmek istendiğini göstermektedir. Darp sırasında oluşan olası kayma sebebiyle kompozisyon iki yüzde de tam olarak sikke pulu üzerine aktarılamamıştır. Sikkenin ön yüzünde stilize edilmiş çift başlı kartal figürü yer almaktadır. Darp sırasında baş kısmı tahrip olduğu anlaşılan kartal figürünün kuyruk kısmı da kullanımdan dolayı silikleşmiştir. Sikkenin arka yüzü kesişen iki yayla ikiye ayrılarak oluşan alanlara “hullide mülke(hu)” ve “duribe Tire” ibareleri yerleştirilmiştir. Bu örnekte tam olarak seçilemese de yayın iki yanında oluşan alanlarda “82” ,”2”, yani 822 (1418) tarihinin yer alması beklenmektedir.

Ön Yüz: Çift başlı kartal figürü

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu duribe Tire 822)

Anlamı: Mülkü daim olsun Tire'de darp edildi 822



Katalog No:	47
Envanter No:	SMYRNA.3820-6
Kasa No:	KDF.15.07-6
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 179,69 m.
Dönemi:	Aydınolu Beyliği, Cüneyd Bey (1403-1406/1410-1413/1422-1426)
Darp Yeri:	Tire
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağrılık:	13,5 mm; 0,94 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikke kırılma işleminden dolayı dairevi formunu kaybetmiştir. Darp sırasında oluşan olası kayma sebebiyle kompozisyon iki yüzde de tam olarak sikke pulu üzerine aktarılamamıştır. Yarısından az bir kısmı izlenebilen tam daire çerçeve içine alındığı anlaşılan sikkenin ön yüzünde stilize edilmiş çift başlı kartal figürü yer almaktadır. Baş ve kanadının bir kısmının darp sırasında tahrip olduğu görülen kartal figürünün, kanatları açık şekilde tasvir edilmiştir.. Sikkenin arka yüzü kesişen iki yayla iki alana ayrılarak iki satır halinde “hullide mülkehu”, “duribe Tire” ibareleri bu alanlara yerleştirilmiştir. Yayın sağında ve solunda “(8)2” ve “2” sayıları 822 yani 1418 tarihinde darp edildiğini göstermektedir.

Ön Yüz: Çift başlı kartal figürü

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu duribe Tire 822)

Anlamı: Mülkü daim olsun Tire'de darp edildi 822



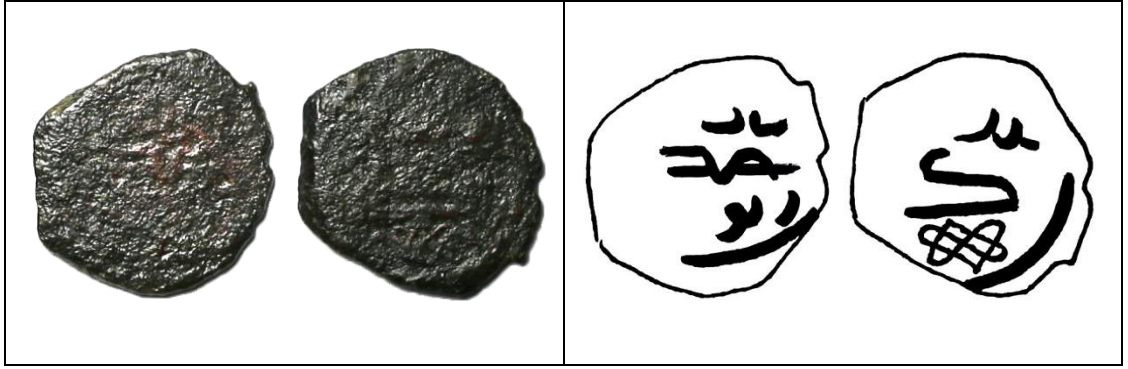
Katalog No:	48
Envanter No:	SMYRNA.3820-2
Kasa No:	KDF.15.07-2
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 179,69 m.
Dönemi:	Aydınolu Beyliği, Cüneyd Bey (1403-1406/1410-1413/1422-1426)
Darp Yeri:	?
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağrlık:	14 mm; 0,94 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikke, kırılma sonrasında çokgen bir görünüme kavuşmuştur. Sikkenin ön yüz kompozisyonu neredeyse yarısı takip edilebilen tam daire çerçeve içine alınarak dışta inci dizisiyle tamamlanmıştır. Sikkenin ön yüzündeki çerçevenin bir kısmı olasılıkla kırılma sırasında tahrip olmuş, ancak bu yüzde yer alan Selçuklu aslanı figürü bu tahribattan etkilenmemiştir. Yürür vaziyette ve başı arkaya dönük olarak tasvir edilen aslan figürünü birçok beylik sikkesinde görülmektedir. Sikkenin arka yüzü büyük oranda takip edilebilen tam daire çerçeve ve dışta inci dizisiyle sınırlandırılarak oluşan dairevi alana kesintisiz iki satırda “akıbet”, “hayr” ibareleri yerleştirilmiştir.

Ön Yüz: Aslan figürü

Arka Yüz Okunuşu: Akıbet hayr

Anlamı: Akıbeti hayırlı olsun



Katalog No:	49
Envanter No:	SMYRNA.1967-B
Kasa No:	KDF.10.89-B
Buluntu Yeri:	Kadifekale B7/-103 plankaresi, 181,99 m.
Dönemi:	Aydınolu Beyliği, anonim
Darp Yeri:	?
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	18 mm; 2,53 gr

Genel Tanım: Üzerinde oluşan aşırı korozyondan dolayı okunması mümkün olmayan sikke kırılma işleminden sonra geometrik bir forma kavuşmuştur. Sikkenin ön yüzünde zorlukla okunabilen Muhammed yazısı ve saadet düğümü motifi, sikkenin çözümlenmesini kolaylaştırmıştır. Kaynaklardaki örnekler göz önünde bulundurularak tanımlanan sikkenin ön yüzünde üç satır halinde “(la ilahe illallah)”, “Muhammed”, “(Resulallah)” ibarelerinin yer aldığı söylenebilir. Sikkenin arka yüzü küçük bir kısmı gözlemlenebilen tam daire çerçeveye sınırlandırılarak kesintisiz iki satır halinde “hulle(dallahu)”, “(mül)kehu” ibareleri yerleştirilmiş, kompozisyon alanın en altında iki saadet düğümünün birleşimiyle oluşan motifle tamamlanmıştır.

Ön Yüz Okunuşu: La ilahe illallah Muhammed Resulallah

Anlamı: Allah tektir ve Muhammed onun elçisidir

Arka Yüz Okunuşu: Halledallahu mülkehu

Anlamı: Allah mülkünü daim etsin



Katalog No: 50

Envanter No: SMYRNA.1820

Kasa No: KDF1.10.22

Buluntu Yeri: Kadifekale A7/-103 plankaresi, 181,40 m.

Dönemi: Aydınoğlu Beyliği, anonim

Darp Yeri: ?

Birimi: Mangır

Malzemesi: Bakır

Ölçü ve Ağırlık: 19,5 mm; 1,69 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikke kırılma işlemi sonrasında çokgen bir görünüm kazanmıştır. Üzerinde kırılma işlemine ait çapak izi göze çarpan sikke aşırı kullanımdan dolayı büyük oranda silik hale gelmiştir. Sikkenin ön yüzünde; altta küçük bir kısmı gözlemlenebilen tam daire çerçeveye sınırlandırılarak kesintisiz üç satır halinde “la ila(he illallah)”, “Muhammed”, “(Res)ulallah” ibareleri alt alta yerleştirilmesiyle kompozisyon tamamlanmıştır. Arka yüzde de kesintisiz iki satır halinde “halledallahu”, “mülkehu” ibareleri tam daire alan içine yerleştirilmiştir. Sikke üzerinde tam seçilemese de çalışmalarda incelenen örnekler göz önünde bulundurularak arka yüz kompozisyonun, alanın en altında iki saadet düğümünün birleşimiyle oluşan motifle tamamlandığı söylenebilir.

Ön Yüz Okunuşu: La ilahe illallah Muhammed Resulallah)

Anlamı: Allah tektir ve Muhammed onun elçisidir

Arka Yüz Okunuşu: Halledallahu mülkehu

Anlamı: Allah mülkünü daim etsin

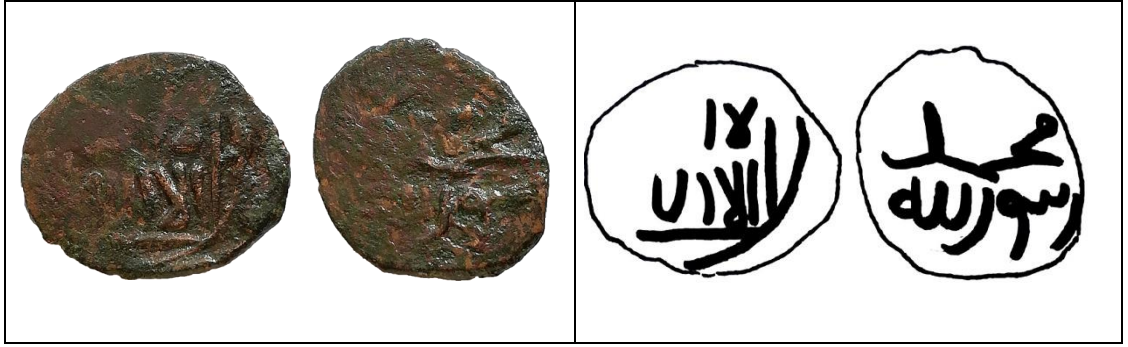


Katalog No:	51
Envanter No:	SMYRNA.3808-8
Kasa No:	KDF.15.09-8
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 179,78 m.
Dönemi:	Menteşeoğlu Beyliği, anonim
Darp Yeri:	?
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	18 mm; 2,67 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikke basım sonrasında kenarları kırıldığı için dairevi görünümünü kaybetmiştir. Kullanımdan dolayı yer yer silikleştiği gözlemlenen sikkenin ön yüzünde tipik Selçuklu aslanı figürü yer almaktadır. Yürür tarzda tek ayağı havada betimlenen aslan dışta tam daire çerçeveye sınırlandırılmıştır. Sikkenin arka yüzü de tam daire çerçeveye sınırlandırılarak ortaya büyük boyuta sahip Mühr-ü Süleyman figürü yerleştirilmiştir.

Ön Yüz: Aslan figürü

Arka Yüz: Mühr-ü Süleyman



Katalog No:	52
Envanter No:	SMYRNA.2011
Kasa No:	KDF.10.65
Buluntu Yeri:	Kadifekale D7/-87/-86 plankaresi, 183,71 m.
Dönemi:	Saruhanoglu Beyliği, anonim
Darp Yeri:	?
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	21 mm; 2,54 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikke aşırı kullanımdan dolayı büyük oranda silikleşmiş halde ele geçmiştir. Üzerinde biriken korozyondan dolayı mevcut yazıların da okunmasında zorluklarla karşılaşılan sikkenin ön ve arka yüzleri küçük bir kısmı gözlemlenebilen tam daire çerçeveyle sınırlandırıldığı anlaşılmıştır. Ön yüzde oluşturulan dairevi çerçeve içinde kare alan oluşturulmuş, “la (ilahe)”, “illa(Allah)” ibareleri kesintisiz iki satır halinde bu alana yerleştirilmiştir. Arka yüzde ön yüzdeki kompozisyon benimsenmemiş, sadece tam daire çerçeve ile sınırlandırılan alana iki satır halinde kesintisiz “Muhammed”, “Resul(Allah)” ibareleri yerleştirilmiştir.

Ön Yüz Okunuşu: La ilahe illallah

Anlamı: Allah tektir

Arka Yüz Okunuşu: Muhammed Resulallah

Anlamı: Muhammed onun elçisidir



Katalog No: 53

Envanter No: SMYRNA.2012

Kasa No: KDF.10.91

Buluntu Yeri: Kadifekale B7/-103 plankaresi, 182,09 m.

Dönemi: Saruhanoglu Beyliği, anonim

Darp Yeri: ?

Birimi: Mangır

Malzemesi: Bakır

Ölçü ve Ağırlık: 18 mm; 3,43 gr

Genel Tanım: Aşırı kullanımdan dolayı yer yer silikleşmelerin gözlemlendiği sikke, basım sonrasında dairevi formunu koruyabilmiştir. Ancak darptan kaynaklanan kaymalardan dolayı kompozisyon sikkeye tam anlamıyla aktarılamamıştır. Ön ve arka yüz bir kısmı gözlemlenebilen tam daire çerçeve içine alınmıştır. Oluşturulan yazı alanları sikkenin iki yüzü için de farklılıklar içermektedir. Ön yüzde tepelik formu içinde kesintisiz biçimde iki satırda “es sultan'a”, “Resulallah”, arka yüzde ise altı çizginin kesişmesiyle oluşturulan altıgen alan içinde iki satırda kesintisiz biçimde “es (sultan'a)”, “halledallahu (mülkehu)” ibareleri yer almaktadır.

Ön Yüz Okunuşu: Es sultan'a Resulallah

Anlamı: Sultan, Allahın habercisi

Arka Yüz Okunuşu: Es sultan'a halledallahu mülkehu

Anlamı: Sultanın mülkü daim olsun



Katalog No:	54
Envanter No:	SMYRNA.3808-13
Kasa No:	KDF.15.09-13
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 179,78 m.
Dönemi:	Saruhanoğlu Beyliği, anonim?
Darp Yeri:	?
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	19,2 mm; 1,38 gr

Genel Tanım: Basım sonrasında dairevi formunu koruyabildiği gözlemlenen sikkenin üzerindeki korozyon sebebiyle yazıları okunmayacak kadar kötü duruma gelmiştir. Sikkenin ön yüzünde kesintisiz üç satır halinde “la ilahe (illallah)”, “Muhammed”, “Resulallah” ibareleri yer yer kıvrımları gözlemlenebilen 8 yapraklı çiçek çerçeveye sınırlandırılmıştır. Bu ön yüz görünümü 14. yüzyılda Batı Anadolu Beylik sikkeleri için tipiktir. Mevcut sikkenin arka yüzü ise tamamen korozyon kaplı olduğundan okunması mümkün olmamıştır.

Ön Yüz Okunuşu: La ilahe illallah Muhammed Resulallah

Anlamı: Allah tektir ve Muhammed onun elçisidir

Arka Yüz Okunuşu: ?

Anlamı: ?



Katalog No:	55
Envanter No:	SMYRNA.2772
Kasa No:	KDF.12.28
Buluntu Yeri:	Kadifekale sarniç içi, 174,30 m.
Dönemi:	Karamanoğlu Beyliği, anonim
Darp Yeri:	Konya
Birimi:	Mangır
Malzemesi:	Bakır
Ölçü ve Ağırlık:	18 mm; 0,96 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikke, kenar kısımları oldukça tahrip olmuş şekilde ele geçmiştir. Kırpılmadan ya da darptan kaynaklanan kaymalardan dolayı kompozisyonlarda kaymalar ve eksiklikler görülmektedir. Aşırı kullanımdan dolayı silik hale geldiği görülen sikkenin ön yüzünde tek ayağını kaldırmış yürür vaziyette betimlenen tipik Selçuklu aslanı figürü tam daire çerçeve içine alınarak sınırlandırılmıştır. Sikkenin arka yüzü de darp sırasında oluşan kaymadan dolayı bir kısmı gözlemlenebilen tam daire çerçeve içine alındığı anlaşılmaktadır. I. Bayezid mangırlarında karşımıza çıkan yatay düzlem üzerinde üst üste üç çizgi bu örnekte de gözlemlenmiş, üç yatay çizgiyle ikiye bölünen alanlara iki satır halinde “(du)ribe”, “(Ko)nya” ibareleri yerleştirilmiştir.

Ön Yüz: Aslan figürü

Arka Yüz Okunuşu: Duribe Konya

Anlamı: Konya’da darp edildi



Katalog No:	56
Envanter No:	SMYRNA.1856
Kasa No:	KDF.10.48
Buluntu Yeri:	Kadifekale Y6/-102 plankaresi, 182,53 m.
Dönemi:	Osmanlı, II. Murad (1421-1444/1446-1451)
Darp Yeri:	Serez
Birimi:	Akçe
Malzemesi:	Gümüş
Ölçü ve Ağırlık:	13 mm; 1,12 gr

Genel Tanım: Darp sırasında oluşan kaymalardan dolayı üzerindeki kompozisyon tam olarak takip edilemeyen sikkede kullanımdan dolayı silikleşmeler oluşmuştur. Sikkenin ön yüzü büyük bir bölümü takip edilebilen daire çerçeve içine alınıp dışta inci dizisiyle sınırlandırılmıştır. Oluşan alana “Murad bin Mehmed” ibaresinin yer aldığı II. Murad tuğrası yerleştirilmiştir. Tuğranın hemen üstündeyse (82)5 tarihi okunmaktadır. Ön yüz kompozisyonuna benzer şekilde arka yüzün de tam daire çerçeve içine alınarak dışta inci dizisiyle sınırlandırıldığı görülmektedir. Daire alanın içi yatay düzlemde oluşturulan alt alta üç çizgiyle ikiye bölünerek “hullide mülkehu”, “(duri)be Sere(z)” ibareleri iki satır halinde yerleştirilmiştir.

Ön Yüz Okunuşu: Murad bin Mehmed 825

Anlamı: Mehmed oğlu Murad 825

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu duribe Serez

Anlamı: Mülkü daim olsun Serez'de darp edildi



Katalog No:	57
Envanter No:	SMYRNA.1813
Kasa No:	KDF.10.49
Buluntu Yeri:	Kadifekale Y6/-102 plankaresi, 182,51 m.
Dönemi:	Osmanlı, II. Murad (1421-1444/1446-1451)
Darp Yeri:	Bursa
Birimi:	Akçe
Malzemesi:	Gümüş
Ölçü ve Ağırlık:	13,5 mm; 1,01 gr

Genel Tanım: Aşırı kullanımdan dolayı bazı kısımları silik hale gelen sikkenin ön yüzü bir kısmı takip edilebilen daire çerçeve içine alınıp dışta inci dizisiyle sınırlandırılmıştır. Oluşan dairevi alana “Murad bin Mehmed” ibaresinin yer aldığı tuğra ve üzerine 825 tarihi yerleştirilmiştir. Arka yüzde alan yine aynı şekilde tam daire çerçeve içine alınarak dışta inci dizisiyle sınırlandırılmıştır. Dairevi alan, yatay üç çizgiyle ikiye bölünerek “hullide mülkehu”, “duribe Bursa” ibareleri iki satır halinde oluşan alanlara yerleştirilmiştir.

Ön Yüz Okunuşu: Murad bin Mehmed 825

Anlamı: Mehmed oğlu Murad 825

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu duribe Bursa

Anlamı: Mülkü daim olsun Bursa'da darp edildi



Katalog No: 58

Envanter No: SMYRNA.3833-11

Kasa No: KD.15.07-11

Buluntu Yeri: Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 179,69 m.

Dönemi: Osmanlı, II. Murad (1421-1444/1446-1451)

Darp Yeri: Bursa

Birimi: Akçe

Malzemesi: Gümüş

Ölçü ve Ağırlık: 15,5 mm; 1,10 gr

Genel Tanım: Kenar deformasyonları göze çarpan sikkede darptan kaynaklanan kompozisyon kaymaları mevcuttur. Aynı zamanda korozyonun da gözlemlendiği sikkenin ön yüzü bir kısmı gözlemlenebilen daire çerçeve içine alınıp dışta inci dizisiyle sınırlandırılmış, oluşan dairevi alana “Murad bin Mehmed” ibaresinin yer aldığı II. Murad tuğrası ve 825 tarihi yerleştirilmiştir. Arka yüzde alan yine aynı şekilde tam daire çerçeve içine alınmış, bu alanın içi yatay düzlemde oluşturulan alt alta üç çizgiyle ikiye bölünerek “hullide mülkehu”, “duribe Edirne” ibareleri iki satır halinde yerleştirilmiştir.

Ön Yüz Okunuşu: Murad bin Mehmed 825

Anlamı: Mehmed oğlu Murad 825

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu duribe Edirne

Anlamı: Mülkü daim olsun Edirne'de darp edildi.



Katalog No: 59

Envanter No: SMYRNA.3818-3

Kasa No: KDF.15.05-3

Buluntu Yeri: Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 178,88 m.

Dönemi: Osmanlı, II. Murad (1421-1444/1446-1451)

Darp Yeri: Ayasulug

Birimi: Bakır

Malzemesi: Mangır

Ölçü ve Ağırlık: 1,85 mm; 3,66 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikke aşırı kullanımdan dolayı yer yer silik hale gelmiştir. Üzerinde darp sonrasında kırıldığına dair izler taşıyan sikke bu sebeple çokgen bir görünüme kavuşmuştur. Sikkenin ön ve arka yüzü tamamı takip edilemeyen inci dizisi ve tam daire çerçeve ile sınırlandırılmıştır. Ön yüzde, oluşturulan dairevi alan, yatay düzlemde oluşturulan üç çizgiyle dört alan ayrılarak “Sultan”, “Murad bin”, “Mehmed Han”, “hu(IIide mülkehu)” ibareleri bu alanlara yerleştirilmiştir. Sikkenin arka yüzünde ise dairevi alan üst üste çift yatay çizgiyle ikiye bölünerek iki satırda “duribe Ayas(ulug)”, “hamala usralbab 827” ibareleri yerleştirilmiştir.

Ön Yüz Okunuşu: Sultan Murad bin Mehmed Han hullide mülkehu

Anlamı: Mehmed Han oğlu Murad mülkü daim olsun

Arka Yüz Okunuşu: Duribe Ayasulug hamala usralbab 827

Anlamı: Ayasulug'ta darp edildi. Zorluk kapısını üstlendi 827



Katalog No:	60
Envanter No:	SMYRNA.3805-A1
Kasa No:	KDF.15.08-A1
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 179,30 m.
Dönemi:	Osmanlı, II. Murad (1421-1444/1446-1451)
Darp Yeri:	Bursa
Birimi:	Bakır
Malzemesi:	Mangır
Ölçü ve Ağırlık:	16,5 mm; 3,05 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikke kenar düzleştirme için yapılan kırılma işlemi sonucunda dairevi formunu kaybederek kareye yakın bir görünüme kavuşmuştur. Aşırı kullanımdan dolayı yer yer silikleşen sikkenin. ön yüzündeki yazı alanı yatay düzlemde oluşturulan birbirinden ayrı üç çizgiyle dört alana ayrılarak “Su(ltan)”, “Murad bin”, “Mehmed Han”, “(hullide mülkehu)” ibareleri bu alanlara yerleştirilmiştir. Sikkenin arka yüzü, yarısından az bir kısmı takip edilebilen tam daire çerçeve ve dışta inci dizisiyle sınırlandırılarak çift yatay çizgiyle ikiye bölünen alanlara iki satırda “duribe (Ayasulug)”, “hamala usr(albab) (8)27” ibareleri yerleştirilmiştir.

Ön Yüz Okunuşu: Sultan Murad bin Mehmed Han hullide mülkehu

Anlamı: Mehmed Han oğlu Murad mülkü daim olsun

Arka Yüz Okunuşu: Duribe Bursa hamala usralbab 827

Anlamı: Bursa'da darp edildi. Zorluk kapısını üstlendi 827



Katalog No: 61

Envanter No: SMYRNA.3820-7

Kasa No: KD.15.07-7

Buluntu Yeri: Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 179,69 m.

Dönemi: Osmanlı, II. Murad (1421-1444/1446-1451)

Darp Yeri: Edirne

Birimi: Bakır

Malzemesi: Mangır

Ölçü ve Ağırlık: 18 mm; 1,75 gr

Genel Tanım: Kenar deformasyonu sebebiyle şekli bozulan sikkenin kırılma sonrasında asimetrik bir forma kavuştuğu gözlemlenmektedir. Sikkenin her iki yüzü de küçük bir kısmı gözlemlenebilen tam daire çerçeve içine alınarak dışta inci dizisiyle sınırlandırılmıştır. Sikkenin ön yüzündeki dairevi alan, yatay düzlemde oluşturulan birbirinden ayrı iki çizgiyle üç satıra ayrılarak oluşan hat alanlarına “Murad bin”, “Mehmed Han”, “(azze nasruhu)” ibareleri yerleştirilmiştir. Sikkenin arka yüzünde ön yüzden farklı bir kompozisyon oluşturulmuştur. Merkezde yer alan küçük boyutlu içi dolu bir üçgenin uçlarından çıkan çizgiler hat alanını dikey üç bölüme ayırmış, bu alanlara kesintili olarak “duribe Ed-“, “-irne 828”, “ hullide mülkehu” ibareleri yerleştirilmiştir.

Ön Yüz Okunuşu: Murad bin Mehmed Han azze nasruhu

Anlamı: Mehmed Han oğlu Murad yardımı bol olsun

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu duribe Edirne 828)

Anlamı: Mülkü daim olsun Edirne'de darp edildi 828



Katalog No:	62
Envanter No:	SMYRNA.3820-1
Kasa No:	KDF.15.07-1
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 179,69 m.
Dönemi:	Osmanlı, II. Murad (1421-1444/1446-1451)
Darp Yeri:	Edirne
Birimi:	Bakır
Malzemesi:	Mangır
Ölçü ve Ağırlık:	15 mm; 1,17 gr

Genel Tanım: Kenar deformasyonu sebebiyle şekli bozulan sikkenin kırılma işlemi sonrasında asimetrik bir forma kavuştuğu gözlemlenmektedir. Sikkenin ön yüzü, üstte küçük bir kısmı gözlemlenebilen tam daire çerçeveye sınırlandırılmıştır. Çerçevenin geri kalan kısımları kırılma işlemi sırasında tahrip olmuştur. Sikkenin ön yüzündeki dairevi alan, yatay düzlemde oluşturulan iki çizgiyle üç satıra ayrılarak “Murad bin”, “Mehmed Han”, “(azze nasruhu)” ibareleri yerleştirilmiştir. Arka yüzde ön yüzden farklı bir kompozisyon oluşturulmuştur. Merkezde yer alan küçük boyutlu içi dolu bir yıldızın uçlarından çıkan dikey çizgiler hat alanını üç bölüme ayırmıştır. Oluşan alanlara kesintili olarak “(duribe Ed-“, “-ir)ne 828”, “ hullide mülkehu” ibareleri yerleştirilmiştir.

Ön Yüz Okunuşu: Murad bin Mehmed Han azze nasruhu

Anlamı: Mehmed Han oğlu Murad yardımı bol olsun

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu duribe Edirne 828)

Anlamı: Mülkü daim olsun Edirne'de darp edildi 828



Katalog No: 63

Envanter No: SMYRNA.3820-3

Kasa No: KD.15.07-3

Buluntu Yeri: Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 179,69 m.

Dönemi: Osmanlı, II. Murad (1421-1444/1446-1451)

Darp Yeri: Edirne

Birimi: Bakır

Malzemesi: Mangır

Ölçü ve Ağırlık: 15,5 mm; 0,81gr

Genel Tanım: Darptan ya da aşırı kullanımdan dolayı üzerindeki yazıların bir kısmı silikleşen sikkenin yine darptan kaynaklı kenar deformasyonları göze çarpmaktadır. Sikke üzerindeki kompozisyon, darptan kaynaklı kaymalardan dolayı tam izlenememektedir. Çalışmalarda yer alan örnekler göz önünde bulundurularak sikkenin ön yüzünün tam daire çerçeve içine alınarak yatay bir çizgiyle ikiye ayrıldığı ve iki satırda "(Murad bin)", "Mehmed Han" ibarelerinin yerleştirildiği söylenebilir. Ön yüz kompozisyonu üst satırın iki yanında kesintili olarak "84", "8" yani 848 (1443) tarihiyle tamamlanmıştır. Arka yüz de yine aynı şekilde tam daire çerçeve içine alınmış olup dairevi alan yatay düzlemde oluşturulan tek çizgiyle ikiye bölünmüştür. Oluşturulan bu alanlarda "hullide mülkehu", "d(uribe Tire)" ibareleri iki satır şeklinde yerleştirilmiştir.

Ön Yüz Okunuşu: Murad bin Mehmed Han 848

Anlamı: Mehmed Han oğlu Murad 848

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu duribe Tire

Anlamı: Mülkü daim olsun Tire'de darp edildi



Katalog No: 64
Envanter No: SMYRNA.3808-11
Kasa No: KDF.15.09-11
Buluntu Yeri: Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 180,76-179,31 m.
Dönemi: Osmanlı, II. Murad (1421-1444/1446-1451)
Darp Yeri: Bursa
Birimi: Bakır
Malzemesi: Mangır
Ölçü ve Ağırlık: 18 mm; 2,96 gr

Genel Tanım: Kenar deformasyonu sebebiyle şekil bozukluklarının olduğu sikkenin kenarlarında kırılma işlemine ait kalıntılar yer almaktadır. Üzerinde biriken korozyondan dolayı yer yer silik hale gelen sikkenin darp sırasında oluşan kaymadan dolayı kompozisyon bozuklukları olduğu gözlemlenmektedir. Ön yüzde ortasında geometrik bir motifin bulunduğu iki yatay çizgi hat alanını ikiye bölmüş, oluşan alanlara iki satır halinde “Murad (bin)”, “Mehmed Han” ibareleri yerleştirilmiştir. Arka yüzde farklı bir kompozisyon uygulanmış, yatay düzlemde oluşturulan iki ince çizgi hat alanını üçe bölmüştür. Üç satır halinde “hullide mülkehu”, “8” “3” “6”, “duribe Bursa” ibareleri oluşturulan alanlara yerleştirilmiştir.

Ön Yüz Okunuşu: Murad bin Mehmed Han

Anlamı: Mehmed Han oğlu Murad

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu 836 duribe Bursa

Anlamı: Mülkü daim olsun 836 Bursa’da darp edildi



Katalog No:	65
Envanter No:	SMYRNA.2281
Kasa No:	KDF.11.31
Buluntu Yeri:	Kadifekale Bizans sarnıç içi batı kısım, 179,24 m.
Dönemi:	Karamanoğlu Beyliği, II. İbrahim Bey (1423-1463)
Darp Yeri:	Konya
Birimi:	Gümüş
Malzemesi:	Akçe
Ölçü ve Ağırlık:	13,5 mm; 0,78 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basıldığı anlaşılan sikkenin yazı alanı ön yüzde tam daire çerçeve içine alınarak dışta inci dizisiyle sınırlandırılmıştır. Orta noktada iki yayın kesiştirilmesiyle iki ana iki yan olmak üzere 4 alana ayrılmıştır. Bunlardan üste “İbrahim bin Mehmed”, alta ise “(bin Karaman)” ibareleri iki satır şeklinde yerleştirilmiştir. Yanda oluşan boşluklarda ise tam seçilemese de “8” ve “(4)6” sayıları yer almakta olup bunlar birleştirildiğinde 846 (1442) tarihini okumak mümkündür. Arka yüzde, ön yüzden farklı bir kompozisyon benimsenmiştir. Dışta inci dizisi ve tam daire çerçeve içine alınan ve iki yatay çizgi ikiye bölünen alana iki satır halinde “hullide mülkehu”, “duribe Konya” ibareleri yerleştirilmiştir.

Ön Yüz Okunuşu: İbrahim bin Mehmed bin Karaman 846

Anlamı: Karaman oğlu Mehmed oğlu İbrahim 846

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu duribe Konya

Anlamı: Mülkü daim olsun Konya'da darp edildi



Katalog No: 66

Envanter No: SMYRNA.3805-A8

Kasa No: KDF.15.08-A8

Buluntu Yeri: Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 179,30 m.

Dönemi: Osmanlı, II. Murad (1421-1444/1446-1451)

Darp Yeri: Tire

Birimi: Bakır

Malzemesi: Mangır

Ölçü ve Ağırlık: 16,5 mm; 1,15 gr

Genel Tanım: Darptan ya da aşırı kullanımdan dolayı üzerindeki yazıların bir kısmı silikleşen sikkenin yine darptan kaynaklı kenar deformasyonları göze çarpmaktadır. Sikke üzerindeki kompozisyon, darptan kaynaklı kaymalardan dolayı tam izlenememektedir. Çalışmalarda yer alan örnekler göz önünde bulundurularak sikkenin ön yüzünün tam daire çerçeve içine alınarak yatay bir çizgiyle ikiye ayrıldığı ve iki satırda “(Murad bin)”, “Mehmed Han” ibarelerinin yerleştirildiği söylenebilir. Ön yüz kompozisyonu üst satırın iki yanında kesintili olarak “84”, “8” yani 848 (1443) tarihiyle tamamlanmıştır. Arka yüz de yine aynı şekilde tam daire çerçeve içine alınmış olup dairevi alan yatay düzlemde oluşturulan tek çizgiyle ikiye bölünmüştür. Oluşturulan bu alanlarda “hullide mülkehu”, “d(uribe Tire)” ibareleri iki satır şeklinde yerleştirilmiştir.

Ön Yüz Okunuşu: Murad bin Mehmed Han 848

Anlamı: Mehmed Han oğlu Murad 848

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu duribe Tire

Anlamı: Mülkü daim olsun Tire'de darp edildi



Katalog No:	67
Envanter No:	SMYRNA.3820-9
Kasa No:	KD.15.07-9
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 179,69 m.
Dönemi:	Osmanlı, II. Murad (1421-1444/1446-1451)
Darp Yeri:	Tire
Birimi:	Bakır
Malzemesi:	Mangır
Ölçü ve Ağırlık:	16 mm; 0,88 gr

Genel Tanım: Kenar deformasyonu sebebiyle tam daire formunu kaybettiği gözlemlenebilen sikke, basit darp yöntemiyle basılmıştır ve üzerinde yer yer aşınmalar görülmektedir. Sikkenin ön yüzü küçük bir kısmı gözlemlenebilen tam daire çerçeve içine alınarak dışta inci diziyle sınırlandırılmış olup oluşan dairevi alan yatay bir çizgiyle iki alana ayrılmıştır. İki satırda “(Murad bin)”, “Mehmed Han” ibarelerinin yer aldığı kompozisyon iki yanda kesintili olarak “84”, “(8)” yani 848 (1443) tarihiyle tamamlanmıştır. Arka yüz de yine aynı şekilde tam daire çerçeve içine alınmış olup dairevi alan yatay düzlemde oluşturulan tek çizgiyle ikiye bölünmüştür. Oluşturulan bu alanlarda iki satır halinde “hullide mülkehu”, “duribe Tire” ibareleri yer almaktadır.

Ön Yüz Okunuşu: Murad bin Mehmed Han 848

Anlamı: Mehmed Han oğlu Murad 848

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu duribe Tire

Anlamı: Mülkü daim olsun Tire'de darp edildi



Katalog No: 68

Envanter No: SMYRNA.2282

Kasa No: KDF.11.33

Buluntu Yeri: Kadifekale Bizans sarnıç dışı batı kısım, 178,91 m.

Dönemi: Osmanlı, II. Murad (1421-1444/1446-1451)

Darp Yeri: Tire

Birimi: Bakır

Malzemesi: Mangır

Ölçü ve Ağırlık: 12,5 mm; 1,05 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikke, üzerinde biriken korozyondan dolayı tahrip olmuş şekilde ele geçmiştir. Makas izlerinden dolayı darp sonrası kırıldığı anlaşılabilen sikkenin ön ve arka yüzünün tam daire çerçeve içine alınarak dışta inci dizisiyle sınırlandırıldığı anlaşılmaktadır. Darptan kaynaklanan kaymalardan dolayı kompozisyon, sikke üzerinde yer yer gözlemlenebilmektedir. Sikkenin ön yüzü, yatay düzlemde oluşturulan iki eğri yayın birbiriyle birleştirilmesi sonucu dört alana ayrılmıştır. Bu alanlardan üst ve altta “(Murad bin)”, “Mehmed Han” ibareleri, iki yanda ise “84”, “8” yani 848 (1443) tarihi yer almaktadır. Arka yüzde ise dairevi alan yatay çift çizgi ile iki alana ayrılmış, oluşturulan alanlara iki satırda “hullide mülkehu”, “duribe (Tire)” ibareleri yerleştirilmiştir.

Ön Yüz Okunuşu: Murad bin Mehmed Han 848

Anlamı: Mehmed Han oğlu Murad 848

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu duribe Tire

Anlamı: Mülkü daim olsun Tire'de darp edildi



Katalog No: 69

Envanter No: SMYRNA.3805-A7

Kasa No: KDF.15.08-A7

Buluntu Yeri: Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 179,30 m.

Dönemi: Osmanlı, II. Murad (1421-1444/1446-1451)

Darp Yeri: Larende

Birimi: Bakır

Malzemesi: Mangır

Ölçü ve Ağırlık: 19 mm; 2,04 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikke basım sonrasında iki ucundan kıpılarak dairevi formunu kaybetmiştir. Üzerindeki korozyona ve silikleşmelere rağmen yazı kuşağının bir kısmı takip edilebilmektedir. Sikkenin ön ve arka yüzünün tam daire çerçeve içine alınarak dışta inci dizisiyle kompozisyon tamamlandığı anlaşılmaktadır. Ön yüzde dairevi alan içinde kesintisiz üç satır şeklinde “Mur(ad bin)”, “ Mehmed” ve “(Han)” ibareleri yer almaktadır.. Arka yüzün ön yüze göre daha çok aşınmasından dolayı üzerindeki yazılar tam takip edilemese de tam daire çerçeve içinde kesintisiz üç satır şeklinde “hulli(de)”, “(mülkehu)” ve “(Larende)” ibarelerinin yer aldığı söylenebilir.

Ön Yüz Okunuşu: Murad bin Mehmed Han

Anlamı: Mehmed Han oğlu Murad

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu Larende

Anlamı: Mülkü daim olsun Larende



Katalog No: 70

Envanter No: SMYRNA.3808-14

Kasa No: KDF.15.09-14

Buluntu Yeri: Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 179,78 m.

Dönemi: Osmanlı, II. Murad (1421-1444/1446-1451)

Darp Yeri: Bursa

Birimi: Bakır

Malzemesi: Mangır

Ölçü ve Ağırlık: 13 mm; 0,95 gr.

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikke, üzerinde biriken korozyondan dolayı tahrip olmuş şekilde ele geçmiştir. Sikkenin ön yüzünde kesintisiz iki satırda “duribe Bursa” yazısı okunabilmektedir. Arka yüzde kompozisyon ön yüzden farklı tasarlanmıştır. İki kalın tam dairenin ortasında birbirini takip eden inci dizisi, alanın sınırlarını çizmektedir. Sikkenin ortasında oluşan bu dar alana da kalkan olarak tanımlanan bir motif yerleştirilmiştir.

Ön Yüz Okunuşu: Duribe Bursa

Anlamı: Bursa’da darp edildi

Arka Yüz: Motif



Katalog No:	71
Envanter No:	SMYRNA.1507
Kasa No:	KDF1.09.03
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur içi U6/-100 plankaresi, 182,60 m.
Dönemi:	Osmanlı, II. Mehmed (1444-1446/1451-1481)
Darp Yeri:	Ayasulug
Birimi:	Bakır
Malzemesi:	Mangır
Ölçü ve Ağırlık:	15 mm; 0,73 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikke, kenarları kırıldığı için çokgen bir görünüm kazanmıştır. Aşırı kullanımdan dolayı silikleştiği görülen sikkenin arka yüzünde yer alan ejderha olduğu anlaşılan motif, tanımlanmasını olağan kılmıştır. Sikke oldukça aşınmış olduğu için üzerindeki kompozisyon ve yazılar tam anlamıyla okunamamış, sikke çalışmalarda yer alan örnekler göz önünde bulundurularak tanımlanmaya çalışılmıştır. Buna göre sikkenin ön yüzünde üç satırda “hullide mülkehu”, “Mehmet ibni”, “Murad Han” ibarelerinin, arka yüzde ise düğüm olmuş ejderha motifinin ve üzerinde "Ayaslug 856" (1451) ibaresinin yer aldığı söylenebilir.

Ön Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu Mehmed ibni Murad Han

Anlamı: Mülkü daim olsun Murad Han oğlu Mehmed

Arka Yüz Okunuşu: Ayasulug 856

Anlamı: Ayasulug 856



Katalog No:	72
Envanter No:	SMYRNA.1509
Kasa No:	KDF1.09.07
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur içi U6-100 plankaresi, 183,60 m.
Dönemi:	Osmanlı, II. Mehmed (1444-1446/1451-1481)
Darp Yeri:	Ayasulug
Birimi:	Bakır
Malzemesi:	Mangır
Ölçü ve Ağırlık:	12 cm; 0,68 cm

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikkenin kompozisyonu darptan kaynaklanan kaymalardan dolayı sikke pulu üzerine tam olarak aktarılamamıştır. Sikkenin ön yüzü üç satıra bölünerek “hullide mül(kehu)”, “Mehmed ibni” ve “(Murad Han)” ibareleri yerleştirilmiştir. Yazıları birbirinden ayırmak için yatay eksende çizgiler kullanılmıştır. Arka yüzde ejderha motifine ait ağız açık baş kısmı ve düğüm olmuş vücuduna ait küçük bir kısım sikke pulu üzerine aktarılabilmektedir. Mevcut örnekler, tahrip olan kısımda sikkenin basım yeri ve tarihine ait bilgiler yer aldığını göstermektedir. Bu bilgiler doğrultusunda sikkenin 856 (1451) yılında Ayaslug'ta basıldığı anlaşılmaktadır. Başın hemen üstünde küçük bir kısmı takip edilebilen tam daire çerçeve ve inci dizisi, alanın iki yüz için de bu şekilde sınırlandırıldığını göstermesi bakımından önemlidir.

Ön Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu Mehmed ibni Murad Han

Anlamı: Mülkü daim olsun Murad Han oğlu Mehmed

Arka Yüz Okunuşu: Ayasulug 856

Anlamı: Ayasulug 856



Katalog No:	73
Envanter No:	SMYRNA.2283
Kasa No:	KDF.11.36
Buluntu Yeri:	KadifekaleBizans sarnıç dışı batı kısım, 179,24 m.
Dönemi:	Osmanlı, II. Mehmed (1444-1446/1451-1481)
Darp Yeri:	Ayasulug
Birimi:	Bakır
Malzemesi:	Mangır
Ölçü ve Ağırlık:	15,2 mm; 1 gr

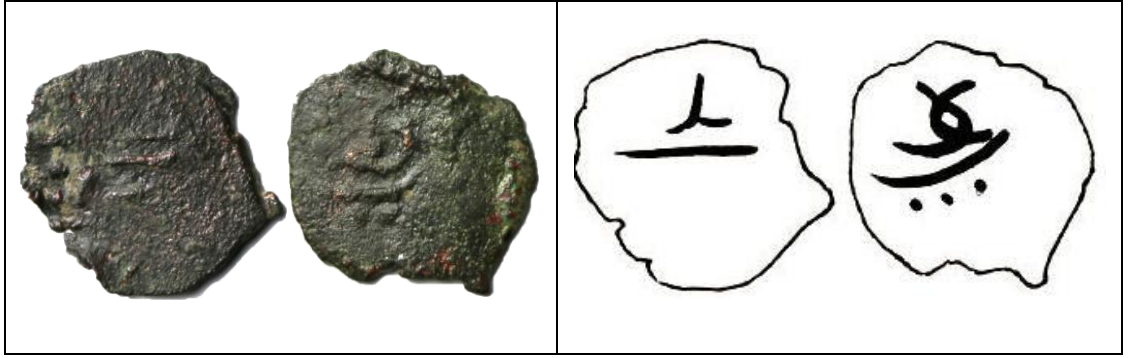
Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikke üzerinde kırıldığını gösteren makas izleri mevcuttur.. Sikkenin ön yüzü üstte küçük bir kısmı takip edilebilen tam daire çerçeveye sınırlandırılarak yatay düzlemde oluşturulan iki çizgiyle üç alana ayrılmış, oluşan hat alanlarına “hullide mül(kehu)”, “Mehmed (ibni)”, “Murad Han” ibareleri yerleştirilmiştir. Arka yüzde vücudu düğüm formunda olan ağzı açık ejderha figürü tam daire çerçevenin sınırladığı alan içine yerleştirilmiştir. Arka yüz kompozisyonu tam olarak sikke pulu üzerine aktarılamadığı için Ayaslug'ta basıldığı bilgisini okumak mümkün olmamış, bu bilgi çalışmalarda yer alan benzer sikkeler göz önünde bulundurularak değerlendirmeye alınmıştır. Ejder figürünün üzerinde "85(6)" (1451) tarihi okunmaktadır.

Ön Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu Mehmed ibni Murad Han

Anlamı: Mülkü daim olsun Murad Han oğlu Mehmed

Arka Yüz Okunuşu: Ayasulug 856

Anlamı: Ayasulug 856



Katalog No: 74
Envanter No: SMYRNA.2251-D1
Kasa No: KDF.11.24-D1
Buluntu Yeri: Kadifekale Bizans sarnıç içi yüzey, 174,91 m.
Dönemi: Osmanlı, II. Mehmed (1444-1446/1451-1481)
Darp Yeri: Ayasulug
Birimi: Bakır
Malzemesi: Mangır
Ölçü ve Ağırlık: 15 mm; 0,59 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikkenin büyük oranda kenar deformasyonuna uğradığı gözlemlenmektedir. Aşırı kullanımdan ve oluşan korozyondan dolayı neredeyse tamamen silik hale gelen sikkenin arka yüzünde yer alan ejderha motifine ait detay, tanımlanmasını olağan kılmıştır. Ejder motifinin hemen altında kompozisyonu tamamlayan tam daire çerçeve ve inci dizisine ait izler görülmektedir. Çalışmalarda yer alan örnekler göz önünde bulundurularak sikkenin ön yüzünde üç satır halinde "hullide mülkehu", "Mehmed ibni" ve "Murad han" ibarelerinin yer aldığı söylenebilir.

Ön Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu Mehmed ibni Murad Han

Anlamı: Mülkü daim olsun Murad Han oğlu Mehmed

Arka Yüz Okunuşu: Ayasulug 856?

Anlamı: Ayasulug 856?



Katalog No:	75
Envanter No:	SMYRNA.3818-4
Kasa No:	KDF.15.05-4
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 178,88 m.
Dönemi:	Osmanlı, II. Mehmed (1444-1446/1451-1481)
Darp Yeri:	Ayasulug
Birimi:	Bakır
Malzemesi:	Mangır
Ölçü ve Ağırlık:	13,5 mm; 1,18 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikke kırılma aşamasında dairevi formunu kaybetmiştir. Darptan kaynaklı kaymanın yoğun olarak görüldüğü sikkenin üzerinde kırılma aşamasına ait makas izleri görülmektedir. Darp sırasında oluşan kayma sikke üzerindeki kompozisyonun tam anlamıyla pul üzerine aktarılamamasına sebebiyet vermiştir. Buna rağmen sikkenin ön yüzünde üstte bir kısmı gözlemlenebilen tam daire çerçeve içine üç satırda “hullide mülkehu”, “(Mehmed) ibni” ve “(Murad Han)” ibarelerinin yerleştirildiği anlaşılabilmektedir. Darp anında yaşanan olası kaymadan dolayı sikkenin arka yüzünde yer alan ejderha figürünün baş kısmı darp sırasında yok olmuş, sadece düğüm olmuş vücut detayı sikke pulu üzerine aktarılabilmektedir.

Ön Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu Mehmed ibni Murad Han

Anlamı: Mülkü daim olsun Murad Han oğlu Mehmed

Arka Yüz Okunuşu: Ayasulug 856

Anlamı: Ayasulug 856



Katalog No:	76
Envanter No:	SMYRNA.3818-5
Kasa No:	KDF.15.05-5
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 178,88 m
Dönemi:	Osmanlı, II. Mehmed (1444-1446/1451-1481)
Darp Yeri:	Ayasulug
Birimi:	Bakır
Malzemesi:	Mangır
Ölçü ve Ağırlık:	15 mm; 0,73 gr

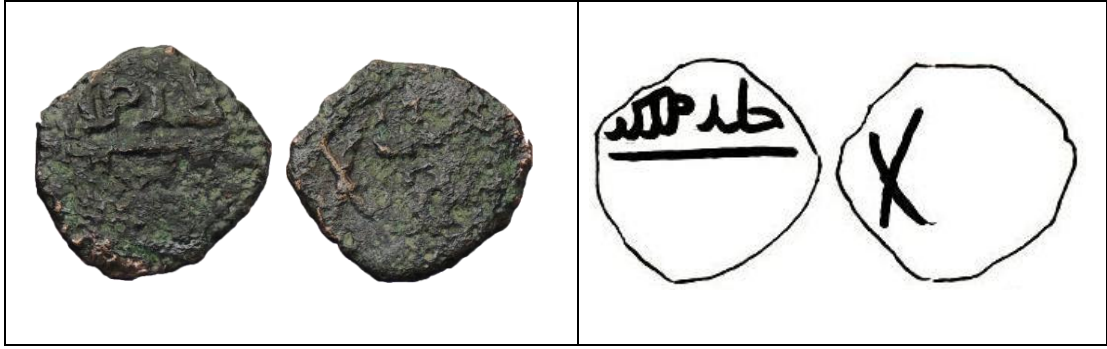
Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basıldığı anlaşılan sikkenin kenar deformasyonu sebebiyle kırıldığı ve kırılma işlemi sırasında sikke pulu üzerindeki kompozisyonun bir kısmının yok olduğu görülmektedir. Sikkenin ön yüzü inci dizisi ve tam daire çerçeveye sınırlandırılarak “(hullide mülkehu)”, “Mehmed ibni” ve “Murad Han” ibareleri üç satır halinde yerleştirilmiştir. Yazıları birbirinden ayırmak ve düzlem oluşturmak amacıyla yatay eksende çizgiler kullanılmıştır. Sikkenin arka yüzünde vücudu düğüm formunda olan ağzı açık ejderha figürü yer almaktadır. Darp sırasında oluşan kaymadan dolayı kompozisyonun bir kısmı sikke pulu üzerine aktarılamasa da 856 tarihine ait 8 ve 5 rakamları ejder figürünün başının üzerine görülebilmektedir.

Ön Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu Mehmed ibni Murad Han

Anlamı: Mülkü daim olsun Murad Han oğlu Mehmed

Arka Yüz Okunuşu: Ayasulug 856

Anlamı: Ayasulug 856



Katalog No: 77
Envanter No: SMYRNA.3818-6
Kasa No: KDF.15.05-6
Buluntu Yeri: Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 178,88 m.
Dönemi: Osmanlı, II. Mehmed (1444-1446/1451-1481)
Darp Yeri: Ayasulug
Birimi: Bakır
Malzemesi: Mangır
Ölçü ve Ağırlık: 15 mm; 0,73 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikke, kenarları kırıldığı için çokgen bir görünüm kazanmıştır. Üzerinde oluşan aşırı korozyondan dolayı silikleştiği görülen sikkenin tanımlanmasını, arka yüzünde yer alan ejderha motifine ait kıvrım olağan kılmıştır. Sikkenin ön yüzünde sadece “hullide mülkehu” ibaresi okunmakta olup diğer örnekler göz önünde bulundurularak alt satırlarında “Mehmet ibni” ve “Murad Han” ibarelerinin yer aldığı söylenebilir. Arka yüzde ise vücudu düğüm formunda ejderha figürünün vücuduna ait küçük bir detay gözlemlenebilmektedir.

Ön Yüz Okunuşu: hullide mülkehu Mehmed ibni Murad Han)

Anlamı: Mülkü daim olsun Murad Han oğlu Mehmed

Arka Yüz Okunuşu: Ayasulug 856?

Anlamı: Ayasulug 856?



Katalog No: 78

Envanter No: SMYRNA.3805-A6

Kasa No: KDF.15.08-A6

Buluntu Yeri: Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 179,30 m.

Dönemi: Osmanlı, II. Mehmed (1444-1446/1451-1481)

Darp Yeri: Ayasulug

Birimi: Bakır

Malzemesi: Mangır

Ölçü ve Ağırlık: 12,7 mm, 0,63 gr

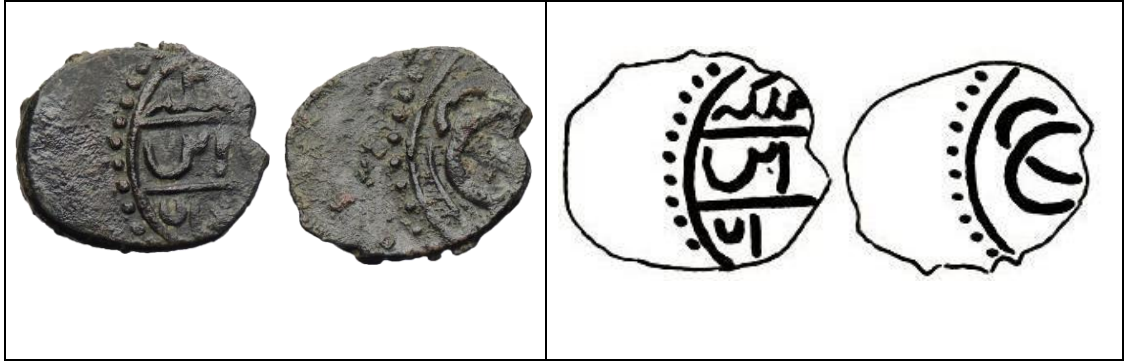
Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basıldığı anlaşılan sikke, kenarlarındaki şekil bozukluğundan dolayı dairevi formunu kaybetmiştir. Aşırı kullanım ve üzerinde oluşan korozyondan dolayı yazılarının oldukça silikleştiği görülen sikkenin ön yüzünde “hullide mülkehu”, “Mehmed ibni” ve “Murad Han” ibareleri üç satır halinde yerleştirilmiştir. Yazıları birbirinden ayırmak için yatay eksende çizgiler kullanılmıştır. Tam daire çerçeveye sınırlandırılan kompozisyon, dışta küçük bir kısmı gözlemlenebilen noktali bordürle tamamlanmıştır. Sikkenin arka yüzünde, tam daire çerçevenin sınırladığı alan içine yerleştirilen ejderha figürünün başının üzerinde 856 tarihine ait 5 ve 6 rakamları görülmektedir.

Ön Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu Mehmed ibni Murad Han

Anlamı: Mülkü daim olsun Murad Han oğlu Mehmed

Arka Yüz Okunuşu: Ayasulug 856

Anlamı: Ayasulug 856



Katalog No:	79
Envanter No:	SMYRNA.3820-12
Kasa No:	KDF.15.07-12
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 179,69 m.
Dönemi:	Osmanlı, II. Mehmed (1444-1446/1451-1481)
Darp Yeri:	Ayasulug
Birimi:	Bakır
Malzemesi:	Mangır
Ölçü ve Ağırlık:	16 mm; 1,61 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikkenin kompozisyonu darptan kaynaklı kaymalardan dolayı sikke pulu üzerine aktarılamamıştır. Sikke ön ve arka yüzde yarısından az bir kısmı gözlemlenen tam daire çerçeve ve en dışta inci dizisiyle sınırlandırılmıştır. Ön yüz yatay düzlemde oluşturulan iki çizgiyle üç alana ayrılarak “(hullide) mülkehu”, “(Mehmed) ibni” ve “(Mura)d Han” ibareleri bu alanlara yerleştirilmiştir. Sikkenin arka yüzünde, vücudu düğüm formunda olan ejder figürünün gövdesine ait küçük bir kısım görülürken, ejderin başı, tarih ve darp yerine ait bilgiler sikke pulu üzerine aktarılamadığı için okunamamaktadır. Çalışmada yer alan benzer örnekler göz önünde bulundurularak bu bilgiler tanımlamaya dâhil edilmiştir.

Ön Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu Mehmed ibni Murad Han

Anlamı: Mülkü daim olsun Murad Han oğlu Mehmed

Arka Yüz Okunuşu: Ayasulug 856

Anlamı: Ayasulug 856



Katalog No:	80
Envanter No:	SMYRNA.3808-1
Kasa No:	KDF.15.09-1
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 179,78 m.
Dönemi:	Osmanlı, II. Murad (1421-1444/1446-1451)
Darp Yeri:	Tire
Birimi:	Bakır
Malzemesi:	Mangır
Ölçü ve Ağırlık:	13 mm; 1,50 gr

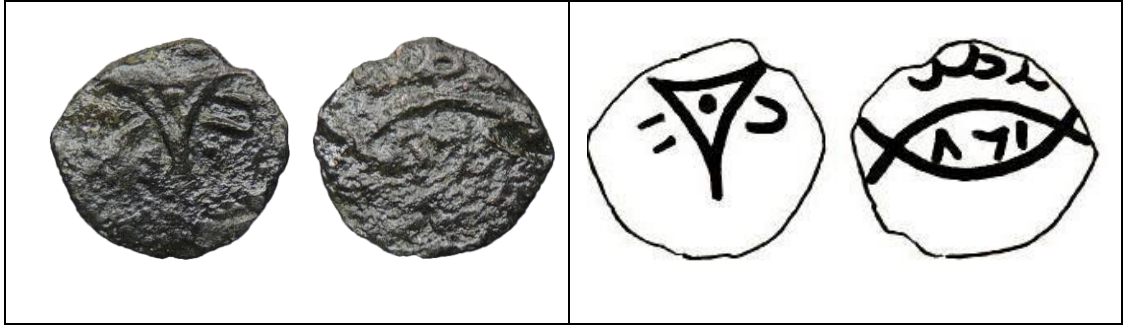
Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikkenin, kenarlarında oluşan deformasyon sebebiyle formu bozulmuştur. Darp sonrası kırılmadan dolayı kompozisyonun tamamı izlenememekle olup sikkenin ön ve arka yüzünün tam daire çerçeve içine alınarak sınırlandırıldığı söylenebilir. Sikkenin ön yüzünde hat alanı üçe bölünerek oluşan yazı alanlarına “Murad bin Mehmed”, “Han”, “azze nasruhu” ibareleri yerleştirilmiştir. Sikkenin arka yüzü, ortasında saadet düğümü bulunan çizgisel hat ile üç alana ayrılmıştır. Altta ve üstte oluşturulan alanlara “hullide mülkehu” ve "duribe Tire” ibareleri, kompozisyonun sağ kısmında oluşan dikey alana ise 853 tarihi yerleştirilmiştir.

Ön Yüz Okunuşu: Murad bin Mehmed Han azze nasruhu

Anlamı: Mehmed Han oğlu Murad yardımı bol olsun

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu duribe Tire 853

Anlamı: Mülkü daim olsun Tire'de darp edildi 853



Katalog No: 81

Envanter No: SMYRNA.1821

Kasa No: KDF1.10.24

Buluntu Yeri: Kadifekale Y6/-102 plankaresi, 182,83 m.

Dönemi: Osmanlı, II. Mehmed (1444-1446/1451-1481)

Darp Yeri: Bursa

Birimi: Bakır

Malzemesi: Mangır

Ölçü ve Ağırlık: 12 mm, 0,66 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikkenin üzerinde yer alan yazıların aşırı korozyondan dolayı okunması mümkün olmamış, çalışmalarda yer alan benzer örnekler göz önünde bulundurulurken tanımlanmaya çalışılmıştır. Darptan kaynaklı kompozisyon kaymalarının göze çarptığı sikkenin ön yüzünde üç yarım dairenin birleştirilmesiyle oluşturulan alanlara “(Mehmed bin)”, “(Murad)”, “(Han)” ibareleri yerleştirilmiştir. Arka yüzde ise iki yarım dairenin birbirinin içine geçmesiyle oluşan üç alana “(hullide) mü(lkehu)”, “861”, “(duribe Bursa)” ibareleri yerleştirilmiştir.

Ön Yüz Okunuşu: Mehmed bin Murad Han

Anlamı: Murad Han oğlu Mehmed

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu duribe Bursa 861

Anlamı: Mülkü daim olsun Bursa'da darp edildi 861



Katalog No:	82
Envanter No:	SMYRNA.3805-A5
Kasa No:	KDF.15.08-A5
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 179,30 m.
Dönemi:	Osmanlı, II. Mehmed (1444-1446/1451-1481)
Darp Yeri:	Bursa
Birimi:	Bakır
Malzemesi:	Mangır
Ölçü ve Ağırlık:	15 mm, 1,14 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikkenin üzerinde yer alan yazıların bir kısmı silik durumdadır. Bunun darptan ya da aşırı kullanımdan kaynaklandığı söylenebilir. Sikkenin ön yüzündeki üç yarım dairenin yan yana getirilmesiyle oluşturulan alanlara “Mehmed bin”, “(Murad)”, “Han” ibareleri yerleştirilmiştir. Arka yüzde ise iki yarım dairenin birbirinin içine geçirilmesiyle oluşan üç alana “(hullide mülkehu)”, “861”, “(duribe) Bursa” ibareleri yerleştirilmiş, kompozisyon dışta küçük bir kısmı gözlemlenebilen tam daire çerçeve ve inci dizisi ile tamamlanmıştır. Darptan kaynaklı kaymalardan dolayı arka yüzde yazı alanı ve çerçevenin tamamı takip edilememektedir.

Ön Yüz Okunuşu: Mehmed bin Murad Han

Anlamı: Murad Han oğlu Mehmed

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu duribe Bursa 861

Anlamı: Mülkü daim olsun Bursa'da darp edildi 861



Katalog No:	83
Envanter No:	SMYRNA.3802-4
Kasa No:	KDF.15.15-4
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 179,93 m.
Dönemi:	Osmanlı, II. Mehmed (1444-1446/1451-1481)
Darp Yeri:	Bursa
Birimi:	Bakır
Malzemesi:	Mangır
Ölçü ve Ağırlık:	18,5 mm, 3 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikkenin kenarlarının kırıldığı anlaşılmaktadır. Sikkenin ön yüzü dışta bir kısmı gözlemlenebilen inci dizisi ve tam daire çevreyle sınırlandırılmış, merkezi noktasında yer alan altı kollu yıldız etrafına tam daire çerçeveyi takip eder biçimde kesintisiz “Mehmed bin Murad Han azze nasruhu” ibaresi yerleştirilmiştir. Darptan kaynaklı kaymalardan dolayı ön yüzde çerçevenin tamamı takip edilememektedir. Arka yüzde de benzer kompozisyon uygulanmış, yine tam daire çerçeve ve inci dizisiyle sınırlandırılan alanda ortadaki altı kollu yıldız çevresinde “hullide mülkehu duribe Bursa 861” ibaresi yerleştirilmiştir.

Ön Yüz Okunuşu: Mehmed bin Murad Han azze nasruhu 865

Anlamı: Murad Han oğlu Mehmed Yardımı bol olsun 865

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu duribe Bursa

Anlamı: Mülkü daim olsun Bursa'da darp edildi



Katalog No:	84
Envanter No:	SMYRNA.3820
Kasa No:	KDF.15.07
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 179,69 m.
Dönemi:	Osmanlı, II. Mehmed (1444-1446/1451-1481)
Darp Yeri:	Edirne
Birimi:	Gümüş
Malzemesi:	Akçe
Ölçü ve Ağırlık:	11 mm; 0,89 gr

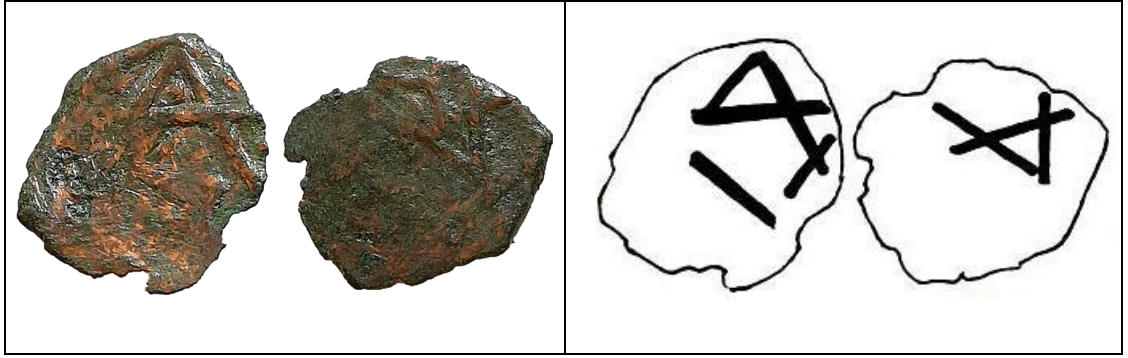
Genel Tanım: Darp sırasında oluşan bir hatadan dolayı iki yüzü de iki kez darp edilen sikkenin yazıları birbirine geçtiği için tam olarak anlayamamaktadır. Tarihi okunan sikke tipolojik olarak çalışmalarda yer alan örneklerle karşılaştırılarak tanımlanabilmiştir. Sikke ön ve arka yüzde dışta inci dizisi ve tam daire çerçeveye sınırlandırılmıştır. Tam daire çerçeveye sınırlandırılan kompozisyonun orta noktasında bulunan küçük altı kollu yıldız etrafına tam daire çerçeveyi takip eder biçimde “Mehmed bin Murad Han azze nasruhu 865” ibaresi yerleştirilmiştir. Sikkenin arka yüzünde de benzer kompozisyon görülmektedir. Yine tam daire çerçeve ve inci dizisiyle sınırlandırılan alanda ortadaki küçük altı kollu yıldız çevresinde “hullide mülkehu duribe Edirne” ibaresi yer almaktadır.

Ön Yüz Okunuşu: Mehmed bin Murad Han azze nasruhu 865

Anlamı: Murad Han oğlu Mehmed Yardımı bol olsun 865

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu duribe Edirne

Anlamı: Mülkü daim olsun Edirne'de darp edildi



Katalog No:	85
Envanter No:	SMYRNA.1950
Kasa No:	KDF.10.85-A
Buluntu Yeri:	Kadifekale B7/-104, 182,29-180,95 m.
Dönemi:	Osmanlı, II. Mehmed (1444-1446/1451-1481)
Darp Yeri:	Tire
Birimi:	Bakır
Malzemesi:	Mangır
Ölçü ve Ağırlık:	15 mm; 0,62 gr

Genel Tanım: Korozyondan dolayı üzerinde işlenen kompozisyonun aşırı tahrip olduğu gözlemlenebilen sikkede, darptan kaynaklı şekil bozuklukları da görülmektedir. Sikkenin ön yüzünde üst kısımda sadece iki ucu seçilebilen Mühr-ü Süleyman motifi yer almaktadır. Bu altı köşeli yıldızın uçlarında oluşan üçgen kısımlara birer nokta, ortasında oluşan boşluk alana ise basit altı yapraklı bir çiçek yerleştirilmiştir. Tüm bu kompozisyon sadece ön yüzün üst kısmında küçük bir kısmı gözlemlenebilen tam daire çerçeveye sınırlandırılmıştır. Sikkenin arka yüzünde aşırı aşınma ve korozyondan dolayı kompozisyon çok anlaşılmasa da iç içe geçen iki üçgenin oluşturduğu Mühr-ü Süleyman motifine ait ilere rastlanması, arka yüz kompozisyonunun ön yüzden farklı olmadığını düşündürülebilir.

Ön Yüz: Mühr-ü Süleyman motifi, içinde çiçek

Arka Yüz: Mührü Süleyman motifi



Katalog No:	86
Envanter No:	SMYRNA.1747
Kasa No:	KDF1.10.05
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur içi X6/-102, 181,37 m.
Dönemi:	Osmanlı, II. Mehmed (1444-1446/1451-1481)
Darp Yeri:	Tire
Birimi:	Bakır
Malzemesi:	Mangır
Ölçü ve Ağırlık:	13 mm; 1,50 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basıldığı anlaşılan sikke, kırılma işlemi sonrasında asimetrik bir görünüme kavuşmuş ve kompozisyon eksiklikleri oluşmuştur. Sikkenin ön ve arka yüzleri bir kısmı gözlemlenebilen tam daire çerçeve içine alınarak en dışta inci dizisiyle sınırlandırılmıştır. Ön yüzde oluşan dairevi alanın ortasına içinde tek nokta bulunan kalın kenarlı bir üçgen yerleştirilmiş, üçgenin kolları uzatılarak hat alanı üç parçaya ayrılmıştır. Bu alanlara “(Mehmed bin)”, “(Murad)”, “Han” ibareleri kesintili şekilde yerleştirilmiştir. Kompozisyon kaymalarının daha net gözlemlendiği arka yüzde dairevi çerçeve ve inci dizisi sadece sikkenin sağ kısmında görülebilmektedir. Yazıların da bir kısmının tahrip olduğu arka yüz, ortada geometrik bir şekil ile iki alana ayrılmış, oluşan alanlara “hulli(de mülkehu)”, “duribe T(ire)” ibareleri yerleştirilmiştir.

Ön Yüz Okunuşu: Mehmed bin Murad Han

Anlamı: Murad Han oğlu Mehmed

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu duribe Tire

Anlamı: Mülkü daim olsun Tire'de darp edildi



Katalog No:	87
Envanter No:	SMYRNA.1822
Kasa No:	KDF1.10.25
Buluntu Yeri:	Kadifekale Y6/-102 plankaresi, 182,65 m.
Dönemi:	Osmanlı, II. Mehmed (1444-1446/1451-1481)
Darp Yeri:	Tire
Birimi:	Bakır
Malzemesi:	Mangır
Ölçü ve Ağırlık:	12 mm; 0,72 gr

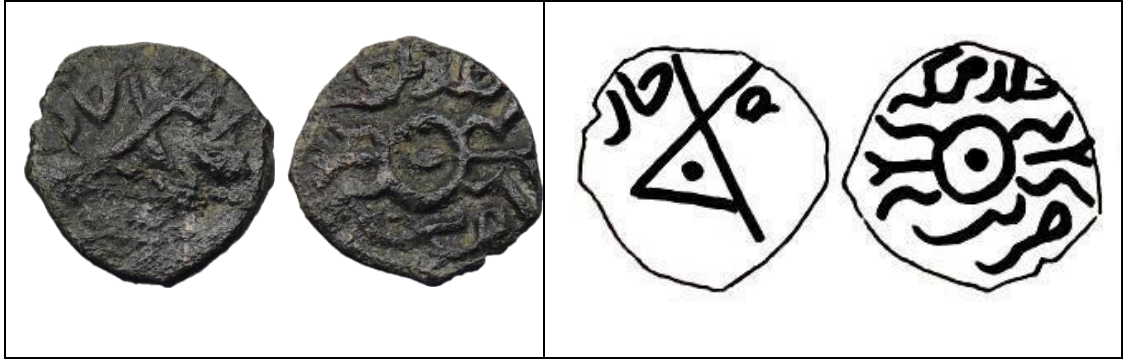
Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basıldığı anlaşılan sikkenin üzerindeki yazılar, korozyondan dolayı tam olarak anlayılamamaktadır. Çalışmalarda yer alan benzer örnekler göz önünde bulundurularak tanımlanmaya çalışılan sikkenin ön yüzde merkezi noktaya ortasında tek nokta bulunan üçgen yerleştirilmiştir. Üçgenin kenarlarının uzatılmasıyla üç hat alanı oluşturulmuş ve bu alanlara “(Mehmed bin)”, “(Murad)”, “(Han)” ibareleri kesintili şekilde yerleştirilmiştir. Sikkenin arka yüzü, ortada geometrik bir şekil ile iki alana ayrılmış, oluşan alanlara “hullide mülkehu”, “(duribe Tire)” ibareleri yerleştirilmiştir. Kompozisyon kaymalarının gözlemlendiği arka yüzde alt satırdaki yazıların tahrip olduğu görülmektedir.

Ön Yüz Okunuşu: Mehmed bin Murad Han

Anlamı: Murad Han oğlu Mehmed

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu duribe Tire)

Anlamı: Mülkü daim olsun Tire'de darp edildi



Katalog No:	88
Envanter No:	SMYRNA.3818-9
Kasa No:	KDF.15.05-9
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 178,88 m.
Dönemi:	Osmanlı, II. Mehmed (1444-1446/1451-1481)
Darp Yeri:	Tire
Birimi:	Bakır
Malzemesi:	Mangır
Ölçü ve Ağırlık:	12 mm; 0,83 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikkenin kompozisyonu darptan kaynaklı kaymalardan dolayı tam olarak sikke pulu üzerine aktarılamamıştır. Üzerinde biriken korozyondan dolayı yazıları tam olarak anlaşılamayan sikke çalışmalarda yer alan benzer örnekler göz önünde bulundurularak tanımlanmaya çalışılmıştır. Ön yüzde merkezi noktaya kalın kenarlı bir üçgen yerleştirilmiş, tam daire çerçeve içinde oluşturulan üçgenin üç kenarına “(Mehmed bin)”, “Murad”, “(Han)” ibareleri kesintili şekilde yerleştirilmiştir. Sikkenin arka yüzü ortada geometrik bir şekil ile iki alana ayrılmış, oluşan alanlara “hullide mülkehu”, “duribe Tire” ibareleri yerleştirilmiştir.

Ön Yüz Okunuşu: Mehmed bin Murad Han

Anlamı: Murad Han oğlu Mehmed

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu duribe Tire

Anlamı: Mülkü daim olsun Tire'de darp edildi



Katalog No: 89

Envanter No: SMYRNA.2200

Kasa No: KDF.11.03

Buluntu Yeri: Kadifekale, E7-91 plankaresi, 185,56 m.

Dönemi: Osmanlı, II. Mehmed (1444-1446/1451-1481)

Darp Yeri: Tire

Birimi: Bakır

Malzemesi: Mangır

Ölçü ve Ağırlık: 12 mm; 0,74 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikkede darptan kaynaklı kompozisyon kaymaları oluşmuştur. Oluşan kaymadan dolayı ön yüzü büyük kısmı tahrip olmuştur. Dışta tam daire çerçeveye sınırlandırıldığı gözlemlenen ön yüzün merkezi noktasında yer alan halka çevresine “(Mehmed bin Murad Han) azze nas(ruhu)” ibaresi kesintisiz olarak yerleştirilmiştir. Sikkenin arka yüzünde de benzer kompozisyon görülmektedir. Yine tam daire çerçeveye sınırlandırılan alanda ortadaki halka çevresinde kesintisiz biçimde “(hullide mülkehu) duribe (Tire)” ibaresi yer almaktadır. Darptan kaynaklı kaymalardan dolayı ön ve arka yüzde çerçeve ve yazının bir kısmı takip edilememektedir.

Ön Yüz Okunuşu: Mehmed bin Murad Han azze nasruhu

Anlamı: Mülkü daim olsun Murad Han oğlu Mehmed

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu duribe Tire

Anlamı: Mülkü daim olsun Tire'de darp edildi



Katalog No:	90
Envanter No:	SMYRNA.2251-C
Kasa No:	KDF.11.24-C
Buluntu Yeri:	Kadifekale Bizanıs sarnıç içi yüzey, 174,91 m.
Dönemi:	Osmanlı, II. Mehmed (1444-1446/1451-1481)
Darp Yeri:	Tire
Birimi:	Bakır
Malzemesi:	Mangır
Ölçü ve Ağırlık:	10 mm; 0,58 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikkenin ön ve arka yüzü bir kısmı gözlemlenebilen tam daire çerçeve içine alınarak sınırlandırılmıştır. Sikkenin merkez noktasına yerleştirilen küçük boyutlu dairenin çevresinde “Mehmed bin Murad Han azze nasruhu” ibaresi yer almaktadır. Sikkenin arka yüzünde de benzer kompozisyon görülmektedir. Yine ortadaki küçük dairenin çevresinde kesintisiz biçimde “Hullide mülkehu duribe Edirne” ibaresi yer almaktadır. Darptan kaynaklı kaymalardan dolayı ön ve arka yüzde çerçeve ve yazının bir kısmı takip edilememektedir.

Ön Yüz Okunuşu: Mehmed bin Murad Han azze nasruhu

Anlamı: Mülkü daim olsun Murad Han oğlu Mehmed

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu duribe Tire

Anlamı: Mülkü daim olsun Tire'de darp edildi



Katalog No:	91
Envanter No:	SMYRNA.2234
Kasa No:	KDF.11.17
Buluntu Yeri:	Kadifekale B7/-103 plankaresi, 183,24 m.
Dönemi:	Osmanlı, II. Mehmed (1444-1446/1451-1481)
Darp Yeri:	Tire
Birimi:	Bakır
Malzemesi:	Mangır
Ölçü ve Ağırlık:	14 mm; 0,77 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikkenin her iki yüzünde de darptan kaynaklanan kompozisyon kaymaları gözlemlenmektedir. Kenar deformasyonu sebebiyle şekil bozukluklarının olduğu sikke, üzerinde biriken korozyondan dolayı yer yer silik hale gelmiştir. Sikkenin ön ve arka yüzü küçük bir kısmı gözlemlenebilen tam daire çerçeve içine alınarak en dışta inci dizisiyle sınırlandırılmıştır.. Ön yüzde dairevi alan iki ucunda saadet düğümü bulunan yatay çizgilerle oluşturulmuş motifle iki alana ayrılmış, oluşan yazı alanlarına “Mehmed Bin”, “Murad Han” ibareleri yerleştirilmiştir. Aynı kompozisyon arka yüzde de uygulanmış olup oluşan iki yazı alanına “hullidemülkehu”, “duribe Tire” ibareleri yerleştirilmiştir.

Ön Yüz Okunuşu: Mehmed bin Murad Han

Anlamı: Murad Han oğlu Mehmed

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu duribe Tire

Anlamı: Mülkü daim olsun Tire'de darp edildi



Katalog No:	92
Envanter No:	SMYRNA.2235
Kasa No:	KDF.11.18
Buluntu Yeri:	Kadifekale B7/-103 plankaresi, 183,24 m.
Dönemi:	Osmanlı, II. Mehmed (1444-1446/1451-1481)
Darp Yeri:	Tire
Birimi:	Bakır
Malzemesi:	Mangır
Ölçü ve Ağırlık:	15 mm; 0,96 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikkenin her iki yüzünde de kompozisyon kaymaları gözlemlenmektedir. Kenar deformasyonu sebebiyle şekil bozukluklarının olduğu sikke, üzerinde biriken korozyondan dolayı yer yer silik hale gelmiştir. Sikkenin ön ve arka yüzü bir kısmı gözlemlenebilen tam daire çerçeve içine alınarak en dışta inci dizisiyle sınırlandırılmıştır. Darp sırasında oluşan kaymadan dolayı kompozisyon özellikle sikkenin arka yüzünde tam izlenememektedir. Ön yüzde dairevi alan iki ucunda saadet düğümü bulunan yatay çizgilerle oluşturulmuş motifler iki alana ayrılmış, oluşan alanlara “Mehmed bin”, “Murad Han” ibareleri yerleştirilmiştir. Aynı kompozisyon arka yüzde de uygulanmış olup oluşan alanlara “hullide mülkehu”, “duribe Tire” ibareleri yerleştirilmiştir.

Ön Yüz Okunuşu: Mehmed bin Murad Han

Anlamı: Murad Han oğlu Mehmed

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu duribe Tire

Anlamı: Mülkü daim olsun darp yeri Tire



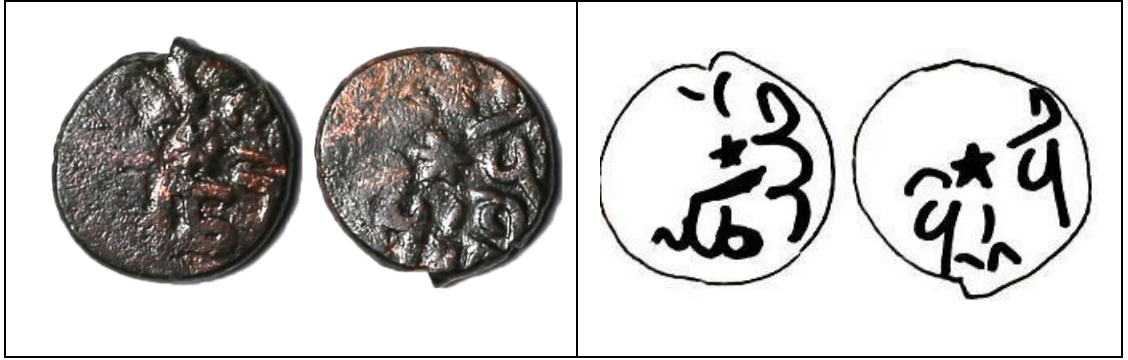
Katalog No:	93
Envanter No:	SMYRNA.3808-3
Kasa No:	KDF.15.09-3
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü, 179,78 m.
Dönemi:	Osmanlı, II. Mehmed (1444-1446/1451-1481)
Darp Yeri:	Tire
Birimi:	Bakır
Malzemesi:	Mangır
Ölçü ve Ağırlık:	13,5 mm; 0,64 gr

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikkenin ön yüzü tam daire çerçeveye sınırlandırılmış ve yatay ekseninde uzanan bir çizgiyle ikiye ayrılmıştır. Bu alanlara iki satır halinde “hullide mülkehu”, “duribe Tire” ibareleri eklenmiştir. Darptan kaynaklanan kompozisyon kaymalarının görüldüğü sikkenin arka yüzünde tam daire çerçevelediği alanda altı kollu Mühr-ü Süleyman motifi yer almaktadır. Motifin ortasında oluşan boş alana da doldurma motifi olarak içi dolu altı kollu yıldız motifi yerleştirilmiştir.

Ön Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu duribe Tire

Anlamı: Mülkü daim olsun Tire'de darp edildi

Arka Yüz: Mührü Süleyman motifi



Katalog No:	94
Envanter No:	SMYRNA.1974
Kasa No:	KDF.10.92
Buluntu Yeri:	Kadifekale B7/-103, 182,12 m.
Dönemi:	Osmanlı, II. Mehmed (1444-1446/1451-1481)
Darp Yeri:	Edirne
Birimi:	Bakır
Malzemesi:	Mangır
Ölçü ve Ağırlık:	20 mm; 3,12 gr

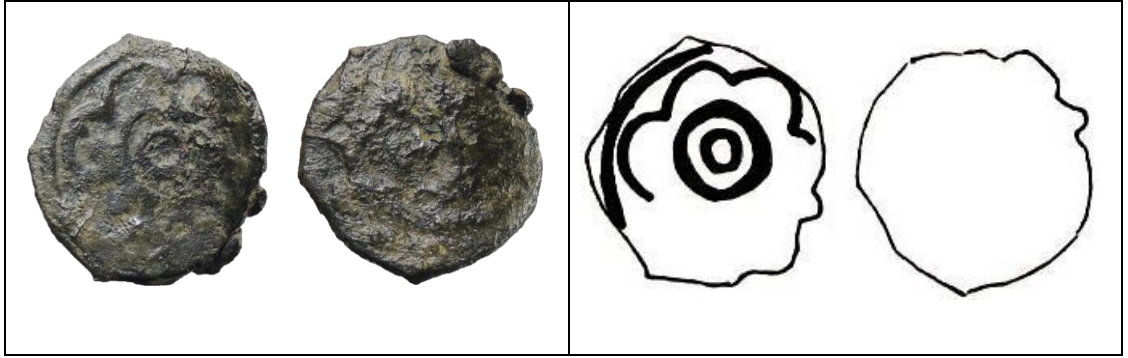
Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikkenin aşırı kullanımdan ya da darptan kaynaklı olarak silik durumda olduğu görülmektedir. Sikkenin ön yüzünde, merkezi noktada yer alan altı kollu yıldız etrafına tam daire çerçeveyi takip eder biçimde “Mehmed bin Murad Han azze nasruhu” ibaresi yerleştirilmiştir. Sikkenin arka yüzünde de benzer kompozisyon görülmektedir. Yine merkezi alana yer alan altı kollu yıldız çevresinde “hullide mülkehu duribe Edirne” ibaresi yerleştirilmiştir. Darptan kaynaklı kaymalardan dolayı arka yüzde çerçeve ve yazı alanının bir kısmı takip edilememektedir.

Ön Yüz Okunuşu: Mehmed bin Murad Han azze nasruhu

Anlamı: Mülkü daim olsun Murad Han oğlu Mehmed

Arka Yüz Okunuşu: Hullide mülkehu duribe Edirne

Anlamı: Mülkü daim olsun Edirne'de darp edildi



Katalog No:	95
Envanter No:	SMYRNA.3819-2
Kasa No:	KDF.15.06-2
Buluntu Yeri:	Kadifekale sur içi Bizans sarnıcı üstü,
Dönemi:	Osmanlı, II. Mehmed (1444-1446/1451-1481)
Darp Yeri:	Tire
Birimi:	Bakır
Malzemesi:	Mangır
Ölçü ve Ağırlık:	18 mm; 1,56 gr.

Genel Tanım: Basit darp yöntemiyle basılan sikke, üzerinde biriken aşırı korozyondan dolayı oldukça tahrip olmuş biçimde ele geçmiştir. Şeklinden dolayı kırıldığı anlaşılan sikke çokgen bir görünüme sahiptir. Dışta tam daire bordürle sınırlandırıldığı anlaşılan ve üzerinde hiçbir yazı bulunmayan sikkenin ön yüzünde altı yapraklı çiçek motifi yer almaktadır. Sikkenin arka yüzü aşırı tahribattan dolayı tanımlanamamaktadır.

Ön Yüz: Çiçek motifi

Arka Yüz: motif

KAYNAKÇA

Akkaya, Necla 2011

Mardin Müzesi'ndeki İslami Dönem Sikkelerinden Örnekler, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, (Doktora Tezi), Konya

Akın, Himmet 1968

Aydınoğulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara

Aktaş, Mehmet 2006

Psidia Antiocheia'sı Kent Sikkeleri, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya

Akurgal, Ekrem, 1993

Eski İzmir I Yerleşme Katları ve Athena Tapınağı, Türk Tarih Kurumu, Ankara

Akurgal, Ekrem, 2000

Ege, Batı Uygarlığının Doğduğu Yer, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, İzmir

Anzerlioğlu, Yonca, 2009

Karamanlı Ortodoks Türkler, Phoenix Yayınevi

Armağan, Munis, 1983

Belgelerle Beylikler Devrinde Tire, Uğur Ofset, İzmir

Artuk, İbrahim - Artuk, Cevriye, 1968

İstanbul Arkeoloji Müzeleri Teşhirdeki İslami Sikkeler Kataloğu, Eski Eserler ve Müzeler Genele Müdürlüğü Yayınları, S. 3, N. 7, İstanbul

Artuk, İbrahim - Artuk, Cevriye, 1993

Artukoğulları Sikkeleri, Sümer Kitabevi, İstanbul

Artuk, İbrahim, 2000

Kanunî Sultan Süleyman Döneminde Basılan Sikkeler, Türk Tarih Kurumu, Ankara

Aslanapa, Oktay, 1977

Yüzyıllar Boyunca Türk Sanatı (14.Yüzyıl), MEB yayınları, İstanbul

Atlan, Sabahat - Baydur, Nezahat 1982

Grek ve Roma Sikkeleri, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul

Aykut, Tuncay, 1982

Emevi Sikkeleri, Yapı ve Kredi Bankası Nümismatik Yayınları, N. 11, İstanbul

Baykara, Tuncer, 2001

İzmir Şehri ve Tarihi, Akademi Kitabevi, İzmir

Bedirhan, Yaşar, 2014

“Türkiye Selçukluları’nda Para ve Devletin Para Politikası”, **TOD (Tarih Okulu Dergisi)**, Y. 7, S. XIX, Eylül 2014

Boz, Murat, 2014

XIII-XV. Yüzyıllarda Anadolu Kentleri ve Kentliler, TC Kırklareli Üniversitesi Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Cadoux, Cecil John, 1938

Ancient Smyrna, Basil Blackwell Oxford

Canpolat, Emin, 1953

İzmir Kuruluşundan Bugüne Kadar, Pulhan, İstanbul

Çakmak, Şakir, 2015

Smyrna/İzmir Kazı ve Araştırmaları, I. Çalıştay Bildirileri, Smyrna Agorası'nda Ele Geçen İslami Sikkeler Hakkında Bir Değerlendirme (2007-2012), Ege Yayınları, İzmir

Çaycı, Ahmet, 2002

“Artuklu Sikkelerinde Hükümdar Tasvirleri”, **Uluslar Arası Sanat Tarihi Sempozyumu – Prof. Dr. Gönül Öney’e Armağan**, 10-13 Ekim 2001, İzmir, s. 185-194.

Çetin, Kenan 2006

“İran’dan Anadolu’ya Selçuklu Paraları (Selçuklu Sikkelerinin Özellikleri ve İran’dan Anadolu’ya Görülen Değişiklikler)”, **A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi - Prof. Dr. Zeki Başar Özel Sayısı**, S. 29

Damalı, Atom, 2010

Osmanlı Sikkeleri Tarihi; History Of Ottoman Coins, Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı, İstanbul

Derin, Zafer, 2010

İzmirli Olmak Sempozyum Bildirileri 22-24 Ekim 2009, APIKAM, İzmir

Derman, M. Uğur, 2012

TDV İslam Ansiklopedisi, “Tuğra”, C. 41, s. 336-339

Dinçkal, Ferruh, 1996

Sikkenin Doğuşu ve Anadolu Sikkeleri, Anadolu Aydınlanma Vakfı

Doğer, Ersin, 2011

İzmir’in Smyrnası: Paleolitik Çağdan Türk Fethine Kadar, İletişim Yayınları, İstanbul

Doukas Michael, 2008

Tarih Anadolu ve Rumeli 1326-1462, (Çev: B. Umar), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul

Eğilmez, Savaş, Yıldırım, Safa, 2017

“Şir Abdal’ın Ejderha Başlı Asası ve Türk Mitolojisinde Ejderha Figürü”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, N. 60, Erzurum s. 377-390

Ekiz, Mehmet, 2011

“Niğde’deki Hıristiyan Türk Kiliselerinde Yer Alan Ejder Figürleri”, **Sanat Tarihi Dergisi**, Ege Üniversitesi Sanat Tarihi Yayınları, S. XX/1, Bornova/İzmir

Emecen, Feridun, 2003

İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası, Kitabevi Yayınları N. 159, İstanbul

Emecen Feridun, 2009

TDV İslam Ansiklopedisi, ‘Saruhanoğulları’, C. 36

Eminoğlu, Mehmet, 2010

Osmanlı Vesikalarını Okumaya Giriş, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara

Ender, Celil, 2000

Karesi, Saruhan, Aydın ve Mentese Beylikleri Sikkeleri, Ender Nümismatik Yayınları, N. 2, İstanbul

Enveri 1928

Dûsturname-i Enveri, (Çev: M. H. Yinanç), İstanbul

Erek, Üstün, 2005

“Sultan II. Mustafa Döneminde İzmir’de Darp Edilen Altın ve Gümüş Sikkeler”, **Türk Nümismatik Derneği Bülteni - Sevgi Gönül Hatıra Sayısı**, İstanbul

Erek Üstün 2008

“Aydinoğlu Cüneyd Bey'in Neşredilmemiş 825 Tarihli Gümüş ve Bakır Parası Hakkında Bir İnceleme”, **Anadolu Nümismatik Bülteni**, İstanbul

Erdem, Ekrem, 2006

“Osmanlı Para Sistemi Ve Tağışış Politikası: Dönemsel Bir Analiz”, **Bankacılar Dergisi**, S. 56

Erhan Fatih, Girginer Serhat, Tekin Oğuz, 2008

“Mersin Arkeoloji Müzesinden Bir Grup Antik Dönem Etütlük Sikkelerinin Temizlik ve Koruma Çalışmaları İle Tarihlendirilmesi”, **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. 17, S. 2

Ersoy, Akın 2011

Antik Smyrna Seçilmiş Eserler ve Sikkeler 2007-2009, İzmir Ticaret Odası: 173, İzmir

Ersoy, Bozkurt, Ersoy, Akın, Ürer, Harun, 2014

"İzmir'in Türk Dönemine Ait İlk Müslüman Yapısı: Kadifekale Mescidi", **Uluslararası Katılımlı XVI. Ortaçağ-Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu 2012**, C. 1, Sivas

Ersoy, Akın 2015

Büyük İskender Sonrası Antik Smyrna (İzmir), İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı: 106, İzmir

Ersoy, Akın 2017

Antik Dönemden Osmanlı Dönemine Smyrna/ İzmir Kemik Objeleri, Ege Yayınları, İstanbul

Evliya Çelebi 2011

Seyahatname, (Haz: S. A. Kahraman), Yapı Kredi Yayınları, K. 9, C. 1, İstanbul

Foss, Clive, 1977

“Archaeology And The “Twenty Cities” Of Byzantine Asia”, **AJA**, Vol. 81, N. 4. s. 469-486

Goussous, N., Tarawneh, K.F., 1991

Coinage Of The Ancient And İslamic World, Jordan,

Gökbilgin, M. T., 1992

Osmanlı Paleografya ve Diplomatik İlimi, İstanbul

Göksu, Erkan, 2016

“Çift Başlı Kartal Ve Selçuklular”, **USAD**, Güz 2016, S. 5, s. 117-141

Göncü, Hakan, 2013

Smyrna Akropolü (Kadifekale) Yapı Evreleri, TC Dokuz Eylül Üniversitesi Arkeoloji Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

Göncü, Hakan 2017

“Smyrna Akropolü Savunma Yapıları”, **Smyrna/İzmir Kazı ve Araştırmaları II** (Edt. Burak Yolaçan, Gözde Çakar, Akın Ersoy), Ege Yayınevi, İstanbul

Gültekin, Eser, 2001

Osmanlı Başkentlerinden Bursa, Ege Mimarlık Dergisi, S. 39

İbni Battuta 1999

Seyahatnamesinden Seçmeler, (Haz: İsmet Parmaksızoğlu), Ankara

İnalcık, Halil, 1992

TDV Türk İslam Ansiklopedisi, “Tımar”, C. 5, İstanbul

İsmail Galip, R.1307 (M.1890)

Takvim-i Meskûkat-ı Osmaniye; Devlet-i Aliyye-i Osmaniye'nin Bidayet-i Teessüsünden Beri Zarb ve İhraç Olunan Meskûkat ve Medalyaların Nevi ve Cins ve Tarifatile Malumat-ı Tarihiyesini Mutazammındır, Konstantiniyye

Jorga, Nicolae, 2009

Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (1300-1451), C. 1, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, s. 108-184

Kabaklarlı, Necdet, 1998

Mangır; Osmanlı İmparatorluğu Bakır Paraları Copper Coins Of Ottoman Empire 1299-1808, Uşaklılar Eğitim Ve Kültür Vakfı Yayınları, N. 1, İstanbul

Kabaklarlı, Necdet, 2007

Mangır; Tire’de Darbedilen Osmanlı Bakır Paraları Ottoman Copper Coins Minted In Tira 1411-1516, Tire Belediyesi Kültür Hizmeti, İstanbul

Karwiese, Stefan, 1995

Antik Nümismatiğe Giriş, Arkeoloji Ve Sanat Yayınları, İstanbul

Kaynakçı, A. G., 2007

XVII. Yüzyılın İlk Yarısında Larende, TC Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara

Kireç, Hasan, 2013

“Aydınöğlü Beyliği’nin Ayasuluk Darplı Sikkeleri, Aydınöğulları Tarihi”, **Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih Kültür Ve Medeniyeti Sempozyumu Bildiriler I**, (Ed. M. Ersan, M. Şeker, C. Kanat), Türk Tarih Kurumu, Ankara

Koca, Salim 2012

Anadolu Beylikleri Tarihi, Berikan Yayınları, Ankara

Kurt, Yılmaz, 1993

Osmanlıca Dersleri II, Ecdâd Yayınları, Ankara, s. 129-137

Küskü, Sema, 2009

“Sultanlar ve Mimari Anıtlara Yansıyan İmgeleri: Anadolu Selçuklu-Osmanlı Beyliği Örnekleri Anadolu ve Çevresinde Ortaçağ 3”, **AKVAD**, Ankara

Küskü, Sema, 2017

“Bursa Kale Kentindeki İlk Osmanlı Yapıları Ve İmgesel Çözümlenmeleri”, **Osmanlı Dünyasında Kültürel Karşılaşmalar Ve Sanatsal Yansımaları**, Ankara

Kütükoğlu, Mübahat, 1994

Osmanlı Belgelerinin Dili, Türk Tarih Kurumu, İstanbul

Kütükoğlu, Mübahat, 2000

XV. ve XVI. Yüzyıllarda İzmir Kazasının Sosyal ve İktisadi Yapısı, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, İzmir

Kramers, J. Hendrik, 1997

Karaman, C. 6, MEB Yayınları, Ankara

Lamartine, Alphonse, 2011

Osmanlı Tarihi (History of Turkey), vol. 1, Kapı Yayınları, İstanbul

Mülayim, Selçuk, 1998

“Selçuklu Sikkelerinde Yazı Dışı Unsurlar”, **Antalya V. Selçuklu Semineri Bildiriler ve Seçkiler**, Antalya, s. 12-15

Ögel, Semra, 1966

Anadolu Selçukluları'nın Taş Tezyinatı, Ankara, s. 88.

Ölçer, Cüneyt, 1975

Nakışlı Osmanlı Paraları, Yenilik Basımevi, İstanbul

Özcan, Ruhi, 2005

“Osmanlı Devleti'nde XVIII. Yüzyılda Yapılan Sikke Tashihleri”, **Selçuk Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Dergisi**, S. 17, s. 237

Özme, Adil (2002).

“İslami Sikkelerde Çift Başlı Kartal Figürü”, **Uluslararası Sanat Tarihi Sempozyumu-Prof. Dr. Gönül Öney'e Armağan 1-13 Ekim 2001 Bildiriler**, İzmir, s. 461-466

Öztürk, Mustafa, 2002

“Genel Hatlarıyla Osmanlı Para Tarihi”, **Türkler Ansiklopedisi**, C. 10, Ankara

Öztürk, Hüsni – Perk, Haluk, 2001

Anadolu Beylikleri Ve Sikkeleri, Anadolu'da Paranın Tarihi, (Ed. Bülent Arı), Ankara

Pamuk, Şevket, 1999

“Osmanlılarda Para Ve Enflasyon”, **Cogito Dergisi**, Osmanlılar Özel Sayısı: 19, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul

Parlar, Gündegül 2001

Anadolu Selçuklu Sikkelerinde Yazı Dışı Figüratif Öğeler, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s. 114-125

Parlar, Gündegül, 2007

“Ortaçağda Anadolu'da Hüküm Süren Beyliklerin Karakteristik Özellikleri”, **Uluslararası Asya Ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi**, 38. İCANAS, Atatürk Kültür Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu, Ankara

Pausanias 1935

Description of Greece, (İngilizceye çeviren ve hazırlayan: W.H.S. Jones), Londra

Pınar, İlhan, 2001

Hacılar Seyyahlar Misyonerler, İBB Kültür Yayınları, İzmir

Pınar, İlhan 2017

Bir Güzel Kentin Serencamı, Kilizman Yayınları, İzmir

Polat, M. S., 2002 Selçuklu Türkiye'sinde Ticaret, **Türkler Ansiklopedisi**, C. 7, Ankara, s. 379

Rolnick A. J. - Verde, F.R. - Weber, W.E. 1994

The Debasement Puzzle: An Essay On Medieval Monetary History, Federal Reserve Of Minneopolis Quarterly Review, Vol. 21, N. 4

Sahillioğlu, Halil, 1982

“Süleyman II ve Ahmed II Dönemi Bakır Paraya Dayanan Enflasyon Devresi 1687-1691 (1099-1103)”, **Türk Nümismatik Derneği Yayınları**, Bülten No: 10, İstanbul

Sahillioğlu, Halil, 1989

TDV İslam Ansiklopedisi, ‘Akçe’, II, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul

Serin, Muhiddin, 1982

Hat Sanatımız, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, s. 47

Strabon 1949

The Geography of Strabo, (İngilizceye çeviren ve hazırlayan: H. Leonard Jones ve J. Robert), Sitlington sterrett, C. 8, Londra

Şahin, Mustafa Kemal 2006

“Aydın Müzesi’nde Bulunan Anadolu Selçuklu Dönemine Ait Sikkeler”, Ege Üniversitesi Yayınları, **Sanat Tarihi Dergisi**, S. XV, s. 1

Şeker, Mehmet, 1985

Fetihlerle Anadolu’nun Türkleşmesi ve İslamlaşması, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara

Şen, Hüseyin, 2003

“Bir Parasal İstikrarsızlık Örneği: Osmanlı Devlet’inde Paranın Tağşişi”, **Active Dergisi**, Afyon

Şentürk, Şennur 2009

Sikkeler Ne Anlatır: Çift Başlı Kartal ve Avcı Kuşlar, İstanbul, s. 61-62.

Şimşek, Emre, 2010

Abbasiler Döneminde Değişim Aracı Olarak Para, TC Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas

Taneri, Aydın, 1978

Osmanlı Devleti’nin Kuruluş Döneminde Hükümdarlık Kurumunun Gelişmesi ve Saray Hayatı – Teşkilatı, Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara

Tekin, Oğuz, 1993

Bibliography Of Ancient Numismatics For Anatolia: Antik Anadolu Nüsmatigi Bibliyografyası, İstanbul

Tekin, Oğuz, 1994

Grek ve Roma Sikkeleri, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul

Tekin, Oğuz, 1997

Antik Nüsmatik ve Anadolu (Arkaik Ve Klasik Çağlar), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul

Tekin, Oğuz, 1999

“Osmanlı İmparatorluğunda Para”, **Osmanlı Ansiklopedisi**, C. 3, Ankara

Tekin, Oğuz, 2009

TDV İslam Ansiklopedisi, “Sikke”, C. 37, İstanbul

Telci, Cahit, 2013

“Bir Aydınolu Şehri: Ayasuluğ”, **Aydınoluğulları Tarihi, Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu, Bildiriler I**, (Ed. M. Ersan vd.), Türk Tarih Kurumu, Ankara

Teoman, Gültekin - Eron, Kamil, 2007

“İzmir Darplı İlk Aydınoluğ Beyliği Sikkesi, First Aydınoluğ Dirham Struckt İn İzmir”, **Arkeoloji Ve Sanat Dergisi**, S. 124

Teoman, Betül, 2018

“Aydınoluğulları Beyliği Darphanelerinde Basılan Sikkeler”, **ABAD Dergisi**, S. 1,

Tuzkaya, Emir, 2010

Kırklareli Müzesindeki Osmanlı Dönemi Sikkeleri, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), Edirne

Uzunçarşılı, İ. Hakkı, 1963

İslam Ansiklopedisi, ‘Defterdar’ C. 3, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul

Uzunçarşılı, İ. Hakkı, 1998

Osmanlı Tarihi, C. 2, TTK Yayınevi, Ankara

Üyepazarıcı, Erol, 2003

İzmir Gezisi Antoine Galland’ın Bir Elyazması (1678), İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, İzmir

Yakut, Ayşe, 2015

“Smyrna’yı M.S. 177 Yılı Depreminden Kurtaran Aelius Aristeides’in 18. 19. Ve 20. Söylevleri”, **TAD**, C. 34, S. 58

Yıldırım, Mustafa - Tekin, Ali, 2018

“Side Müzesi’ndeki Anadolu Selçuklu Dönemi Sikkeleri”, **İSTEM**, Y. 18, S. 31

Yıldız, A. Vahap, 2012

“Osmanlı’da Yazı Çeşitleri”, **Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Y.17, S. 28

Yılmaz, Anıl – Kocaman, Halil 2010

“Manisa Darphanesi: İsimlendirme, Yapısal Analiz Ve İşlevi Hakkında Değerlendirme”, **Sanat Tarihi Yıllığı**, N. 22

Yücel, Yaşar, 1965

“Çoban Oğulları Beyliği”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, 23/1.2, Ankara

Yücel, Yaşar – Sevim Ali, 1989

Türkiye Tarihi; Fetih, Selçuklu ve Beylikler Dönemi, Türk Tarih Kurumu Yayınları XXIV. Dizi, Ankara


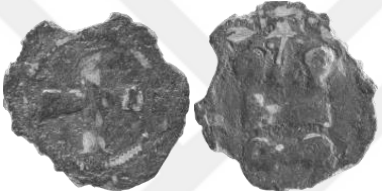
Yüksel, Ç. Taner, 2014

“Aydınöğulları’ndan Osmanlı’ya Bir Batı Anadolu Kenti: Tire’nin Mekânsal Dönüşümü”, **Vakıflar Dergisi**, S. 42,

Weber, Georg, (1899)

Die Wasserleitungen Von Smyrna 1-2, Jahrbuch Des Kaiserlich Deutschen Archaologisvhen Instituts, Bant: XIV, P. 4-25

TABLolar

	<p>Envanter/ Kasa No: SMYRNA.3833/KD.15.07-8 Plankare/Seviye: Kadifekale, yüzey</p> <p>I. William (1280-1287)</p> <p>Ön yüz: Haç, çevresinde :+G: DVX: ATENES Arka yüz: Stilize kale, çevresinde +THEBE:CIVIS</p>
	<p>Envanter/ Kasa No: SMYRNA.1892 - KDF.10.71 Plankare/Seviye: F7-88, 184,63 m.</p> <p>IV. Philippe (1285-1314)</p> <p>Ön yüz: Haç, çevresinde :+ PHILIPPUS: REX: Arka yüz: Stilize kale, çevresinde TURONUS CIVIS</p>
	<p>Envanter/ Kasa No: SMYRNA.2203/KDF.11.08 Plankare/Seviye: F7-87, 183,41 m.</p> <p>John II Angelus Comnenus (1303-1318)</p> <p>Ön yüz: Haç, çevresinde :+ ANGELVS· SA· B: C Arka yüz: Stilize kale, çevresinde DELLA PATRA</p>
	<p>Envanter/Kasa No: SMYRNA.1521-A/ KDF1.09.19-A Plankare/Seviye: Y6-103 sur içi kuzey, 182.08</p> <p>Robert d'Anjou (1309-1343)</p> <p>Ön yüz: İki yanında aslan bulunan tahtta oturan kral Robert elinde asa ve globus tutmaktadır. Sikkenin çevresinde: ROBERT. DEIGRA. IhL. ET. SICIL. REX Arka yüz: Bitkisel bezemeli haç, çevresinde: +COHES. PVInCIE: ET: FOLCERQERII</p>

Tablo 1: Kadifekale kazılarında ele geçen çağdaş Latin sikkeleri

Alanlar	2009	2010	2011	2012	2015	Toplam
Bizans sarniç içi			8	1		9
Bizans sarniç içi batı kısım			3			3
Bizans sarniç üstü			1		47	48
U6/100	2					2
U6/101	1					1
V6/102	10					10
W6/101	1					1
W6/102		2				2
X6/102		1				1
Y6/102	1	4				5
A7/103		1				1
B7/104		1				1
B7/103		3	2			5
D7/88		1				1
Şapel içi yüzey	1					1
D7/104		1				1
E7/91			1			1
Güneybatı sur duvarı önü		1				1
Kadifekale yüzey		1				1
	16	16	15	1	47	95

Tablo 2: Kadifekale'de ele geçen sikkelerin plankarelere ve buluntu yıllarına göre sayısal dağılımı

AY	Ayasulug	ایاسلوك	İzmir	
BR	Bursa	بورسا	Bursa	
ED	Edirne	اديرن	Edirne	
KN	Konya	كونيا	Konya	
LR	Larende	لرند	Karaman	
SR	Serez	صرز	Serez	
TR	Tire	تير	İzmir	

Tablo 3: Çalışmada tespit edilen darphaneler ve konumları

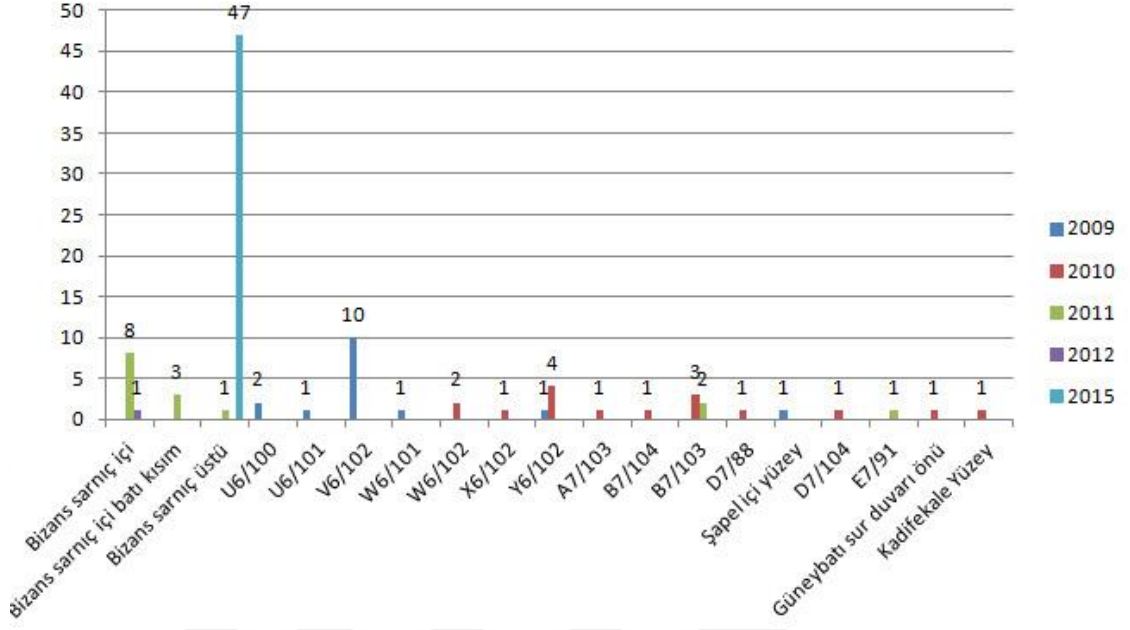
Al Mulkilillah Calla Celaluhu	(Her şeyin sahibi) Allah ona merhamet etsin
Azze Nasruhu	Yardımlı bol olsun
Bin, İbni	Oğlu
Bismillahirrahmanirrahim	Rahman ve rahim olan Allah'ın adı ile
Duribe	Darp yeri, darp edildi
Es Sultanül Adil	Adil Sultan
Es Sultanül Azam	Büyük Sultan
Hamala Usralbab	Zorluk kapısını taşıyan
Han	Hükümdar, yönetici
Halledallahu Mülkehu	Allah mülkünü daim etsin
Hullide Devletahu	Devleti daim olsun
Hullide Mülkehu	Mülkü daim olsun
Lailahe İllallah Muhammed Resul Allah	Allahtan başka ilah yoktur ve Muhammed onun elçisidir

Tablo 4: Sikkeler üzerinde tespit edilen yazı kalıpları

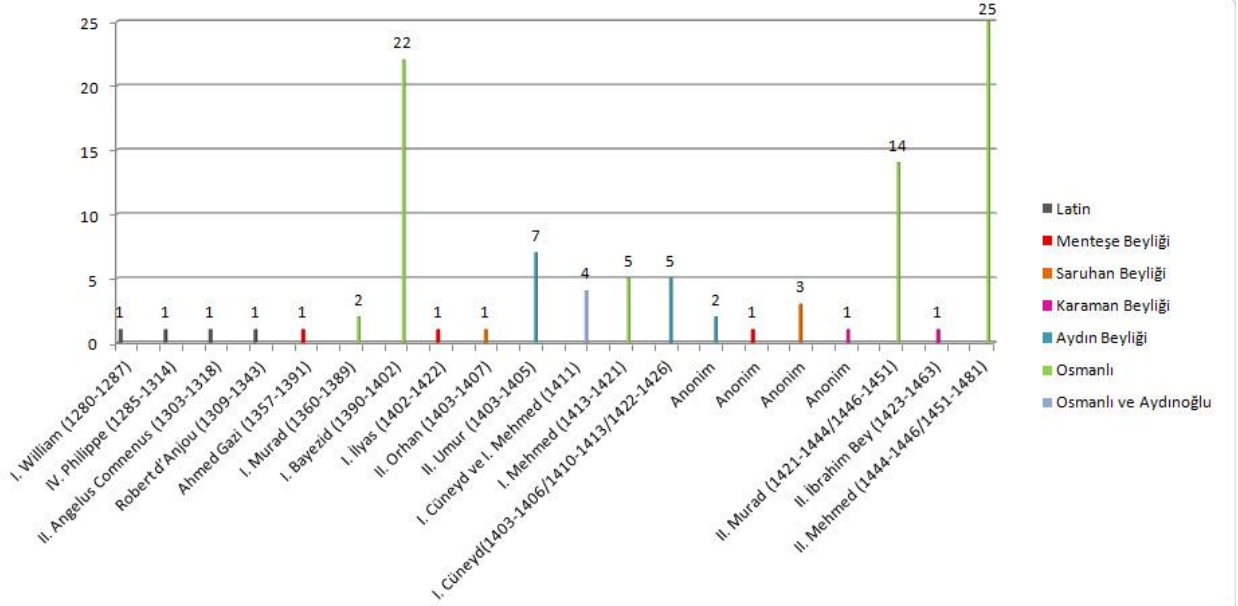
ا	elif	a,e	غ	Gayn	g,ğ
ب	be	B	ف	Fe	F
پ	pe	P	ق	Kah	K
ت	te	T	ك	Kef	K
س	se	S	ل	Lam	L
ج	cim	C	م	Mim	M
چ	çim	Ç	ن	Nun	N
ح	ha	H	و	Vav	v, u,ü,o,ö
ه	hı	H	ه	He	H
د	dal	D	لا	lamelif	L
ذ	Zel	Z	ی	Ye	Y
ر	Re	R	۰	Sıfır	0
ز	Ze	Z	۱	Bir	1
ژ	Je	J	۲	İki	2
س	Sin	S	۳	Üç	3
ش	Şin	Ş	۴	Dört	4
ک	Sad	S	۵	Beş	5
ط	Dad	d,z	۶	Altı	6
ط	Tı	t,d	۷	Yedi	7
ظ	Zı	Z	۸	Sekiz	8
ع	Ayn	A	۹	Dokuz	9

Tablo 5: Osmanlı döneminde kullanılan alfabe ve rakamlar

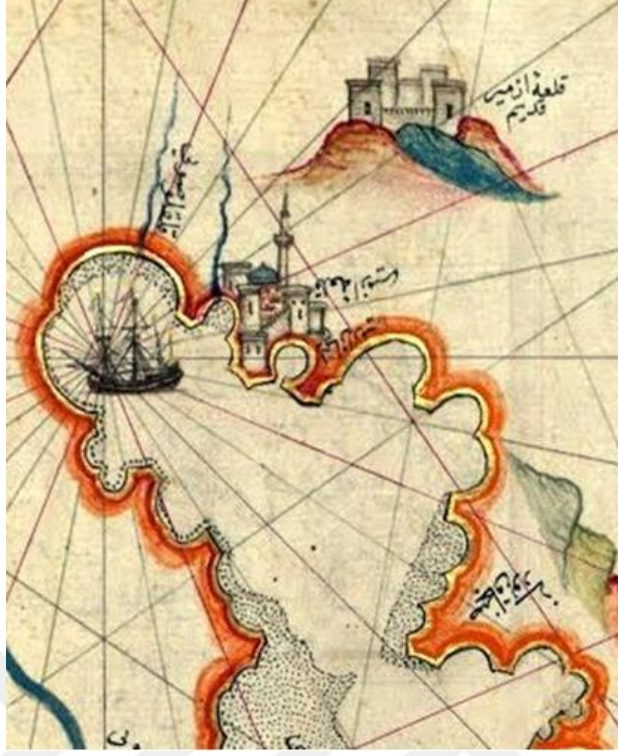
GRAFİK, HARİTA, ÇİZİM VE RESİMLER



Grafik 1: Sikkelerin buldukları tabakadaki yoğunluklarını gösteren grafik



Grafik 2: Sikkelerin sayısal olarak yoğunluğunu gösteren grafik



Harita 1: Bir dönem haritası üzerinde Kadifekale ve Liman Kalesi
(<https://www.facebook.com/groups/133446580010661/files/>)

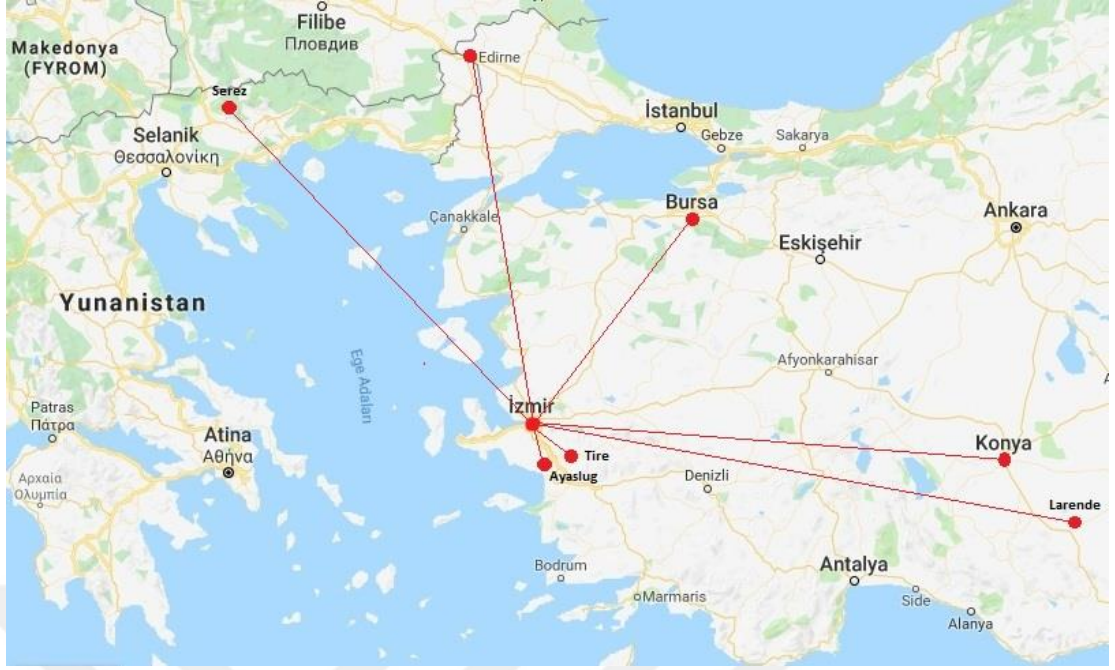


Harita 2: Bir dönem haritası üzerinde Liman Kalesi ve Kadifekale
(<https://www.izmirdergisi.com/tr/dergi-arsivi/49-25inci-sayi/1734-yikildi-ama-ismi-yasiyor-izmir-liman-kalesi>)



Harita 3: Kadifekale içinde sikke ele geçen plankareler (Smyrna kazı arşivi (Düzenleme: Tolga Ertaş))

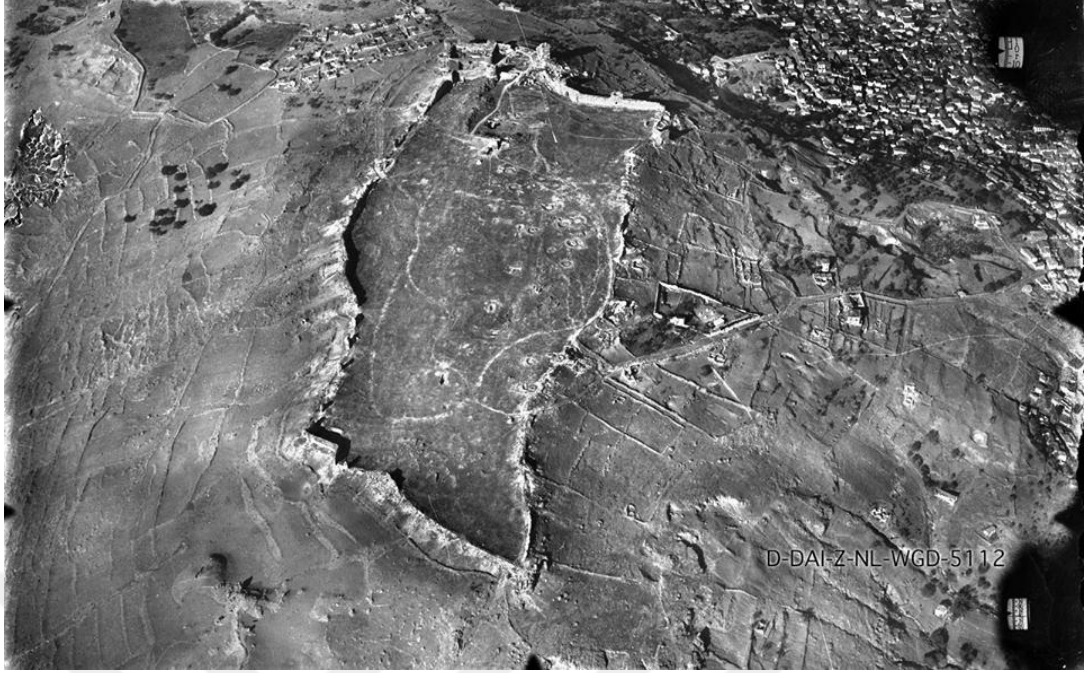
- Osmanlı ve Beylik sikkeleri
- Latin sikkeleri



Harita 5: Tespit edilen darphanelerin bulundu yere olan mesafeleri (Google Map (Düzenleme: Tolga Ertaş))



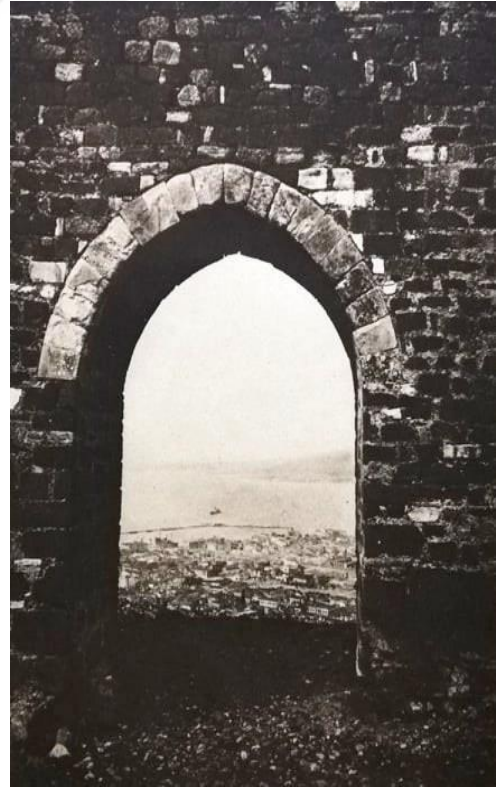
Fotoğraf 1: Timur ve ordusunu Liman Kale surlarının önünde gösteren minyatür (Yedi Kıta Dergisi, Ekim 2017, Sayı 11, sayfa 19)



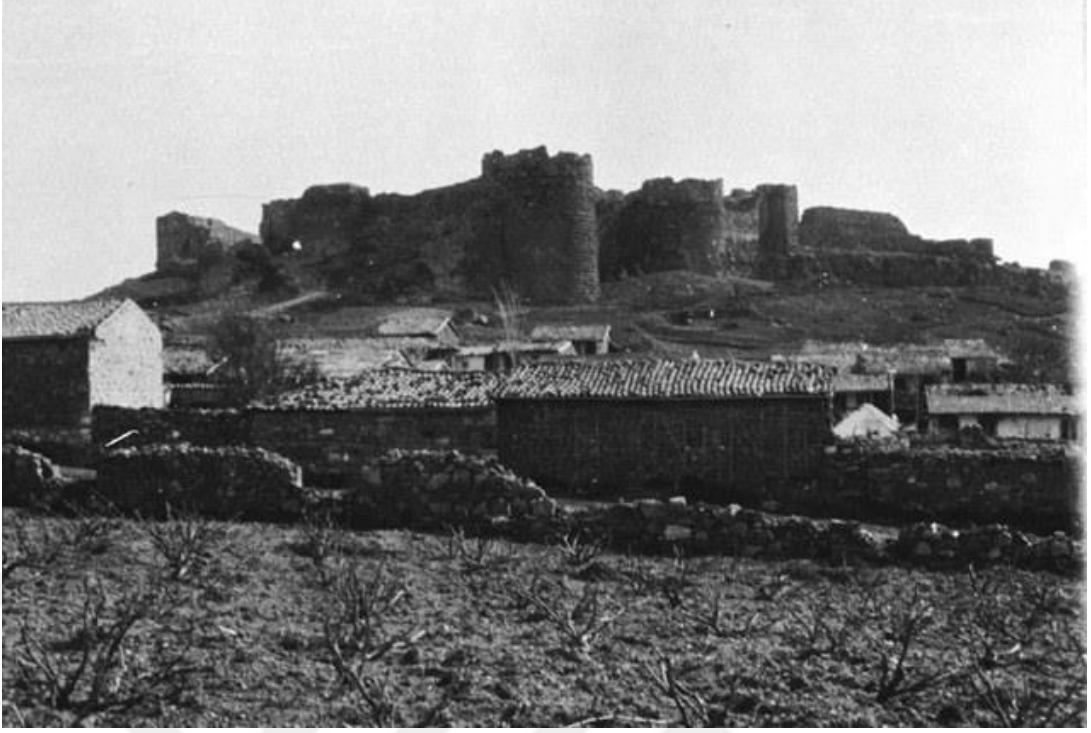
Fotoğraf 2: 20. yüzyıl başına ait Kadifekale hava fotoğrafı
(<http://arachne.uni-koeln.de/item/marbilder/1675603>)



Fotoğraf 3: Kadifekale surlarının 1909 yılındaki görünümü
(Tolga Ertaş koleksiyonu)



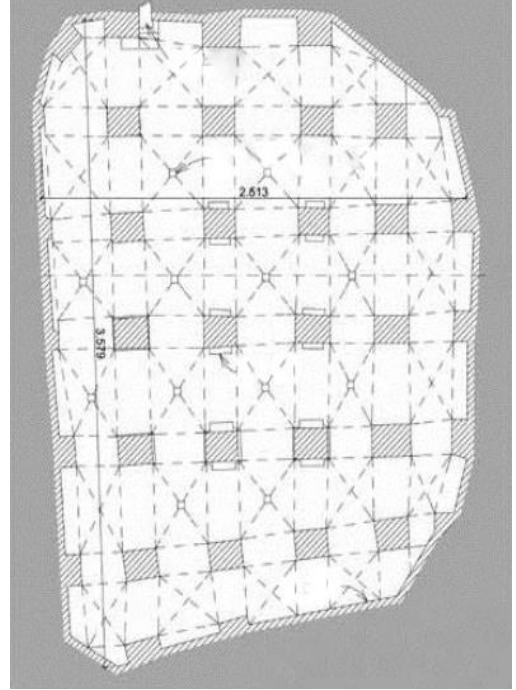
Fotoğraf 4: Kadifekale'nin girişini gösteren
1927 tarihli fotoğraf
(Tolga Ertaş koleksiyonu)



Fotoğraf 5: Kadifekale'nin iç kalesine ait 1907 yılındaki fotoğraf
(Gertrude Bell arşivi http://gertrudebell.ncl.ac.uk/photos_in_album.php?album_id=6)



Fotoğraf 6: Kadifekale içinde yer alan sarnıcın 1909 yılındaki durumu
(Tolga Ertaş koleksiyonu)



Fotoğraf 7: Kadifekale sarnıcının planı
(Smyrna Kazı Arşivi)



Fotoğraf 8: Kadifekle içinde yer alan mescidin 1880 yılındaki görünümü (Rubellin 1880 (Smyrna Kazı Arşivi))



Fotoğraf 9: Elektron Lydia sikkesi (<https://antikparalar.blogspot.com/2015/01/lidya-krallar.html>)

Fotoğraf 10: Elektron Lydia sikkesi (Develi Ömer, Antik Çağda Sikke ve Sikke Birimleri, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Klasik Arkeoloji Bölümüm (Lisans Tezi), İzmir, 2014, s. 35, R. 19)



Fotoğraf 11: Elektron Lydia sikkesi (Konuk Koray, A Paraitre Dans, (Ed. W. H. Metcalf), Oxford Handbook Of Greek And Roman Coinages, Oxford, OUP)



Fotoğraf 12: Altın Darius sikkesi (Dareikos) (<https://www.ngccoin.com/news/article/5728/NGC-Ancients-Achaemenid-Daric/>)



Fotoğraf 13: Pompei'de bir duvar resminde Argyrokopeion (darphane) canlandırması
(https://www.coinbooks.org/club_nbs_esylum_v18n03.html)



Fotoğraf 14: Heraclius (610-641) denariusu
(<https://www.edgarlowen.com/inexpensive-roman-coins.shtml>)

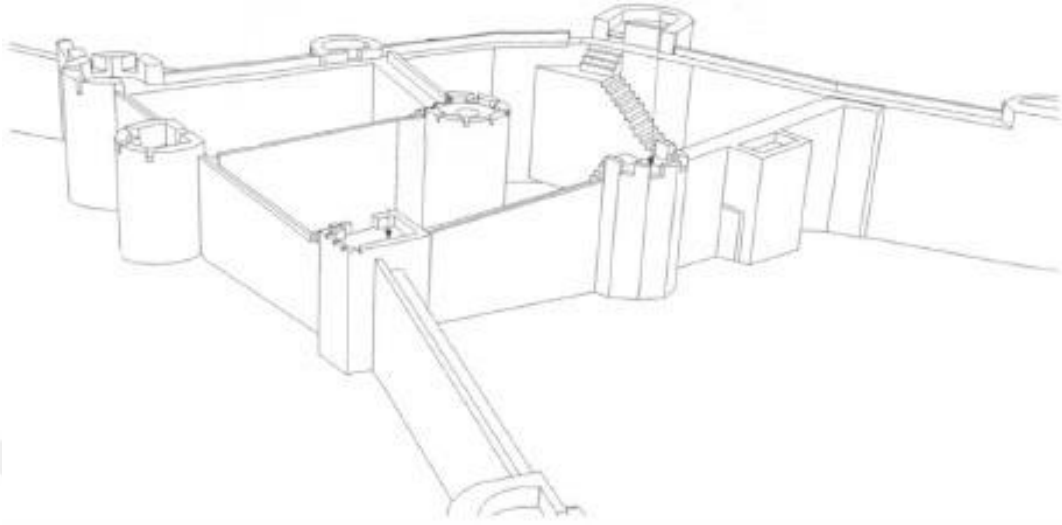
Fotoğraf 15: Mervan (685-705) dinarı
(<https://islamansiklopedisi.org.tr/abdulelmelik-b-mervan>)



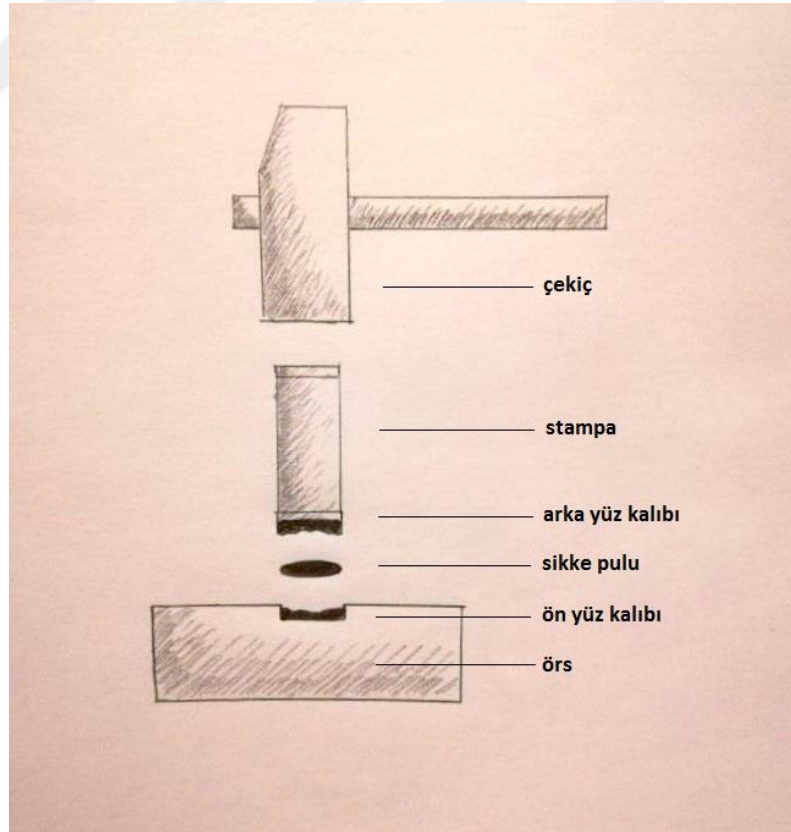
Fotoğraf 16: Alexius Comnenos (1081-1118) follisi
(<http://www.worldofcoins.eu/forum/index.php?topic=32393.0>)



Fotoğraf 17: I. Mesut (1116-1156) felsi
(Bedirhan Yaşar, Türkiye Selçuklularında Para ve Devletin Para Politikası, TOD, Y: 7, S: XIX, 2014 Eylül)



Çizim 1: Kadifekale içinde oluşturulan iç kaleye ait canlandırma
(Çizen Hakan Göncü (Smyrna kazı arşivi))



Çizim 2: Sikke basım ekipmanları ve tekniği
(Çizen Tolga Ertaş)